

JUDr. Andrej Beleš PhD.,
Mgr. Lukáš Turay,
JUDr. Natália Hangáčová,
prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.
(ed.)

PRÁVNE A EKONOMICKÉ ASPEKTY KORUPCIE

Právne a ekonomické aspekty korupcie: recenzovaný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Právne a ekonomické aspekty korupcie – príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy“ organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave dňa 25. októbra 2019 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, pod záštitou projektu VEGA 1/0049/17 – Právne a ekonomické aspekty korupcie – príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

Wolters Kluwer

Recenzenti:

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.

Táto publikácia vznikla v rámci projektu VEGA 1/0049/17 – Právne a ekonomické aspekty korupcie - príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

ISBN 978-80-571-0141-3 (pdf)

OBSAH

Korupcia a daňové trestné činy	8
prof. JUDr. Jozef Čentés, PhD.	
JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA	
1 Úvod	8
2 Daňová kontrola	10
3 Praktické aspekty daňovej kontroly a vyvodzovanie trestnej zodpovednosti za daňové a korupčné trestné činy	11
4 Súvisiace aplikačné problémy a aktuálny stav korupčnej a najzávažnejšej daňovej trestnej činnosti	15
5 Záver	18
Volebná korupcia – spoločenské, právne a ekonomické aspekty	21
Barbora Dorkinová	
1 Úvod	21
2 Volebná korupcia	22
3 Príčiny vzniku volebnej korupcie	26
4 Opatrenia zabraňujúce vzniku volebnej korupcii	27
5 Návrhy na zmiernenie volebnej korupčnej trestnej činnosti na území Slovenskej republiky	28
6 Záver	29
Kontrola korupčnej kriminality – represívni a preventívni opatrenia	31
Mgr. Lenka Náhlovská	
1 Úvod	31
2 Represívni opatrenia kontroly korupčnej kriminality	32
2.1 Sankcionovanie korupčnej trestnej činnosti	33
2.2 Speciálna účinná lítosť	34
2.3 Dočasné odloženie trestného stíhania	35
2.4 Spolupracujúci obvinený	35
2.5 Odhalovanie korupčného jednania	36
3 Prevencia korupcie	38
4 Záver	39
Kontrola korupčnej kriminality – represívni a preventívni opatrenia	41
JUDr. PhDr. Martin Skaloš, PhD.	
JUDr. Stanislav Pavol	
1 Úvod	41
2 Predmet dokazovania	43
3 Dôkazné prostriedky pri odhalovaní korupčnej kriminality	44

4 Agent pri trestných činoch korupcie	50
5 Agent provokatér	52
6 Osobitosti dokazovania korupčnej kriminality	54
7 Záver	55
Korupcia v kontexte verejného obstarávania	58
Mgr. Nina Tarabová	
1 Úvod	58
2 Korupcia z pohľadu trestného práva	59
3 Korupcia v mechanizme verejného obstarávania	60
4 Prípady trestnej zodpovednosti za korupciu vo verejnom obstarávaní v SR	64
5 Záver	65
Je aplikácia materiálneho korektívu pri prečine podplácania skutočne neprípustná?	67
prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.	
1 Úvod	67
2 Všeobecne k uplatňovaniu materiálneho korektívu pri prečinoch	68
3 Úvahy nad možnosťami uplatňovania materiálneho korektívu pri prečine podplácania ..	71
4 Legislatívny zámer – závery a odporúčania	74
Nedostatok či dostatok právneho vedomia? (Zamyslenie)	77
doc. JUDr. Iveta Fedorovičová, CSc.	
1 Úvod	77
2 Malá – veľká korupcia a jej následky	78
3 Následky spoločenské a politické	79
4 Následky ekonomické	79
5 Následky v oblasti obchodu	80
6 Právne vedomie a jeho vplyv na páchanie korupčnej trestnej činnosti	80
7 Záver	82
Korupcia – prijímanie úplatku v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu	84
doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.	
1 Úvod	84
2 Korupcia – trestnoprávny problém	85
3 Prijímanie úplatku v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu	87
4 Záver	89
Summary	89
Legislatívny zámer – závery a odporúčania	89

K niektorým aspektom korupcie z pohľadu jej vymedzenia a judikatúry	91
Mgr. Dušan Lanák JUDr. Stanislav Míhálík Mgr. Filip Vincent	
1 Úvod	91
2 Rozsudok najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp zn 2to/13/2014, zo dňa 19 januára 2016	92
3 Rozsudok najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp zn 5To/2/2015, zo dňa 18 júna 2015	96
4 Záver	100
Trestná politika v Maďarsku	102
prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.	
1 Komparácia zásad trestnej politiky z rokov 1998 – 2003	102
2 Trestná politika v súčasnosti	106
Korupcia a inštitúty zániku trestnosti	108
JUDr. Natália Hangáčová Mgr. Lukáš Turay	
1 Úvod	108
2 Trestné činy korupcie	109
3 Inštitúty zániku trestnosti	112
4 Záver	114
Corruption in private sector	116
doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.	
1 Introduction	116
2 The crimes of “corruption” in Slovak criminal law	117
3 Legislative aspects of corruption in the private sector in Slovak law	118
3.1 Corruption in business law	118
3.2 Corruption in labour law	119
3.3 Private corruption in criminal law	119
4 Prevention of the corruption in the private sector	121
4.1 Providing information for public	122
4.2 The intra-company policy and education	123
4.3 Cooperation with society	123
4.4 Internal and external control	124
5 Conclusion	125

K niektorým kriminalistickým a trestnoprávnym aspektom trestných činov korupcie	127
doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.	
1 Právna úprava korupcie po roku 1961 do súčasného obdobia	130
2 Volebná korupcia	133
3 Športová korupcia	133
4 Záver	134
(Ne)přípustnost policejní provokace a možnosti využití rekogničních procedur při odhalování a vyšetřování korupce	138
JUDr. Bc. Marek Dvořák	
1 Úvod	138
2 (Ne)přípustnost použití agenta provokatéra	139
2.1 Provokace a agent provokatér	139
2.2 Nepřípustnost státem řízené provokace korupce	142
2.3 Přeshraniční komparace – Spojené státy americké	143
3 Možnosti využití rekognice při vyšetřování korupce	145
3.1 Úvodem k rekognici osob	145
3.2 Rekognice osob <i>de lege ferenda</i>	146
4 Závěr	149

Úvodom

Publikácia je záverečným výstupom projektu VEGA 1/0049/17 s názvom „Právne a ekonomické aspekty korupcie – príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy“ a zároveň výstupom z medzinárodnej konferencie, ktorá sa uskutočnila dňa 25. 10. 2019 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Obsahom zborníka s medzinárodným účasťou sú príspevky (14) zamerané na problematiku korupcie s daňami, volebnou korupciou, verejným obstarávaním, s obstarávaním vecí všeobecného záujmu, právneho vedomia, aplikácie materiálneho korektívu pri prečine podplácania, korupcie v súkromnom sektore, aplikácii inštitútu zániku trestnosti pri korupcii alebo trestnej politiky v Maďarsku. Jeho zameranie je teda nielen na verejnú správu, ale aj na korupciu v prostredí neštátnom, konkrétne v prostredí obchodných vzťahov a športu, kde je korupčné správanie v súčasnosti v centre pozornosti médií na celom svete. Príspevky sa zameriavajú na aktuálne problémy v spoločnosti, ponúkajú nielen zaujímavý obsah, ale aj formu, ktorá je usposobená tak, aby uľahčila čitateľovi jeho osvojenie. Cieľom počas celého trvania trojročného projektu VEGA bolo analyzovať spoločenské, právne a ekonomické súvislosti korupčného správania v Slovenskej republike, v regióne strednej Európy. Pri korupcii pritom nejde len o špecifikum slovenskej spoločnosti. S rovnakým problémom sa stretávajú aj iné štáty, ale taktiež mimovládny sektor, súkromné obchodné spoločnosti a v neposlednom rade osobitne športové organizácie na národnej aj medzinárodnej úrovni. Práve záverečná konferencia spolu s monografiou členov riešiteľského kolektívu je výsledkom interdisciplinárneho prepojenia členov riešiteľského kolektívu.

Ústrednou témou projektu boli hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty korupcie, jej ekonomické predpoklady a dopady, spoločenské tradície a etické hľadiská, kriminologické aspekty (vysoká latencia a zanedbateľný výskyt mladistvých páchatelov), rozbor skutkových podstát trestných činov prijímania úplatku, podplácania, nepriamej korupcie, ale tiež volebnej korupcie, športovej korupcie, a súvisiacich problémov, pričom riešiteľský kolektív pozornosť venoval aj definícii pojmu úplatok, neopomenul ani netradičné druhy úplatkov a materiálny znak úplatku (otázku sociálnej adekvátnosti).

Publikácia je primárne určená právnickej obci, nielen študentom právnických fakúlt, ale aj širšej odbornej i laickej verejnosti.

V Bratislave dňa 20. 12. 2019

za členov riešiteľského kolektívu
Tomáš Strémy

KORUPCIA A DAŇOVÉ TRESTNÉ ČINY

CORRUPTION AND TAX CRIMINAL OFFENSES

prof. JUDr. Jozef Čentéš, PhD.

*Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Generálna prokuratúra Slovenskej republiky*

JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA

*Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Úrad špeciálnej prokuratúry
Generálna prokuratúra Slovenskej republiky*

Abstrakt: *V tomto príspevku sa jeho autori venujú jednému z aspektov korupcie, ktorým je jej prienik s daňovými trestnými činmi. Autori konštatujú, že počet takýchto stíhaných trestných vecí je relatívne malý a na základe sporných daňových kontrol možno predpokladať vyššiu mieru korupcie zamestnancov daňových úradov a štatutárov daňových subjektov, preto je potrebné tejto kriminalite venovať zvýšenú pozornosť.*

Kľúčové slová: *korupcia, daňové trestné činy, daňové kontroly, latencia, daň*

Abstract: *In this article, authors address one aspect of corruption, and thus its connection to tax criminal offenses. Authors state that the number of such criminal cases is relatively small. Based on disputed tax inspections, it is possible to assume a higher level of corruption of tax authority's employees and statutory bodies of tax subjects. Therefore, it is necessary to pay increased attention to this type of criminality.*

Key words: *corruption, tax criminal offenses, tax inspections, latency, tax*

1 Úvod

Trestné činy korupcie sú zaradené v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona. Ide o trestné činy, ktoré sú úmyselnými prečinmi, ako aj zločinmi. Z hľadiska subjektívnej stránky sa vo všetkých skutkových podstatách trestných činov korupcie vyžaduje úmyselné zavinenie.¹

Druhým podstatným aspektom vzťahujúcim sa k analyzovanej problematike sú daňové trestné činy daňové, ktoré na účely tohto príspevku obmedzíme najmä na trestné činy skrátenia dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona a daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona.

V tejto súvislosti je namieste uviesť, že skrátením dane, resp. poistného na sociálne alebo verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie rozumieme akékoľvek konanie páchatela, príp. opomenutie určitého konania, v dôsledku ktorého je jemu alebo

¹ IVOR, J. a kol.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť 2. Bratislava: IuraEdition, r. 2006, s. 349

inej osobe zo strany príslušného orgánu vymeraná nižšia daň, resp. poistné alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie, než ako mala byť vymeraná podľa zákona alebo nie je vymeraná vôbec. Takýmto konaním chce páchatel dosiahnuť pre seba alebo iného to, aby v konečnom dôsledku zaplatil príslušnú daň alebo poistné, resp. príspevok v nižšej, než zákonom určenej sume alebo nezaplatil vôbec.

Takýmto konaním je napr. pri dani z príjmov nepriznanie určitých príjmov v účtovníctve (zinkasovanie príjmu bez vystavenia príjmového pokladničného dokladu) alebo deklarovanie určitých neexistujúcich výdavkov (zaradenie fiktívneho výdavku do účtovníctva, t. j. výdavku, ktorý nebol reálne vynaložený), čím páchatel znižuje základ dane a teda v konečnom dôsledku znižuje i samotnú daňovú povinnosť, alebo tiež nepodanie daňového priznania, a pod. Skrátením dane je aj vylúčenie daňovej výhody (R 4/1995).

Skrátením dane je napr. aj také konanie, keď pri dani z pridanej hodnoty daňový subjekt zvyšuje svoj nárok na odpočet DPH na základe fiktívnych zdaniteľných plnení. Od tejto situácie je však potrebné odlišiť stav, keď páchatel na základe napr. fiktívnych zdaniteľných plnení požaduje od štátu nárok na vrátenie DPH – tzv. nadmerný odpočet DPH. Ak teda páchatel podvodným konaním dosiahne, že daň na výstupe je nižšia ako daň na vstupe a uplatní si voči štátu nárok na vrátenie tohto rozdielu, nedopúšťa sa trestného činu podľa § 276 Trestného zákona, ale trestného činu daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona.

Konanie, ktorým páchatel dosiahne, že mu daň nebola vymeraná vôbec, alebo mu bola vymeraná v nižšej sume, ako vyplýva zo zákona, predstavuje dokonaný trestný čin skrátenia dane podľa § 276 Trestného zákona. Pokiaľ by páchatel napríklad podal daňové priznanie, ktoré by obsahovalo nepravdivé údaje, na podklade ktorých by malo dôjsť k vyrubeniu nižšej dane, takéto jeho konanie je pokusom tohto trestného činu, ak ešte nedošlo k vymeraniu dane (R 28/1979).

Neoprávneným uplatnením nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane rozumieme uplatnenie tohto nároku v rozpore s právnymi predpismi upravujúcimi daň z pridanej hodnoty a jednotlivé spotrebne dane. Takéto uplatnenie nároku spočíva v klamlivom predstieraní splnenia podmienok na takýto nárok, čím dochádza k uvádzaniu správcu dane do omylu.

Zákonné uplatnenie nárokov na vrátenie dane z pridanej hodnoty upravuje zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov a zákony upravujúce jednotlivé spotrebne dane.

Neoprávneným uplatnením nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty je také konanie, keď páchatel, napríklad na základe fiktívnych zdaniteľných plnení, požaduje od štátu tzv. nadmerný odpočet dane z pridanej hodnoty, t. j. vrátenie dane z pridanej hodnoty. Ak páchatel podvodným konaním dosiahne, že daň na výstupe je nižšia ako daň na vstupe a uplatní si voči štátu nárok na vrátenie tohto rozdielu, dopúšťa sa trestného činu daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona. K neoprávnenému uplatneniu nároku na vrátenie spotrebnej dane dochádza napríklad v prípade, keď páchatel predstiera vývoz určitého tovaru podliehajúceho spotrebnej dani do cudziny, ktorý v skutočnosti vôbec nebol vyvezený a uplatní si voči štátu nárok na vrátenie spotrebnej dane.²

² MENCEROVÁ, I. a kol.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť. Bratislava: Heuréka, r. 2014, s. 183, 187

2 Daňová kontrola

Účelom daňovej kontroly je overiť skutočnosti a údaje rozhodujúce pre správne určenie dane alebo dodržiavanie osobitných predpisov. Daňovú kontrolu môže vykonať ktorýkoľvek správca dane (zamestnanec správcu dane), ktorý má poverenie na vykonanie daňovej kontroly. Daňový poriadok umožňuje správcovi dane vykonať u tohto istého daňového subjektu daňovú kontrolu aj opätovne (to znamená viackrát), ak sú splnené zákonné podmienky.

Kontrolou rozumieme špecifický druh ľudskej činnosti, ktorej obsahom je porovnávanie daného, existujúceho stavu v určitej oblasti spoločenských vzťahov so stavom predpokladaným. Jej cieľom je zistiť príčiny, pre ktoré nie je daný stav identický so stavom predpokladaným a súčasne stanoviť opatrenia, ktoré povedú k odstráneniu odchýlok a disproporcií medzi nimi.³ Finančnou kontrolou (ktorej súčasťou je nesporne aj daňová kontrola) je činnosť príslušných štátnych a iných verejnoprávných orgánov, najmä finančných orgánov, ktorej obsahom je porovnávanie skutočného stavu v jednotlivých oblastiach finančných vzťahov so stavom predpokladaným finančno-právnymi normami s cieľom zistenia príčin, prečo sa skutočný stav odlišuje od predpokladaného stavu, a určenie opatrení na odstránenie tohto nesúladu. Daňová kontrola je kontrola uskutočňovaná v oblasti vyrubovania a vyberania daní. V rámci finančnej kontroly sa vykonáva kontrola hospodárenia s verejnými financiami. V rámci daňovej kontroly sa vykonáva kontrola skutočností rozhodujúcich pre správne určenie dane alebo ňou sa kontroluje dodržiavanie hmotnoprávných daňových predpisov u všetkých daňových subjektov, t. j. bez ohľadu na skutočnosť, či nakladajú s vlastnými, podnikovými alebo verejnými financiami. Daňovou kontrolou správca dane zisťuje alebo preveruje skutočnosti rozhodujúce pre správne určenie dane a zároveň ňou správca dane preveruje dodržiavanie ustanovení hmotnoprávných daňových predpisov zo strany daňových subjektov. Daňová kontrola je jeden z prostriedkov, ktoré daňový poriadok umožňuje správcovi dane pri správe daní použiť za účelom správneho zistenia dane.

Rozsah vykonávania daňovej kontroly je na posúdení správcu dane. Rozhodnutie o tom, aké skutočnosti, v akom rozsahu a akým spôsobom bude správca dane kontrolovať, závisí od posúdenia konkrétneho správcu dane, resp. konkrétneho zamestnanca správcu dane, ktorý daňovú kontrolu vykonáva. Správca dane je pri svojej činnosti postupovať na základe zákona a v súlade so zákonom. Daňový poriadok určuje, že daňová kontrola sa vykonáva v rozsahu, ktorý je nevyhnutne potrebný na dosiahnutie jej účelu, t. j. v rozsahu nevyhnutne potrebnom na zistenie alebo preverenie skutočností rozhodujúcich pre správne určenie dane alebo dodržiavanie ustanovení hmotnoprávných daňových predpisov. Správca dane pri vykonávaní daňovej kontroly musí rešpektovať základné zásady správy daní, a teda musí dbať aj na zachovávanie práv a právom chránených záujmov daňových subjektov. Vykonávanie daňovej kontroly nemôže neprimeraným a neopodstatneným spôsobom zasahovať do práv daňových subjektov, a preto samotný rozsah vykonávania daňovej kontroly musí byť primeraný okolnostiam konkrétneho prípadu.⁴

³ BABABČÁK, V.: Slovenské finančné právo. I. diel. II. prepracované a doplnené vydanie. Vysokoškolské učebné texty. Košice: UPJŠ, r. 1994, s. 135

⁴ KUBINCOVÁ, S.: Daňový poriadok. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, r. 2015, s. 240

3 Praktické aspekty daňovej kontroly a vyvodzovanie trestnej zodpovednosti za daňové a korupčné trestné činy

Z hľadiska praxe orgánov činných v trestnom konaní, ich vyšetrovania a dozoru uvádzaných trestných činov skrátene dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona a daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona je namieste konštatovanie, že tieto orgány evidujú v zásade niekoľko situácií, z ktorých možno dedukovať alebo až dokázať, že v prípade páchania takejto daňovej trestnej činnosti došlo aj ku korupčnej a súvisiacej trestnej činnosti, teda k súčinnosti s povinným daňovým subjektom aj zamestnancov daňových úradov, dokonca aj k odovzdaniu a prijatiu úplatku takýmito zamestnancami.

Prvou v praxi evidovanou a najžiaducejšou je situácia, kedy príslušné daňové orgány vykonajú **zákonnú a efektívnu daňovú kontrolu**, z ktorej dôvodne vyplynie, že daňový subjekt si riadne plní svoje zákonné povinnosti. Súčasťou takejto zákonnej a efektívnej kontroly však môžu byť naopak aj kontrolné závery daňových úradov o konkrétnom porušení daňových zákonov, a to až s trestnoprávnym následkom pre kontrolovaný daňový subjekt. V takýchto prípadoch možno uspokojivo uzavrieť, že takáto kontrola a činnosť daňových kontrolórov nevykazuje znaky protiprávneho až korupčného správania.

Druhou situáciou je podozrenie príslušných orgánov činných v trestnom konaní, že ak povinný daňový subjekt spáchal trestný čin daňový v rozsahu niekoľko miliónov až desiatok miliónov eur, s vyššou mierou pravdepodobnosti bol takýto daňový trestný čin spáchaný v súčinnosti so zamestnancami daňového úradu a zrejme aj za cenu ich korupčného správania a teda, že skoršie výsledky daňovej kontroly, ktoré pôvodne nezistili daňové nedostatky, sú sporné. V takýchto prípadoch alternatívne dochádza v prípade dokazovania takejto trestnej činnosti k vyvodu trestnej zodpovednosti aj proti daňovým kontrolórom za viaceré ďalej uvedené do úvahy prichádzajúce trestné činy, alebo naopak takúto trestnú zodpovednosť z objektívnych príčin vyvolať nemožno. Deje sa tak za situácie, ak samotný systém daňovej kontroly, t. j. jej plánovanie, príprava, koordinácia a samotná realizácia trpia systémovými chybami, preto zo strany daňových kontrolórov objektívne nedošlo k odhaleniu daňovej trestnej činnosti. V tejto súvislosti je namieste vysloviť predpoklad, že takéto situácie v rámci daňových kontrol sú skôr minulosťou a na základe poučení daňových úradov z takýchto neúspešných daňových kontrol a z vyvodu trestnej zodpovednosti daňových subjektov aj napriek takýmto systémovým chybám, možno tiež predpokladať, že v súčasnosti už takéto daňové kontroly sa vyskytujú len v minimálnej miere.

V tejto súvislosti je tiež potrebné pripomenúť, že eventúalna nedôslednosť a neefektívnosť daňovej kontroly môže viesť k nesprávnemu odlíšeniu tzv. daňovej optimalizácie od daňovej trestnej činnosti v prospech daňovej optimalizácie, najmä v prípadoch zložitých daňovo-právnych vzťahov, v rámci ktorých došlo k realizácii aj desiatok úkonov množstva zainteresovaných subjektov, konajúcich v konečnom dôsledku podvodne s ujmom na štátnom rozpočte Slovenskej republiky až vo výške niekoľko desiatok miliónov eur.

Daňovú optimalizáciu možno zjednodušene definovať ako zákonom dovolený postup, ktorým daňový subjekt môže dosiahnuť minimalizáciu dane. Stanoviť presnejšiu, resp.

konkrétnejšiu hranicu medzi daňovou optimalizáciou a daňovým deliktom v zásade nie je možné. Vo všeobecnosti sú namieste úvahy o hľadani právnych rámcov, podľa ktorých by bolo možné stanoviť, ktoré konanie už je daňovým deliktom alebo až trestným činom, a teda už prekročilo hranicu daňovej optimalizácie. Relatívne najkonkrétnejším ustanovením daňových právnych noriem vzťahujúcim sa na daňovú optimalizáciu je **§ 3 ods. 6 zákona č. 563/2009 Z.z. v platnom znení (daňový poriadok v znení jeho novely z. č. 435/2013 Z.z.)**, podľa ktorého pri uplatňovaní osobitných predpisov pri správe daní sa berie do úvahy skutočný obsah právneho úkonu alebo inej skutočnosti rozhodujúcej pre zistenie, vyrubenie alebo vybratie dane. **Na právny úkon alebo inú skutočnosť rozhodujúcu pre zistenie, vyrubenie alebo vybratie dane, ktoré nemajú ekonomické opodstatnenie a ktorých výsledkom je účelové obchádzanie daňovej povinnosti alebo získanie takého daňového zvýhodnenia, na ktoré by inak nebol subjekt oprávnený, alebo ktorých výsledkom je účelové zníženie daňovej povinnosti, sa pri správe daní neprihliada.** Týmto ustanovením sa citovanou novelou účinnou od 1.1.2014 doplnilo všeobecné pravidlo proti zneužívaniu (tzv. obsah pred formou) v nadväznosti na iniciatívy Slovenskej republiky v boji proti daňovým únikom, najmä opatrenia vyplývajúce z Analýzy uskutočňovaných úhrad za tovary, služby a iné formy platieb realizované daňovníkmi voči subjektom so sídlom podnikania v nespolupracujúcich, resp. offshore jurisdikciách, ako aj odporúčanie Európskej komisie zo 6.12.2012 v súvislosti s agresívnym daňovým plánovaním. Cieľom predmetnej úpravy je umožniť správcovi dane nebrať pri správe daní do úvahy napríklad umelé transakcie a štruktúry vytvorené za účelom neželanej optimalizácie daňovej povinnosti, a to aj v prípade ak takéto daňová optimalizácia nepredstavuje jediný účel týchto transakcií a štruktúr.

Tretou situáciou plynúcou z daňových kontrol je zistenie o vykonaní takýchto kontrol (inými daňovými kontrolami alebo orgánmi činnými v trestnom konaní) **nezákonným spôsobom do takej miery, že je dôvodný záver o vyvodení trestnej zodpovednosti popri daňových subjektoch aj proti zamestnancom daňových úradov.** Do úvahy prichádzajúcimi sú najmä trestné činy zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 Trestného zákona, prijímania úplatku podľa § 328 Trestného zákona a pomoc k príslušnému daňovému trestnému činu podľa § 21 ods. 1 písm. d) Trestného zákona. Práve za obdobnej situácie boli v konkrétnej trestnej veci stíhaní štatutárni zástupcovia daňových subjektov – obchodných spoločností a zamestnanci daňového i colného úradu v podstate na tom skutkovom (uvádzame veľmi zjednodušený skutok) základe, že

„obv. A v úmysle získavať finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky prostredníctvom neoprávneného uplatňovania nárokov na vrátenie dane z pridanej hodnoty (ďalej aj DPH) od Daňového úradu... v období mesiacov november 2001 až máj 2005, naplánovala koordinovať činnosť a úlohy obv. B, ako živnostníka, mesačného platiteľa dane z pridanej hodnoty, obv. C, pôsobiacej na Daňovom úrade... a zároveň účtujúcej subjektom A. a B. a obv. D., odborného colného referenta na Colnom úrade..., ktorí vo vzájomnej súčinnosti a po rozdelení úloh, vykonávali činnosti smerujúce k dosiahnutiu vyplatenia nadmerného odpočtu dane z pridanej hodnoty v zdaňovacích mesačných obdobiach rokov 2001 až 2005 v prospech podnikateľského subjektu B. Daňovým úradom..., pričom takto získané finančné prostriedky po ich vylákaní im obv. A. prerozdelil a konali tým spôsobom, žena základe účtovných dokladov predložených a zabezpečených obv. A konajúcim spoločne s obv. B., ktorýmipredstierali nákup stavebných strojov v Slovenskej republike a ich predaj do Maďarska subjektom B., u ktorých JCD potvrdila podpísal obv.

D. v postavení odborného colného referenta Colného úradu...a v rozpore so svojimi služobnými povinnosťami tak deklaroval najmenej 68 prípadoch prejednanie jednotných colných dokladov vývozu B., v úmysle zabezpečiť tomuto subjektu nárok na vrátenie DPH tým spôsobom, že v JCD potvrdil svojou osobnou pečiatkou v časti D/J kontrolu colným úradom odoslanie (vývoz) určenia, JCD nezaevidoval do registrácie vývozu, deklarovanému vývozu pridelil číslo iného vyváženého tovaru iným vývozcom, toto poznačil v časti A - colný úrad odoslania (vývozu) určenia i napriek tomu, že vedel, že subjekt B., nie je registrovaný ako vývozca, že deklarovanie vyváženého tovaru je fiktívne a tovar sa nenachádza na pobočke tohto colného úradu, pričom takto odobv. A. pre seba získal sumu úplatku najmenej vo výške 30.000,- € a následne obv. C v mieste svojho trvalého bydliska, svedomím, že predložené doklady neobsahujú pravdivé údaje, vzdaňovacím obdobím rokov november 2001 až 2005 spracovala daňové priznania v rozpore so zákonmi o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov a v mene podnikateľského subjektu B, neoprávnene uplatnil nárok na vrátenie dane z pridanej hodnoty vo výške 4 mil. eur ku škode štátneho rozpočtu SR,

obvinení E. a F. v dňoch ... za zdaňovacie obdobie... v protokole o vykonanej daňovej kontrole dane z pridanej hodnoty skonštatovali, že platiteľ uskutočnil vývoz tovaru v celkovej hodnote ... do Maďarska, pričom túto skutočnosť mal obv. B. preukázať písomným colným vyhlásením o prepustení tovaru do režimu vývoz, v ktorom mal byť výstup tovaru do zahraničia potvrdený colným orgánom a nadmerný odpočet vznikol z dôvodu, že platiteľ uskutočňoval vývoz tovaru do zahraničia, ktorý v zmysle zákona o DPH v znení platnom v čase skutku je oslobodený od dane, hoci v skutočnosti k takémuto vývozu tovaru do zahraničia nedošlo a tento nadmerný odpočet DPH bolsubjektu B. vyplatený,

obv. C. v meste ... opakovane v čase ... ponúkla finančnú čiastku kontrolórom Daňového úradu ... obv. F. a G. vo výške 30.000,- € za to, aby u daňového subjektu B. v mesiacoch ... nevykonali riadnu daňovú kontrolu dane z pridanej hodnoty za účelom zistenia oprávnenosti uplatneného nadmerného odpočtu DPH, čomu obv. F. a obv. G. vyhovel.

Obv. F. a G. ako pracovníčky Daňového úradu v postavení kontrolórov, konajú v rozpore so zákonom o správe daní a poplatkov a o zmenách v systave územných finančných orgánov platnom v čase skutku o povinnosti vykonať daňovú kontrolu v rozsahu, ktorý je nevyhnutne potrebný na dosiahnutie účelu podľa tohto zákona alebo osobitného predpisu v znení neskorších predpisov a v rozpore s povinnosťami štátneho zamestnanca o povinnosti dodržiavať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy, ktoré sa vzťahujú na vykonávanie štátnej služby, etický kódex a služobné predpisy pri vykonávaní štátnej služby a uplatňovať ich podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia, vykonali v 6-tich prípadoch na Daňovom úrade... kontroly dane z pridanej hodnoty u daňového subjektu B. v úmysle zadovážiť mu prospech plynúci zo získania vrátenia DPH tak, že konštatovali splnenie podmienok na vyplatenie nadmerného odpočtu i napriek tomu, že si nespĺnili najmä povinnosť overiť na strane kontrolovaného daňového subjektu vývoz tovaru do zahraničia, ku ktorému v skutočnosti nedochádzalo, pričom tak konali po prevzatí vyššie uvedeného úplatku a za uvedené zdaňovacie obdobie... v protokole o vykonanej kontrole dane z pridanej hodnoty skonštatovali, že platiteľ dane uskutočnil vývoz tovaru v celkovej pôvodnej sume ... a že nadmerný odpočet v sume ... vznikol preto, že platiteľ deklaroval vývoz tovaru do zahraničia, ktorý v zmysle zákona o DPH v znení v čase skutku je oslobodený od dane a vývoz tovaru preukázal písomným colným vyhlásením o prepustení tovaru do režimu vývozu, hoci tovar v skutočnosti do zahraničia vyvezený nebol.“

V tomto konkrétnom prípade bol rozsah činu po sčítaní súm v takmer 100 čiastkových útokoch ustálený na 4 milióny eur. Za daných okolností potom možno celkom výnimočne presne vyčíslit **aj ekonomické aspekty korupčnej trestnej činnosti, pretože nimi je práve takto ustálený daňový rozsah činu – neoprávnené uplatnenie a vyplatenie nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty vo výške 4 milióny eur**, ktorá by, nebyť korupčného správania sa tak podplácajúceho daňového subjektu, ako aj podplácaných zamestnancov daňového a colného úradu, nebola štátom na DPH vôbec vyplatená, a teda ide tak o priamu ujmu spôsobenú štátnemu rozpočtu.

Takto stíhaných páchatelov veľmi výstižne charakterizujú J. Chmelík a E. Bruna, ktorí uvádzajú, že páchatelov korupčných konaní môžeme zaradiť do niekoľko skupín. Prvá skupina páchatelov, t. j. osôb ktoré úplatok prijímajú alebo ho požadujú, disponuje právomocami, postavením alebo je nadaná iným postavením, z titulu ktorého môže ovplyvniť či už pozitívne alebo negatívne predmet záujmu subjektu ponúkajúceho alebo poskytujúceho úplatok či inú výhodu. Vo sfére orgánov verejnej moci ide o subjekty realizujúce obstarávanie vecí všeobecného záujmu, ktoré je zákonným pojmom.⁵ V pomere závislosti je subjekt ponúkajúci alebo poskytujúci úplatok do určitej miery závislý na subjekte prvej skupiny a tento stav využíva vo svoj prospech alebo prospech iného. Nejde však o závislosť, ktorá by naplňovala formálne znaky a dosahovala stupeň nebezpečnosti trestného činu útlaku alebo vydierania, t. j. aby páchatel, ktorý úplatok prijíma alebo žiada, zneužil túto závislosť k tomu, aby druhú osobu nútil, aby niečo konala, opomenula alebo strpela, a tým zasahoval do osobnej integrity občana. S narastajúcou intenzitou korupčného konania sa však tento rozdiel medzi korupčným vzťahom a vzťahom typickým pre útlak alebo vydieranie výrazne stráca a pri korupčných vzťahoch, pre ktoré je typická vysoká organizovanosť páchania korupcie dosahujúcej až organizovaný zločin, je niekedy veľmi ťažké nájsť ten rozdiel medzi korupciou a útlakom, prípadne vydieraním. Spravidla sa jedná o páchatelov pôsobiacich v oblasti verejnej správy disponujúcimi určitými právomocami, na základe ktorých je im zverená určitá rozhodovacia právomoc alebo sú oprávnení poskytovať služby plynúce z charakteru verejnej správy. Sú veľmi dobre oboznámení so svojou agendou, spravidla vzbudzujú dôveru u svojich nadriadených a udržiavajú aj dobré vzťahy so svojimi kolegami. Vo svojom pracovnom postavení sú už dlhšiu dobu. Tieto osoby spravidla nemajú kriminálnu minulosť.

Druhá skupina páchatelov, t. j. osôb ponúkajúcich alebo poskytujúcich úplatok, či inú výhodu je veľmi rôznorodá. Je zastúpená jednak bežnými občanmi, ktorý k rýchlejšiemu vybaveniu svojich záležitostí pred úradnými osobami ponúkajú výhodu, či úplatok (ide o korupciu náhodnú, malej intenzity), až po osoby z podnikateľských kruhov, zástupcov podnikov, právnické osoby a pod., ktoré disponujú dostatočným množstvom finančných prostriedkov alebo službami, ktoré môžu byť zaujímavé pre prvú skupinu, ale tiež aj vo vzájomných korupčných vzťahoch. Finančná disponibilita sa preveruje v trestnom konaní, v ktorom sú schopní ovplyvniť výsledok trestného konania, alebo zaplatiť si najlepšieho obhajcu, ovplyvniť svedkov a pod.⁶

⁵ K výkladu pojmu bližšie pozri BELEŠ, A.: Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Justičná revue, 2017, roč. 69, č. 8-9, s. 1009-1020.

⁶ CHMELÍK, J., BRUNA, E. Hospodárska a ekonomická trestníčinnosť. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, r. 2015, s. 42. Edice EUPRESS

4 Súvisiace aplikačné problémy a aktuálny stav korupčnej a najzávažnejšej daňovej trestnej činnosti

V predmetnej trestnej veci bol riešený aj závažný aplikačný problém riešiaci výklad pojmu trestných činov súvisiacich s trestnými činmi uvedenými v ostatných písmeňách § 14 Trestného poriadku, ak sú splnené podmienky na spoločné konanie tak, ako je definovaný v súčasnom znení § 14 písm. n) Trestného poriadku.

K tomuto aplikačnému problému Špecializovaný trestný súd v spojení s uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5Ndt 19/2015 z 22.10.2015 uviedli, že o všetkých trestných činoch toho istého obvineného a proti všetkým obvineným, ktorých trestné činy spolu súvisia, sa môže vykonať spoločné konanie, ak to zrejme nebudebrániť ukončeniu veci v primeranej lehote (§ 18 ods. 1 Trestného poriadku).

Ak je osoba podliehajúca pôsobnosti okresného súdu súčasne stíhaná pre iný trestný čin, ktorý vecne súvisí s trestným činom, na ktorý sa vzťahuje právomoc Špecializovaného trestného súdu, Špecializovaný trestný súd vec prejedná a rozhodne, aj pokiaľ ide o súvisiaci trestný čin. Ináč sa ustanovenie v odseku 1 v pomere medzi okresným súdom na jednej strane a Špecializovaným trestným súdom na druhej strane nepoužije (§ 18 ods. 4 Trestného poriadku).

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že kým ustanovenie § 18 ods. 1 Trestného poriadku všeobecným spôsobom upravuje možnosť vykonať spoločné konanie v prípade viacerých trestných činov, ktoré spolu súvisia, či už subjektívne – v osobe obvineného, alebo objektívne – vo veci, resp. nie je vylúčená ani kombinácia subjektívnej a objektívnej súvislosti za podmienky, že to nebude brániť ukončeniu veci v primeranej lehote, ustanovenie § 18 ods. 4 Trestného poriadku predstavuje istú modifikáciu pre prípad, že „proti sebe“ stoja okresný súd na jednej strane a Špecializovaný trestný súd na druhej strane.

Z ustanovenia § 14 Trestného poriadku v spojitosti s ustanovením § 18 ods. 4 Trestného poriadku vyplýva, že pôsobnosť Špecializovaného trestného súdu je daná okrem trestných činov taxatívne uvedených v § 14 Trestného poriadku i v prípade trestného činu toho istého obvineného, vecne súvisiaceho s niektorým z trestných činov patriacich do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu. Ide tu o obligatórne spoločné konanie vykonávané Špecializovaným trestným súdom u vecne súvisiacich trestných činov obvineného, keď aspoň jeden z týchto trestných činov je v pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu (§ 14 Trestného poriadku).

Druhá veta ustanovenia § 18 ods. 4 Trestného poriadku pritom výslovne zakazuje iné spoločné konanie vykonávané Špecializovaným trestným súdom, ak by malo ísť o spoločné konanie pre trestný čin patriaci do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu a trestný čin patriaci do pôsobnosti okresného súdu, aj keby boli dané podmienky spoločného konania podľa § 18 ods. 1 Trestného poriadku.

V prípade pomeru medzi okresným súdom na jednej strane a Špecializovaným trestným súdom na druhej strane zákon teda požaduje na zmieňované spojenie vecí naspoločné konanie tak osobnú, ako aj vecnú súvislosť. Špecializovaný trestný súd tak môže viesť spoločné konanie iba v prípade obvineného stíhaného minimálne z dvoch trestných činov vecne súvisiacich, ak aspoň jeden z nich je v pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu (§ 14 Trestného poriadku). Vtedy je zo zákona Špecializovaný trestný súd povinný vec prejednať a rozhodnúť, aj pokiaľ ide

o tento súvisiaci trestný čin, prípadneviaceré súvisiace trestné činy, inak nespádajúce do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu.

V konkrétnom posudzovanom prípade obvinení A. a spol. boli stíhaní pre viaceré trestné činy, ale ani jeden z nich nespadol do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu (nešlo tu ani o jeden z výslovne uvedených trestných činov v § 14 Trestného poriadku). K založeniu pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu v ich prípade potom nemôže dôjsť len na základe toho, že niektorý zo spoluobvinených sa dopustil aj iného trestného činu, hoc aj vecne súvisiaceho, spadajúceho do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu. Konkrétne obvinení C., F. a G. boli stíhaní o. i. pre trestný čin podplácania a prijímania úplatku, ktorý spadá do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu. V takomto prípade platí všeobecné pravidlo uvedené v § 18 ods. 1 Trestného poriadku, v zmysle ktorého by naspoločné konanie stačila aj samotná vecná súvislosť trestných činov. Vylučuje to totiž ustanovenie § 18 ods. 4 Trestného poriadku, stanovujúce špeciálnym spôsobom predpoklad pre spoločné konanie v prípade, že „proti sebe“ stoja okresný súd na jednej strane a Špecializovaný trestný súd na druhej strane.

Inak povedané, Špecializovaný trestný súd je vecne príslušným súdom na konanie v prvom stupni iba vo veci proti obvineným C., F. a G., na ktorých podal prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky obžalobu za trestný čin podplácania, prijímania úplatku, ale aj pre pokračovací trestný čin neodvedenia dane a poistného podľa § 148a ods. 1, ods. 4 Trestného zákona účinného do 31. 12. 2005, spáchaného sčasti ako členovia organizovanej skupiny podľa § 89 ods. 26 Trestného zákona účinného do 31. 12. 2005 a sčasti v spolupáchateľstve podľa § 9 ods. 2 Trestného zákona účinného do 31. 12. 2005. Špecializovaný trestný súd vec týchto obvinených prejednal a rozhodol, aj pokiaľ ide o súvisiace trestné činy, nespádajúce do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu, a síce aj trestné činy neodvedenia dane a poistného podľa § 148a ods. 1, ods. 4 Trestného zákona účinného do 31. 12. 2005, na tieto je príslušný okresný súd.

Na urýchlenie konania alebo v iných dôležitých dôvodoch možno konanie o niektorom z trestných činov alebo proti niektorému z obvinených vylúčiť zo spoločného konania (§21 ods. 1 Trestného poriadku).

Príslušnosť súdu, ktorý vec vylúčil, sa nemení. Ak však Špecializovaný trestný súd vylúčil vec, o ktorej by ináč patrilo konať okresnému súdu alebo krajskému súdu, môže ju postúpiť tomuto súdu (§21 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku).

Špecializovaný trestný súd v Pezinku podľa § 21 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku vylúčenú trestnú vec obvinených A. a spol. postúpil okresnému súdu, ktorý je vecne príslušným súdom na konanie v prvom stupni v zmysle ustanovenia § 16 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku.

V súvislosti s realizáciou predmetnej trestnej veci bol riešený závažný aplikačný problém súvisiaci s výkladom súčasného znenia § 14 písm. n) Trestného poriadku, t. j. výklad pojmu trestných činov súvisiacich s trestnými činmi uvedenými v ostatných písmenách § 14 Trestného poriadku, ak sú splnené podmienky na spoločné konanie.

Z hľadiska aplikačnej praxe a poznatkov orgánov činných v trestnom konaní, prameňoch z vyšetrovania a dozorovania závažných daňových a korupčných trestných činov za obdobie rokov 2018 – 2019 možno záverom konštatovať, že mierny nárast vznesených obvinení za korupčné trestné činy (v roku 2018 – 120), ako aj nárast počtu obžalôb a dohôd o vine a treste v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi možno hodnotiť ako pozitívny signál, že špecializované

policajné zložky polície, ktoré majú v kompetencii odhaľovanie a vyšetrovanie korupčných trestných vecí, do istej miery zvýšili úsilie na odhaľovaní korupčnej trestnej činnosti. Napriek tomu však nie je možné vyjadriť spokojnosť s počtom odhalených trestných činov korupcie a s efektivitou polície najmä pri komplikovaných korupčných trestných schémach.

Za zmienku stojí tiež konštatovanie, že zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb bol v roku 2018 v súvislosti so vznesením obvinenia za spáchanie korupčných trestných činov aplikovaný v 10 trestných veciach. Zároveň v tomto roku boli právoplatne odsúdené historicky prvé 3 právnické osoby za korupčné trestné činy.

Informáciu o páchanej korupčnej trestnej činnosti vo väčšine prípadov polícia získava z troch základných zdrojov: 1. na základe trestného oznámenia konkrétnej osoby, 2. na základe vlastnej operatívnej a analytickej činnosti (podnetom na takúto činnosť môžu však byť napr. články v médiách, anonymné podania a podobne) a 3. z poznatkov iných štátnych orgánov.

V praxi sa orgány činné v trestnom konaní stretávajú s množstvom trestných oznámení, v ktorých nespokojní občania tvrdia, že určitá ich vec prejednávaná pred úradmi alebo súdmi, bola rozhodnutá v ich neprospech a sú presvedčení, že to musí byť z dôvodu, že ten kto rozhodoval musí byť skorumpovaný. V takých prípadoch sa vykonáva tzv. historické dokazovanie, nakoľko predpokladaný korupčný dej už je dokonaný a nie je možné nasadiť žiadne proaktívne spôsoby dokazovania. Úspešnosť dokazovania takejto korupcie preto býva pomerne nízka, nakoľko vo väčšine prípadov nie je možné získať dôkazy, ktoré preukazujú, že ku korupcii došlo.

V prípadoch, kedy korupčnú trestnú činnosť oznámi konkrétna osoba a navyše v čase, keď ešte korupčný dej iba prebieha a nebol doposiaľ dokonaný, pričom oznamovateľ je ochotný spolupracovať s políciou, existujú viaceré procesné inštitúty, zaužívané postupy a skúsenosti polície, ktoré vo väčšine takýchto prípadov vedú k odhaleniu a riadnemu procesnému zadokumentovaniu korupčného konania a k usvedčeniu páchatela. V tomto smere je možné činnosť polície a prokuratúry hodnotiť pozitívne, pričom metódy a výsledky trestného stíhania korupcie sú v takýchto prípadoch veľmi účinné a na vysokej úrovni.

Napriek rôznym aplikačným a iným problémom praxe však vidieť snahu vyšetrovateľov Policajného zboru na riadnom a kvalitnom dokumentovaní takto oznámenej korupčnej činnosti. Viac odhalených prípadov korupcie by preto v tomto smere priniesla väčšiu ochotu fyzických osôb oznamovať, že boli požiadané o úplatok, alebo že im bol ponúknutý úplatok a zároveň väčšiu snahu spolupracovať s políciou na dokumentovaní korupcie. Korupčná trestná činnosť je veľmi špecifická. Neexistuje pri nej žiadna konkrétna poškodená osoba a výsledok korupčného konania je tu spravidla výhodný pre obe strany tohto vzťahu (podplácajúci – prijímajúci úplatok).

Dôvodom neoznamovania korupcie zo strany či už fyzických alebo právnických osôb tak môže byť obojstranná výhodnosť korupčného vzťahu, obava z trestného stíhania, vnútorná akceptácia úplatkov vyplývajúca z historického vývoja, nedôvera v orgány činné v trestnom konaní a súdy. Cieľ zvýšiť počet oznamovaných korupčných trestných činov sa zatiaľ nepodarilo dosiahnuť ani zákonom č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, na základe ktorého v roku 2018 nepožiadal o ochranu prokurátora úradu špeciálnej prokuratúry ani jediný whistleblower, a teda na základe tohto zákona ani nebola poskytovaná ochrana v rámci trestného konania

žadnej osobe. Iba prax ukáže, či podstatnú zmenu v tomto smere prinesie zákon č. 54/2019 Z.z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti.

Taktiež systematická preventívna činnosť vo forme pravidelného informovania občanov o škodlivých následkoch korupcie pre spoločnosť, o tom, kde je možné korupciu oznámiť, aké sú následky neoznámenia korupčnej trestnej činnosti, aká ochrana a podpora je poskytovaná oznamovateľom korupcie, by mohla prispieť k účinnému boju proti korupcii.

Z hľadiska páchania najzávažnejších foriem daňových trestných činov v rokoch 2018 – 2019 (ročne v priemere stíhaných 50 osôb v pôsobnosti Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, celkovo v Slovenskej republike asi 1200 osôb) oproti predchádzajúcemu obdobiu nedochádza k podstatnejším zmenám, a teda neboli zaznamenané ani zásadne nové formy jej páchania. Naďalej ide o zatajovanie príjmov, nadhodnocovanie uskutočnených zdaniteľných plnení, preukazovanie fiktívnych zdaniteľných plnení falošnými alebo realite nezodpovedajúcimi daňovými dokladmi, využitie schémy obchodných reťazcov so zapojením početných tzv. stratených (zmiznutých) obchodníkov (ktorých konateľmi sú „biele kone“) a tzv. prechodových (nárazníkových) spoločností, pri ich neustálej obmene sprevádzanej „stratou“ účtovníctva, či dlhodobu neobvyklá cena komodity (spravidla oveľa nižšia ako trhová cena, resp. cena, za ktorú by sa dal nakúpiť tovar priamo od prvovýrobcu).

Vyšetrovanie trestných činov daňových výrazne ovplyvňuje (z vecného i časového hľadiska) skutočnosť, že páchatelia čoraz častejšie využívajú stále komplikovanejšie schémy obchodných reťazcov so zapojením cudzieho prvku (obchodných spoločností zo zahraničia), čo kladie zvýšené nároky na odbornosť orgánov činných v trestnom konaní a vyvoláva nevyhnutnosť vykonávania početných procesných úkonov v cudzine na základe dožiadania o právnu pomoc, či v rámci pôsobenia prokurátorov v rámci Spoločných vyšetrovacích tímov zriadených podľa Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ (tento inštitút treba hodnotiť veľmi pozitívne). Trestné konanie o najzávažnejších prípadoch daňovej trestnej činnosti bolo začínané na základe operatívno-pátracej činnosti polície (s využitím súčinnosti orgánov Finančnej správy Slovenskej republiky).

Pokiaľ teda ide o zosumarizovanie počtov korupčnej a zároveň daňovej trestnej činnosti, tieto údaje sú len v jednotkových hodnotách ročne, z čoho možno dôvodne vyvodiť záver o vyššej miere latencie tejto trestnej činnosti.

5 Záver

Záverom možno konštatovať, že účelom daňovej kontroly je overiť skutočnosti a údaje rozhodujúce pre správne určenie dane alebo dodržiavanie osobitných predpisov. Rozsah vykonávania daňovej kontroly je na posúdení správcu dane. Rozhodnutie o tom, aké skutočnosti, v akom rozsahu a akým spôsobom bude správca dane kontrolovať, závisí od posúdenia konkrétneho správcu dane, resp. konkrétneho zamestnanca správcu dane, ktorý daňovú kontrolu vykonáva. Správca dane je pri svojej činnosti obmedzený zákonom. Daňový poriadok určuje, že daňová kontrola sa vykonáva v rozsahu, ktorý je nevyhnutne potrebný na dosiahnutie jej účelu, t. j. v rozsahu nevyhnutne potrebnom na zistenie alebo preverenie skutočností rozhodujúcich pre správne určenie dane alebo dodržiavanie ustanovení hmotnoprávných daňových predpisov.

Z hľadiska praxe orgánov činných v trestnom konaní, ich vyšetrovania a dozoru uvádzaných trestných činov skrátania dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona a daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona je namieste konštatovanie, že tieto orgány evidujú v zásade niekoľko situácií, z ktorých možno dedukovať alebo až dokázať, že v prípade páchania takejto daňovej trestnej činnosti došlo aj ku korupčnej a súvisiacej trestnej činnosti, teda k súčinnosti s povinným daňovým subjektom aj zamestnancov daňových úradov, dokonca aj k odovzdaniu a prijatiu úplatku takýmito zamestnancami.

Prvou v praxi evidovanou a najžiaducejšou je situácia, kedy príslušné daňové orgány vykonajú zákonnú a efektívnu daňovú kontrolu, z ktorej dôvodne vyplynie, že daňový subjekt si riadne plní svoje zákonné povinnosti. Súčasťou takejto zákonnej a efektívnej kontroly však môžu byť naopak aj kontrolné závery daňových úradov o konkrétnom porušení daňových zákonov, a to až s trestnoprávnym následkom pre kontrolovaný daňový subjekt. V takýchto prípadoch možno uspokojivo uzavrieť, že takáto kontrola a činnosť daňových kontrolórov nevykazuje znaky protiprávneho až korupčného správania.

Druhou situáciou je podozrenie príslušných orgánov činných v trestnom konaní, že ak povinný daňový subjekt spáchal daňový trestný čin v rozsahu niekoľko miliónov až desiatok miliónov eur, s vyššou mierou pravdepodobnosti musel byť takýto daňový trestný čin spáchaný v súčinnosti so zamestnancami daňového úradu a zrejme aj za cenu ich korupčného správania a teda, že skoršie výsledky daňovej kontroly, ktoré pôvodne nezistili daňové nedostatky, sú sporné.

Tretou situáciou plynúcou z daňových kontrol je zistenie o vykonaní takýchto kontrol (inými daňovými kontrolami alebo orgánmi činnými v trestnom konaní) nezákonným spôsobom do takej miery, že je dôvodný záver o vyvedení trestnej zodpovednosti popri daňových subjektoch aj zamestnancom daňových úradov. Do úvahy prichádzajúcimi sú trestné činy zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 Trestného zákona, prijímania úplatku podľa § 328 Trestného zákona a pomoc k príslušnému daňovému trestnému činu podľa § 21 ods. 1 písm. d) Trestného zákona.

Ak sa na základe dokazovania daňovej trestnej činnosti zároveň preukáže, že táto trestná činnosť je páchaná aj v dôsledku korupčnej trestnej činnosti tak kontrolovaného daňového subjektu, ktorý podpláca, ako aj na základe úplatok berúceho zamestnanca daňového úradu, takto získaná daňová výhoda, najmä vrátenie DPH alebo spotrebnej dane, je zároveň ekonomickým aspektom takejto korupčnej trestnej činnosti, prejavujúcej sa ako prospech daňového subjektu a zároveň ako ujma na štátnom rozpočte Slovenskej republiky.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BABČÁK, V., Slovenské finančné právo. I. diel. II. prepracované a doplnené vydanie. Vysokoškolské učebné texty. Košice: UPJŠ, r. 1994.
2. BELEŠ, A.: Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Justičná revue, 2017, roč. 69, č. 8-9, s. 1009-1020
3. CMELÍK, J., BRUNA, E. Hospodárska a ekonomická trestníčinnosť. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, r. 2015, Edice EUPRESS.

4. IVOR, J. a kol.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť 2. Bratislava: IuraEdition, r. 2006.
5. KUBINCOVÁ, S.: Daňový poriadok. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, r. 2015.
6. MENCEROVÁ, I. a kol.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť. Bratislava: Heuréka, r. 2014.

VOLEBNÁ KORUPCIA – SPOLOČENSKÉ, PRÁVNE A EKONOMICKÉ ASPEKTY

VOTING CORRUPTION – SOCIAL, LEGAL AND ECONOMIC ASPECTS

Barbora Dorkinová

Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava

Abstrakt: Referát sa zameriava na problematiku volebnej korupcie. Cieľom tohto odborného článku je poskytnutie základných informácií a poznatkov týkajúcich sa tejto problematiky, ako aj objasnenie súčasného stavu právnej úpravy volebnej korupcie podľa Trestného zákona, ako aj iných právnych predpisov súvisiacich s danou problematikou, a to najmä z pohľadu spoločenských, právnych a ekonomických aspektov volebnej korupcie. V neposlednom rade je snahou poukázať na príčiny vzniku volebnej korupcie, opatrenia zabraňujúce vzniku volebnej korupcii, ale aj návrhy na zníženie rizika, či dôsledky tohto protispoločenského a protiprávneho konania.

Kľúčové slová: volebná korupcia, aspekty volebnej korupcie, príčiny vzniku volebnej korupcie, opatrenia zabraňujúce vzniku volebnej korupcii, návrhy na zníženie rizika volebnej korupcie, protikorupčná činnosť, korupčné trestné činy

Abstract: The paper deals with the issue of voting corruption. This expert article aims to providing basic informations and knowledges related to this issue, as well as clarifying the current state of the legislation on voting corruption by Criminal Code, as well as other legislation related to the issue, and in particular in view of the social, legal and economic aspects of voting corruption. Last but not least, it seeks to highlight causes of the emergence of voting corruption, measures to prevent the emergence of voting corruption, but also the proposals to reduce the risk, whether the consequences of this anti-social and unlawful procedure.

Key words: voting corruption, aspects of voting corruption, causes of the emergence of voting corruption, measures to prevent the emergence of voting corruption, proposals to reduce the risk of voting corruption, anti-corruption activity, corruption offences

1 Úvod

Jean-Claude Juncker vo svojom prejave 12. 9. 2018 na pôde Európskej komisie uviedol: „*Chcem, aby v máji mohli Európania prijať politické rozhodnutia v spravodlivých, bezpečných a transparentných európskych voľbách. Riziko zasahovania a manipulácie je v súčasnom online svete väčšie ako kedykoľvek predtým. Je najvyšší čas, aby naše volebné pravidlá držali krok s digitálnym vekom a chránili tak európsku demokraciu.*“¹

¹ https://europa.eu/rapid/press-release_AGENDA-18-5233_en.htm

Korupcia predstavuje globálny problém, ktorý je riešený nielen v rámci Slovenskej republiky, ale aj na medzinárodnej úrovni. Vzhľadom na rôzne formy a spôsoby korupčného správania v jednotlivých členských krajinách Európskej únie, nie je možné uplatnenie jednotného pravidla, ako aj aplikácia protikorupčného správania rovnako v každom členskom štáte.

Na nadnárodnej úrovni je možné medzi dokumenty, ktorých podstata spočíva v protikorupčnom zameraní a v medzinárodnej normatíve na vnútroštátne prevzatie zaradiť napríklad Viedenský dohovor o zmluvnom práve (1969), na úrovni Rady Európy medzi nemožno zaradiť Trestnoprávny dohovor o korupcii (1999). Na úrovni OECD medzi ne patrí napríklad Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (1997). V prípade európskych protikorupčných aktivít je to napríklad Dohovor o ochrane finančných záujmov Európskych Spoločenstiev (1995).

Volebná korupcia, ako aj korupcia vo všeobecnosti patrí medzi negatívne javy vyskytujúce sa v spoločnosti, ktoré majú svoj pôvod už v minulosti. Vyskytuje sa tak vo všetkých štátoch sveta, čo predstavuje určitý stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť, pričom ju môžeme badať ako vo verejnom, tak aj v súkromnom sektore.

2 Volebná korupcia

Korupcia ako protispoločenský a protiprávny jav má rôzne druhy a prejavy a existuje rozdiel medzi jednotlivými formami korupčnej trestnej činnosti. Môže sa prejavovať vo forme prijímania úplatku, podplácania, nepriamej, volebnej, či športovej korupcie.

Korupciu ako všeobecný pojem z trestnoprávneho a kriminologického hľadiska vo svojej publikácii definoval aj Polák ako „*skazenosť, predajnosť, úplatkárstvo, teda prijímanie úplatku a podplácanie, ale aj akékoľvek správanie osôb, ktorým sú zverené kompetencie vo verejnom alebo súkromnom sektore, ktoré odporuje povinnostiam vyplývajúcim z ich postavenia a ktoré smeruje k získaniu nenáležitých výhod.*“² Tittlová vo svojej publikácii definuje korupciu z právneho hľadiska „*korupčné konanie považuje za deviantné správanie sa, teda správanie, ktoré sa líši od právom dovolených foriem správania sa.*“³

Korupcia ako taká je v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) v Slovenskej republike systematicky zaradená medzi trestné činy proti poriadku vo verejných veciach (ôsma hlava, tretí diel Trestného zákona).

V rámci tejto časti Trestného zákona je upravená aj volebná korupcia, a to v ust. § 336a, ktoré bolo do Trestného zákona doplnené novelou účinnou od 1.9.2011⁴. Podľa ustanovenia § 336a ods. 1 Trestného zákona sa pod pojmom volebná korupcia (t. zn. aktívna korupcia) rozumie: „*Kto priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok tomu,*

² IVOR, J. a kolektív: Trestné právo hmotné, osobitná časť 2. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 2017, s. 375

³ TITTOVÁ, M.: Korupcia. Vybrané kriminologické a trestnoprávne aspekty. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 2015, s. 21

⁴ A to zákonom č. 262/2011 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

kto má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, aby

- a) volil alebo hlasoval určitým spôsobom,*
- b) nevolil alebo nehlasoval určitým spôsobom,*
- c) nevolil alebo nehlasoval vôbec, alebo*

d) sa nezúčastnil volieb, referenda alebo ľudového hlasovania o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, alebo z tohto dôvodu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok inej osobe, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.⁶

Na základe vyššie uvedeného teda objektívna stránka tohto trestného činu spočíva práve v konaní páchatela uvedeného v ust. § 336a ods. 1 písm. a), b), c), d) Trestného zákona. Záujem na riadnom výkone volebného práva občanov a na riadnych a nerušených prípravách a priebehu volieb ako prezidenta Slovenskej republiky, tak aj volieb do Národnej rady Slovenskej republiky, orgánov miestnej samosprávy, ako aj riadnom priebehu referenda zo zákonného hľadiska tvorí objekt tohto trestného činu. Vzhľadom na to, že subjektom tohto trestného činu môže byť ktokoľvek, ide tak o všeobecný subjekt. Subjektívna stránka spočíva v úmyselnom zavinení⁵. Z hľadiska závažnosti tohto trestného činu ide o prečin⁶.

Existujú však prípady, kedy dochádza k potrestaniu páchatela odňatím slobody na jeden rok, a to v situácii, kedy takáto osoba koná jedným zo spôsobov vyššie uvedených [§ 336a ods. 1 písm. a) až c), ako aj spôsobom, ktorý spočíva v nezúčastnení sa volieb, referenda, či ľudového hlasovania o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky], a ktorá tak koná v súvislosti s výkonom práva voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky priamo alebo cez sprostredkovateľa pre seba alebo inú osobu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok (§ 336a ods. 2 Trestného zákona, t. zn. pasívna korupcia). Subjektom je v tomto prípade všeobecný subjekt, resp. osoba, ktorá má volebné právo.

Kvalifikovanou skutkovou podstatou k uvedenému ustanoveniu, je ust. § 336a ods. 3 Trestného zákona, kde je uvedený trestnoprávny postih páchatela, ktorý spácha trestný čin buď

- a) závažnejším spôsobom konania,*
- b) ako verejný činiteľ,*
- c) na chránenej osobe, alebo*
- d) verejne.⁷*

S ohľadom na vyššie uvedené ide o okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby, a to vzhľadom na to, že ide o obzvlášť priťažujúce okolnosti (ukladá sa vtedy trest odňatia slobody na jeden rok až päť rokov).

⁵ V zmysle ust. § 15 Trestného zákona sa pod pojmom „trestný čin spáchaný úmyselne“ rozumie: „ak páchatel a) chcel spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, alebo b) vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobil, bol s tým uzročený.“

⁶ Právny rámec pojmu „prečin“ je uvedený v ust. § 10 ods. 1 Trestného zákona, pod ktorým možno rozumieť: „a) trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo b) úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.“

⁷ Právnou úpravou uvedených okolností je v prípade písm. a) § 138 Trestného zákona, b) § 128 Trestného zákona, c) § 139 Trestného zákona a d) § 122 ods. 2 Trestného zákona.

Právnym aspektom takéhoto konania je tak zásah do volebného práva zaručeného Ústavou č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“)⁸, ako aj iných právnych predpisov⁹.

Popri ochrannej a regulatívnej funkcii v trestnom práve je volebné právo a právo účasti na referende chránené aj jednotlivými ustanoveniami Trestného zákona¹⁰.

V nadväznosti na vyššie uvedené platí, že prijímanie úplatku je rovnako trestné ako aj poskytovanie úplatku. Podstata volebnej korupcie teda spočíva v tom, že poskytnutím, ponukou alebo prisľubom úplatku voličovi, chce osoba dosiahnuť určitý prospech, pričom volič prisľúbi, že bude voliť určeným spôsobom, poprípade, že nebude voliť určeným spôsobom, prípadne, že nebude voliť vôbec, alebo sa nezúčastní volieb, na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky.

Cieľom volebnej korupcie je práve dosiahnutie určitého stupňa spokojnosti, ako na strane poskytujúcej úplatok, tak aj na strane prijímajúcej úplatok. Strana, ktorá poskytuje takýto úplatok, ho dáva strane druhej za účelom dosiahnutia vytýčeného cieľa, a to napr. zvýšenie šance uspieť vo voľbách, ak kandidáta podporí strana, ktorá úplatok prijíma. A naopak na druhej strane, t. zn. na strane, ktorá prijíma úplatok dochádza k určitej spokojnosti, ktorá sa môže prejavovať vo forme nezákonného finančného obohatenia alebo iného nezákonného nadobudnutia „bohatstva“ (napr. auto, dovolenka, či iná výhoda). Ide o prejavy korupcie, ktoré sú ľahko badateľné v bežnom živote. Najčastejším prejavom korupcie je správanie osoby, ktorá žije prepychovým životom, resp. žije a prekračuje finančné možnosti a limity svoje, alebo svojej rodiny. Ide o najčastejší znak prejavu tohto protiprávneho a protispoločenského správania sa v súkromnej oblasti. Naopak, vo verejnej sfére môžeme badať takýchto prejavov oveľa viac, či už formou prekračovania právomocí, ovplyvnenia svojho pôsobenia v povolani, zamestnaní, či postavení, dosadenia „svojich“ ľudí do rôznych pracovných pozícií, nápadného zvýhodňovania podriadených alebo vybavovania zákaziek zjednodušenými formami v prípade verejného obstarávania a iných súťaží.

Viditeľnými znakmi a prejavmi volebnej korupcie je, že takéto konanie osoby smeruje priamo voči druhej konkrétnej osobe, resp. voličom, a to spravidla ku nej dochádza vo veľmi krátkom období. Často krátko pred samotnými voľbami. Ďalším dôležitým znakom je to, že bezprostredne a priamo ovplyvňuje rozhodnutie voliča. Netreba to však zamieňať s konaním, ktoré neovplyvňuje rozhodnutie voliča priamo, ako napr. ponukou rôznych upomienkových predmetov, ako sú perá, ovocie, reflexné pásky s logom politickej strany alebo iné predmety, ktoré majú na sebe alebo znázorňujú logá politických strán a ktoré slúžia na „povolenú propagáciu“.

Situácia na Slovensku je pred voľbami občas naozaj nestabilná. Kupovanie voličských hlasov, či obchodovanie so svojim voličským hlasom je závažnou trestnou činnosťou, za ktorú náš právny poriadok trestá páchatela trestného činu trestom odňatia slobody alebo aj inými

⁸ Čl. 30 – čl. 31 Ústavy SR

⁹ Takýmito právnymi predpismi sú napríklad zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov alebo zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov, či zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach.

¹⁰ Napríklad § 336a „Volebná korupcia“ alebo § 351 „Marenie prípravy a priebehu volieb a referenda“

druhmi trestov, dokonca ide aj o dôvod vyhlásenia neplatnosti volieb¹¹. Táto skutočnosť vyplýva aj zo súdnej praxe¹².

Spáchaniu takéhoto druhu trestnej činnosti predchádzajú určité úkony, a to príprava a následné utajovanie skutočností. Takýmto profesionálnym a sofistikovaným spôsobom, zväčša erudované osoby, ktoré majú určitý vplyv a rozhodovaciu právomoc dosiahnu svoj stanovený cieľ. Za takouto prípravou sa skrýva teda dobre premyslený plán, ktorý za sebou skrýva mnoho odborne pripravených úkonov. Vzhľadom na to, že môže dôjsť k neočakávaným zmenám, zväčša tieto osoby majú v zálohe aj „druhý“ plán alebo dokážu zmeniť „taktiku“ a prispôbiť sa vzniknutej situácii.

V prípade volebnej korupcie ide o akúsi dohodu, zväčša dohodu ústnu, avšak v niektorých prípadoch môže byť dohoda aj konkludentná. Väčšinou ide o dohodu ústnu, keďže v prípade písomnej dohody by mohli vzniknúť určité písomné dôkazy, ktorými by mohol byť spôsobený problém osobe, ktorá prijíma alebo ktorá dáva úplatok. Takýmto písomnosťami by mohol dôjsť k usvedčeniu, ale aj páchaniu ďalšej trestnej činnosti, akou je napr. vydieranie. K takýmto dohodám tak dochádza najmä v súkromí, a to na miestach, kde nie sú žiadny svedkovia, teda za prítomnosti čo najmenšieho počtu osôb. Avšak aj vo verejnom sektore je korupčná činnosť nesmierne rozšírená, dokonca si dovoľme tvrdiť, že je rozšírenejšia ako v sektore súkromnom. Z **ekonomického hľadiska** sú v prípade volebnej korupcie veľmi známe aj poskytované plnenia vo forme daru, zväčša sponzorských darov alebo iných ústretových služieb. Existuje však tenká hranica, ktorá ak je prekročená, stáva sa správanie osoby konaním protiprávnym a protispoločenským. Otázkou teda je, čo sa považuje za takúto hranicu, či už v prípade politickej strany, ktorá svojmu voličovi prezentuje a presviedča ho o svojom programe, ale kedy ho už upláca, alebo v prípade voliča, ktorý sa o takomto programe politickej strany dá presviedčať alebo takýto úplatok prijíma. Popríklad poskytovanie určitých upomienkových predmetov v rámci predvolebnej kampane zo strany kandidáta alebo politickej strany alebo hodnotnejších materiálnych predmetov. Zaujímavou je v tomto prípade aj otázka „dosadenia“ voliča do určitej funkcie, resp. na pozíciu za určitú protislužbu, pod ktorou treba rozumieť stanovenie podmienky hlasovania vo voľbách za kandidáta poskytujúceho túto možnosť po jeho prípadnom zvolení.

V tejto súvislosti je jedným z najdôležitejších právnych predpisov zákon č.181/2014 Z.z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z.z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o volebnej kampani“), ktorého podstata spočíva práve v stanovení určitých hraníc, resp. limitov samotnej volebnej kampane aj z finančného hľadiska, ako aj kontrolu volebnej kampane, a to vzhľadom na to, že kampaň vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky, Európskeho parlamentu, prezidenta Slovenskej republiky, vyšších územných celkov a samospráv je častokrát nákladná, zväčša za hranicou

¹¹ Podľa Dôvodovej správy k zákonu č. 262/2011 Z. z. zmena Trestného poriadku a Trestného zákona vyplýva, že je to „najčastejší dôvod vyhlásenia neplatnosti volieb...“

¹² Napríklad Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 22.2.2011, pod sp. zn. ÚS 74/2011-26 „Ústavný súd by tvrdené tzv. kupovanie hlasov rómovskych voličov hodnotil ako najzávažnejšie porušenie ustanoveného zákazu volebnej kampane za predpokladu, že by sa táto „volebná korupcia“ hodnoverne preukázala, pretože by išlo o aktivitu na získanie voličských hlasov počas volieb, ktorá zasahuje do samotnej podstaty volebného (aktívneho či pasívneho) práva zaručeného v čl. 30 ústavy. Takéto obmedzenie nesie so sebou také veľké nebezpečenstvo pre slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti, že v žiadnom prípade by nemohla platiť domnienka, že volebný výsledok zodpovedá vôli voličov, a navyše, nakupovanie voličských hlasov priamo ohrozuje slobodu rozhodovania voliča.“

únosnosti. Ustanovenia zákona o volebnej kampani nezakladajú len povinnosť prislúchajúcu politickým stranám, koalíciám a kandidátom viesť transparentný účet, ako aj čerpať z tohto účtu financie za účelom vynaloženia nákladov na volebnú kampaň, ale aj taxatívne vymedzuje, kto môže viesť takúto volebnú kampaň. Osobitne sa venuje voľbám prezidenta Slovenskej republiky a uvádza kritériá, podľa ktorých určité subjekty môžu alebo nesmú financovať kampaň v predvolebnom období atď.

Zákon č. 180/2014 Z.z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o podmienkach výkonu volebného práva“) upravuje podmienky výkonu volebného práva, ale napr. aj postavenie najdôležitejšieho orgánu, ktorého úlohou je kontrola politických strán a politických kampaní z finančného hľadiska, a to Štátnej komisie pre voľby a kontrolu financovania politických strán¹³. Častokrát v tejto súvislosti dochádza k „skrytému“ financovaniu týchto kampaní, poprípade politických strán, čo spôsobuje určitý ekonomický tlak. Hlavným cieľom je tak dosiahnutie určitého vplyvu na výsledok volieb¹⁴.

V nadväznosti na vyššie uvedené a podľa názorov ekonómov tak ekonomický aspekt volebnej korupcie spočíva najmä v poskytovaní alebo prijímaní neoprávnených materiálnych výhod (tak v súkromnej, ako verejnej sfére), ako aj vo zvyhodňovaní ekonomicky silnejších subjektov. Tým následne dochádza k porušovaniu pravidiel hospodárskej a ekonomickej súťaže (najmä vo verejnej sfére, napr. podpora kandidáta, resp. politickej strany prosperujúcou spoločnosťou a po prípadnom zvolení tohto kandidáta alebo politickej strany napr. zabezpečenie výhry vo verejnom obstarávaní, čím dochádza k nadobudnutiu viacnásobného zisku pre túto spoločnosť, t. z. službu za službu).

Zo spoločenského pohľadu môže mať volebná korupcia ako protiprávne konanie na verejný negatívny dopad, ktorý sa môže prejaviť ako nespokojnosť verejnosti, či už všetkých občanov Slovenskej republiky, alebo len ich časti. Takéto protiprávne konanie môže mať na občanov aj negatívny morálny dopad.

Spôsob, akým postupuje polícia, vyšetrovatelia, prokurátori a súdy pri zisťovaní, objasňovaní, stíhaní a trestaní páchatelov trestných činov upravuje zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“). Cieľom Trestného poriadku je tak úprava postupu pri ochrane práv a oprávnených záujmov fyzických a právnických osôb, ako aj pri zmiernení a úplnom odstránení protiprávneho a protispoločenského konania, resp. potencionálnej korupcie.

3 Príčiny vzniku volebnej korupcie

Príčinou vzniku volebnej korupcie je určitá túžba po kariére, peniazoch, materiálnych statkoch a iných osobných úspechoch s tým spojených. Na dosiahnutie tohto cieľa slúži akýsi vnútorný

¹³ Ide o ust. § 13 a nasl. zákona o podmienkach výkonu volebného práva.

¹⁴ V tejto súvislosti to zakotvuje vo svojom Uznesení aj Najvyšší súd Slovenskej republiky zo dňa 20.3.2018, pod sp. zn. 2To/8/2017 „Trestný čin volebnej korupcie preto môže byť podľa obžalovaného nástrojom ostrého politického boja a zneužívaný samotnými politickými stranami na odstránenie konkurujúcej strany, pričom má za to, že sa predmetom takéhoto boja stal pri snahe o jeho odstránenie z funkcie starostu. Znenie § 336a Tr. zák. odporuje samotnej podstate volebnej kampane a jej ústavných limitov vychádzajúcich z čl. 30 a 31 ústavy, ktorej súčasťou sú prísluby politikov budúceho plnenia určitej majetkovej alebo nemajetkovej povahy, či už vo forme prísluby rôznych dotácií alebo zvýšenia sociálnych dávok.“

hnací motor jednotlivca, ktorý postupom času prerástol do takej miery, že sa korupcia v niektorých štátoch rozšírila natolko, že sa rozvinula vo forme organizovaného zločinu. Naopak, niektoré krajiny sveta sú „imúnne“ voči tejto trestnej činnosti a korupcia sa v nich vyskytuje len ako tzv. náhodný jav.

Existuje mnoho názorov, ktoré hovoria o tom, ako sa v spoločnosti prejavuje korupcia alebo ktoré faktory ovplyvňujú samotné korupčné prostredie, a to napr. výška úplatku, normatívny systém, systém kontroly, systém sankcií, korupčné tradície, sociálny chaos, hodnotový rebríček, chudoba, či vplyv médií.

Tieto faktory sú prítomné všade, kde sa nachádza korupčná príležitosť, korupčná motivácia a kde je priestor na korupčné vyjednávanie.

Okrem oslabenia hodnôt, či už morálnych alebo občianskych tieto prejavy korupcie môžu vyvolať akúsi nedôveru v právny štát.

4 Opatrenia zabráňujúce vzniku volebnej korupcii

- byť všímavý a pozorovať, či je korupcia prítomná aj v našom okolí,
- prevenčné správanie (napr. prítomnosť svedka – príbratie osoby do rozhovoru alebo situácie, v ktorej sa môže stať, že nastane korupčné správanie),
- nahlásenie korupcie (existuje určitá ochrana oznamovateľa¹⁵), resp. povinnosť oznamovať trestné činy korupcie.

Zo štatistického hľadiska má volebná korupcia striedavú intenzitu, t. zn. klesajúcu, ale aj stúpajúcu, avšak dovoľme si tvrdiť, že za posledné merané obdobie (rok 2016) má intenzita celkového počtu zistených trestných činov korupcie, celkového počtu uznesení o vznesení obvinenia a celkového počtu obvinených osôb za trestné činy korupcie, stúpajúcu tendenciu¹⁶.

Nahlasovať podozrenie z korupcie je možné okrem prokuratúry a jednotlivých zložkách policajného zboru aj na Úrade vlády Slovenskej republiky, v kancelárii predsedu vlády, na odbore prevencie korupcie, Ministerstve vnútra Slovenskej republiky, Prezídia Policajného zboru, národnej kriminálnej agentúry (NaKA), v Národnej kriminálnej agentúre P PZ, v národnej protikorupčnej jednotke, a to prostredníctvom špeciálnych e-mailových adries sprístupnených na príslušných internetových stránkach.

V minulosti to však podľa nášho názoru bolo o čosi komplikovanejšie ako dnes, najmä čo sa týka spolupráce orgánov činných v trestnom konaní, prokurátorov alebo sudcov. V spoločnosti sa objavoval napr. aj názor, že aj medzi takýmito osobami sa nachádzajú jednotlivci, ktorí sú skorumpovaní, a tak sa ľudia báli oznamovať a vôbec nejako riešiť takýto druh trestnej činnosti.

Digitalizácia a rozmach internetu spôsobil nielen uľahčenie prístupu k informáciám, ale aj umožnil a urýchlil komunikáciu ako medzi občanmi, tak aj na úrovni občan – štátne inštitúcie.

¹⁵ Ochrana oznamovateľovi trestného činu zabezpečujú a upravujú právne predpisy, ako napríklad zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce, zákon č. 55/2017 Z.z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon č. 9/2010 Z.z. o sťažnostiach. Najdôležitejším právnym predpisom je však zákon č. 54/2019 Z.z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁶ Toto tvrdenie je podložené výsledkami poskytnutých národnou protikorupčnou jednotkou národnej kriminálnej agentúry Prezídia Policajného zboru (bývalý Úrad boja proti korupcii Prezídia Policajného zboru).

5 Návrhy na zmiernenie volebnej korupčnej trestnej činnosti na území Slovenskej republiky

V tejto súvislosti si dovoľíme predložiť niekoľko návrhov, ktoré by za istých okolností mohli dopomôcť k poklesu volebnej korupcie na území Slovenskej republiky. Ide tak len o hypotetické návrhy, ktorými sú

- vytvorenie akéhosi jednotného volebného kódexu,
- ďalším vhodným riešením by bolo, keby sa zaviedli prísnejšie pravidlá volieb a pri spáchaní korupčnej trestnej činnosti aj zavedenie prísnejších trestov,
- užšia spolupráca štátnych orgánov, inštitúcií, ako aj verejnosti (pod čím treba rozumieť právnych, kriminalistických, kriminologických a iných expertov vo väčšej miere podieľať sa na kontrole takéhoto druhu kriminality, ako aj zabezpečenia koordinácie plnenia úloh a opatrení protikorupčného programu na národnej úrovni, ako aj upevnenie a podporenie spolupráce expertov na vedeckej úrovni),
- zabezpečiť dodržiavanie dokumentov, ako odporúčania OSN, Rady Európy, rezolúcií a spojiť sily s ostatnými štátmi Európskej únie,
- zabezpečiť a zorganizovať programy adresované občanom Slovenskej republiky za účelom ich výchovy a prevýchovy, a to od útleho detstva, prostredníctvom škôl, záujmových združení, neštátnych inštitúcií a iných organizácií,
- zavedenie tzv. fungujúcej systémovej analýzy, ktorá by predstavovala optimálnu mieru medzi preventívnymi a represívnymi nástrojmi boja proti korupcii,
- elektronický systém hlasovania vo voľbách[napr. takýmto systémom by došlo k zabráneniu „náhodnej“ straty volebného lístka, neplatným volebným lístkom alebo „zmiznutým“ volebným lístkom, najmä v regionálnych voľbách. Tento typ hlasovania vo voľbách môže výraznou mierou prispieť nielen k zrýchleniu a stransparentneniu volieb na všetkých úrovniach, ale aj napriek vyšším vstupným nákladom výrazne ušetriť volebný rozpočet a životné prostredie. Vzhľadom na to, že momentálne žijeme v dobe informačných technológií, ktoré neustále napredujú a vyvíjajú sa, by bolo vhodné zaviesť elektronický systém hlasovania vo voľbách. Predtým, aby sa však mohol uplatniť takýto elektronický systém a aby bola zachovaná transparentnosť a nepodplatiteľnosť, musela by byť vytvorená databáza biometrických údajov občanov štátu. Bola by potrebná hlbšia a presnejšia analýza tohto problému a zváženie, či by to bolo možné aj z iného hľadiska (napr. IT), avšak si dovoľíme tvrdiť, že by to bolo ekologickým a časom aj ekonomickým zlepšením.],
- zaviesť prísnejšie pravidlá na dosiahnutie „očistenia“ spoločnosti, a to vymedzením spoločensko-ekonomických vzťahov do väčšej miery ako je to teraz (v prípade obstarávania vecí všeobecného záujmu, zamestnania, povolania, funkcie atď.), či zavedením legislatívnych pravidiel,
- veľmi významné je aj morálne hľadisko[Jednoducho, naučiť sa myslieť inak. Niektorí ľudia sú natoľko ovplyvnitelní, že menia svoj názor na základe predvolebných sľubov a vecí, ktoré kandidáti robia, ale len v predvolebnej kampani. Sme toho názoru, že sa netreba nechať zaviesť do omylu na základe sľubov, ale treba sa sústrediť na činy kandidáta a precízne pripravený volebný plán. V neposlednom rade si myslíme, že je potrebné sa samého seba (ako

voliča) kriticky opýtať, či som spravil/a všetko preto, aby som s určitou istotou mohol/mohla povedať, že som si vybral/a kandidáta vhodného na tú ktorú pozíciu, v zmysle nastudovania si, zozbierania a nakoniec porovnania všetkých informácií o jednotlivých kandidátoch (napr. či ide o čestného kandidáta, ktorý nechce byť súčasťou korupčného systému alebo naopak, či ide o skorumpovaného kandidáta). Z praxe je zrejmé, že na Slovensku funguje systém „vyberiem si kandidáta, ktorý je pre mňa alebo krajinu najmenším zlom“ zo všetkých kandidátov. Práve v takýchto prípadoch dochádza k volebnej korupcii, vo vzťahu kandidáta ku konkrétnemu voličovi.]

Je nesmierne dôležité, aby si spoločnosť uvedomila, že v prípade volieb by mal prevažovať záujem spoločnosti nad záujmom jednotlivca a objektívne sa zamyslieť nad realitou, a stále mať na zreteli to, že ide o budúcnosť krajiny.

Zaujímavou skutočnosťou je aj fakt, že ľudia, ktorí žili a boli vychovávaní v nedemokratickom režime, volia alebo sa priamo podieľajú na demokratických voľbách. Netvrdíme, že ide o negatívny vplyv, len dávame do pozornosti, že aj toto môže do istej miery ovplyvniť výsledky alebo fungovanie volieb. Koniec koncov existujú rôzne prieskumy, ktoré boli zamerané na zistenie intenzity korupcie v danej krajine. Výsledkom bolo, že ľudia, ktorí žili v demokratickom režime ako napr. Švajčiarsko, preukazujú malú korupčnú trestnú činnosť (korupčné správanie tak predstavuje v takýchto krajinách veľké nebezpečenstvo konkurenčných politických síl) a naopak ľudia, ktorí boli vychovaní v nedemokratickom režime, ako napr. Rusko, Uganda, preukazujú veľké prejavy volebnej korupcie, ale aj iných druhov korupcie. Dovoľme si tvrdiť, že v prevažnej väčšine sú to práve starší ľudia, ktorí majú vplyv na voľby. Možno zapojením mladých ľudí do takýchto aktivít by sa prispelo k zníženiu korupčnej trestnej činnosti v našej krajine. Nesmierne dôležitá je však informovanosť a racionálne zmýšľanie, ku ktorému je možné dospieť prostredníctvom rôznych prednášok alebo seminárov.

6 Záver

Korupcia je prítomná vo všetkých kútoch sveta, v Slovenskej republike, ako aj v jednotlivých odvetviach, profesiách a oblastiach spoločenského života. Našťastie, v minulosti boli a aj v dnešnej dobe sú prijímané rôzne dokumenty na medzinárodnej úrovni, ktoré majú protikorupčný charakter.

Ubíhajúcim časom sa situácia na území Slovenskej republiky v oblasti boja proti korupcii v akejkolvek forme nezlepšuje tak, ako by sme si to predstavovali. Nie je to len náš názor, ale svedčia o tom aj rôzne poznatky vyplývajúce zo spolupráce tak na národnej, ako aj na medzinárodnej úrovni. Konkrétne možno v tejto súvislosti spomenúť napr. spoluprácu s Medzinárodnou protikorupčnou akadémiou, spoluprácu v BPK vzdelávaní, ako aj rôznych vzdelávacích programoch, vrátane seminárov, ako napr. vzdelávanie v rámci prevencie korupcie, protikorupčné vzdelávanie pedagogických pracovníkov, pracovný seminár o ochrane oznamovateľov korupcie a pod.

Na základe štatistických údajov a prieskumov je zrejmé, že trestnoprávna úprava Slovenskej republiky, ktorá sa týka korupcie, v porovnaní s právnymi úpravami niektorých iných štátov zodpovedá štandardom demokratických štátov, ako aj poskytnutie ochrany pred korupčnou trestnou

činnosťou, avšak takáto ochrana nezodpovedá potrebám spoločnosti z dôvodu, že absentuje spôsobilosť orgánov činných v trestnom konaní, ako aj iných zodpovedných subjektov využiť preventívne a represívne prostriedky na boj s korupciou v dostatočnej miere. Okrem uvedeného právneho dopadu má volebná korupcia dosah aj na iné oblasti, ako oblasť sociálnu, prehlbujúcu nerovnosť, či prerozdeľovanie obyvateľov. Volebná korupcia má vplyv aj na samotnú etiku človeka, resp. spôsobuje nedôveru, či nestabilitu v súvislosti s morálnym hladiskom jednotlivca. V neposlednom rade má dopad aj na ekonomickú oblasť, a to v súvislosti s zvyhodňovaním ekonomicky silnejších subjektov, čím následne dochádza k porušovaniu pravidiel hospodárskej a ekonomickej súťaže.

Vychádzajúc z množstva prečítanej literatúry, publikácií, zákonov, odborných článkov alebo internetových domén to vyzerať tak, že Slovenská republika má kvalitné účinné a platné právne predpisy, resp. dokumenty rôzneho charakteru, ako na medzinárodnej, tak aj na vnútroštátnej úrovni týkajúce sa uvedenej problematiky, avšak problémom je ich aplikácia a osvojenie si týchto pravidiel občanmi Slovenskej republiky.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BALÁŽ, P. – JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. 1. vydanie. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis 2006, ISBN 80-8082-052-X
2. BURDA, E. a kolektív: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár – II. diel. Praha : C. H. Beck, s.r.o. 2011, 1104 – 1109 s. ISBN 978-80-7400-394-3
3. ČENTĚŠ, J. a kolektív: Trestné právo s vysvetlivkami. 1. až 4. zväzok. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. 2007, ISBN 80-8078-077-3
4. DAVID, V.; NETT, A.: Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. 1. vydání. Praha:C. H. Beck, s.r.o. 2007, ISBN 978-80-7179-562-9
5. HENCOVSKÁ, M.: Volebná korupcia. In Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom „Korupcia – právne a ekonomické aspekty“. Podhájska : Východoeurópska agentúra pre rozvoj n.o. 2012, 76 – 81 s. ISBN 978-80-89608-00-3
6. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo hmotné, osobitná časť 2. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. 2017, 374 – 393 s. ISBN 978-80-8168-585-9
7. Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 22.2.2011, pod sp. zn. PL ÚS 74/2011-26
8. TITTLVÁ, M.: Korupcia. Vybrané kriminologické a trestnoprávne aspekty. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 2015, 36 – 56 s. ISBN 978-80-8168-264-3
9. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.3.2018, pod sp. zn. 2To/8/2017
10. Zákon č. 54/2019 Z.z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
11. Zákon č. 181/2014 Z.z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z.z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov
12. Zákon č. 180/2014 Z.z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov
13. Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok
14. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon

KONTROLA KORUPČNÍ KRIMINALITY – REPRESIVNÍ A PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ¹

CORRUPTION CRIME CONTROLL – REPRESIVE AND PREVENTIVE MEASURES

Mgr. Lenka Náhlovská

Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Abstrakt: Příspěvek se věnuje problematice kontroly korupčního jednání z pohledu trestního práva. Kontrola kriminality je v podstatě řádné nastavení prvků represe a prevence, které společně tvoří předpoklady pro odstraňování nebo snižování kriminality. Korupce je celospolečenský jev, jedná se o kriminalitu s vysokou latencí a proto je nutné právě prvky represivní – tedy hmotněprávní a procesněprávní nástroje nastavit tak, aby byl tento druh kriminality řádně odhalován, účinně vyšetřován a přiměřeně trestán. Preventivní opatření pak při jejich správném nastavení slouží k předcházení korupce. Autorka se v příspěvku věnuje vybraným trestněprávním nástrojům spojeným s problematikou korupční kriminality a v závěru se také věnuje některým doporučením spojeným s preventivními protikorupčními opatřeními.

Klíčová slova: korupce, kontrola kriminality, prevence kriminality, trestněprávní sankcionování, odposlech, agent provokatér, zkouška spolehlivosti

Abstract: This paper deals with the issue of control of corruption in terms of criminal law. Crime control is basically a proper adjustment of repressive and preventive measures, which together are prerequisites for eliminating or reducing criminality. Corruption is a social phenomenon, it is a crime with high latency and therefore it is necessary to set up repressive measures – both substantive and procedural instruments so that this type of criminality is properly detected, effectively investigated and adequately punished. Preventive measures, when properly adjusted, serve to prevent corruption. The author deals with selected criminal instruments connected with the corruption criminality and concludes with some recommendations related to preventive anti-corruption measures.

Key words: corruption, crime control, crime prevention, criminal sanctions, tapping, agent provocateur, reliability test

1 Úvod

Příspěvek, jak je z jeho názvu patrné, se zaměřuje na vybrané nástroje a opatření, které slouží k mitigaci korupčních rizik ve společnosti – s důrazem na nástroje trestního práva.

¹ Příspěvek vznikl z prostředků a v rámci projektu GAUK č. 678218 – Prevence kriminality obchodních korporací řešeného na Univerzitě Karlově, Právnické fakultě.

Kontrolou kriminality rozumíme soubor nástrojů jednak represivních, které reagují na již spáchanou trestnou činnost a jednak preventivních, které mají za cíl určitý typ trestné činnosti potlačit, nebo mu předejít.² Pro to, aby tento systém fungoval, je potřeba opravdu vnímat kontrolu kriminality (a její jednotlivé složky) jako jednotný, provázaný systém, kde na sebe preventivní a represivní strategie a nástroje navazují. Bez této vzájemné provázanosti zbyde jen řada jednotlivých nástrojů, které ale izolovaně nebudou mít takový potenciál snížit míru korupčního chování ve společnosti. I kontrola korupční kriminality se tedy skládá jednak z represivních opatření (v tomto příspěvku se autorka zaměří na nástroje trestního práva hmotného a procesního, zejména na sankcionování korupčních jednání podle českého právního řádu, institut účinné lítosti v souvislosti s korupční trestnou činností a trestněprocesní nástroje odhalování a vyšetřování korupce) a preventivních (Strategie vlády pro boj s korupcí, systémy protikorupčního compliance, ochrana oznamovatelů korupčního jednání atp.).

2 Represivní opatření kontroly korupční kriminality

Pojem korupce není v českém trestním právu definován. Odborná veřejnost tak obvykle vymezí pojem korupčního jednání obecnou definicí a následně představi výčet skutkových podstat trestných činů, které pod tuto obecnou definici spadají. Růžička vymezuje korupci jako „*dohodu mezi jedincem, který platí (uplácějící, korumpující) a příjemcem (podpláceným, korumpovaným) v zájmu dosažení určité neoprávněné výhody*“.³ Trestní zákoník pak obsahuje celou řadu skutkových podstat, které pod takovou obecnou definici spadají a postihují korupční jednání. Jedná se o tyto skutkové podstaty:⁴

- § 226 TZ, pletichy v insolvenčním řízení;
- § 248 odst. 1 písm. e) TZ, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže;
- § 256 TZ, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě;
- § 257 odst. 1 písm. b) a c) TZ, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži;
- § 258 odst. 1 písm. b) a c) TZ, pletichy při veřejné dražbě;
- § 331 TZ; přijetí úplatku;
- § 332 TZ; podplacení;
- § 333 TZ; nepřímé úplatkářství;
- § 347a odst. 2 TZ, maření spravedlnosti;
- § 351 alinea 2 TZ, maření přípravy a průběhu voleb a referenda.

Represivní nástroje začínají právě u vymezení skutkových podstat, které korupční kriminalitu postihují. Takovým vymezením právě zákonodárce určí rozsah jednání, která jsou považována za společensky škodlivá natolik, aby za ně byla vyvozována trestní odpovědnost. Autorka

² BENČÍK, M. Trestné právo a kontrola kriminality. Právní obzor. 1994, ročník 77, číslo 3. s. 339. ISSN 0032-6984.

³ DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. II. Díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-790-4. s. 2614.

⁴ Za všechny výše uvedené skutkové podstaty může být trestně odpovědná i právnická osoba, a to za předpokladu naplnění podmínek stanovených v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

je toho názoru, že by se mohl český zákonodárce inspirovat slovenskou právní úpravou a systematizovat korupční trestné činy (výše nadepsaný rozbor), tak aby bylo korupční jednání pokud možno upraveno na jednom místě v trestním zákoníku a byly odstraněny přebytečné duplicity (které ale zná i slovenský trestní zákon). Autorka se také vymezuje vůči příliš široce a vágně nastavenému postihu soukromé korupce, což kritizuje v jiném příspěvku.⁵

Mezi represivní opatření, jak byly vymezeny v úvodu tohoto příspěvku, řadí autorka ty nástroje trestního práva hmotného a procesního, které slouží k odhalování, účinnému vyšetřování a potrestání výše vymezeného korupčního jednání.

2.1 Sankcionování korupční trestné činnosti

Vzhledem ke kriminologickým specifikům korupčního jednání, kdy hlavním důvodem takového jednání je získání neoprávněného (často majetkového) prospěchu, není dle názoru autorky potřeba korupční jednání postihovat převážně tresty postihující svobodu pachatele, ale spíše se zaměřit na ukládání majetkoprávních sankcí. Nastavení sankcionování (trestání) kriminality je důležitým ukazatelem kvality trestněprávní politiky. Majetková kriminalita by pak i dle zásad trestního práva měla být sankcionována tresty postihujícími majetek pachatele (srovnejte s § 39 odst. 7 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen TZ)).

Nejnovějším sankčním nástrojem zaměřeným pro potírání (nejen) korupční kriminality je v českém trestním právu nejnovější ochranné opatření zabránění části majetku upravené v § 102a TZ.

Soud může uložit zabránění části majetku pachateli, který byl uznán vinným úmyslným trestným činem, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně čtyři léta, nebo pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), pletich při veřejné dražbě (§ 258),....., podplacení (§ 332) nebo nepřítomného úplatkářství (§ 333), pokud pachatel takovým trestným činem pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch a soud má za to, že určitá část jeho majetku pochází z trestné činnosti vzhledem k tomu, že hodnota majetku, který pachatel nabyt nebo převedl na jinou osobu nebo do majetku ve svěřenském fondu v době nejdéle 5 let před spácháním takového trestného činu, v době jeho páchaní nebo po jeho spáchání, je v hrubém nepoměru k příjmům pachatele nabytým v souladu se zákonem nebo byly zjištěny jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr.

Toto ochranné opatření bylo do českého právního řádu zakotveno na základě povinnosti implementace směrnice Evropského parlamentu a Evropské rady č. 2014/42/EU, která řeší konfiskaci majetku pocházejícího z trestné činnosti. Účinné konfiskaci majetku pocházejícího z trestné činnosti podle preambule této směrnice kladla překážku nesourodost právních úprav jednotlivých členských států, kterou měla směrnice za cíl sjednotit. Již po jeho zakotvení ale bylo podrobena kritice, a to z důvodu jeho rozporů se základními zásadami trestního práva⁶ (zejména trestního řízení). Autorka sama se domnívá, že zakotvení tzv. sníženého důkazního standardu pro uložení tohoto ochranného opatření nebylo nejšťastnějším možným řešením.

⁵ NÁHLOVSKÁ, L. Deset let postihu soukromé korupce podle trestního zákoníku. In Jelínek, J. a kol. Deset let od přijetí českého trestního zákoníku. Praha: Leges 2019. ISBN 978-80-7502-354-4.

⁶ Např. PELC, V. Důkazní břemeno v trestním řízení. In JELÍNEK, J. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018. s. 122. ISBN 978-80-7502-287-5.

Na druhou stranu je nutné souhlasit s potřebou nastavení majetkových trestních sankcí tak, aby byl **odčerpán právě majetek získaný trestnou činností**.

Slovenská právní úprava splňuje podmínky výše uvedené směrnice rozšířením podmínek pro uložení trestu propadnutí majetku upraveného v § 58 zákona č. 300/2005 Z.z. trestný zákon (dále jen „STZ“). Úprava § 58 odst. 3 STZ umožňuje v případě taxativně vyjmenovaných trestných činů, mezi které patří i kvalifikované skutkové podstaty přijetí úplatku a podplácení, uložit tento trest bez naplnění dalších podmínek. Autorka se domnívá, že by se český zákonodárce mohl v případě neúspěchu ochranného opatření zabránit části majetku⁷ inspirovat právě slovenskou právní úpravou a rozšířit podmínky pro uložení trestu propadnutí majetku i na další vymezené trestné činy.

2.2 Speciální účinná lítost

Česká právní úprava v současnosti nezná speciální úpravu účinné lítosti pro korupční trestné činy, aplikovat obecnou úpravu účinné lítosti obsažené v § 33 TZ na korupční trestné činy není možné z důvodu jejich nepřítomnosti v taxativním výčtu. Ani v případě trestní odpovědnosti právnických osob neexistuje v případě korupčních trestných činů možnost využití institutu účinné lítosti.

Historicky ovšem české trestní právo speciální účinnou lítost znalo, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (předchůdce současného trestního zákoníku) upravoval v § 163 pro úplatkářské trestné činy možnost zániku trestní odpovědnosti následovně:

Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; to neplatí, byl-li úplatek poskytnut nebo slíben v souvislosti s výkonem pravomoci veřejného činitele uvedeného v § 162a odst. 2 písm. a) až c) nebo písm. d), jde-li o veřejného činitele zastávajícího funkci v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát.

Nový trestní kodex ovšem tuto úpravu nepřevzal s odkazem na její nízkou využitelnost (pouze v jednotkách případů⁸) a povinností vyplývajících z mezinárodních závazků. Na druhé straně ovšem stojí potenciál účinné lítosti pro odhalování korupčních jednání, ale zejména **preventivní potenciál**, který je s tímto institutem spjat. Každý případný pachatel se musí v případě existence účinné lítosti bát, že jeho korupční partner tohoto institutu využije a tím zajistí svou beztrestnost.

Slovenská právní úprava naproti tomu účinnou lítost ve vztahu k vybraným korupčním trestným činům zakotvuje, a to v § 86 odst. 1 písm. g) STZ, který stanoví, že:

Trestnosť trestného činu zaniká aj vtedy, ak ide o trestný čin podplácania podľa § 332 alebo 333 a nepriamej korupcie podľa § 336 ods. 2, ak páchatel úplatok poskytol alebo slíbil len preto, že

⁷ Autorka se domnívá, že tento institut nebude vzhledem k jeho kontroverzi ve velké míře užíván. Dále by mohlo dojít ke zrušení této právní úpravy Ústavním soudem pro rozpor s některými základními zásadami trestního řízení zakotvenými v Listině základních práv a v řadě mezinárodních úmluv (zejména pak se zásadou presumpce nevinny).

⁸ RŮŽIČKA, M., FOREJT, P. PŘEPECHALOVÁ, K. Účinná lítost ve věcech úplatkářství do právního řádu ČR? Právní rádce. Publikováno dne 15.12.2011. [online]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-54200730-ucinna-litost-ve-vecch-úplatkarstvi-do-pravniho-radu-cr> [zobrazeno 24.10.2019].

bol o to požiadany, a urobil o tom dobrovoľne bez odkladu oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru; vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Stejně jako původní právní úprava česká, vyžaduje slovenská právní úprava, aby byl pachatel o poskytnutí úplatku požádán. I tato podmínka není podle názoru autorky nezbytná a *de lege ferenda* navrhuje **zakotvení institutu účinné lítosti** nejen pro jednání aktivní korupce (poskytování úplatku), ale i pro jednání korupce pasivní (přijetí úplatku) a to za předpokladu, že daná osoba institutu účinné lítosti využije **předtím, než dojde ke škodlivému následku jednání** (tedy předtím, než korupční jednání ovlivní konkrétní rozhodnutí).

Závěrem k tomuto institutu je třeba poznamenat, že ačkoliv český trestní zákoník ve vztahu ke korupčním jednáním nezná institut účinné lítosti, pokusil se zákonodárce tento institut transformovat do procesního nástroje dočasného odložení trestního stíhání, o kterém autorka pojednává dále v tomto příspěvku.

2.3 Dočasné odloženie trestného stíhání

Dočasné odloženie trestného stíhání upravuje český trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb. (dále jen TR)) v § 159c a 159d jako institut sloužící k efektivnějšímu odhalování trestné činnosti. Tento institut vykazuje řadu společných znaků s hmotněprávní úpravou účinné lítosti.⁹ Použití tento postup je možné v případech, kdy pachatel některého z taxativně vyjmenovaných korupčních trestných činů *poskytl nebo slíbil úplatek, majetkový nebo jiný prospěch jen proto, že byl o to požádán, učinil o tom dobrovoľne a bez zbytočného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, oznámí policejnímu orgánu skutečnosti, které jsou mu známy o trestné činnosti toho, kdo o tento úplatek, majetkový nebo jiný prospěch požádal, a zaváže se podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech.*

Jako výhoda oproti úpravě účinné lítosti by se mohl jevit **závazek pachatele poskytnout při hlavním líčení pravdivou a úplnou výpověď o korupčním jednání**. Naopak zakotvení takového institutu v procesních předpisech s sebou nese celou řadu nevýhod. Hlavní je, že trestní odpovědnost v tomto případě nezaniká automaticky přímo ze zákona, ale je na uvážení orgánu činného v trestním řízení, zda i při splnění zákonných požadavků tento postup zvolí a zastaví (odloží) trestní stíhání vůči oznamovateli. Autorka se tedy domnívá, že lepší by bylo opět přijmout způsob zániku trestnosti korupčního jednání institutem účinné lítosti.

2.4 Spolupracujúcí obviněný

Institut spolupracujícího obviněného byl zakotven na základě inspirace *common law*, konkrétně z používání tzv. *crown witness* (korunního svědka), kterému se výměnou za závazek poskytnutí úplné a pravdivé výpovědi umožní snížit trest za svou vlastní trestnou činnost případně se zcela zbavit trestní odpovědnosti.

⁹ BRUNA, E. Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (3. část) – některé specifické nástroje k jejich odhalování. Bulletin advokacie č. 3/2019. s. 26. ISSN 1210-6348.

Problémem tohoto institutu je, že v případě korupčních trestných činů je možné jej využít pouze u kvalifikovaných skutkových podstat (kde se již kvalifikací jedná o zločin). Druhou překážkou využití tohoto institutu je, že slouží pouze k odhalování organizované kriminality (podmínkou jeho využití je, že spolupracující obviněný zná a sdělí orgánům činným v trestním řízení informace *způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny*). Tento institut tedy u korupčních trestných činů nemá zcela obecné použití.

Autorka de lege ferenda navrhuje **rozšíření použitelnosti institutu spolupracujícího obviněného a to i právě na trestnou činnost korupční povahy**. V takovém případě by nebylo nutné vázat využití spolupracujícího obviněného pouze k odhalování organizované kriminality. Úpravu tohoto institutu by ovšem bylo nutné zrevidovat kompletně s důrazem na některá pochybení, která jsou se současnou právní úpravou spjatá.¹⁰

2.5 Odhalování korupčního jednání

Trestní řád obsahuje řadu nástrojů, které slouží k odhalování a získávání poznatků o trestné činnosti. Z hlediska korupční kriminality je potřeba poukázat na některé zásadní problémy spojené se současnou trestněprocesní úpravou. Zejména **použitelnost odposlechů má vitální význam pro odhalování korupční trestné činnosti**. Česká právní úprava ale nezná tzv. prostorový odposlech, který se v současné době provádí na základě obecné úpravy odposlechu a operativně-pátracího prostředku sledování osob a věcí (§ 158d TR). Na problémy spojené s chybějící úpravou tzv. prostorového odposlechu upozorňuje Jelínek.¹¹

Stejně tak trestněprocesní předpisy neupravují použitelnost soukromých nahrávek v trestním řízení. Obecně lze shrnout, že česká judikatura připouští použitelnost soukromých nahrávek jako důkazů pro trestní řízení, ale za splnění několika vytyčených kritérií.¹² Nahrávka soukromého rozhovoru koliduje se základními právy nahrávané osoby na soukromí, proto se judikatura vyjadřuje v tom smyslu, že je třeba toto právo vždy poměřovat se zájmem státu na účinné trestní stíhání pachatele.¹³ K poměřování základních práv používá český Ústavní soud tzv. test proporcionality, který pro vyhodnocení přípustnosti soukromé nahrávky značně modifikuje.¹⁴

Významným nástrojem odhalování korupčního jednání je využití dalšího operativně pátracího prostředku upraveného v § 158e TR. Jedná se o institut agenta, tedy profesionála (příslušníka

¹⁰ BUDAYOVÁ, L. *Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení*. Bulletin advokacie. [online]. Publikováno 4.1.2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-vyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhky-k-jejimu-zvyсени> [zobrazeno 24.10.2019].

¹¹ JELÍNEK, J. *K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu*. Bulletin advokacie č. 7-8/2018. ISSN 1210-6348.

¹² POTMĚŠIL, J. *Použitelnost zvukových a obrazových záznamů jako důkazu*. Správní právo č. 3/2010. s. 151. ISSN 0139-6005.

¹³ Nález Ústavního soudu České republiky III. ÚS 4071/17 ze dne 31. 7. 2018 shrnuje dosavadní relevantní judikaturu v dané věci a způsob poměřování dotčených zájmů a základních práv.

¹⁴ ZAORALOVÁ, P. *Obecně k přípustnosti důkazu soukromou nahrávkou*. Bulletin advokacie. [online]. Publikováno 27.12.2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pouzitelnost-soukromych-zvukovych-a-obrazovych-zaznamu-jako-dukazu-v-trestnim-rizeni?browser=mobi> [zobrazeno 25.10.2019].

bezpečnostního sboru), který je do situace nasazen (infiltrován) s cílem odhalení a získání důkazů o trestné činnosti. V souvislosti s využitím tohoto institutu je velice diskutovaná otázka použití tzv. agenta provokatéra k odhalování korupčních kauz. Platná slovenská právní úprava na tento institut stále pamatuje,¹⁵ i když ve světle současné praxe se jedná o úpravu obsoletní.

V souvislosti s rozбором trestněprocesního institutu agenta je namístě rozebrat i **možnosti tzv. soukromé provokace**, při které by osoba v postavení provokatéra úmyslně navozovala korupční situaci se záměrem získat důkaz proti jiné osobě, a tím jí přivodit trestní stíhání. Otázkou v takovém případě by byla trestní odpovědnost soukromého provokatéra, která dle názoru autorky vznikne, neboť korupční trestné činy jsou koncipovány jako tzv. předčasně dokonaná jednání (pro naplnění skutkové podstaty postačí slib či nabídka úplatku, nebo přijetí takového slibu či nabídky). V řadě případů by se tedy ani nejednalo o účast na trestném činu (která může zaniknout na základě ustanovení § 24 odst. 3 TZ použitím speciální účinné litoosti pro účastenství na trestném činu). Obecně si lze ale klást otázku, zda lze vyvozovat trestní odpovědnost za jednání učiněné fiktivně. Autorka se domnívá, že i pokud by bylo možné na základě obecné teorie trestního práva vyvodit podmínku jednání (vážného a prostého omylu), nelze považovat takto vyprovokovanou situaci za společensky škodlivé jednání (vzhledem k tomu, že šlo jen o fikci).

Úvahy autorky se stejným způsobem zaměřují na tzv. zkoušku spolehlivosti upravenou v § 41 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů. Takovou zkouškou se na základě zákonem předvídaných podmínek navodí fiktivní situace, která prověřuje integritu příslušníků bezpečnostních sborů prostřednictvím k tomu povolaneého utajeného zaměstnance.

Trestní odpovědnost zkoušejícího (tedy de facto provokatéra) pak dle názoru autorky lze absolutně vyloučit. Vzhledem k právní úpravě tohoto institutu (tedy zakotvení v zákoně) odpadá jeden ze základních předpokladů pro spáchání trestného činu, a tím je protiprávnost jednání. Na základě § 13 odst. 1 TZ se trestným činem rozumí *protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*. Vzhledem k zákonné aprobaci takového jednání tedy nelze vyvozovat trestní odpovědnost zkoušejícího. Složitější otázka vyvstává, pokud jde o vyvozování odpovědnosti zkoušeného příslušníka bezpečnostního sboru. Za neobstání ve zkoušce spolehlivosti jistě bude následovat disciplinární či pracovní právní postih zkoušené osoby. Je ale možné vyvozovat její trestní odpovědnost? Autorka se v tomto případě rozchází s názorem Nejvyššího soudu České republiky obsaženém ve stanovisku ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014. Nejvyšší soud zde říká, že trestní odpovědnost zkoušené osoby vyvodit lze, ale nesmí dojít k nepřiměřené provokaci, navíc u osoby by mělo existovat podezření, že se podobného protiprávního jednání již dopustila, případně je potřeba o něm jen sehnat důkazy.¹⁶ Dle názoru autorky ovšem **nelze vyvodit trestní odpovědnost zkoušené osoby z navozené fiktivní situace**. Za jednání spojené se zkouškou spolehlivosti by tedy její aktéři neměli trestněprávně odpovídat. Výsledky této zkoušky ovšem mohou odhalit jiné jednání dané osoby v minulosti, popřípadě sloužit jako záminka k prověření jejího jednání do budoucna.

¹⁵ 117 odst. 2 zákona č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok: *Agent nesmie iniciatívne navádzať na spáchanie trestného činu; to neplatí, ak ide o korupciu verejného činiteľa alebo zahraničného verejného činiteľa a zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by prikaz na použitie agenta nebol vydaný.*

¹⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.

Dle názoru autorky mohou právě **zkoušky spolehlivosti představovat významný nástroj pro prevenci korupčního jednání**, a to při jejich zakotvení do dalších, zejména pracovněprávních předpisů a služebního zákona. Jejich význam (a přínos) by byl v několika rovinnách: 1. by preventivně působila obava z možného testování, 2. takový systém by vyseletoval osoby nevhodné pro vyšší pozice, vzhledem k jejich uplatitelnosti a 3. by bylo možné vyvozovat pracovněprávní následky za nevyhovění takové zkoušce. Nutné by ovšem bylo postavit najisto, jakým způsobem osoba v tomto případě odpovídá a vyloučit apriori její trestní odpovědnost za fiktivně navozenou situaci.

3 Prevence korupce

Právě oblast prevenčních opatření v oblasti korupce je dle názoru autorky Česká republika pozadu. Řáda vládních a jiných strategických dokumentů¹⁷ sice obsahuje programová prohlášení věnující se boji s korupční kriminalitou, nicméně se často jedná o prohlášení bez konkrétních doporučení či nástrojů, jak korupčním jednáním ve veřejné či soukromé sféře předcházet.

Autorka se v otázce prevence korupčního jednání doporučuje zaměřit na zahraniční dokumenty věnující se doporučením pro organizace či obchodní společnosti k zavedení konkrétních opatření sloužících k prevenci korupční trestné činnosti. I když se doporučení nevztahují na státní úřady a orgány, je autorka toho názoru, že řada těchto nástrojů je použitelná (popřípadě s určitými modifikacemi) i pro prevenci korupce v sektoru veřejném.

Výše zmiňované dokumenty vznikly v souladu s přijetím protikorupční legislativy ve Spojených Státech Amerických,¹⁸ ve Velké Británii¹⁹ či ve Francii.²⁰ Pravidla pro prevenci korupčního jednání vydávají i významné mezinárodní organizace, jako Mezinárodní obchodní komora (ICC) v Paříži. Zmínit je také potřeba Mezinárodní standardy ISO 37001.²¹

Dokumenty obsahující pravidla pro prevenci korupčního jednání by měly být přijímány na několika úrovních. Na vrcholu těchto dokumentů stojí etický kodex, nebo jiný dokument vyjadřující základní pravidla a standardy chování. Etický kodex by měl vyjadřovat tzv. top level commitment, tedy prohlášení od nejvyššího představitele směrem ke svým podřízeným.

Pod etickým kodexem pak stojí další organizační předpisy, které obsahují konkrétní rozdělení úkolů, pravomocí, kontroly a odpovědnosti. Správné nastavení organizace a kontroly pak pomůže zabezpečit nastavení protikorupční kultury. Mezi jednotlivá doporučení týkající se těchto organizačních opatření patří:

1. Nastavení **dělbý kompetencí** – každé významnější rozhodnutí by mělo projít rukama více osobám, odpovědnost za rozhodnutí by měla být jasně stanovena v interním předpise.

¹⁷ Nejnovějším je: Úřad vlády České republiky. Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2018 až 2022. s. 8. [online]. Dostupné z <https://korupce.cz/wp-content/uploads/2019/01/Vl%C3%A1dn%C3%ADn%C3%AD-koncepce-boje-s-korupc%C3%AD-na-1%C3%A9ta-2018-a%C5%BE-2022.pdf> [zobrazeno 25.10.2019].

¹⁸ Foreign Corrupt Practices Act z roku 1977.

¹⁹ Bribery Act z roku 2010.

²⁰ Protikorupční reforma Sapin II., 2016.

²¹ International Organization for Standardization. ISO 37001: Anti-bribery management systems – Requirements.

2. Funkční **compliance oddělení**, nebo compliance úředník – tedy osoba, která má nastavení interních předpisů na starosti. Toto oddělení by také mělo vyřizovat stížnosti a oznámení o porušování interních předpisů, vést hodnocení rizik a interní vyšetřování.
3. Zavedení **pravidla čtyř očí** – při jednáních a rozhodování by měly být přítomni alespoň dva zaměstnanci (úředníci) tak, aby se omezil prostor pro korupční jednání.
4. Pravidla a význam **střetu zájmů**, kdy úředník či zaměstnanec nemůže v dané věci činit kroky, pokud je v ní osobně zainteresovaný.
5. **Registrace darů** – i v případě, že je s výkonem zaměstnání či funkce spojeno přijímání drobných darů, mělo by v rámci organizace docházet k jejich registrování tak, aby bylo možné vystopovat případné ovlivnění rozhodnutí.
6. Nastavení **detekčních a sankčních mechanismů** (mezi které patří nastavení ochrany oznamovatelů, například zřízení bezpečné linky pro oznamování korupční trestné činnosti, nebo zavedení testů spolehlivosti apod.).

4 Závěr

Autorka v tomto příspěvku ve stručnosti představila několik vybraných nástrojů sloužících ke kontrole korupční kriminality se zaměřením na ty nástroje a instituty, které vykazují chybu v právní úpravě (popřípadě úplnou absenci jejich právní úpravy, jako v případě tzv. prostorových odposlechlů).

De lege ferenda autorka zejména doporučuje v české právní úpravě oživit diskusi nad zavedením účinné lítosti v případě korupčních trestných činů, revizi některých trestněprocesních institutů jako jsou odposlechy, právní úprava spolupracujícího obviněného a použitelnost důkazního prostředku – soukromé nahrávky.

Pro účinné nastavení prevence korupční kriminality autorka doporučuje přijmout doporučení vybraných zahraničních dokumentů, které obsahují konkrétní nástroje zamezující nebo předcházející korupčnímu jednání. Pravdou ale zůstává, že korupce je systémovým problémem a pokud se nepodaří změnit systém, jednotlivé instrumenty samy korupční jednání nezastaví.

POUŽITÁ LITERATURA:

1. BENČÍK, M. *Trestné právo a kontrola kriminality*. Právny obzor. 1994, ročník 77, číslo 3. s. 339. ISSN 0032-6984.
2. BRUNA, E. *Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (3. část) – některé specifické nástroje k jejich odhalování*. Bulletin advokacie č. 3/2019. ISSN 1210-6348.
3. BUDAYOVÁ, L. *Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení*. Bulletin advokacie. [online]. Publikováno 4.1.2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-vyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhy-k-jejimu-zvyseni> [zobrazeno 24.10.2019].
4. DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.

5. International Organization for Standardization. ISO 37001: Anti-bribery management systems – Requirements.
6. JELÍNEK, J. *K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu*. Bulletin advokacie č. 7-8/2018. ISSN 1210-6348.
7. NÁHLOVSKÁ, L. *Deset let postihu soukromé korupce podle trestního zákoníku*. In JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges 2019. ISBN 978-80-7502-354-4.
8. PELC, V. *Důkazní břemeno v trestním řízení*. In JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-287-5.
9. POTMĚŠIL, J. *Použitelnost zvukových a obrazových záznamů jako důkazu*. Správní právo č. 3/2010. ISSN 0139-6005.
10. RŮŽIČKA, M., FOREJT, P. PŘEPECHALOVÁ, K. *Účinná lítost ve věcech úplatkářství do právního řádu ČR? Právní rádce*. Publikováno dne 15.12.2011. [online]. Dostupné z: <https://pravnicadce.ihned.cz/c1-54200730-ucinna-litost-ve-vecich-uplatkarstvi-do-pravniho-radu-cr> [zobrazeno 24.10.2019].
11. ZAORALOVÁ, P. *Obecně k přípustnosti důkazu soukromou nahrávkou*. Bulletin advokacie. [online]. Publikováno 27.12.2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pouzitelnost-soukromych-zvukovych-a-obrazovych-zaznamu-jako-dukazu-v-trestnim-rizeni?browser=mobi> [zobrazeno 25.10.2019].
12. Nález Ústavního soudu České republiky III. ÚS 4071/17 ze dne 31. 7. 2018.
13. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.

KONTROLA KORUPČNÍ KRIMINALITY – REPRESIVNÍ A PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ

CORRUPTION CRIME CONTROLL – REPRESIVE AND PREVENTIVE MEASURES

K NIEKTORÝM VYBRANÝM ASPEKTOM DOKAZOVANIA TRESTNÉHO ČINU KORUPCIE

SELECTED ASPECTS OF PROVING THE CRIME OF CORRUPTION

JUDr. PhDr. Martin Skaloš, PhD.

Právnická fakulta UMB

JUDr. Stanislav Pavol

Advokát

Abstrakt: Korupcia ako novodobý fenomén sa stáva čoraz viac súčasťou spoločenského života. So zámerom ochrany našej spoločnosti ako takej je nutné prijať také opatrenia a mať k dispozícii také právne nástroje, ktoré budú prostriedkami úspešného odhaľovania, zisťovania a usvedčovania páchatelov korupčných trestných činov. Cieľom tohto príspevku je hľadanie možnosti efektívneho využívania dôkazných prostriedkov pri odhaľovaní korupcie.

Kľúčové slová: korupcia, odhaľovanie korupcie, dokazovanie, dôkazné prostriedky, ochrana spoločnosti

Abstract: Corruption as a modern phenomenon has infiltrated to the many spheres of social life. In order to protect our society, it is necessary to take measures and to have available such legal instruments, which will be the instruments of successful detection, identification and conviction of the offenders of corruption crimes. The aim of this article is finding the proper options for the effective use of evidence in detection of corruption.

Keywords: corruption, detecting of corruption, substantiation, proper evidences, protection of society

1 Úvod

Dokazovanie možno charakterizovať ako „zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, ktorého úlohou je poznanie všetkých podstatných skutočností dôležitých

pre ďalší postup konania a v konečnej fáze aj pre rozhodnutie¹. Trestné konanie sa viaže na určitý skutok kvalifikovateľný ako trestný čin, ktorý sa z časového hľadiska stal v minulosti. Keďže orgány činné v trestnom konaní a ani súd (resp. senát alebo samosudca) v absolútnej väčšine prípadov neboli prítomní v danom čase na mieste jeho spáchania, dokazovanie predstavuje jedinečný spôsob ako získať ucelené a komplexné informácie o danom skutku. Ide pritom nielen o informácie týkajúce sa samotného trestného činu a jeho priebehu, ale aj o informácie týkajúce sa všetkých aspektov, ktoré sa naň vzťahujú, vrátane predchádzajúcich a následných úkonov. Iba na základe procesu dokazovania môžu orgány činné v trestnom konaní a súd zistiť skutkový stav veci tak, aby o ňom neboli žiadne dôvodné pochybnosti a mohli na základe neho spravodlivo vo veci rozhodnúť v súlade s dodržiavaním základných zásad trestného konania upravených v § 2 TP. Dokazovanie v trestnom konaní plní z pohľadu orgánov činných v trestnom konaní, ako aj z pohľadu súdu poznávaciu úlohu, keďže je v rámci neho možné získať informácie o okolnostiach trestno-procesnej udalosti. Ide pritom o náročný a komplikovaný proces, ktorý je ovládaný všeobecnými, a tiež aj špecifickými zásadami, ktorý je možné členiť do viacerých etáp.

V súvislosti s korupčnými trestnými činmi je potrebné uviesť, že ich dokazovanie je do značnej miery ovplyvnené a determinované špecifikami, ktoré sú pre korupčnú kriminalitu typické. Tieto podstatne ovplyvňujú predmet aj rozsah dokazovania pri korupčných trestných činoch. Určité osobitosti pritom vykazujú nielen okruh skutočností, ktoré je potrebné dokazovaním zistiť, ale aj povaha a význam dôkazných prostriedkov, ktorých využitie prichádza do úvahy. Na podmienky korupčnej trestnej činnosti sa pri dokazovaní aplikuje § 119 ods. 1 TP, v ktorom je obsiahnutý výpočet tých skutočností, ktoré by sa mali v každom prípade dokazovať. V súvislosti s korupčnou kriminalitou je totiž potrebné dokazovať aj ďalšie skutočnosti, ktoré sa vťahujú na konkrétny skutok kvalifikovaný ako korupčný trestný čin. Pre oblasť dokazovania korupcie je celkovo charakteristická značná dôkazná núdza. „Dokazovanie korupčných trestných činov je značne zložité, čo vyplýva jednak z charakteru tejto trestnej činnosti prebiehajúcej zväčša „medzi štyrmi očami“ ako aj z určitej tolerancie korupčného správania v spoločnosti a následnej neochoty ľudí riešiť takéto problémy.“²

V súvislosti s dôkaznými prostriedkami, ktorých využitie prichádza do úvahy, sa síce uplatňuje § 119 ods. 2 TP, no ich význam z pohľadu zisťovania skutkového stavu je tiež ovplyvnený osobitosťami korupčnej kriminality. Pri skúmaní osobitostí korupčnej kriminality sa rešpektuje skutočnosť, že za dôkaz je možné podľa aktuálnej trestno-procesnej úpravy považovať všetko, čo môže prispieť k náležitému objasneniu veci, a najmä čo sa získalo zákonným postupom a z dôkazného prostriedku. Väčšina zákonným spôsobom získaných dôkazov z dôkazných prostriedkov si však v prípade dokazovania korupcie vyžaduje starostlivé posudzovanie a hodnotenie, a to jednak samostatne, ale aj vo vzťahu k ostatným získaným dôkazom. V mnohých prípadoch ide o nepriame dôkazy, pri ktorých je táto trestno-procesná zásada obzvlášť dôležitá. Samozrejme, nepriame dôkazy nemožno od začiatku považovať za menej cenné alebo za nehodnoverné, no je potrebné k nim pristupovať starostlivo a obozretne, najmä pri preverovaní ich pravdivosti.

¹ IVOR, J. et al.: Trestné právo procesné. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 419.

² BURDA, E. et al.: Boj proti korupcii, manuál. Projekt financovaný Európskou Úniou. Bratislava : Euroiuris, 2008, s. 63.

V nadväznosti na ostatné priame či nepriame dôkazy zadovážené v rámci dokazovania môžu samotní obžalovaní prisudzovať iný význam slovným prejavom napríklad v zvukových záznamoch, keďže majú právo brániť sa spôsobom, ktorý uznajú za vhodný. Náležité zistenie skutkového stavu podľa § 2 ods. 10 TP vyžaduje, aby súd svoje rozhodnutie o vine oprel o jednoznačne zistené, bezpečne preukázané fakty, ktoré vylučujú pochybnosť, že sa stal skutok, ktorý je predmetom trestného stíhania. Čo sa týka nepriamych dôkazov, pre uznanie viny, tieto musia tvoriť ucelený systém – reťaz, ktorej jednotlivé články sú v súlade medzi sebou, ako aj s dokazovanou skutočnosťou. Ich súhrn musí byť uzatvorený tak, že musí viesť výlučne len k jednému záveru a vylučovať možnosť záveru iného.

Dôsledne je pritom potrebné tiež uplatňovať ďalšiu z trestnoprocených zásad, a to zásadu in dubio pro reo, ktorá je v mnohých prípadoch preskúmvania skutku a skutkových okolností korupčnej kriminality opomínaná.

2 Predmet dokazovania

Z hľadiska predmetu dokazovania sa aj v prípade korupčných trestných činov uplatňuje § 119 ods. 1 TP, ktorý exemplifikatívnym spôsobom uvádza skutočnosti, ktoré je potrebné dokazovať s cieľom objasnenia trestného činu a usvedčenia jeho páchatela. Ide hlavne o nasledujúce okolnosti:

- a) či sa stal skutok a či má znaky trestného činu,
- b) kto tento skutok spáchal a z akých pohnútok,
- c) závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania,
- d) osobné pomery páchatela v rozsahu potrebnom na určenie druhu a výmery trestu a uloženie ochranného opatrenia a iné rozhodnutia,
- e) následok a výšku škody spôsobenú trestným činom,
- f) príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu.

Predovšetkým treba dokazovať, či skutok bol spáchaný, či má znaky trestného činu, kto ho spáchal a prečo. Predmetom dokazovania sú aj všetky skutočnosti, z ktorých možno zistiť, za akých okolností a z akých príčin bol trestný čin spáchaný, príčinná súvislosť a následky činu, všetky okolnosti, ktoré charakterizujú osobu páchatela, formu zavinenia, ako aj okolnosti, ktoré viedli k trestnej činnosti a umožnili jej spáchanie. Následky trestného činu a rozsah spôsobenej škody sa zisťujú jednak preto, lebo sú priamo súčasťou znakov trestného činu, a jednak preto, aby sa už v trestnom konaní mohlo rozhodnúť o nárokoch poškodeného. V rámci dokazovania teda treba nájsť odpoveď na otázky, čo sa stalo (bol spáchaný trestný čin?), kde, kedy a ako, s kým a prečo ho páchatel spáchal.³

Pri korupčných trestných činoch však nejde vždy o štandardný okruh dokazovania ako pri inej trestnej činnosti. Za veľmi dôležitú sa považuje práve otázka okolností, príčin a podmienok, ktoré umožnili alebo určitým spôsobom prispeli k spáchaniu trestného činu korupcie. Typicky, pri výsluchu obvineného, sprostredkovateľa a svedkov sa uplatňuje určitý štandardný

³ MINÁRIK, Š. et al.: Trestný poriadok : stručný komentár. Bratislava : Iura Edition, 2010. s. 364 – 365.

okruh otázok týkajúcich sa korupčnej trestnej činnosti, ktoré je potrebné zodpovedať s cieľom objasnenia posudzovaného skutku.

Pri korupčných trestných činoch sa takisto uplatňuje § 119 ods. 2 TP, ktorý určuje, čo všetko sa môže považovať za dôkazný prostriedok. Dôkazným prostriedkom na účely dokazovania korupcie môže byť všetko, čo prispeje k náležitému objasneniu skutkového stavu korupčného trestného činu, a zároveň sa získalo zákonným spôsobom z dôkazných prostriedkov. Pri kontradiktórnosti trestného práva procesného, právo obstarávať dôkazy pritom patrí aj jednotlivým stranám trestného konania, čo je zásadný rozdiel oproti orgánom činným v trestnom konaní, ktoré majú ex lege povinnosť obstarávať dôkazy. Ak si strany obstarávajú dôkazy sami, znášajú aj náklady na ich obstaranie. V prípade, ak nadobudne právoplatnosť rozhodnutie súdu, ktorým bol obžalovaný oslobodený spod obžaloby, patrí tej-ktorej strane, v danom prípade obžalovanému, právo na náhradu účelne vynaložených nákladov na obstaranie dôkazov.

Orgány činné v trestnom konaní sú teda v prípade korupčného trestného činu povinné zisťovať všetky skutočnosti, ktoré sú potrebné pre rozhodnutie vo veci. Na účely rozhodnutia vo veci totiž nie je postačujúca iba pravdepodobnosť určitej skutočnosti, ktorá je svojou povahou dôležitá pre rozhodnutie v trestnom konaní, keďže podľa ustálených názorov Najvyššieho súdu SR pre uznanie viny len podozrenie nestačí. Takáto skutočnosť musí byť nepochybne preukázaná a v trestnom konaní dokázaná. Dôkazy, o ktoré sa rozhodovanie súdu bude v prípade korupčného trestného činu opierať, musia byť v procese dokazovania preverené a musia byť posúdené ako hodnoverné. Aj v tomto prípade sa uplatňuje zásada zistenia skutkového stavu v takom rozsahu, o ktorom nebudú dôvodné pochybnosti a bude možné na jeho podklade vo veci spravodlivo rozhodnúť. Aj v prípade korupčných trestných činov platí, že orgány činné v trestnom konaní, ako aj súdy sú povinné s rovnakou starostlivosťou zisťovať okolnosti svedčiace v prospech, ako aj v neprospech obvineného, a to bez ohľadu na návrhy strán a preskúmať a náležitým spôsobom overiť všetky okolnosti korupčného trestného činu aj v prípade, že sa obvinený k jeho spáchaniu prizná. Pri dokazovaní korupčnej kriminality je potrebné rešpektovať všetky všeobecné, ako aj osobitné zásady dokazovania v trestnom konaní.

3 Dôkazné prostriedky pri odhaľovaní korupčnej kriminality

Za základné dôkazné prostriedky pri dokazovaní korupčných trestných činov sa považuje výsluch obvineného a výsluch svedka, resp. svedkov.⁴ Pri vykonaní dokazovania v trestnom konaní výsluchom svedkov vznikajú aplikačné problémy napríklad pri vysvetlení rozporov vo výpovediach toho istého svedka počas hlavného pojednávania a pri skoršej výpovedi pred vznesením obvinenia v prípravnom konaní. Hranica procesnej použiteľnosti dôkazov je v zásade daná začatím trestného stíhania „vo veci“. Výnimkou sú prípady, ak ide o vo významnej miere rozhodujúci alebo jediný usvedčujúci dôkaz, ktorý musí byť vykonaný kontradiktórne (stačí aspoň raz v priebehu konania), čo samozrejme pred vznesením obvinenia neprichádza

⁴ CHMELÍK, J. et al.: Pozornosť, úplatek a korupce. Praha : LINDE, 2003, s. 124.

do úvahy. Ani v takýchto prípadoch však nič nebráni tomu, aby bola inak zákonným spôsobom (nie však kontradiktórne) vykonaná svedecká výpoveď použitá ako dôkaz slúžiaci na potvrdenie alebo vyvrátenie pravdivosti svedeckých tvrdení. Platí teda, že ak vzniknú podstatné rozpory medzi výpoveďou svedka na hlavnom pojednávaní a jeho skoršou výpoveďou, hoci aj vykonanou pred vznesením obvinenia, no po začatí trestného stíhania „vo veci“, nie je dôvod na odopretie jej prečítania s cieľom vysvetlenia týchto rozporov. Ak však ide o dôkaz kľúčového charakteru pre posúdenie viny, môže takýto postup v zmysle § 264 TP slúžiť v rámci voľného hodnotenia dôkazu len na posúdenie vierohodnosti výpovede predmetného svedka na hlavnom pojednávaní.⁵

Okrem skôr uvedených dôkazných prostriedkov je však možné využiť aj informačno-technické prostriedky a prostriedky operatívno-pátracej činnosti, konfrontáciu, rekogníciu, a tiež aj znalecké dokazovanie. Za najtypickejšie dôkazy možno považovať vecné a listinné dôkazy, pričom na ich získanie sú využívané viaceré trestnoprocenčné prostriedky, ktoré smerujú k získaniu vecí dôležitých pre trestné konanie.

Korupčné trestné činy sú charakteristické veľmi úzkym okruhom osôb, ktoré sa na ich páchaní zúčastňujú. Ako uvádza Baláž a Jalč,⁶ korupčný vzťah je primárne vzťahom viacčlenným. Okrem základných subjektov (korumpovaný a korumpujúci), sa na nich môže podieľať aj tretia osoba v podobe sprostredkovateľa. Ďalší subjekt je typický aj pre trestné činy nepriamej korupcie. Každý z účastníkov tohto vzťahu má pritom záujem na tom, aby korupčná dohoda a podstata korupčnej činnosti ostala utajená. S tým súvisí skutočnosť, že k nej spravidla dochádza bez prítomnosti ďalších osôb ako svedkov. Od tejto skutočnosti sa odvíja aj fakt, že existuje iba veľmi úzky okruh osôb, ktoré môžu poskytnúť relevantné informácie nielen orgánom činným v trestnom konaní, ale aj súdom o podrobnostiach korupčnej trestnej činnosti. Obaja, resp. všetci zúčastnení sú potenciálne obvinení z korupčného trestného činu a táto skutočnosť následne ovplyvňuje aj ich záujem na tom, aby korupčná trestná činnosť ostala neodhalená a trestnoprávne nepostihnutá.

Na dokazovanie korupčných trestných činov existuje štandardný okruh otázok, ktoré sú kladené pri výsluchu obvinenému s cieľom zistiť informácie, ktoré sú svojou povahou a obsahom dôležité pre trestné konanie. Zmyslom ich kladenia je získať informácie, ktoré majú dôkazný charakter pre prebiehajúce trestné konanie o korupčnom trestnom čine. Ide hlavne o otázky:

- a) vzťahujúce sa na osobnú charakteristiku obvineného;
- b) dosiahnuté profesionálne vzdelanie, pracovné uplatnenie, zaradenie;
- c) popis právomocí a činností pri konkrétnom pracovnom zaradení;
- d) rozsah a povaha kompetencií, charakter a rozsah pracovnej zodpovednosti;
- e) popis porušenej povinnosti a preukázanie porušenia povinnosti všeobecného záujmu;
- f) miera zavinenia, subjektívna stránka spáchaného skutku vrátane motívu;
- g) charakteristika samotného korupčného konania;
- h) predmet korupčného konania, charakteristika výhody, veci alebo služby, ktorá bola predmetom úplatkárstva;

⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. júna 2014, sp. zn. 6To 9/2013, s. 9.

⁶ BALÁŽ, P. – JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava : Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006, s. 28 – 30.

- i) charakteristika vývinového štádia korupčného trestného činu;
- j) popis spôsobu komunikácie medzi zúčastnenými subjektmi a ich vzájomný vzťah;
- k) miesto, dátum a čas a ďalšie okolnosti, za ktorých bol úplatok ponúknutý, poskytnutý alebo slúbený, prijatý, žiadaný alebo si ho páchatel nechal slúbiť;
- l) rozsah a spôsob zvýhodnenia iných subjektov na základe korupčného trestného činu;
- m) objasnenie možných podmienok účinnej ľútosti.

V súvislosti s inštitútom účinnej ľútosti sa však vyžaduje a je potrebné skúmať naplnenie podmienok obsiahnutých v § 86 písm. g) TZ. Zvlášť dôležité, no súčasne aj veľmi náročné je preukazovanie skutočnosti, že osoba úplatok poskytla alebo slúbila, avšak iba z dôvodu, že oň bola požiadaná a bez meškania o tomto urobila oznámenie, ktoré spĺňa náležitosti uvedené v tomto ustanovení z hľadiska okruhu adresátov. Možnosti nápravy páchatelov danej trestnej činnosti pri využití účinnej ľútosti však môžu byť precenené s ohľadom na to, že doteraz neboli súdne trestaní, no o dobrých možnostiach nápravy páchatela musí svedčiť aj postoj obžalovaných k spáchanému trestnému činu. V prvom rade musí ísť o úprimné oľutovanie trestného činu vychádzajúce z naozajstnej snahy o zmenu svojho postoja k vlastnej trestnej činnosti, a nie jej zľahčovanie do takej miery, že také konanie vlastne ani nie je trestné a je len dovoleným „lobingom“ pri pridelení dotácií z verejných finančných zdrojov. Keby tomu tak bolo, muselo by ísť o prísne zúčtovateľné prostriedky nepochádzajúce zo sumy poskytnutej dotácie, a to na strane subjektu, ktorý ich poskytol, ako aj subjektu, ktorý ich prevzal.⁷

V prípadoch, že v rámci korupčného vzťahu komunikuje korumpujúci s korumpovaným prostredníctvom tretej osoby – sprostredkovateľa, tento potom disponuje množstvom relevantných informácií, ktoré môžu prispieť k náležitému objasneniu veci. V tomto prípade je však potrebné skúmať, či sprostredkovateľ vedel alebo mohol vedieť o podstate korupčnej dohody a korupčného konania medzi korumpovaným a korumpujúcim. V mnohých prípadoch je totiž ovplyvnený vhodnou legendou tak, že skutočná podstata korupčnej činnosti mu nie je známa. V prípade, že o podstate tejto dohody sprostredkovateľ vie, v trestnom konaní môže poskytnúť veľmi dôležité informácie spravidla o:

- a) povahe a charaktere úplatku;
- b) predmete, službe či výhode, ktorá sa poskytovala alebo sa mala poskytovať ako úplatok;
- c) spôsobe komunikácie korumpovaného a korumpujúceho;
- d) situácii, v ktorej podplácajúci žiadal o obstaranie veci všeobecného záujmu, či mohol konať v tiesni alebo pod nátlakom a v čom mohla tieseň či nátlak spočívať;
- e) úlohe, ktorú ako sprostredkovateľ zohrával v korupčnom vzťahu.

Sprostredkovateľ sa, samozrejme, tiež vystavuje možnosti trestného stihania za niektorý z korupčných trestných činov. Vzhľadom na povahu jeho činnosti a prípadnú dohodu s niektorou z hlavných strán korupčného vzťahu do úvahy prichádza jednak účasť na korupčnej trestnej činnosti alebo spolupáchatelstvo. Ak by sprostredkovateľ sám úplatok prijal, mohol by byť nepriamym páchatelom korupčného trestného činu.

Ďalšou skupinou osôb, ktoré môžu v prípade korupčných trestných činov poskytnúť informácie dôležité pre trestné konanie, sú svedkovia. Pre korupčnú trestnú činnosť je typické,

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. júna 2015, sp. zn. 5 To 2/2015, s. 19.

že sa odohráva bez svedkov, v uzavretých priestoroch a tak, že sa na nej zúčastňujú iba tie subjekty, ktorých účasť je skutočne nevyhnutná. S priamymi svedkami korupčnej trestnej činnosti sa preto stretávame pomerne ojedinele. Ak by sa aj v danom prípade vyskytovali, potom predstavujú veľmi cenný zdroj informácií. Aj tento je však potrebné hodnotiť obozretne a starostlivo vzhľadom na možný záujem svedka na výsledku trestného konania. Podstatne častejšie ide o svedkov, ktorí sa o korupčnej trestnej činnosti dozvedeli nepriamo, sprostredkované alebo na základe určitých vonkajších prejavov (indikátorov korupčnej trestnej činnosti). Priami svedkovia korupčnej trestnej činnosti spravidla vedia poskytnúť informácie o komunikácii, o motívoch a o spôsoboch konania základných subjektov korupčného vzťahu. Môžu popísať podmienky korupčnej dohody, povahu a charakter jej predmetu, oblasť, v ktorej sa realizovala a pod. V prípade naplnenia zákonných predpokladov prichádza do úvahy v súvislosti s výsluchom svedkov aj aplikácia inštitútov utajeného svedka na základe § 136 TP alebo ohrozeného a chráneného svedka podľa osobitného predpisu.⁸ V prípade obzvlášť závažných trestných činov vrátane trestných činov korupcie, ako aj trestných činov zneužívania právomoci verejného činiteľa prichádza do úvahy výnimočne možnosť využiť aj § 117 ods. 3 TP, na základe aplikácie ktorého bude svedok v trestnom konaní vypovedať pod tzv. legendou.⁹ Skôr spomenuté možnosti ochrany sa však vzťahujú výhradne na osoby v procesnom postavení svedka v trestnom konaní. V súvislosti s postavením svedka a jeho ochranou je dôležitá aj skutočnosť, že v pozícii svedka bude v trestnom konaní vypočúvaná aj podplácajúca osoba, na ktorú sa vzťahuje inštitút účinnej ľútosti podľa § 86 písm. g) TZ.

Zákomom č. 457/2003 Z. z., ktorým sa novelizovali ustanovenia predošlého Trestného poriadku, bol do nášho právneho poriadku zavedený inštitút „korunného svedka“ alebo spolupracujúceho obvineného. Tento inštitút sa využíva v prípadoch, pre ktoré je charakteristická dôkazná núdza. Ide o typickú situáciu v súvislosti s dokazovaním korupčnej trestnej činnosti, pre ktoré je dôkazná núdza veľmi charakteristická. Okrem korupčnej kriminality však môže ísť aj prípady najzávažnejšej organizovanej trestnej činnosti. V ustanoveniach Trestného poriadku je priamo upravený postup v prípade osoby, ktorá sa síce sama spolupodieľala na páchaní korupčného trestného činu, no dobrovoľne sa rozhodla pre spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní. Táto osoba, tzv. „korunný svedok“, predstavuje veľmi cenný zdroj informácií dôležitých pre trestné konanie, a to nielen o povahe a charaktere páchanej trestnej činnosti, ale aj o osobách, ktoré sa na nej podieľajú a zúčastňujú. Na základe spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní prichádza do úvahy možnosť dočasne odložiť vznesenie obvinenia voči tejto osobe, a ak už vznesené bolo, tak možnosť prerušiť trestné stíhanie. Na základe informácií, ktoré táto osoba ako svedok poskytne v trestnom konaní o korupčnom trestnom čine, v jej prípade prichádza do úvahy možnosť zastaviť alebo podmienene zastaviť trestné stíhanie, prípadne možnosť mimoriadneho zníženia trestu odňatia slobody na základe § 39 TZ. Podstata tohto inštitútu sa zakladá na formálnej dohode medzi páchatelom trestného činu na jednej strane a štátom na druhej strane, ktorej obsahom je povinnosť páchatela poskytnúť dôkazne relevantné informácie pre trestné konanie, pomocou ktorých dôjde k usvedčeniu páchatelov korupčnej alebo inej závažnej organizovanej trestnej činnosti a k ulahčeniu dôkaznej pozície

⁸ Zákon č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka v znení neskorších právnych predpisov.

⁹ Legenda je súhrn krycích údajov o osobe agenta, najmä o jeho totožnosti, rodinnom stave, vzdelaní a zamestnaní.

prokuratúry za poskytnutie výhody beztretnosti alebo inej výhody, na ktorú by inak páchatel trestného činu nemal žiaden nárok.¹⁰ Pri posudzovaní využívania inštitútu „korunného svedka“ je potrebné mať na zreteli aj zachovávanie základných zásad trestného konania. V mnohých prípadoch prejednávanych pred súdom na hlavnom pojednávaní alebo aj v prípravnom konaní osoby, ktoré sa rozhodli pre spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní a boli v postavení tzv. „korunného svedka“, tak robili v úmysle vyhnúť sa svojej trestnej zodpovednosti, prípadne využiť možnosť mimoriadneho zníženia trestu odňatia slobody výmenou za poskytnutie informácií ku korupčnej činnosti. Aj pri využití inštitútu „korunného svedka“ alebo spolupracujúceho obvineného je potrebné odstrániť v rámci trestného konania podozrenie z tzv. „kupčenia“ s výškou trestu, ktoré hrozí týmto subjektom v prípadoch, ak nebudú spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, prípadne s prokurátorom.

Dokazovanie korupcie predstavuje veľmi náročný proces, v rámci ktorého nie je možné niektorým dôkazom pripisovať lepšie či hodnovernejšie postavenie, uprednostňovať ich, preceňovať alebo podceňovať. Takisto to platí aj v súvislosti s výpoveďou svedka, ktorej je v trestnom konaní priznané postavenie dôkazu. Napriek tomu, že ex lege je svedkovi daná povinnosť vypovedať úplne a pravdivo, pričom porušenie týchto povinností je aj trestnoprávne postihované, nie vždy a nie každý svedok bude v súlade s týmito povinnosťami postupovať. Veľmi obozretne je potrebné pristupovať k akejkoľvek výpovedi svedka v súvislosti s korupčnými trestnými činmi vrátane korunného svedka. Záujem na dokázaní skutkového stavu veci nemôže byť v žiadnom prípade nadriadený zásade legality. Preto aj dokazovanie prostredníctvom svedeckých výpovedí a výpovedí korunného svedka musí byť realizované na základe zákona a v súlade s postupom, ktorý zákon predpisuje. Pre korunného svedka pritom platia určité odchýlky z hľadiska postavenia, z hľadiska práv a povinností, a tiež z hľadiska výsluchu, pri ktorom sa vychádza z predpokladu, že korunný svedok bude vypovedať pravdivo a úplne. Aj pri jeho výsluchu však musia byť rešpektované základné pravidlá a zásady dokazovania.

Ďalším dokazným prostriedkom, ktorý sa využíva v procese dokazovania korupcie, je rekognícia. Jej trestnoprávny základ je obsiahnutý v § 126 TP, pričom zásady jej vykonania sú rozpracované v rámci kriminalistickej taktiky. Na účely dokazovania korupcie sa využíva skôr ojedinele. Jej využitie je možné hlavne v prípade, ak je korupčná trestná činnosť sprostredkovaná treťou osobou a táto jej sprostredkovanie popiera.¹¹ Môže sa vzťahovať jednak na vec, službu alebo výhodu, ktorá bola predmetom korupčnej dohody, alebo na osobu, ktorá sa korupčnej trestnej činnosti zúčastňovala. O forme jej uskutočnenia rozhoduje vždy ten, kto jej vykonanie nariadil. Kriminalistická teória však odporúča, aby sa rekognícia osôb, ak je to možné, uskutočnila in natura.¹²

Pri dokazovaní korupčnej trestnej činnosti je možné využiť aj konfrontáciu na základe § 125 TP. Konfrontácia je, samozrejme, možná vo vzťahu obvineného a spoluobvineného alebo svedka. Aj keď trestno-procesné ustanovenia presne neriešia počet osôb, ktoré môžu byť súčasne konfrontované, spravidla môže ísť iba o dve osoby. V súlade s trestnoprávnym chápaním je

¹⁰ BALÁŽ, P. – JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava : Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006, s. 150.

¹¹ VIKTORYOVÁ, J. et al.: Metodika vyšetrovania trestných činov. II. časť. Vybrané druhy ekonomických trestných činov. Bratislava : APZ, 2004, s. 74.

¹² PORADA, V. et al.: Kriminalistka. Bratislava : IURA EDITION, 2007, s. 290 a nasl.

konfrontácia posledným prostriedkom, ktorý sa využíva v prípade, ak nie je možné odstrániť rozpory vo výpovediach korumpovaného a korumpujúceho iným spôsobom. Ide teda o využitie v prípadoch, ak bola pre trestné konanie charakteristická dôkazná núdza. Ide o typický prípad korupčnej trestnej činnosti.

V procese dokazovania možno tiež za dôležité považovať obrazové, zvukové a obrazovo-zvukové záznamy, prípadne aj záznamy telekomunikačnej prevádzky. Zatiaľ čo prostriedkom, pomocou ktorých sú v trestnom konaní získavané, je priznané postavenie dôkazných prostriedkov, samotné záznamy majú povahu dôkazu. Samozrejme, aj tu sa vyžaduje, aby boli získané plne v súlade so základnými zásadami Trestného poriadku a postupom, ktorý je v jeho ustanoveniach popísaný. V prípade ich nedodržania by totiž boli postihnuté vadou, pre ktorú by ich nebolo možné v trestnom konaní využiť. Ich povaha však môže byť rôzna a od nej sa odvíja aj ich prípustnosť v trestnom konaní. Problematickejšie je však obstaranie dôkazov v prípade, ak ich obstará niektorá z osôb, ktorá sa na komunikácii zúčastňuje. Takéto dôkazy sú v trestnom konaní neprípustné, keďže sú získavané nelegálne, bez vedomia a bez súhlasu osoby, ktorej sa dotýkajú. Z dôvodu porušenia práva na ochranu osobnosti v zmysle občianskoprávných predpisov v tomto prípade prichádza do úvahy aj možnosť domáhať sa prostredníctvom relevantných žalôb ochrany osobnosti. Navyše, možný je aj trestnoprávny postih za porušovanie dôvernosti ústneho prejavu a iného prejavu osobnej povahy podľa § 377 TZ. Treba však uviesť, že ako trestný čin (podľa § 377 TZ) by nemala byť posudzovaná situácia, keď je obrazovým, zvukovým, obrazovo-zvukovým záznamom alebo záznamom telekomunikačnej prevádzky zachytený priebeh trestného činu. Nikto sa nemôže domáhať ochrany svojich práv v prípade, že sám svojím konaním narušil alebo ohrozil práva inej osoby. Práva jednotlivca končia tam, kde začínajú práva ďalšej osoby.¹³ Z toho dôvodu, ak by sa uvedené záznamy sprístupnili iba orgánom činným v trestnom konaní, nemali by byť chápané v súvislosti so skôr uvedenou skutkovou podstatou (§ 377 TZ).

Ako podporné dôkazy sa v trestnom konaní o korupčných trestných činoch využívajú aj výpisy z účtov účastníkov korupčného vzťahu, pomocou ktorých sa má preukázať prevod, vklad alebo výber peňažných prostriedkov. Na ich obstarávanie sa však vyžaduje dôsledné naplnenie zákonných podmienok. V mnohých prípadoch sa s cieľom získania vecných alebo listinných dôkazov vzťahujúcich sa na korupčnú trestnú činnosť uplatňujú trestnoprocesné inštitúty, akými sú povinnosť vydania veci (§ 89 TP), odňatie veci (§ 91 TP), a tiež inštitúty príkazu na domovú prehliadku (§ 100 TP), prehliadky iných priestorov a pozemkov (§ 101 TP), osobnej prehliadky (§ 102 TP).

Jedným z najúčinnějších prostriedkov dokazovania korupcie je predstieraný prevod (§ 112 TP). Ide o typický prostriedok operatívno-pátracej činnosti, ktorý smeruje k získaniu informácií, ktoré sú dôležité pre trestné konanie. Na základe trestnoprocesnej úpravy ide o dovoľený prostriedok, ktorý štát prostredníctvom svojich orgánov využíva v záujme odhaľovania, preverovania alebo dokázania úmyselných trestných činov s trestnou sadzbou, ktorá v hornej hranici prevyšuje tri roky, korupčných trestných činov a iných trestných činov, na konanie o ktorých Slovenskú republiku zaväzuje medzinárodná zmluva. Na základe písomného príkazu predsedu senátu alebo prokurátora (v prípravnom konaní a v postupe pred začatím trestného

¹³ Jtk 12/10, judikát trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline zo 14. septembra 2010.

stíhania) je možné predstierať kúpu, predaj alebo iný prevod predmetu plnenia, na ktorého držanie je potrebné osobitné povolenie, ktorého držanie je zakázané, ktorý pochádza alebo je určený na spáchanie trestného činu. V prípade dokazovania korupčných trestných činov ide práve o posledné zo spomenutých možností, teda o predstieranie prevodu vecí, ktoré sú určené na spáchanie trestného činu. Ak sa predstieraný prevod uskutoční v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré sa na tento inštitút vzťahujú, v trestnom konaní má povahu dôkazného prostriedku, a informácie, ktoré sa pomocou neho získajú, majú povahu dôkazu. Takisto toto pravidlo platí aj v prípade trestnoproceného inštitútu sledovania osôb a vecí (§ 113 TP), inštitútu vyhotovovania obrazových, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov (§ 114 TP), odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky (§ 115 a § 116 TP), a tiež pri inštitúte agenta (§ 117 TP). Informácie, ktoré budú pomocou týchto dôkazných prostriedkov získané, za súčasného splnenia podmienky ich legálneho použitia, majú v trestnom konaní povahu dôkazu. Vzhľadom na ich charakter a utajený spôsob vykonávania ide o veľmi dôležité dôkazy v procese dokazovania korupcie. Práve informačno-technické prostriedky a prostriedky operatívno-pátracej činnosti sa v justičnej praxi ukázali ako najefektívnejšie na objasnenie korupčnej trestnej činnosti a na usvedčenie jej páchatelov.¹⁴ Na druhej strane však treba spomenúť aj ich kontroverzný charakter (v niektorých prípadoch) a skutočnosť, že niektoré z nich sú v trestno-procesnej teórii, ako aj v praxi odmietané.

V neposlednom rade je možné v procese dokazovania korupcie využiť aj odbornú a znaleckú činnosť. Ide hlavne o znalecké posudky a odborné vyjadrenia, na účely podania ktorých sa do trestného konania priberajú znalci a odborníci z najrôznejších kriminalisticko-technických odborov. Pri korupčných trestných činoch prichádza do úvahy skúmanie zaistených dokumentov, listín alebo ich ústrižkov, platidiel, zvukových záznamov, písacích prostriedkov. V súvislosti s nimi sa skúma hlavne pravosť dokumentov, skupinová zhoda, súvislosť medzi útržkami, znenie textu na spálenom dokumente a pod. Tiež fonoskopicky je možné skúmať, či určité, spravidla anonymné hlasy na zázname patria konkrétnym osobám, ktorých vzorky hlasu sú k dispozícii, či sú záznamy pravé, aký je ich vek, z akého prostredia pochádzajú a pod. Na účely dokazovania korupcie je pritom možné využiť veľké množstvo skúmaní, ktoré sa svojou povahou nelíšia od iných, bežných trestných vecí.¹⁵

4 Agent pri trestných činoch korupcie

Veľká časť korupčných trestných činov je páchaná hlboko utajovane, jednotliví občania sa necítia byť poškodení, a preto tieto trestné činy neoznamujú. Práve prostredníctvom využitia inštitútu agenta dosahujú orgány činné v trestnom konaní úspechy pri odhaľovaní a dokazovaní korupčnej trestnej činnosti.

Inštitút agenta bol do slovenského právneho systému prvýkrát zavedený novelou Trestného poriadku č. 247/1994 Z. z. Ďalšia novela Trestného poriadku č. 457/2003 Z. z. vykonala zásadný

¹⁴ PAVOL, S. – SKALOŠ, M.: Korupcia a lobing vo svetle právnej úpravy na Slovensku. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019, s. 74.

¹⁵ Bližšie pozri: CHMELÍK, J.: Místo činu a znalecké dokazování. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 80.

prelom v koncepcii agenta kontrolóra, ktorá sa v takmer nezmenenej podobe implementovala aj do súčasného Trestného poriadku.¹⁶

Na odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchatelov zločinov, korupcie, trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa alebo trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti možno použiť agenta. Použitie agenta sa v súčasnosti považuje za nevyhnutný prostriedok v boji proti korupčnej trestnej činnosti, pričom treba odlišovať agenta z policajných služieb a agenta civilistu.

Agent je príslušník Policajného zboru alebo príslušník polície iného štátu, ktorý na základe príkazu prokurátora alebo súdu prispieva k odhaľovaniu, zisťovaniu a usvedčovaniu páchatelov zločinu, trestných činov uvedených v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona (ďalej ako „korupcia“), trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti. Pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchatelov korupcie môže byť agentom aj iná osoba ako príslušník Policajného zboru ustanovená prokurátorom na návrh policajta alebo príslušníka Policajného zboru povereného ministrom vnútra Slovenskej republiky (ďalej ako „minister vnútra“).¹⁷

Agent koná pod dočasnou alebo trvalou legendou alebo bez legendy. Legenda je súhrn krycích údajov o osobe agenta, najmä o jeho totožnosti, rodinnom stave, vzdelaní a zamestnaní.¹⁸

V zmysle zákonnej úpravy sa agentom môže stať aj iná civilná osoba na návrh policajta alebo príslušníka Policajného zboru povereného ministrom vnútra, ktorá účinnnejším spôsobom môže prispieť k odhaleniu a potrestaniu páchatelov korupčných trestných činov. Záujem občanov pomôcť Policajnému zboru a dobrovoľne pôsobiť ako agenti na odstránení, zmenšení alebo potieraní korupcie bolo potrebné využiť pri zintenzívnení dynamiky trestnej činnosti. V policajnej terminológii sa stretávame s viacerými pojmami, ktoré označujú rôzne subjekty, ktoré na základe požiadavky policajných alebo spravodajských orgánov utajeným spôsobom získavajú špecifické informácie. Konkrétne sa to týka informátora, legalizanta a tajného spolupracovníka.

Informátor je osoba, ktorá nie je v zamestnaneckom, služobnom ani inom obdobnom pomere s týmito zločkami, a koná iba na základe dobrovoľnosti bez povoľovacieho procesu. Využíva sa najmä pri odhaľovaní organizovanej kriminality, pričom táto osoba na základe svojho uváženia informuje orgány činné v trestnom konaní o všetkom, čo by mohlo súvisieť s trestnou činnosťou a podrobnostiach, o ktorých sa určitým spôsobom dozvedela. Využitie informátora nie je časovo obmedzené ani vecne viazané, môže byť nasadený kedykoľvek je to v rámci dokumentácie prípadov vhodné a objektívne možné.

Legalizant je subjektom funkčne zaradeným v rámci systému policajných a spravodajských zložiek štátu. Z komparačného hľadiska legalizanta a informátora je možné použiť bez časového obmedzenia. Dôkazná hodnota informácií získaných informátorom a legalizantom má nulovú hodnotu, ale na účely odhaľovania a zisťovania trestnej činnosti je ich význam značný.

Označenie tajný spolupracovník sa používal už od polovice 19. storočia v súvislosti so spravodajskou a tajnou políciou. V bývalom komunistickom režime sa používal na označenie informátora aj agenta.

¹⁶ PERHÁCS, Z.: Je provokácia v boji proti korupcii potrebná? In Bulletin Slovenskej advokácie, roč. 11, č. 9 – 10, 2005, s. 19.

¹⁷ Ustanovenie § 10 ods. 20 TP.

¹⁸ Ustanovenie § 117 ods. 3 TP.

Výsledky komparácie jednotlivých subjektov pri odhaľovaní a dokazovaní trestnej činnosti možno znázorniť aj prostredníctvom nasledovnej tabuľky.

Komparačná analýza subjektov:		Informátor	Legalizant	Agent (policajt)	Agent (nepolicajt)
Postavenie	mimo systému	X		X	
	v rámci systému		X		X
Použitie	ad hoc			X	X
	neobmedzuje sa ad hoc	X	X		
Právna úprava	Trestný poriadok			X	X
	zákon o PZ	X	X		
Autorizácia	súd, prokurátor			X	X
	interné zložky systému	X	X		
Využitie informácií	na účely trestného konania			X	X
	na plnenie úloh PZ, OPČ	X	X		
Vylúčenie protiprávnosti konania	povolené			X	X
	nepovolené	X	X		
Použitie operatívnej legendy	povolené		X	X	X
	nepovolené	X			

Zdroj: Hullová¹⁹

5 Agent provokatér

Agent provokatér je vyjadrením francúzskeho pojmu agent provocateur, pričom pod týmto pojmom rozumieme aktívne navádzanie na spáchanie trestného činu. Ide zároveň o „aktívnu legitimitáciu“ agenta, pri ktorej bude môcť agent úplatok aj aktívne núkať a podplácať. Hoci náš slovenský právny poriadok pojem policajná provokácia nevymedzuje a ani v odbornej literatúre zatiaľ neexistuje zhoda na jej jednoznačnej definícii, pod pojmom zákaz provokácie treba rozumieť zákaz takého konania agenta, ktoré by v inom vzbudzovalo rozhodnutie spáchať trestný čin. V odbornej literatúre bola policajná provokácia definovaná mnohokrát, ako napríklad v definícii Kratochvíla,²⁰ podľa ktorého „provokáciou je spravidla utajený postup polície,

¹⁹ HULLOVÁ, M.: Vybrané problémy právnej úpravy agenta provokatéra. In *Kriminalistika*, roč. 43, č. 1, 2010, s. 44 – 58.

²⁰ KRATOCHVÍL, V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohľadu právniho a ústavnoprávniho. In *Trestní právo*, roč. 6, č. 10, 2001, s. 3.

ktorého dôsledkom je čin spáchaný inou osobou, ktorý sa stal predmetom jeho následného trestného stíhania alebo ktorý sa takýmto stal mal.“ Podľa Chmelíka možno postihovať vôľovú stránku akceptanta,²¹ konkrétne „zámerné, aktívne podnecovanie alebo navádzanie či iné iniciovanie spáchania trestnej činnosti druhej osoby, ktorá by inak protiprávne nekonala“. Za uznávanú a najkomplexnejšiu definíciu považujeme definíciu podľa V. Cimra:²² „Keď orgán polície z toho alebo onoho dôvodu o určitej osobe usúdi, že by sa za určitých okolností mohla dopustiť trestného činu, a pre jeho spáchanie jej, obvykle za pomoci nastrčenej osoby, vytvorí predpoklady a podmienky. Prakticky neoddeliteľnou zložkou provokácie je potom dokumentovanie jej priebehu spravidla prostriedkami operatívnej techniky k získaniu dôkazu ako podkladu pre následné trestné stíhanie vyprovokovanej osoby.“ Nesúhlas s provokáciou ako je to u Kratochvíla možno vyvodiť aj z definície Vrtela, podľa ktorého je policajná provokácia činnosťou „agenta provokatéra, ktorý aktívne podnecuje alebo navádza iné osoby ku spáchaniu trestného činu s cieľom páchatela udať alebo získať jeho priznanie.“²³

Množstvo týchto pokusov o vymedzenie policajnej provokácie trestného činu sa objavilo najmä po náleze Ústavného súdu ČR,²⁴ podľa ktorého (ustáleného právneho názoru) je „nepřípustný takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestní čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání.“ Naproti tomuto názoru, Najvyšší súd ČR opakovan²⁵ vyslovil názor, že nie je možné aplikovať výrok tohto nálezu na všetky prípady, keď sa konanie štátu stáva súčasťou skutkového deja, teda úkonov, z ktorých sa trestné skladá, napríklad provokácia či iniciovanie trestného činu. Perhács považuje za podnecovanie také „konanie, ktorým agent provokatér (podnecovateľ) u podozrivej osoby vyvoláva – iniciuje alebo dáva podnet, popud na spáchanie korupčného trestného činu.“²⁶ O podnecovanie a návod ide nielen vtedy, keď agent zreteľne verbálne alebo písomne provokuje, ale aj vtedy, ak by išlo o prejav mimikou, gestom alebo telom, z ktorého by bola zrejma, aj keď iba čiastočná provokácia. Podľa názoru Perhácsa, ak existuje voči akejkolvek osobe bližšie nešpecifikované podozrenie z korupčného konania, o ktorom má polícia vedomosť, príslušný orgán činný v trestnom konaní to v závislosti od okolností daného prípadu dokáže zdokumentovať dostupnými trestnoprocesnými metódami aj bez použitia agenta provokatéra.

Súčasne je potrebné zdôrazniť, že koncepciu agenta provokatéra treba odlišovať od agenta kontrolóra. Agent kontrolór len dokumentuje smerovanie a ďalší tok skutkového deja už spáchaného trestného činu, teda získava usvedčujúci dôkaz o trestnej činnosti. Zatiaľ čo agent provokatér doslova provokuje k spáchaniu trestnej činnosti. Spravidla sa označujú spoločným, zhrňujúcim názvom – agent, podľa situácie však treba rozlišovať, či ide o agenta kontrolóra alebo provokatéra.

V zmysle skôr prezentovaných názorov Ústavného súdu ČR a Najvyššieho súdu ČR, podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a právnej úpravy jednotlivých krajín Európy je

²¹ CHMELÍK, J.: Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. In *Kriminalistika*, roč. 38, č. 1, 2005, s. 68.

²² CIMR, V.: K zákonosti provokace trestného činu policejními orgány. In *Trestní právo*, roč. 6, č. 2 – 3, 2001, s. 13.

²³ VRTĚL, P.: Nepřípustnost policejní provokace. In *Trestní právo*, roč. 6, č. 5, 2001, s. 6.

²⁴ Nález Ústavného súdu ČR z 22. júna 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.

²⁵ Napr. uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 11. februára 2004, sp. zn. 5 Tdo 1366/2003 alebo uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo 14. novembra 2007, sp. zn. 7 Tdo 896/2007.

²⁶ PERHÁCS, Z.: Je provokácia v boji proti korupcii potrebná? In *Bulletin slovenskej advokácie*, č. 10, 2005, s. 19 – 20.

„policajná provokácia“ a inštitút „agenta provokatéra“ v zásade odmietaná²⁷. Je tomu tak aj podľa ustálených názorov Najvyššieho súdu SR. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva len málokteré právo možno považovať za absolútne, pričom tento súd hľadá spravodlivú rovnováhu medzi individuálnymi záujmami obvineného a inými spoločenskými záujmami, na rozdiel od nášho postoja, ktorý niekedy považuje vybrané práva za nedotknuteľné dogmy.²⁸ Výnimkou z tejto neprípustnosti agenta provokatéra je napríklad Nemecko alebo Francúzsko – aj to len vo výnimočných prípadoch dovolených judikatúrou a so značne obmedzenými podmienkami.

Neprípustnosťou provokácie, tak ako bolo uvedené aj v skoršom texte, sa zaoberal aj Najvyšší súd SR, podľa ktorého za exces z hraníc a pravidiel, v ktorých sa trestné konanie realizuje, možno považovať situáciu, keď: „Orgán činný v trestnom konaní, iniciatívne a vlastnou aktivitou vytvorí podmienky a navodí situáciu so zjavnou snahou, aby bol trestný čin spáchaný, rozšírený jeho rozsah, resp. aby bol dokonaný. V dôsledku toho sú dôkazy takýmto spôsobom získané od počiatku nezákonné a v trestnom konaní nepoužiteľné.“²⁹

Naproti týmto ustáleným právnym názorom bola do Trestného poriadku novelou zákona č. 457/2003 Z. z. implementovaná regulácia použitia „agenta provokatéra“ podľa § 117 ods. 2 TP, na základe ktorej: „Konanie agenta musí byť v súlade s účelom tohto zákona a musí byť úmerné protiprávnosti konania, na odhaľovaní, zisťovaní alebo usvedčovaní ktorého sa zúčastňuje. Agent nesmie iniciatívne navádzať na spáchanie trestného činu; to neplatí, ak ide o korupciu verejného činiteľa alebo zahraničného verejného činiteľa a zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný.“³⁰

Z uvedeného vyplýva, že činnosť agenta provokatéra je limitovaná zákonnými podmienkami, ktoré musia byť splnené kumulatívne, a to:

- a) agent môže vyprovokovať len trestné činy korupcie,
- b) provokácia je povolená len vo vzťahu k verejným činiteľom a zahraničným verejným činiteľom,
- c) zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný.

6 Osobitosti dokazovania korupčnej kriminality

V prípade korupčných trestných činov nenachádzame postavenie poškodeného v pravom zmysle slova, tak ako ho vníma Trestný poriadok. Za poškodenú stranu možnosť považovať spoločnosť, ba dokonca aj štát.

V prípade dokazovania korupcie sa prejavuje ďalšia zvláštnosť. Trestný zákon hovorí, že na naplnenie všetkých zákonných znakov korupcie stačí aj fakt, že osoba si dala sľúbiť úplatok alebo ho vyžiadala. Samotné vyžiadanie úplatku a následné trestné oznámenie by pravdepodobne

²⁷ K rozhodovacej činnosti ESLP pozri bližšie ČENTĚŠ, J., BELEŠ, A.: Účinné odhaľovanie korupcie prostredníctvom inštitútu agenta z pohľadu rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva. Zborník z konferencie Korupcia interdisciplinárne. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 219-233.

²⁸ LIPŠIČ, D.: Ako je to naozaj s tzv. agentom provokatérom? In Bulletin slovenskej advokácie, č. 4, 2007, s. 31.

²⁹ Napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR z 21. júna 2001, sp. zn. Tzo V 5/2001.

³⁰ Ustanovenie § 117 ods. 2 TP

nestačilo ako dostatočný usvedčujúci dôkaz, keby neboli zistené ďalšie dôkazy. „V takej situácii, keby bol oznamovateľ vypočutý ako svedok po začatí trestného stíhania, ale v ďalšom vyšetrovaní by neboli obstarané a vykonané iné usvedčujúce dôkazy, nebolo by možné páchatela právoplatne odsúdiť za trestný čin, pretože podozrivá osoba by určite poprela jeho spáchanie.“³¹

Ak existuje dôvodný a reálny predpoklad, že osoba, ktorá vyžiadala úplatok, si ho aj prevezme, nebolo by správne obviniť túto osobu pred tým, ako úplatok prevezme. „Pri prevzatí úplatku, o ktorom majú príslušné orgány potrebné dôkazy (napr. prostredníctvom inštitútu agenta), existuje reálny predpoklad, že obžaloba unesie dôkazné bremeno.“³²

7 Záver

Na záver možno povedať, že dokazovanie korupcie v Slovenskej republike predstavuje veľmi náročný proces, v rámci ktorého nie je možné niektorým dôkazom pripisovať lepšie či hodnovernejšie postavenie, uprednostňovať ich, preceňovať alebo podceňovať. Samotná korupcia likviduje zdravý ekonomiku a podkopáva morálne zásady v spoločnosti, pretože subjekt, ktorý vyhráva, neponúka najkvalitnejšie služby či produkty, ale na svoje aktivity zneužíva práve korupciu. Poškodeným je celá spoločnosť a jej záujmy. Práve z uvedených dôvodov má silnieť spoločenský tlak na uzákonenie účinných prostriedkov v boji proti korupcii, ktoré budú dostatočne silné a efektívne v rámci dokazovania tejto trestnej činnosti.

Použitie agenta pri odhaľovaní korupčných trestných činov má svoj nezastupiteľný význam pri ochrane spoločenských záujmov a verejných záujmov. Inštitút agenta možno hodnotiť pozitívne pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchatelov korupčných trestných činov, pričom ide o veľmi účinný prostriedok proti závažným formám kriminality, ktoré sú odolné voči preventívnym a represívnym zásahom orgánov činných v trestnom konaní. Naproti tomu použitie inštitútu agenta provokatéra má presne ustanovené zákonné pravidlá, pričom nie je možné ani pri dôslednej aplikácii a kontrole tohto inštitútu vylúčiť jeho zneužitie, a zároveň nepoužiteľnosť pri dokazovaní korupčných trestných činov. Použitie agenta spôsobuje intenzívne zásahy do základných práv a slobôd občana, preto aj Európsky súd pre ľudské práva sa týmito zásahmi zaoberal a vyslovil svoje ustálené závery pri hľadaní rovnováhy medzi individuálnymi záujmami obvineného a inými spoločenskými záujmami.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BALÁŽ, P. – JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou. Trnava : Vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 199 s. ISBN 80-2240-899-9.
2. BURDA, E. et al.: Boj proti korupcii, manuál. Projekt financovaný Európskou Úniou. Bratislava : Euroiuris, 2008. 96 s. ISBN 978-80-969554-9-7.

³¹ PERHÁCS, Z.: K niektorým aplikačným aspektom dokumentovania korupčných deliktov. In Justičná revue, roč. 58, č. 12, 2006, s. 1885 – 1886.

³² TÓDOVÁ, M.: Svedkovia o korupcii radšej mlčia. In Pravda, roč. 16, č. 56, 2008, s. 3.

3. CIMR, V.: K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány. In Trestní právo, Roč. 6, č. 2 – 3, 2001, s. 11 – 14. ISSN 1211 – 2860.
4. ČENTĚŠ, J., BELEŠ, A.: Účinné odhalovanie korupcie prostredníctvom inštitútu agenta z pohľadu rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva. Zborník z konferencie Korupcia interdisciplinárne. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 219-233. ISBN 978-80-8168-770-9.
5. HULLOVÁ, M.: Vybrané problémy právnej úpravy agenta provokatéra. In Kriminalistika, roč. 43, č. 1, 2010, s. 44 – 58. ISSN 1210 – 9150.
6. CHMELÍK, J.: Místo činu a znalecké dokazování. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 303 s. ISBN 80-8689-842-3.
7. CHMELÍK, J. et al.: Pozornost, úplatek a korupce. Praha : LINDE, 2003. 224 s. ISBN 80-72014- 34-X.
8. CHMELÍK, J.: Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. In Kriminalistika, roč. 38, č. 1, 2005, s. 68-75. ISSN 1210 – 9150.
9. IVOR, J. et al.: Trestné právo procesné. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-807830-8-2.
10. KRATOCHVÍL, V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohľadu právního a ústavněprávního. In Trestní právo, roč. 6, č. 10, 2001, s. 2 – 10. ISSN 1211 – 2860.
11. LIPŠIČ, D.: Ako je to naozaj s tvz. agentom provokatérom? In Bulletin slovenskej advokácie, č. 4, 2007, s. 31. ISSN 1335 – 1079.
12. MINÁRIK, Š. et al.: Trestný poriadok : stručný komentár. Bratislava : Iura Edition, 2010. 1302 s. ISBN 978-80-8078-369-3.
13. PAVOL, S. – Skaloš, M.: Korupcia a lobing vo svetle právnej úpravy na Slovensku. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019, 138 s. ISBN 978-80-571-0101-7.
14. PERHÁCS, Z.: Je provokácia v boji proti korupcii potrebná? In Bulletin slovenskej advokácie, č. 10, 2005, s. 19 – 25. ISSN 1335 – 1079.
15. PERHÁCS, Z.: K niektorým aplikačným aspektom dokumentovania korupčných deliktov. In Justičná revue, roč. 58, č. 12, 2006, s. 1885 – 1886. ISSN 1335 – 6461.
16. PORADA, V. et al.: Kriminalistka. Bratislava : IURA EDITION, 2007. 604 s. ISBN 978-80-8078-170-5.
17. TÓDOVÁ, M.: Svedkovia o korupcii radšej mlčia. In Pravda, roč. 16, č. 56, 2008, s. 3. ISSN 1335 – 4050.
18. VIKTOROVÁ, J. et al.: Metodika vyšetřovania trestných činov. II. časť. Vybrané druhy ekonomických trestných činov. Bratislava : APZ, 2004. 205 s. ISBN 80-8054-313-5.
19. VRTĚL, P.: Nepřípustnost policejní provokace. In Trestní právo, roč. 6, č. 5, 2001, s. 6 – 8. ISSN 1211 – 2860.

PRÁVNE PREDPISY A INÉ PRAMENE PRÁVA

1. Jtk 12/10, judikát trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline zo 14. septembra 2010.
2. Nález Ústavného súdu ČR z 22. júna 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.
3. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 11. februára 2004, sp. zn. 5 Tdo 1366/2003.

4. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo 14. novembra 2007, sp. zn. 7 Tdo 896/2007.
5. Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. júna 2014, sp. zn. 6 To 9/2013.
6. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 21. júna 2001, sp. zn. Tzo V 5/2001.
7. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 18. júna 2015, sp. zn. 5 To 2/2015.
8. Zákon č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka v znení neskorších právnych predpisov.
9. <http://www.hnonline.sk> (navštívené 5. 12. 2017).
10. <http://www.transparency.sk> (navštívené 5. 12. 2017).

KORUPCIA V KONTEXTE VEREJNÉHO OBSTARÁVANIA

CORRUPTION IN PUBLIC PROCUREMENT

Mgr. Nina Tarabová

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstrakt: Tento článok sa venuje definovaniu korupcie v trestnom práve Slovenskej republiky a analýze korupčného správania v špecifickom prostredí, ktoré súvisí s realizáciou a fungovaním verejného obstarávania v Slovenskej republike. Ide o osobitnú analýzu venujúcu sa okrajovej problematike, pretože doposiaľ bola problematika korupcie spracúvaná vo všeobecnej rovine alebo sa venovala najmä iným procesom a sféram verejného života. Proces verejného obstarávania je takisto spracúvaný hojne, avšak mále pozornosti sa doposiaľ venovalo práve problematike korupcie pri tejto činnosti.

Kľúčové slová: korupcia, trestné právo, verejné obstarávanie, trestná zodpovednosť

Abstract: This article focuses on the analysis of the corruption in the Slovak legal order and particularly focuses on the issue of corruption in connection with the functioning of public procurement in the Slovak Republic. This topic is not primarily described in the current scientific environment because corruption is mainly described in the general or focused on the different scopes of public life. The public procurement is also the topic of scientific articles in the wide scale, however these articles are not focused on the corruption in public procurement. From this point of view this article is unique.

Key words: corruption, criminal law, public procurement, criminal liability

1 Úvod

Korupcia v súčasnosti predstavuje závažný jav prítomný v občianskej spoločnosti, ktorý v značnej miere narušuje charakter právneho štátu, za ktorý sa Slovenská republika považuje. Napriek tomu, že ide o mimoriadne aktuálnu tému, nemožno tvrdiť, že by korupcia bola novým alebo nevidaným fenoménom, jej história siaha až do Rímskej ríše. Taktiež sa netýka výlučne nášho štátu, ale vo výraznej miere presahuje hranice Slovenskej republiky a možno ju považovať za problém s celosvetovým charakterom.

Čo sa týka samotného pojmu korupcia, viacerí autori používajú svoje vlastné definície, ktorých podstata je však rovnaká. S pomerne jednoduchým pojmom pracuje medzinárodná mimovládna organizácia – *Transparency International*, ktorej primárnou úlohou je boj proti korupcii, ktorá následne definuje korupciu ako: „zneužitie zverenej moci na získanie osobného prospechu“.¹ Z hľadiska trestného práva ustálená legálna definícia v základnom trestnoprávnom predpise, teda v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“ alebo

¹ Dostupné na <http://www.transparency.org>, 31.10.2019.

„TZ“), absentuje. Vo všeobecnosti teda za korupciu budú považované jednak protiprávne akty vo verejnom sektore, ale taktiež v sektore súkromnom, ktorý je však možné považovať za bežnú súčasť života ľudí často bez vnímania protiprávneho charakteru tejto činnosti.

Napriek vyššie uvedenému je však potrebné korupčné správanie nie len morálne odsúdiť, ale tiež si uvedomiť skutočnosť, že má vážne negatívne dopady na fungovanie právneho štátu, demokraciu, hospodársku súťaž a garanciu ľudských práv. Vo všeobecnosti v spoločnosti vedie k strate dôvery vo verejné inštitúcie, slušnosť, spravodlivosť a tiež prispieva k narastaniu pocitu bezmocnosti a ľahostajnosti vo vzťahu k fungovaniu štátu ako celku.²

Základný problém, ktorý prispieva k náročnosti odhaľovania korupcie, spočíva v jej latentnosti. Ide o pojem prebratý z latinčiny a znamená „skrytý“ alebo „neprejavujúci sa navonok“. Latentnosť korupcie je javom, ktorý výrazne oslabuje preventívnu i represívnu úlohu trestného práva a znamená, že orgány činné v trestnom konaní ani súdy nemôžu na väčšinu prípadov korupcie objektívne reagovať, nakoľko o nej vôbec nemajú vedomosť.³

Jednou z oblastí, v ktorej ostáva korupcia čiastočne neodhalenou, je práve oblasť verejného obstarávania, pri ktorej však môže mať nedozerné následky, pretože v rámci verejného obstarávania prebieha prideľovanie verejnoprávných zákaziek súkromnoprávnym subjektom vo veľkých objemoch. Príkladom sú aj najnovšie verejné zákazky, ktoré boli zverejnené v poslednom období. Uviest možno zákazku Národnej diaľničnej spoločnosti (NDS) na projekt a uskutočnenie stavebných prác pre diaľničný most na D1 Podbanské.⁴ Celková hodnota zákazky sa predpokladá na 3.285.250 eur bez DPH. Spomeňme tiež zákazku na čistiace a sanitárne služby, ktoré zverejnila Prešovská nemocnica v objeme 4,2 mil. eur a predkladať ponuky možno do 4.11.2019,⁵ Ministerstvo vnútra SR v auguste 2019 ohlásilo, že do volieb chystá predovšetkým IT zákazky dokopy za približne 800 miliónov eur.⁶ Práve z tohto dôvodu je veľkým záujmom zúčastnených subjektov, aby predmetnú zákazku získali. Táto skutočnosť môže niektoré subjekty motivovať, aby dosiahli víťazstvo vo verejnej súťaži práve cestou korupčného správania.

2 Korupcia z pohľadu trestného práva

Právna úprava korupcie z trestnoprávneho hľadiska je logicky obsiahnutá Trestnom zákone, *in concreto* v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti. Berúc do úvahy systematiku základného trestnoprávneho predpisu, za trestné činy korupcie možno predovšetkým považovať:

- **Trestný čin prijímania úplatku** (§ 328-330 TZ) – aby došlo k spáchaniu tohto trestného činu, nie je nevyhnutne potrebné výslovné požiadanie páchateľa o úplatok, ale postačuje

² Dostupné na <http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/pkmanual.pdf>, 31.10.2019.

³ AUGUSTÍN, P.: Korupcia. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2008. ISBN 978-80-8054-453-9.

⁴ Tlačová správa TA SR: Diaľničári hľadajú firmu. Ide o zákazku za takmer 1,2 milión eur, 24.7.2019. Dostupné na: <https://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Dialnicari-hladaju-firmu-Ide-o-zakazku-za-takmer-1-2-milion-eur-315473>, 31.10.2019.

⁵ CENKOVÁ, R.: Prešovská nemocnica vyhlásila súťaž na čistiace a sanitárne služby, zákazka prevyšuje hodnotu štyroch miliónov eur, 20.10.2019, Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/vzdravotnictve/presovska-nemocnica-vyhlasila-sutaz-na-cistiace-a-sanitarne-sluzby-zakazka-prevysuje-hodnotu-styoch-milionov-eur/>, 31.10.2019.

⁶ ONUFEROVÁ, M.: 5 veľkých zákaziek, ktoré chystá alebo už rozbehlo ministerstvo vnútra, 6.8.2019, Dostupné na: <https://e.dennik.sk/1535105/5-velkych-zakaziek-ktore-chysta-alebo-uz-rozbehlo-ministerstvo-vnutra/>, 31.10.2019.

akékoľvek prejavenie vôle, či uskutočnenie gesta, z ktorého je evidentné, že daný úplatok chce prijať, resp. ho požaduje. Trestnosť činu taktiež neovplyvní skutočnosť, či páchatel úplatok už prevzal alebo mu bol zatiaľ prisľúbený, prípadne že ho v mene páchatela prevzala tretia osoba. I z uvedeného teda vyplýva, že trestný čin prijímania úplatku je vo všetkých svojich skutkových podstatách výlučne dolóznym a komisívnym trestným činom.

- **Trestný čin podplácania** (§ 332-334 TZ) – podmienky spáchania tohto trestného činu sú v zásade rovnaké ako v predchádzajúcom odseku, avšak páchatel je v tomto prípade tou osobou, ktorá úplatok poskytuje, resp. sľúbi za účelom motivácie inej osoby porušiť povinnosti jej vyplývajúce zo zamestnania, povolania, postavenia či funkcie.
- **Trestný čin nepriamej korupcie** (§ 336 TZ) – trestné zodpovedná osoba v tomto prípade preberá úplatok, požaduje úplatok alebo si ho nechá prisľúbiť za pôsobenie na tretiu kompetentnú osobu vo vzťahu ku ktorej disponuje určitým vplyvom a práve v tomto spočíva nepriamosť korupčného správania.
- **Volebná korupcia** (§ 336a TZ) – zákonodarca prostredníctvom trestného činu volebnej korupcie postihuje konanie páchatela spočívajúce v prijímaní úplatku, resp. v podplácaní v súvislosti s účasťou a hlasovaním vo voľbách, v referende, či v ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta SR. Predmetným zákonným ustanovením sa tak postihuje nielen aktívna, ale aj pasívna forma volebnej korupcie.
- **Športová korupcia** (§ 336b TZ) – predstavuje formu trestného činu prijímania úplatku a trestného činu podplácania s tým rozdielom, že ku korupčnému správaniu dochádza výlučne za účelom ovplyvnenia priebehu súťaže alebo samotného výsledku. Ide o špecifickú formu korupcie.

Okrem uvedených trestných činov explicitne obsiahnutých v Trestnom zákone, však vo všeobecnosti možno za trestné činy súvisiace s korupciou považovať aj trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 TZ, ktorého jednočinný súbeh s jednotlivými trestnými činmi korupcie nie je vylúčený, a tiež trestný čin neoznámenia trestného činu (§ 340 TZ), ktorého sa páchatel dopustí, ak sa hodnoverne dozvie o tom, že iný sa dopúšťa trestného činu korupcie a tento čin neoznámí na políciu alebo na prokuratúru. Za zmienku v tejto súvislosti stojí i trestný čin zasahovania do nezávislosti súdu podľa § 342 TZ, nakoľko cieľom páchatela daného trestného činu bude predovšetkým s využitím korupčného správania zapôsobiť na sudcu za účelom dosiahnutia určitej výhody, pričom nestrannosť a nezávislosť súdu by mala byť jednou zo základných garancií účinného boja proti korupcii prítomnej v celej spoločnosti. V neposlednom rade medzi trestné činy korupcie možno zaradiť aj trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe (§ 266-267 TZ), ktorý je predmetom spracovania v tomto článku.

3 Korupcia v mechanizme verejného obstarávania

Právna úprava procesu verejného obstarávania je v súčasnosti obsiahnutá v zákone č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o verejnom obstarávaní“). Jedná sa o doposiaľ najrozsiahlejšiu verziu uvedeného zákona, ktorý v histórii Slovenskej republiky až doposiaľ existoval a upravoval verejné obstarávanie. Už len tento údaj o rozsahu súčasnej právnej úpravy v oblasti verejného obstarávania preukazuje,

aký význam prikladá zákonodarca legislatívnej úprave nakladania s verejnými finančnými prostriedkami.

Zákon o verejnom obstarávaní z hľadiska svojej štruktúry rozoberá viaceré druhy postupov pri obstarávaní tovarov, služieb alebo stavebných prác. V podstate je možné konštatovať, že čím sa má minúť väčšie množstvo finančných prostriedkov v rámci jednej verejnej zákazky, tým je potrebné dodržiavať prísnejšie a komplexnejšie pravidlá realizácie takejto zákazky. Zákonodarca teda v rámci právnej úpravy verejného obstarávania určuje pravidlá, na základe ktorých má dôjsť k férovému a objektívnemu výberu úspešného dodávateľa, pričom by tento výber nemal byť ovplyvnený žiadnymi subjektívnymi okolnosťami, ktoré by mohli ovplyvniť výsledok verejnej zákazky.

Pri realizácii verejného obstarávania, bez ohľadu na objem finančných prostriedkov, musia byť dodržiavané základné princípy verejného obstarávania, ktoré sú vymedzené v § 10 ods. 2 zákona o verejnom obstarávaní. Medzi tieto princípy patria:

- princíp rovnakého zaobchádzania,
- princíp nediskriminácie hospodárskych subjektov,
- princíp transparentnosti,
- princíp proporcionality a
- princíp hospodárnosti a efektívnosti.

Ich dodržiavanie predstavuje základné mantinely pre spravodlivé verejné obstarávanie a v ich zmysle sa následne vykladajú ďalšie pravidlá obstarávania obsiahnuté v zákone o verejnom obstarávaní. Ich porušením dochádza k porušeniu základnej idey zákona o verejnom obstarávaní. Súčasne je však potrebné poznamenať, že okrem zákonných pravidiel existuje aj množstvo výkladových stanovísk a metodických usmernení, ktoré pravidelne vydáva Úrad pre verejné obstarávanie. Samozrejme, tieto dokumenty nemajú sami o sebe takú právnu silu ako zákonné ustanovenia, avšak na druhej strane sa pri nich jedná o materiály, ktoré vykladajú zákonné ustanovenia v duchu základných princípov verejného obstarávania a je potrebné ich brať na zreteľ vždy pri posudzovaní, či konaním subjektu alebo subjektov došlo alebo nedošlo k porušeniu zákona o verejnom obstarávaní.

Zákon o verejnom obstarávaní inkorporuje v sebe aj sankčné normy, ktorými zákonodarca sankcionuje jednak verejných obstarávateľov, ako aj dodávateľov za porušovanie pravidiel verejného obstarávania. Tieto sankčné normy majú najmä penalizačnú povahu, tzn. ukladajú Úradu pre verejné obstarávanie povinnosť uložiť porušovateľovi peňažnú sankciu za porušenie zákonných pravidiel. Okrem takýchto sankcií je však možné v zmysle zákona uložiť dodávateľovi zákaz účasti vo verejných obstarávaní. Takáto sankcia je však vo vzťahu k povahe zákona už krajným riešením, ktoré sa uplatňuje vo výnimočných prípadoch a ktorá predstavuje veľkých zásah do práv porušovateľa.

Porušovateľ zákona o verejnom obstarávaní môže však pri svojom konaní pomerne jednoducho sklziť do trestnoprávnej roviny, kde už bude nevyhnutné za jeho protiprávne konanie vyvodzovať trestnú zodpovednosť, pričom toto jeho konanie nebude len sankcionované v zmysle zákona o verejnom obstarávaní, ale vyvolá aj trestnú zodpovednosť a trestné konanie.

Samotný Trestný zákon explicitne upravuje v zásade dva trestné činy, ktoré je možné spáchať v súvislosti s verejným obstarávaním. Trestným zákonom používané pojmy obstarávanie

veci všeobecného záujmu a verejné obstarávanie si nemožno zamieňať⁷ V súvislosti s verejným obstarávaním ide v prvom rade o trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe:

„(1) Kto v súvislosti s verejným obstarávaním alebo verejnou dražbou v úmysle spôsobiť inému škodu alebo zadovážiť sebe alebo inému prospech koná v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom o verejnom obstarávaní alebo verejnej dražbe alebo dojedná niektorému súťažiteľovi alebo účastníkovi verejnej dražby prednosť alebo výhodnejšie podmienky na úkor iných súťažiteľov alebo účastníkov verejnej dražby, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobiť ním značnú škodu,
- b) z osobitného motívu,
- c) ako vyhlasovateľ alebo usporiadateľ verejnej súťaže alebo verejnej dražby, člen privatizačnej komisie, licitátor,
- d) a žiada, prijme alebo si dá sľúbiť majetkový alebo iný prospech, alebo
- e) závažnejším spôsobom konania.

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobiť ním škodu veľkého rozsahu, alebo
- b) ako člen nebezpečného zoskupenia.⁶⁸

Uvedený trestný čin je vo svojej základnej skutkovej podstate prečinom a v oboch kvalifikovaných skutkových podstatách zločinom. Skutková podstata trestného činu machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe v najširšej miere v sebe subsumuje rôznorodé protiprávne konania odporujúce zákonu o verejnom obstarávaní. Páchatel v danom prípade koná v úmysle zaobstarať si akúkoľvek výhodu či už pre seba alebo pre tretiu osobu, prípadne koná s cieľom spôsobiť inej osobe škodu.

Druhým ustanovením Trestného zákona chrániacim zachovanie podstaty verejného obstarávania je § 267 TZ v nasledovnom znení:

„Kto sa dopustí machinácií v súvislosti s verejným obstarávaním tým, že

- a) závažnejším spôsobom konania prinúti iného, aby sa zdržal účasti na verejnom obstarávaní,
- b) inému poskytne, ponúkne alebo sľúbi majetkový alebo iný prospech za to, že sa zdrží účasti na verejnom obstarávaní, alebo
- c) žiada alebo prijme majetkový alebo iný prospech za to, že sa zdrží účasti na verejnom obstarávaní, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

Napriek tomu, že uvedené trestné činy majú odlišnú objektívnu stránku, je možné konštatovať, že chránia rovnaký objekt, ergo prioritizujú riadny a zákonný priebeh verejného obstarávania, zmyslom ktorého je uzatvorenie zmluvy na predmet plnenia za čo najvýhodnejších

⁷ K výkladu pojmu bližšie pozri BELEŠ, A.: Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Justičná revue, 2017, roč. 69, č. 8-9, s. 1009-1020.

⁸ Ust. § 266 TZ.

podmienok pre obstarávateľa pri dodržaní takého postupu, ktorý je rovnaký pre všetkých súťažiteľov bez výnimky.⁹

Ako definuje komentár k Trestnému zákonu, trestné je, ak sú dojednané „výhodnejšie podmienky“ na úkor iných súťažiteľov, teda „*podmienky, ktoré v porovnaní s vyhlásenými podmienkami verejného obstarania alebo verejnej dražby akýmkoľvek spôsobom niektoré osoby zvýhodňujú na úkor iných osôb (súťažiteľov, resp. účastníkov)*“.¹⁰

Rovnako tak je trestné, ak je pre niektorého súťažiteľa dojednaná prednosť. „Prednosť“ je „*zvýhodnenie pri konečnom posudzovaní výsledkov verejného obstarania alebo verejnej dražby – napr. priznanie prednosti tomu súťažiteľovi, ktorý podmienky verejného obstarania nespĺnil alebo ich splnil s horším výsledkom pred tým súťažiteľom, ktorý ich splnil, resp. ich splnil lepšie. Alebo prikľepnutie veci v rámci verejnej dražby tomu, kto nemal časový predstih pri podávaní návrhov na cenu, na úkor toho účastníka verejnej dražby, ktorý podal v časovom predstihu vyšší návrh a pod.*“¹¹

Porušenie podmienok verejného obstarávania môže spočívať v rôznych konaniach – napríklad v priznaní účasti vo verejnom obstaraní tomu, kto návrh do súťaže podal po lehote alebo nespĺnil iné vyhlásené podmienky na prijatie návrhu, v ocenení (resp. v priznaní prvenstva) toho, kto nepodal najvhodnejší návrh alebo vyhlásené podmienky verejného obstarávania nespĺnil, či dokonca ani návrh do verejného obstarávania nepodal.

Podobne aj porušenie podmienok verejnej dražby môže spočívať v rôznom konaní – taktiež môže napríklad ísť o pripustenie takých osôb do verejnej dražby, ktoré nespĺnili v tomto smere zákonné podmienky (nezložili dražobnú zábezpeku alebo sú zo zákonných dôvodov z dražby vylúčení), alebo o nedodržanie povinností pri príprave dražby (napríklad v dôsledku nevyhlásenia dražby zákonným spôsobom, prizvania iba menovite určených záujemcov a pod.).

Súčasná právna úprava teda *de facto* počíta s akýmkoľvek korupčným správaním vo sfére verejného obstarávania, ktoré následne v závislosti od závažnosti či spôsobu konania aj postihuje. Skutkové podstaty uvedených trestných činov sú viac či menej naformulované tak široko, že i pri najsofistikovanejšej snahe zabezpečiť si určitý obnos finančných prostriedkov týmto nezákonným spôsobom, pôjde nepochybne o trestný čin.

Uvedené možno demonštrovať na pomerne jednoduchom príklade, kedy obstarávateľ potajme vyzve súťažiteľa, aby nadhodnotil svoju predloženú ponuku za účelom následného čerpania značných protiprávnych výhod na oboch stranách v dôsledku ich korupčného správania sa, v rámci ktorého by v zásade prišlo k umelému nasimulovaniu ceny a zakamuflovaniu úplatku do cenovej ponuky. Napriek tomu, že uvedená situácia do veľkej miery pripomína konanie, ktorým sa napĺňa skutková podstata niektorého z trestných činov korupcie upravených v treťom diele ôsmej hlavy Trestného zákona, teda trestných činov, o ktorých sme sa zmienili vyššie, jednočinný súbeh machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe a „štandardných“ trestných činov korupcie bude vylúčený a páchatel' bude stíhaný „len“ za trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní (a verejnej dražbe). V prípade uplatňovania priamej korupcie v súvislosti s verejným obstarávaním by sa teda aplikoval najskôr § 266 ods. 1 ods. 2 písm. d) TZ.

⁹ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., Záhora, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie.* Praha : C.H. Beck, 2011, s. 740.

¹⁰ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár.* Eurokódex : Žilina 2013, s. 497.

¹¹ Tamtiež.

V tejto súvislosti chceme poukázať tiež na skutočnosť, že tento trestný čin bol zaradený do § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZTZPO“), teda za tento trestný čin môže byť zodpovedná nielen fyzická osoba, ale aj právnická osoba, ak sú splnené podmienky pričítateľnosti činu právnickej osobe, t.j.:

- ak je spáchaný v jej prospech, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom,
- konal štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu, alebo
- konal ten, kto vykonáva kontrolnú činnosť alebo dohľad v rámci právnickej osoby, alebo
- konala iná osoba, ktorá je oprávnená zastupovať právnickú osobu alebo za ňu rozhodovať alebo
- vyššie uvedené osoby nedostatočným dohľadom alebo kontrolou, ktoré boli jej povinnosťou, hoci z nedbanlivosti umožnili spáchať trestný čin osobou, ktorá konala v rámci oprávnení, ktoré jej boli zverené právnickou osobou.¹²

4 Prípady trestnej zodpovednosti za korupciu vo verejnom obstarávaní v SR

Ak si pozrieme štatistické ročenky Generálnej prokuratúry SR za uplynulé roky, zistíme, že za rok 2018 bolo za trestný čin podľa § 266 TZ stíhaných 5 osôb, za rok 2017 bolo takisto 5 stíhaných osôb, za rok 2016 bolo 9 stíhaných osôb, za rok 2015 je to 37 osôb, za rok 2014 je to 10 osôb. S výnimkou roka 2015, keď bolo stíhaných nadpriemerne veľa obvinených za tento trestný čin, sú čísla pomerne nízke.

Aj z uvedenej štatistiky je možné sa domnievať, že táto trestná činnosť je vysoko latentnou činnosťou a preto sa „známe“ prípady takejto korupcie hľadajú v podmienkach SR veľmi problematcky. Najznámejším prípadom trestného činu súvisiaceho s verejným obstarávaním, je prípad predraženého nákupu CT vybavenia v Nemocnici Alexandra Wintera v meste Piešťany, ktorý preletel celé Slovensko. Podstata tohto prípadu spočívala v tom, že v roku 2014 lekár Alan Suchánek a zdravotná sestra Magdaléna Kovačovičová upozornili, že tento nákup nie je legálny. Dodávku CT vybavenia sa uskutočnila za 1,3 milióna eur, pričom zákazku realizovala firma Medical Group, ktorá je prepojená s bývalým šéfom NR SR Pavlom Paškom. Po zverejnení tohto prípadu prišlo o prácu niekoľko politikov – ministerka zdravotníctva SR Zuzana Zvolenská, podpredsedníčka parlamentu a predsedníčka dozornej rady Renáta Zmajkovičová a tiež pán Pavol Paška, predseda NS SR. Zariadenie CT bolo možné totiž v rámci verejného obstarávania zakúpiť niekoľkokrát lacnejšie.¹³ Tento prípad dodnes nie je ukončený. V tomto prípade je od októbra 2017 obvinená bývalá riaditeľka nemocnice pani Mária Domčeková a ďalší členovia predstavenstva, spolu 9 osôb. Nie sú však postihnutí za § 266 alebo 267 TZ, pretože korupčný aspekt prípadu nebolo možné dokázať. Sú stíhaní iba za trestný čin porušenia povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 TZ.¹⁴

¹² Ust. § 4 ods. 1 a 2 ZTZPO.

¹³ VAGOVIČ, M.: Kauza CT: pol roka po, Piešťanský denník, 13.6.2015, <http://www.piestanskyydennik.sk/rubriky/piestany/aktualne/kauza-ct-pol-roka-po-21205/>, 31.10.2019.

¹⁴ VOJČINIÁK, J.: Opäť hrozia tresty za predražené cétečko, Piešťanský denník, 3.11.2017, <http://www.piestanskyydennik.sk/rubriky/piestany/aktualne/opaet-hrozia-tresty-za-predrazene-cetecko-29710/>, 31.10.2019.

PETKOVÁ, Z.: V kauze CT znovu obvinili deviatich ľudí, Denník Trend, 24.10.2017, <https://www.etrend.sk/ekonomika/v-kauze-ct-znovu-obvinili-deviatich-ludi.html>, 31.10.2019.

5 Záver

Nastavený systém verejného obstarávania v pomeroch Slovenskej republiky v súčasnosti napriek rozsiahlosti i detailnosti jeho právnej úpravy možno z určitého uhla pohľadu vnímať ako nedostatočný a v rámci verejného obstarávania existuje priestor na konanie, ktoré je častokrát na hrane zákona. Osoby pracujúce v sektore obstarávania verejných zákaziek bez ohľadu na pracovnú pozíciu sú motivované z dôvodu vidiny „bočného príjmu“ prijať úplatok za porušenie svojich povinností v súvislosti s realizáciou verejného obstarávania. Rovnako tak sú podnikatelia, resp. osoby v postavení súťažiteľov motivované ponúkať úplatky z dôvodu, že tento „náklady“ je následne vyvážený zabezpečením budúceho vysokého príjmu z realizovanej zákazky.

Hoci je existencia týchto praktík známa a právna úprava v Trestnom zákone reflektuje na tieto konania tým, že v § 266 až 267 TZ zakladá špeciálnu trestnú zodpovednosť za korupciu súvisiacu s verejným obstarávaním, samotná existencia tejto právnej úpravy je nedostačujúca, pretože tieto konania nie sú dostatočne odhalované a teda ani trestané, čo je zrejme z veľmi nízkeho počtu zaznamenaných prípadov trestných činov spáchaných podľa § 266 a 267 TZ. Dokazovanie tejto trestnej činnosti je nepochybne náročné, no je potrebné vykonať patričné opatrenia pri kontrole a preverovaní takýchto konaní v rámci verejného obstarávania, pretože samé orgány činné v trestnom konaní nemajú možnosť túto trestnú činnosť zistiť a prešetriť, pretože nie sú účastné na verejnom obstarávaní a ani nemajú z personálnych a kapacitných dôvodov možnosť preverovať nespočetné množstvo verejných obstarávaní, ktoré sa realizujú v SR. Orgány činné v trestnom konaní môžu postupovať len na podnet subjektov, ktoré sú zúčastnené na verejnom obstarávaní a zaznamenajú také prejavy, ktoré by mohli nasvedčovať korupčnému správaniu, avšak aj v týchto prípadoch je preukazovanie tejto korupcie späté veľmi obtiažne, ak neexistujú listinné alebo elektronické dôkazy o tom, že ku korupcii došlo. Vzhľadom na skutočnosť, že prevažná väčšina korupčných skutkov sa preukazuje skôr operatívnou činnosťou, odpočúvaním, sledovaním osôb a vecí alebo nasadením agenta, je možné jednoznačne preukázanie korupcie najmä do budúcnosti pri tých subjektoch, ktoré sú z minulosti podozrivé, že prijali alebo poskytli úplatok. Avšak bez náležitého podozrenia je akékoľvek „námatkové“ odhalovanie korupcie vo verejnom obstarávaní veľmi obtiažne.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. AUGUSTÍN, P.: *Korupcia*. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2008
2. BELEŠ, A.: Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. *Justičná revue*, 2017, roč. 69, č. 8-9, s. 1009-1020
3. BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie*. Praha : C.H. Beck, 2011
4. CENKOVÁ, R.: Prešovská nemocnica vyhlásila súťaž na čistiace a sanitárne služby, zákazka prevyšuje hodnotu štyroch miliónov eur, 20.10.2019, Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/vzdravotnictve/presovska-nemocnica-vyhlasila-sutaz-na-cistiace-a-sanitarne-sluzby-zakazka-prevysuje-hodnotu-styroch-milionov-eur/>
5. ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. Eurokódex : Žilina 2013

6. ONUFEROVÁ, M.: 5 veľkých zákaziek, ktoré chystá alebo už rozbehlo ministerstvo vnútra, 6.8.2019, Dostupné na: <https://e.dennikn.sk/1535105/5-velkych-zakaziek-ktore-chysta-alebo-uz-rozbehlo-ministerstvo-vnutra/>
7. PETKOVÁ, Z.: V kauze CT znovu obvinili deviatich ľudí, Denník Trend, 24.10.2017, <https://www.etrend.sk/ekonomika/v-kauze-ct-znovu-obvinili-deviatich-ludi.html>
8. Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2014, 2015, 2016, 2017, 2018
9. Tlačová správa TA SR: Dialničiarri hľadajú firmu. Ide o zákazku za takmer 1,2 milión eur, 24.7.2019. Dostupné na: <https://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Dialniciari-hladaju-firmu-Ide-o-zakazku-za-takmer-1-2-milion-eur-315473>
10. VAGOVIČ, M.: Kauza CT: pol roka po, Piešťanský denník, 13.6.2015, <http://www.piestanskydennik.sk/rubriky/piestany/aktualne/kauza-ct-pol-roka-po-21205/>
11. VOJČINIÁK, J.: Opäť hrozia tresty za predražené cétečko, Piešťanský denník, 3.11.2017, <http://www.piestanskydennik.sk/rubriky/piestany/aktualne/opaet-hrozia-tresty-za-predrazene-cetecko-29710/>,
12. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
13. Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
14. Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov

JE APLIKÁCIA MATERIÁLNEHO KOREKTÍVU PRI PREČINE PODPLÁCANIA SKUTOČNE NEPRÍPUSTNÁ? ¹

IS THE APPLICATION OF MATERIAL CORRECTION IN THE CASE OF BRIBERY OFFENCES REALLY INAPPLICABLE?

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola

Abstrakt: Korupcia patrí medzi spoločensky negatívne javy, ktoré majú historicky dlhodobý globalizačný charakter. V rámci rozhodovacej činnosti súdov a prokuratúry sa začali objavovať značné názorové rozdiely ohľadom výšky úplatku. Generálna prokuratúra zastávala názor, že poskytnutie drobnej finančnej hotovosti lekárovi je možné akceptovať ako poskytnutie daru. Najvyšší súd s tým nesúhlasí a uvádza, že aplikácia tzv. materiálneho korektívu v prípadoch podplácania (v zásade) nie je prípustná. Autor sa venuje všeobecným otázkam uplatňovania materiálneho korektívu pri prečinoch. V závere predstavuje legislatívny návrh, kde by sa mali drobné úplatky postihovať ako priestupky.

Kľúčové slová: korupcia – podplácanie –úplatok– priestupok – materiálny korektív – úvahy de lege ferenda.

Abstract: Corruption is socially negative phenomena that have historically long-term globalizing character. In the context of the decision-making activities of the courts and prosecution services, significant differences in the amount of bribe have begun to emerge. The General Prosecutor's Office was of the opinion that the provision of small financial cash to the doctor can be accepted as a donation. The Highest court does not agree and states that the application of so-called "material correction" in the cases of bribery (in principle) is not admissible. The author pays attention to general issues of application of the material correction in cases of minor offences. In conclusion, there is a legislative proposal where minor bribes should be penalised as offences.

Key words: corruption – bribery – bribe – misdemeanour – material correction – considerations de lege ferenda.

1 Úvod

Korupcia patrí medzi spoločensky negatívne javy, ktoré majú historicky dlhodobý globalizačný charakter. Korupcia existovala a vyskytuje sa vo všetkých štátoch, z čoho pramení jej vysoký

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0272/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract no. APVV-15-0272.

stupeň spoločenskej nebezpečnosti. O globalizácii v súvislosti s korupciou možno hovoriť nielen preto, že korupcia preniká do všetkých štátov sveta, ale tiež preto, že sa ňou môžeme stretnúť nielen vo verejnom sektore, ale aj v súkromnom sektore.

Korupcia sa na prvý pohľad nejaví takým závažným trestným činom ako iná nadnárodná trestná činnosť, napr. organizovaná kriminalita, terorizmus, obchodovanie s ľuďmi či drogami. Korupcia sa však od nich odlišuje skrytou podobou a pokiaľ neprekračuje hranice dvoch štátov, je trestná v rámci daného štátu. V odbornej literatúre však autori poukazujú na veľmi úzke prepojenie korupcie s organizovaným zločinom, niektorí korupciu subsumujú pod organizovaný zločin.²

Prvotným podnetom na tento príspevok bola zverejnená správa Transparency International Slovensko³ z augusta 2014, autorov Katarína Hukelová, Samuel Spáč, Gabriel Šípoš, ktorá vznikla na základe analýzy súdnych rozhodnutí Špecializovaného trestného súdu v Pezinku vo veciach korupcie za roky 2012 až 2014 (239 prípadov). V uvedenej správe sa konštatuje, že „**že až 48 percent všetkých úplatkov, ktoré sa dostali pred súd, boli úplatky nižšie ako 20 eur.**“ Najnižším úplatkom v skúmaných rozhodnutiach súdu boli **dve eurá** za potvrdenie práceneschopnosti, najvyšším **50.000 eur** za zmenu svedeckej výpovede.

Druhým impulzom, ktorý ma privedol k napísaniu tohto článku je vydanie kontroverzného uznesenia generálneho prokurátora⁴ v ktorom sa konštatuje, že skutok spočívajúci v odovzdaní / prijatí drobnej finančnej hotovosti lekárovi ako prejavu vďaky za už poskytnutú zdravotnú starostlivosť, nie je trestným činom. [...] konanie pacienta, ktorý prinesie lekárovi nejakú pozornosť ako vyjadrenie vďaky za už poskytnutú starostlivosť, či úspešne zvládnutú operáciu je možné akceptovať ako poskytnutie daru.

Najzásadnejšou inšpiráciou na spracovanie tohto príspevku bolo zverejnenie judikátu NS⁵ v ktorom najvyšší súd uvádza, že **aplikácia tzv. materiálneho korektívu v prípadoch tohto druhu (v zásade) nie je prípustná.**

2 Všeobecne k uplatňovaniu materiálneho korektívu pri prečinoch

Súčasná úprava trestného činu uvedená v § 8 Trestného zákona vychádza z formálneho chápania vymedzenia tohto pojmu, keď za trestný čin považuje „*protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v Trestnom zákone, ak tento zákon neustanovuje inak*“. Možno to povedať aj tak, že zo zákonnej dikcie vyplýva formálny prístup k chápaniu trestného činu, keďže o trestný čin ide vtedy, ak sú súčasne naplnené obligatórne podmienky, teda protiprávnosť činu a formálne znaky. Ustanovenie § 10 ods. 2 Trestného zákona určuje podmienky, ktoré ak sú splnené, tak

² Bližšie IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, s. 261.

³ Na Slovensku je korupcia takmer bez trestu, trestá sa len tisícina prípadov. [online] [cit. 2019_10_10], dostupné na internete < <https://www.epravo.sk/top/clanky/na-slovensku-je-korupcia-takmer-bez-trestu-tresta-sa-len-tisicina-pripadov-2395.html> >

⁴ Uznesenie generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 29. januára 2018, sp. zn. XVI/2 Pz 1/18/1000-3.

⁵ Rozhodnutie 101/2018, Rozhodnutia vo veciach trestných, Zbierka stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR 10/2018, s. 41 a našl.

čin nemožno považovať za prečin. V tomto prípade opúšťa platná právna úprava čisto formálne vymedzenie trestného činu a určuje takzvaný materiálny korektív pre odlišenie prečinu od iného správneho deliktu, najmä od priestupku. Podľa uvedeného ustanovenia nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná. V tomto prípade ide vlastne o päť kritérií, pomocou ktorých môže orgán činný v trestnom konaní alebo súd posúdiť, aká je pri posudzovanom čine miera jeho závažnosti.⁶

Pre lepšie pochopenie problematiky, by sme si mohli spraviť malý historický exkurz. Klasická doktrína trestného práva bola vybudovaná výlučne na platnosti zásady *nullum crimen, nulla poena sine lege*, kde ťažiskom trestnej zodpovednosti kde objektívne skutok nie páchatel. Ale už v priebehu 19. storočia sa začali objavovať ojedinelé hlasy, podľa ktorých nebolo možné odhliadnuť od určitej materiálne povahy formálnych znakov trestného činu.⁷

Čo sa týka územia dnešnej Slovenskej republiky, materiálny znak trestného činu, bol do trestného práva zavedený podľa sovietskeho vzoru Trestným zákonom č. 86/1950 Zb. V zmysle § 2 cit. zákona „Trestným činom je len také pre **spoločnosť nebezpečné konanie**, ktorého výsledok uvedený v zákone páchatel zaviniel.“ Podľa dôvodovej správy k uvedenému zákonu k pojmu trestného činu vyžaduje aby išlo o konanie pre spoločnosť nebezpečné. Ako súdne trestné činy majú byť však postihované len také činy, ktoré zvýšenou mierou porušujú alebo ohrozujú záujmy chránené trestným zákonom. Je možné, že niektorý čin, hoci má naplnené všetky znaky uvedené v osobitnej časti, nie je pre spoločnosť nebezpečný alebo jeho nebezpečnosť pre spoločnosť je nepatrná.

Z podobnej koncepcie vychádzal aj Trestný zákon č. 140/1961 Zb. Československá trestná náuka od r. 1961 v podstate otvorene hlásala, že spoločenská nebezpečnosť je len materiálnym korektívom formálnych znakov trestného činu.

Predovšetkým po páde totalitného režimu sa začali objavovať kritické hlasy, ktorý vyslovovali pochybnosti o správnosti aplikácie materiálneho korektívu v podobe spoločenskej nebezpečnosti v demokratickej spoločnosti. Dôvodom bolo jednak nepochopenie správneho zmyslu korektívu, ale aj možná obava, že spoločenská nebezpečnosť má do určitej miery blízko analógií, tým, že umožňuje orgánom činným v trestnom konaní aj pri naplnení formálnych znakov konštatovať, že nejde o trestný čin.⁸

Jedným z cieľov rekodifikácie v roku 2005 bolo nahradiť materiálne chápanie trestného činu jeho formálnym chápaním. Podľa dôvodovej správy, doterajšie materiálne chápanie trestného činu sa zmenilo na primárne formálne, pričom pri prečine sa bude skúmať aj jeho závažnosť. Formálne chápanie bolo dôvodom oveľa podrobnejšieho definovania znakov základných a kvalifikovaných skutkových podstát trestných činov v osobitnej časti Trestného zákona. V novom zákone sa definuje trestný čin ako v zásade formálna kategória, čo vyplynulo najmä

⁶ Porovnaj IVOR, J, POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné 1. všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer 2006, s. 80.

⁷ K historickému vývoju materiálneho znaku trestného činu pozri FENYK, J. Tzv. materiální a formální pojetí trestného činu a rekodifikace trestního práva hmotného a procesního. In. ZÁHORA, J. (ed.) *Rekodifikácia trestného práva*. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 17. mája 2004. Bratislava: Akadémia Policajného zboru 2004, s. 35.

⁸ Ibid. s. 44.

z požiadaviek praxe. Takýmto poňatím trestného činu je tiež lepšie zabezpečená ústavná zásada rovnosti pred zákonom. Pri vymedzení prečinu však zákonodarca ponechal inštitút nepatrnej protiprávnosti čím je sledovaná možnosť vylúčenia súdneho prejednávania takýchto bagatelných prečinov „*Nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.*“ Pôsobí to dost „schizofréne“ že zákonodarca síce vypustil „nebezpečnosť činu pre spoločnosť“ ale kritériá, ktoré ju určovali vyjadrené v § 3 ods. 4 zákona č. 140/1961 Zb. v mierne pozmenenej podobe ponechal ako kritériá určujúce mieru závažnosti činu pre prečine (§ 10 ods. 2 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z.).

Ako už bolo uvedené, účinný Trestný zákon pri prečine vyžaduje aj závažnosť vyššiu ako nepatrnú (§ 10 ods. 2 Trestného zákona) pri mladistvom vyššiu ako malú (§ 95 ods. 2 Trestného zákona) ako jednu z podmienok pre vyvodzovanie trestnej zodpovednosti. Citované ustanovenie § 10 uvádza päť kritérií pre určovanie závažnosti prečinu: spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela.

V zmysle judikatúry⁹ R 23/2008 dokazovanie taxatívne stanovených okolností preukazujúcich mieru závažnosti prečinu v zmysle § 10 ods. 2 Trestného zákona (u mladistvých v zmysle § 95 ods. 2 Trestného zákona), ako **špecifického materiálneho korektívu, je u prečinu obľatôrne**. V uvedenom prípade išlo od trestné stíhanie pre trestný čin útoku na verejného činiteľa podľa § 323 ods. 1 Trestného zákona. Podstatou skutku bolo, že obžalovaný mal nadávať zasahujúcemu policajtovi a chytil ho za uniformu ľavého vrecka služobnej rovnošaty a sotil do neho. Vyšší vojenský súd konštatoval, že nejde o prečin útoku na verejného činiteľa podľa § 323 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, resp. jeho pokus, pretože závažnosť konania obžalovaných, najmä vzhľadom na intenzitu použitého násillia, je nepatrná.

Povinnosť súdu vždy **vyhodnotiť aj materiálnu stránku prečinu** z hľadiska jeho závažnosti v zmysle § 10 ods. 2 Trestného zákona zdôrazňuje aj judikát ZSP 45/2012.¹⁰ V predmetnej veci išlo o obžalobu pre prečin marenia konkurzného alebo vyrovnávacieho konania podľa § 242 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Najvyšší súd¹¹ zdôrazňuje, že materiálny korektív sa pri posudzovaní trestnosti činu v kategórii zločin a obzvlášť závažný zločin (§ 11 Trestného zákona) **nepoužije**. To platí aj vtedy, ak ide o konanie páchatela vo vývojovom štádiu prípravy na zločin (§ 13 ods. 1 Trestného zákona) alebo vývojovom štádiu pokusu úmyselného trestného činu (§ 14 ods. 1 Trestného zákona). Posudzovanie závažnosti činu sa však vždy uplatní pri ukladaní trestu (§ 34 ods. 4 Trestného zákona), a to osobitne z hľadiska možnosti mimoriadneho zníženia trestu pri vývojových štádiách prípravy zločinu alebo pokusu trestného činu (§ 39 ods. 2 písm. a) Trestného zákona) a pri zaradení páchatela do ústavu na výkon trestu odňatia slobody iného stupňa strázenia, než ktorý zodpovedá primárnym zákonným kritériám (§ 48 ods. 4 Trestného zákona).

Najvyšší súd¹² pripustil **uplatnenie materiálneho korektívu** aj pri prečine nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi v zmysle § 171 Trestného zákona. Sú zdôrazňuje, že ak páchatel prechováva pre osobnú

⁹ Uznesenie Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne z 3. marca 2008, sp. zn. 4 To 2/2008.

¹⁰ Rozsudok Krajského súdu v Žiline 2 To 42/2010.

¹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR 2 To 2/2012, publikovaný ZSP 45/2013.

¹² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. apríla 2017, sp. zn. 2 Tdo 53/2016.

potrebu drogu v množstve hmotnostne menšom, ako je obvykle jednorazová dávka na použitie, je nutné vždy skúmať, či vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela, nie je závažnosť jeho konania nepatrná, resp. u mladistvého páchatela malá (§ 10 ods. 2, § 95 ods. 2 Trestného zákona). Ide o zákonom predpokladaný materiálny korektív, ktorý je spôsobilý negovať záver o trestnosti činu, ktorého ostatné znaky sú inak naplnené.

V stanovisku 82/2015 Najvyšší súd zdôrazňuje, že medzi zákonné znaky prečinu podľa § 10 Trestného zákona nepatria len znaky uvedené v osobitnej časti Trestného zákona, ale aj znak závažnosti prečinu v zmysle ods. 2 tohto ustanovenia. Preto, ak je podaná obžaloba alebo návrh dohody o vine a treste pre prečin, **súd je povinný vždy skúmať**, či nie sú splnené podmienky pre aplikáciu ustanovenia § 10 ods. 2 Trestného zákona.

V judikáte R 7/2017 sa Najvyšší súd¹³ zaoberal uplatňovaním materiálneho korektívu len pri jednom zo zbíhajúcich sa prečinov. Pri jednočinnom súbahu zločinu a prečinu alebo dvoch (viacerých) prečinov sa materiálny korektív posudzuje osobitne vo vzťahu k právnej kvalifikácii prečinu, resp. každého zo zbíhajúcich sa prečinov. Kritériom závažnosti (nepatrnej alebo vyššej) v zmysle § 10 ods. 2 Trestného zákona sú totiž i následky činu, pričom následok je z hľadiska skutkových podstat dotknutých prečinov (aj keď spáchaných jedným konaním) rôzny. Výsledkom takého posúdenia môže teda byť použitie len niektorej z do úvahy prichádzajúcich právnych kvalifikácií skutku ako trestného činu, keď kvalifikácia prečinu s nepatrnou závažnosťou nebude použitá (bude vypustená). V danej veci bol obžalovaný uznaný vinným v jednočinnom súbahu z prečinov ublíženia na zdraví a výtržníctva podľa § 156 ods. 1, § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona. Obžalovaný síce fyzicky napadol poškodeného pred bránou do dvora, na ktorý má prístup ktokoľvek. Na mieste verejnosti prístupnom sa tým dopustil hrubej neslušnosti. Nedošlo pritom, ale k ohrozeniu iných občanov, ani k narušeniu cestnej premávky, lebo udalosť sa odohrala, nie na, ale pri hlavnej ceste pred obytným domom skoro ráno o 5.15 hod., kde sa, okrem príbuzných oboch aktérov bitky, nepohybovalo viac osôb. Zistené konanie obžalovaného preto nebolo možné právne kvalifikovať i ako prečin výtržníctva v zmysle § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, práve v dôsledku absencie materiálneho korektívu v intenciách § 10 ods. 2 Trestného zákona. Vzhľadom na skutočnosti, viažuce sa na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je závažnosť prečinu nepatrná.

3 Úvahy nad možnosťami uplatňovania materiálneho korektívu pri prečine podplácania

Ako som uviedol, inšpiráciou na spracovanie tohto príspevku bol judikát Najvyššieho súdu zverejnený pod číslom R 101/2018. Aplikáčna prax je pri uplatňovaní materiálne korektívu pri prečine podplácania je nejednotná.

V inej trestnej veci¹⁴ Špecializovaný trestný súd podľa § 241 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku z dôvodu podľa § 215 ods. 1 písm. b/ Trestného poriadku zastavil trestné stíhanie

¹³ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 31. marca 2016, sp. zn. 1 Tdo 51/2015.

¹⁴ Uznesenie Špecializovaného trestného súdu z 8. júna 2017, sp. zn. BB-4T/15/2017.

pre skutok právne kvalifikovaný ako prečin podplácania podľa § 333 ods. 1 Trestného zákona, ktorého sa obvinená mala dopustiť tak, že poskytla ako pacient v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu peniaze v sume 20,- € ako úplatok primárovi urologického oddelenia. Samosudca dospel k záveru, že obvinená síce po formálnej stránke naplnila skutkovú podstatu prečinu podľa § 333 ods. 1 Trestného zákona avšak jeho závažnosť je podľa § 10 ods. 2 Trestného zákona nepatrná. Ozrejmil, že v prípade obvinenej išlo o ojedinelé vybočenie z inak riadneho života a hotovosť poskytla len ako prejav vďaky po úspešnom pobyte v nemocnici. Za poskytnuté peniaze nežiadala výhody, ani uprednostňovanie alebo nadštandardnú starostlivosť a ani sa jej takéhoto zaobchádzania nedostalo. Súd tiež upriamil pozornosť na jej vážny zdravotný stav, vysoký vek, ako aj na jej vnímanie vtedajšieho konania – ako „niečoho, čo sa patrí“. S prihliadnutím na minimálnu finančnú čiastku a absenciu prifažujúcich okolností, dospel špecializovaný súd k záveru, že skutok nie je trestným činom, a preto trestné stíhanie zastavil. Proti tomuto uzneseniu podal prokurátor sťažnosť. Argumentoval, že konanie obvinenej nemožno ospravedlniť jej presvedčením, že „sa to patrí“. Prokurátor zdôraznil, že aplikovaná skutková podstata nešpecifikuje druh ani výšku úplatku, ani to, či bol odovzdaný pred, počas alebo po poskytnutí zdravotnej starostlivosti. Aj z minulosti sú známe prípady, že podplácajúci boli odsúdení za 2 – 3 € úplatky pre obvodných lekárov. Podľa mienky Najvyššieho súdu sú závery Špecializovaného súdu v tomto smere predčasné, keďže pred ich formulovaním súd nepostupoval tak, aby bol náležite zistený skutkový stav (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku), resp. sa dostatočne nevyvsporiadal so všetkými okolnosťami významnými pre rozhodnutie (§ 2 ods. 12 Trestného poriadku). Konkrétne, pokiaľ ide o spôsob vykonania činu a jeho následky, nepochybne v prospech obvinenej svedčí, že išlo o úplatok relatívne malej finančnej hotovosti, poskytnutý z vďaky, po úspešnom absolvovaní zdravotnej starostlivosti a predovšetkým bez toho, aby zaň obvinenej bola poskytnutá akákoľvek nadštandardná služba, resp. špeciálne zaobchádzanie. Na druhej strane, z napadnutého uznesenia nevyplýva, ako sa samosudca vyrovnal s významom chráneného záujmu, ktorý, samozrejme, čím je väčší, tým dosahuje väčšiu závažnosť prečinu. Podľa mienky Najvyššieho súdu (vychádzajúc tiež z mimoriadne citlivého vnímania spoločnosti na korupciu v zdravotníctve), existuje eminentný záujem na riadnom poskytovaní zdravotnej starostlivosti, a tak len ťažko možno „bagatelizovať“ závažnosť skutku poukazom na (pravdepodobne aj u obvinenej) zažitú stereotypy o tom, že je normálne (dokonca slušné) čosi lekárovi odovzdať za to, že „sa dobre postaral“. Podľa Najvyššieho súdu v tomto, ale aj v iných obdobných prípadoch (kedy sú podplácajúci častokrát v dôsledku svojej choroby náchylnejší urobiť čokoľvek a ak je treba, aj korumpovať) je potrebné mimoriadne citlivo zvažovať, do akej miery by aplikácia tzv. materiálneho korektívu ako ultima ratio prostriedku trestnej represie nepopierala legitímny celospoločenský záujem na nevyhnutnom potieraní tohto nebezpečného neuhu. Takáto úvaha v napadnutom rozhodnutí sťažnostnému súdu chýbala. Preto najvyšší súd podľa § 194 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku napadnuté uznesenie sa zrušuje a samosudcovi Špecializovaného trestného súdu, sa ukladá, aby vo veci znovu konal a rozhodol¹⁵.

V citovanom uznesení generálneho prokurátora, sp. zn. XVI/2 Pz 1/18/1000-3 sa konštatuje, že skutok spočívajúci v odovzdaní drobnej finančnej hotovosti lekárovi ako prejavu vďaky za už poskytnutú zdravotnú starostlivosť nie je trestným činom. Svoj názor generálny prokurátor

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 17. júla 2017, sp. zn. 5 Tost 22/2017.

odôvodnil tým, že nie všetky plnenia, na ktoré nie je právny nárok, je možné automaticky považovať za úplatok; takýmto plnením je nepochybne aj dar podľa § 628 a nasl. Občianskeho zákonníka. Pri posudzovaní, či išlo o úplatok alebo dar, je rozhodujúcim kritériom úmysel poskytovajúcej osoby – kým dar nemožno podmieňovať protihodnotou alebo protislužbou, je prejavom vďačnosti alebo náklonnosti voči obdarovanému, v prípade úplatku musí vždy existovať očakávanie neoprávnenej výhody. Ak teda pacient v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou poskytne lekárovi plnenie s cieľom získať „nadštandardnú starostlivosť“, prednostné vykonanie operácie alebo akýkoľvek iný prospech, v takých prípadoch nepochybne ide o protiprávne konanie tak pacienta, ako aj zdravotníckeho pracovníka. Na druhej strane, konanie pacienta, ktorý prinesie lekárovi nejakú pozornosť ako vyjadrenie vďaky za už poskytnutú starostlivosť, či úspešne zvládnutú operáciu je možné akceptovať ako poskytnutie daru.

Naproti tomu citovaný judikát zverejnený pod číslom R 101/2018 v zásade nepripúšťa aplikáciu materiálne korektívu pre prečine podplácania. V predmetnej veci Špecializovaný trestný súd odsúdil obžalovaného, ktorý dal svojmu ošetrojúcemu lekárovi fľašu domácej slivovice v objeme 0,7 l. V odôvodnení citovaného rozhodnutia Najvyšší súd dodáva, že ani aplikácia tzv. materiálneho korektívu v prípadoch tohto druhu (v zásade) nie je prípustná. Je to dané mimoriadne citlivým vnímaním spoločnosti na korupciu v zdravotníctve, ako aj eminentným záujmom štátu na riadnom poskytovaní zdravotnej starostlivosti.

S takýmto kategorickým tvrdením nemožno v zásade súhlasiť. Trestné činy podplácania či už v súkromnom sektore (§ 332 ods. 1 Trestného zákona) alebo v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu (§ 333 ods. 1 Trestného zákona) sú v základne skutkovej podstate prečinmi s trestnou sadzbou do troch rokov. Mám za to, že materiálny korektív upravený v § 10 ods. 2 Trestného zákona sa vzťahuje na všetky prečiny.

Iná situácia je pri trestných činoch prijímania úplatku. Tu možno súhlasiť s názorom najvyššieho súdu že takýto postup vylúčený u podplácaných lekárov, ktorí sa prijímaním úplatkov spreneverujú svojmu základnému poslaniu.

Ale vráťme sa naspäť k trestnému činu podplácania. Na webovom sídle ministerstva spravodlivosti bolo za rok 2018 zverejnené 20 právoplatných odsudzujúcich rozsudkov a 11 právoplatných trestných rozkazov pre trestné činy podplácania. Z uvedených 20 rozsudkov, bolo 17 rozsudkov, ktorým sa schvaľuje dohoda o vine a treste, iba tri rozsudky boli po vykonaní hlavného pojednávania.

Čo sa týka výšky úplatku, najvyšším úplatkom za ktorý bol páchatel odsúdený za podplácanie bol úplatok vo výške 5000,-€. ¹⁶ V niektorých prípadoch prokurátor nevedel preukázať výšku úplatku napr. „*úplatok vo forme bielej darčekovej tašky s doposiaľ nezisteným obsahom*“¹⁷, „*úplatok vo forme červenej obálky s doposiaľ nezisteným obsahom*“¹⁸, „*v presne nezistenej výške*“¹⁹. Tu vyvstáva otázka, či prokurátor a súd postupovali v súlade so zásadou náležitého zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku). Ako mohol prokurátor a súd nadobudnúť presvedčenie, že obálka resp. taška s presne nezisteným obsahom

¹⁶ Rozsudok sp. zn. 3T/14/2018 zo dňa 25. 06. 2018; Rozsudok sp. zn. 4T/28/2018 zo dňa 19. 09. 2018.

¹⁷ Rozsudok sp. zn. 1T/21/2018 zo dňa 3. 10. 2018.

¹⁸ Rozsudok sp. zn. 5T/12/2018 zo dňa 27. 09. 2018.

¹⁹ Trestný rozkaz č. 3T/19/2018 zo dňa 21. 05. 2018.

je úplatok. Za úplatok v „najnižšej hodnote“ bol odsúdený obžalovaný za to, že policajtovi poskytol „vo forme najmenej dvoch balíkov cukrovínok Haribo o hmotnosti jedného balíka 360 g v hodnote 1,09 €, teda celkovo v hodnote **2,18 €**“²⁰.

Čo sa týka uložených trestov prevládali peňažné tresty v rozmedzí od 160,- €²¹ do 8.000,- €. ²² Peňažný trest ako samostatný trest bol uložený v 21 trestných veciach. V šiestich prípadoch bol uložený trest odňatia slobody s podmieneným odkladom výkonu trestu resp. s probačným dohľadom. Iba v dvoch prípadoch súd uložil nepodmienený trest odňatia slobody a to z toho dôvodu, že to ako súhrnný trestný trest²³ v zmysle § 42 ods. 2 Trestného zákona a súčasne rušil predchádzajúce rozsudky.

4 Legislatívny zámer – závery a odporúčania

Na základe uvedených skutočností som dospel k záveru, že aplikačná prax nie je vždy správna a súdy nerešpektujú stanovisko trestnoprávneho kolégia č. 82/2015, kde Najvyšší súd zdôrazňuje, že, ak je podaná obžaloba alebo návrh dohody o vine a treste pre prečin, súd je povinný vždy skúmať, či nie sú splnené podmienky pre aplikáciu ustanovenia § 10 ods. 2 Trestného zákona. Zastávam názor, že v trestných veciach, kde bol ponúknutý resp. poskytnutý úplatok vo výške 2,18 €, 3 €, resp. 5 € mal súd v rámci preskúmania obžaloby trestné stíhanie v zmysle § 241 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku s poukazom na § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku zastaviť, pretože skutok nie je trestným činom s odkazom na § 10 ods. 2 Trestného zákona.

Na druhej strane je potrebné brať do úvahy iné rozhodnutia Najvyššieho súdu, v zmysle ktorých je potrebné mimoriadne citlivo zvažovať, do akej miery by aplikácia tzv. materiálneho korektívu ako ultima ratio prostriedku trestnej represie nepopierala legitímny celospoločenský záujem na nevyhnutnom potieraní trestného činu podplácania.²⁴

Podobne aj už citovaný judikát²⁵ zverejnený pod číslom R 101/2018 v zásade nepripúšťa aplikáciu materiálne korektívu pre prečine podplácania. Najvyšší súd dodáva, že ani aplikácia tzv. materiálneho korektívu v prípadoch tohto druhu (v zásade) nie je prípustná. Je to dané mimoriadne citlivým vnímaním spoločnosti na korupciu v zdravotníctve, ako aj eminentným záujmom štátu na riadnom poskytovaní zdravotnej starostlivosti.

S takýmto kategorickým tvrdením nemožno v zásade súhlasiť. Trestné činy podplácania či už v súkromnom sektore (§ 332 ods. 1 Trestného zákona) alebo v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu (§ 333 ods. 1 Trestného zákona) sú v základne skutkovej podstate prečinmi s trestnou sadzbou do troch rokov. Mám za to, že materiálny korektív upravený v § 10 ods. 2 Trestného zákona sa vzťahuje na všetky prečiny.

²⁰ Rozsudok sp. zn. 3T/5/2018 zo dňa 19. 03. 2018.

²¹ Trestný rozkaz sp. zn. 2T/2/2018 zo dňa 9. 1. 2018; Trestný rozkaz sp. zn. 3T/6/2018 zo dňa 21. 02. 2018.

²² Trestný rozkaz sp. zn. 4T/28/2018 zo dňa 19. 09. 2018.

²³ Rozsudok sp. zn. 4T/24/2018 zo dňa 19. 7. 2018; Rozsudok sp. zn. 3T/14/2018 zo dňa 25. 6. 2018.

²⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 17. júla 2017, sp. zn. 5 Tost 22/2017.

²⁵ Rozhodnutie 101/2018, Rozhodnutia vo veciach trestných, Zbierka stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR 10/2018, s. 41 a našl.

Ako „kompromisné“ riešenie by pripadalo do úvahy, aby podplácanie úplatkami v nepatrnej výške bolo sankcionované ako priestupok, trestným činom by to bolo keby úplatok bol „nie nepatrnej hodnoty“, resp. „priestupková recidíva“ – páchatel by sa uvedeného konania dopustil, hoci bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý. Podľa môjho názoru, za úplatok nepatrnej hodnoty by sa mohol považovať úplatok neprevyšujúci sumu 20 eur.

Ako jedno z možných legislatívnych riešení by som navrhoval nasledovné legislatívne zmeny: Zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov sa mení a dopĺňa takto:

1. V § 21 ods. 1 sa dopĺňajú nové písmena k) a l), ktoré znejú:

„k) priamo alebo cez sprostredkovateľa sľúbi, ponúkne alebo poskytne úplatok nepatrnej hodnoty inému, aby konal alebo sa zdržal konania tak, že poruší svoje povinnosti vyplývajúce zo zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, alebo z tohto dôvodu priamo alebo cez sprostredkovateľa sľúbi, ponúkne alebo poskytne takýto úplatok inej osobe,

l) inému v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok nepatrnej hodnoty, alebo z tohto dôvodu poskytne, ponúkne alebo sľúbi takýto úplatok inej osobe.“

1. V § 21 odsek 2 znie nasledovne:

Za priestupok podľa odseku 1 písm. a) až c) možno uložiť pokutu do 99 eur, za priestupok podľa odseku 1 písm. d) až i) pokutu do 165 eur, za priestupok podľa odseku 1 písm. j) pokutu do 663 eur a za priestupok podľa odseku 1 písm. k) a l) pokutu 100 eur do 1000 eur.“

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a mení a dopĺňa takto:

1. V § 131 sa dopĺňa nový odsek 4, ktorý znie:

„(4) Úplatom nepatrnej hodnoty sa rozumie úplatok, ktorého hodnota neprevyšuje 20 eur.“

1. Doterajší odsek 4 sa označuje ako odsek 5.

2. V § 332 odsek 1 znie:

„(1) Kto priamo alebo cez sprostredkovateľa sľúbi, ponúkne alebo poskytne inému

a) úplatok nie nepatrnej hodnoty, alebo

b) úplatok nepatrnej hodnoty hoci bol za taký alebo obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý,

aby konal alebo sa zdržal konania tak, že poruší svoje povinnosti vyplývajúce zo zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, alebo z tohto dôvodu priamo alebo cez sprostredkovateľa sľúbi, ponúkne alebo poskytne úplatok uvedený v písm. a) alebo b) inej osobe, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“

1. V § 333 odsek 1 znie:

„(1) Kto inému v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi

a) úplatok nie nepatrnej hodnoty, alebo

b) úplatok nepatrnej hodnoty hoci bol za taký alebo obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý,

alebo z tohto dôvodu poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok uvedený v písm. a) alebo b) inej osobe, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

V obdobnom zmysle by mohli byť preformulované aj ustanovenia o nepriamej korupcii. Som toho názoru, že takéto korupčné správanie nižšej závažnosti by bolo efektívnejšie postihovať ako priestupky správnymi orgánmi a nie špecializovanými orgánmi (Úrad špeciálnej prokuratúry či špecializovaný trestný súd). Trestná sadzba za priestupky „podplácania“ je navrhnutá na výške 1000 eur. Podľa analýzy právoplatných rozhodnutí ŠTS za rok 2018 týkajúcich sa trestných činov podplácania, vo všetkých prípadoch úplatkov do „20 eur“ súd ukladal peňažné tresty v rozmedzí od 160 – do 1000 eur.

Prijímanie úplatku akejkoľvek hodnoty by malo zostať trestným činom.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina : Eurokódex, 2013, 888 s., ISBN: 978-80-8155-017-1.
2. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné 1. všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer 2006, s. 566, ISBN 978-80-8168-509-5.
3. MAŠLANYOVÁ, D. *Nebezpečnosť činu pre spoločnosť ako materiálny znak trestného činu*. A PZ, Bratislava 1999, 120 s., ISBN 80-8054-100-0.
4. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: ORAC 2003, 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
5. ZÁHORA, J. (ed.) *Rekodifikácia trestného práva*. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 17. mája 2004. Bratislava: Akadémia Policajného zboru 2004. 189 s., ISBN 80-8054-321-6.

NEDOSTATOK ČI DOSTATOK PRÁVNEHO VEDOMIA? (ZAMYSLENIE)¹

doc. JUDr. Iveta Fedorovičová, CSc.

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstrakt: Snaha autorky v tomto príspevku je vychádzajúc zo súčasného diania na Slovensku o. i. cieleno upriamená na podľa jej názoru jeden z výrazných faktorov podmieňujúcich nárast korupcie v našich podmienkach, a to dostatok právneho vedomia ako základ pre sofistikovanejšie a v určitých rovinách aj zákernejšie formy a spôsoby páchania korupčnej trestnej činnosti.

Kľúčové slová: korupcia, právne vedomie, represia, prevencia, výchova

Abstract: The author 's effort in this paper is based on current events in Slovakia on. i. It specifically points to one of the significant factors underlying the increase in corruption in our conditions, namely sufficient legal knowledge as a basis for more sophisticated and, to some extent, more vicious forms and ways of committing corruption.

Key words: corruption, legal awareness, repression, prevention, education

1 Úvod

Myslím, že úvodom svojho príspevku nemusím nijako obzvlášť zvyrazňovať všetkým známu skutočnosť, že korupčnému konaniu – ako jednému z najnebezpečnejších a najzávažnejších celospoločenských fenoménov súčasnosti – sa v historickom priereze našich novodobých dejín vždy venovala adekvátna pozornosť. To nemožno poprieť. Priebežne sa prijímalo množstvo dokumentov a opatrení právneho i neprávneho charakteru a na jednotlivých úrovniach spoločenského života sa riešili konkrétne úlohy z nich vyplývajúce.

Položme si však otázku a súbežne sa pokúsme zamyslieť: „K čomu sme sa – v kontexte riešenia daného problému – od nežnej revolúcie, t. j. za posledných tridsať rokov dopracovali? Aký je výsledok všetkých tých snažení smerujúcich k eliminácii korupcie? Odpoviem i za vás. Korupcia, a to dokonca i v spojitosti s organizovaným zločinom prekvitá dodnes a je niekedy značne zložité prijať také opatrenia, ktoré by skutočne mohli v tomto smere pomôcť.

Prečo je tomu tak? Chyba v systéme či v človeku samotnom? V jeho honbe za ziskom a profitom aj na úkor ostatných? I jedno...i druhé.

Skutočnosť je taká, a to mi iste dáte za pravdu, že sústavným narastaním korupčných aktivít a ich postupným prienikom aj do najvyšších mocenských štruktúr sa dostávame do situácie, kedy práve prostredníctvom korupcie je ohrozený náš právny štát, ako i to, za čo sme pred tridsiatimi rokmi bojovali... Nehovoriac o demokracii ako takej, ako aj o tom, že je to práve korupcia, ktorá narúša férovú hospodársku súťaž a bráni prirodzenému hospodárskemu rozvoju; že je

¹ Príspevok je výstupom grantového projektu VEGA 1/0049/17 Právne a ekonomické aspekty korupcie príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

to práve korupcia, ktorá ohrozuje stabilitu jednotlivých demokratických inštitúcií a zároveň má silný dopad nielen na morálne základy spoločnosti, ale aj na samotnú podstatu ľudských práv.

A v čom vidím najväčšiu hrozbu? V budúcnosti...

Pretože v takomto prostredí sa narodili naše deti a vyrastajú naši mladí ľudia, študenti, ktorí si prakticky nevedia porovnať minulosť so súčasnosťou, i keď tým nechcem povedať, že by korupcia neexistovala aj v predchádzajúcom spoločenskom systéme. Práve v daných súvislostiach je potrebné si uvedomiť i ten závažný fakt, že ak sa korupcia stane jedným z prevládajúcich javov v spoločnosti (čo je príznačné i pre naše súčasné podmienky) – zaručene ide o signál toho, že medzi spoločnosťou a štátom nie je ničie v poriadku. Index CPI (ako významný ukazovateľ výskytu korupcie vo verejnom sektore v danej krajine) totižto naznačuje, že za posledné roky boj s korupciou na Slovensku stagnuje, pričom vízia do roku 2020 smeruje k tomu, že sa prepadneme medzi štyri najhoršie krajiny Európskej únie. V danom kontexte si však treba uvedomiť a nepodceňovať i tú skutočnosť, že korupcia je javom latentným a bohužiaľ mnoho trestných činov do dnešného dňa nie je vôbec ani zistených...

2 Malá – veľká korupcia a jej následky

I napriek skutočnosti, že korupciu možno klasifikovať na platforme viacerých diferenciacných kritérií, väčšina autorov sa či už s menšími alebo väčšími odchýlkami prikláňa k jej deleniu na malú a veľkú korupciu.

Vieme, že malá, resp. každodenná korupcia, nazývaná tiež administratívna korupcia (napr. prokcionárstvo, úplatkárstvo) súvisí najmä s výkonom štátnej správy a samosprávy na úrovni obcí, miest, okresov, krajov, ale aj celoštátnych orgánov a ďalších úradov a inštitúcií spojených s rozhodovaním a výkonom moci (rôzne poplatky, dane, clá, pokuty, posudky, rozhodnutia, vyjadrenia a pod.), taktiež sa s ňou stretávame v oblasti obchodu a služieb (napr. zabezpečenie nadštandardných služieb) a takmer úplne bežne v zdravotníctve. Ide teda o korupciu súvisiacu s aplikáciou pravidiel, s ktorými sa občan stretáva v bežnom živote. V jej rámci ide predovšetkým o potrebu uplacať iných smerom k získaniu rôznych výhod (napr. v školstve, v spomínanom zdravotníctve a pod.)

Možno povedať, že tento typ korupcie vo svojej podstate slúži predovšetkým na urýchľovanie určitých procesov pri vybavovaní konkrétnych vecí. Predpokladám, že väčšine z nás sa nejaví byť tento typ tzv. bežnej korupcie až tak závažný. Avšak pokúsme sa premietnuť si jej pôsobenie v dlhšom časovom intervale. K čomu sme dospeli? Zrejme všetci k tomu istému: korupčné spôsoby a návyky sa postupne natolko vžijú do konania ľudí, že sa stávajú akoby samozrejmosťou, čím toto konanie prirodzene deformujú, čo umožňuje vyvodiť záver o nesmiernej škodlivosti tohto typu korupcie.

Pokiaľ ide o tzv. veľkú korupciu, označovanú tiež aj ako veľká hospodárska korupcia, možno povedať, že tento typ korupcie súvisí napr. s privatizáciou a reštrukturalizáciou veľkých priemyselných spoločností v jednotlivých regiónoch, v miestach sústredenia väčšieho zahraničného kapitálu, v miestach, kde dochádza k rozhodovaniu o pridelovaní štátnych zákaziek, či štátnych dotácií a subvencií, t. j. u inštitúcií s touto rozhodovacou právomocou. Súvisí predovšetkým s tvorbou pravidiel v spojení s nedokonalosťou, resp. s nadmierou štátnych regulácií, s ovládaním štátu zo strany firiem – preto býva často označovaná aj ako poskytovanie súkromných finančných prostriedkov verejným činiteľom z cieľom ovplyvnenia obsahu základných pravidiel hry, predovšetkým legislatívy a pod.

Príznačným pre tento typ korupcie je, že sa pomerne často vyskytuje ako: sprenevera verejných zdrojov, ich neehospodárne využívanie, súkromný prospech z privatizácie, zneužívanie verejnej moci pri pridelení štátnych zákaziek, pridelenie monopolných licencií, nepotizmus, klientelizmus, tiež predaj pozícií, získanie bežne nedostupných informácií a pod. Na platforme výsledkov výskumov viacerých mimovládnych medzinárodných organizácií bolo preukázané, že v krajinách, pre ktoré sú charakteristické netransparentné vzťahy a je zaznamenaná vysoká miera korupcie sa dosahujú horšie hospodárske výsledky, ich ekonomika je zraniteľnejšia, je eliminovaný prílev zahraničných investícií, čo sa negatívne odráža aj v samotnom hospodárskom raste týchto krajín.

V zásade možno negatíva korupcie zhrnúť do nasledujúcich bodov:

1. Spochybňovanie princípu rovnosti pred zákonom, majúci za následok deformity vzorcov správania sa
2. Deformovanie korektnej a spravodlivej hospodárskej súťaže
3. Vzhľadom na skutočnosť, že medzi úrovňou korupcie a zahraničnými investíciami existuje nepriama úmernosť – korupcia odrádza investorov, pretože títo nie sú schopní uniesť vysoké transakčné náklady a riziká s ňou spojené.
4. Znižovanie konkurencieschopnosti ekonomiky, nakoľko jej dôležitým predpokladom je transparentný, spoľahlivý a predovšetkým funkčný verejný sektor
5. Podnecovanie takého správania, pri ktorom nie je stimulované vytváranie bohatstva, ale pozornosť sa sústreďuje na jeho rozdeľovanie, pričom v takomto ekonomickom prostredí sa obyčajne nepresadzujú tí najschopnejší, ale tí, ktorí majú najväčšie konexie
6. Korupcia sa stáva obzvlášť silným kriminogénnym faktorom najmä v spojitosti s organizovaným zločinom a praním špinavých peňazí
7. Korupcia podporuje vytváranie nedemokratických mocenských štruktúr
8. Zapríčiňuje postupné klesanie morálky a straty dôvery občanov v právny štát

Na platforme vyššie uvedeného možno v podstate vymedziť nasledovné základné kategórie následkov spôsobených korupciou:

3 Následky spoločenské a politické

V ich rámci korupcia v podstate naruša prístup k verejným službám a vedie k nezákonnému obohacovaniu osôb, čo spätne vyvoláva napätie v spoločenskej štruktúre a následne vedie k všeobecnej strate dôvery vo verejné inštitúcie, k zvyšovaniu pocitu bezvládia a ľahostajnosti, ktoré ohrozujú základy demokracie. Podkopávané je presadzovanie práva a vytváraný je priestor pre organizovaný zločin.

4 Následky ekonomické

Korupcia určitým spôsobom zapríčiňuje mrhanie tých prostriedkov, ktoré sú určené na verejné služby, resp. práce (napr. prostredníctvom projektov pre rozvoj infraštruktúry, ponúkajúcich veľké možnosti pre korupčné správanie). Má za následok zneistenie investorov a spôsobuje, že

predovšetkým dlhodobé investície sú presmerované niekam inam. Narúša prirodzené súťaženie, bráni transparentnosti, čím spôsobuje neefektívne prerozdelenie zdrojov (obchodníci sa napr. neorientujú na rozvoj ponuky najlepšie ohodnotených produktov, ale radšej na rozvoj a udržanie si použiteľných politických kontaktov).

5 Následky v oblasti obchodu

Niektoré vlády a medzinárodné organizácie ako aj Svetová banka zverejňujú zoznam spoločností podieľajúcich sa na korupcii. Tieto spoločnosti potom následne môžu byť vylúčené z verejných služieb a medzinárodných projektov. Informácia o tom, že spoločnosť sa podieľala na korupčnom správaní, môže vážne poškodiť dobré meno danej spoločnosti v očiach obchodných partnerov i verejnosti. Mnohoročné úsilie a vybudovanie dobrého mena tak môže veľmi ľahko zničiť jediný korupčný škandál. O. i., spoločnosť, ktorá podpláca iných, môže takýmto spôsobom podnecovať korupciu i vo svojom vlastnom okruhu, nakoľko osoby podplácajúce verejných činiteľov v mene spoločnosti, môžu byť neskôr samé v pokušení zneužiť informácie, peniaze a vplyv pre svoje vlastné potreby a nechať sa podplatiť.

6 Právne vedomie a jeho vplyv na páchanie korupčnej trestnej činnosti

V tejto časti príspevku, vychádzajúc zo základnej charakteristiky jednotlivých typov korupcie a jej následkov, sústredím pozornosť na otázku, resp. problém (nakoľko to problémom skutočne je) vzťahu právneho vedomia a korupčného konania. Pokúsím sa preto v jednoduchosti o jeho vysvetlenie.

Je zrejme, že poznanie stavu právneho vedomia ako mnohorozmerného fenoménu (ako integrálnej súčasti spoločenského vedomia, zahŕňajúceho v sebe značne širokú škálu ideí, od názorov na nevyhnutnosť právnej regulácie rôznych oblastí ľudského správania sa, cez mieru znalosti platného práva až k názorom na to, aké by právo malo byť) vôbec nie je záležitosťou jednoduchou.

Medzi empirické prístupy zisťovania stavu právneho vedomia možno zaradiť výskumy právneho vedomia, a to aj vo vzťahu ku kriminalite a jej jednotlivým druhom formou skúmania verejnej mienky. Zároveň považujem za potrebné poznamenať, že i keď tieto výskumy nie sú jediným zdrojom poznatkov o stave právneho vedomia, stávajú sa nevyhnutnými z toho hľadiska, že na základe ich výsledkov je možné na strane jednej určovať a na strane druhej korigovať trestno-politické zábery a spôsoby ich dosahovania.

Z teoretického aspektu (s určitým zjednodušením) možno v rámci právneho vedomia vyčleniť jeho dve, medzi sebou úzko súvisiace zložky: znalosť práva (čiže súhrn názorov de lege lata) a hodnotenie práva (čiže súhrn názorov de lege ferenda). Právne vedomie „zahŕňa predovšetkým znalosti o platnom, t. j. pozitívnom práve, ktoré je späté zo štátom a závisí od štátu. Sú to znalosti o platných právnych normách, ich tvorbe, aplikácii a realizácii; o tom, čo je právne a čo protiprávne, ako aj o tom, aké správanie je právom dovolené a vynutiteľné štátnou

mocou“². Predstavuje však aj „hodnotiace názory ľudí na platné právo z hľadiska kritérií jeho spravodlivosti, taktiež názory na to, čo a ako by sa prípadne malo regulovať pomocou práva, aké potreby a hodnoty by malo právo zabezpečovať. Ide teda o hodnotenie práva ako dobrého či zlého, vrátane postulátov na to, aké by malo byť z hľadiska sociálnych záujmov, cieľov a uznávaných hodnôt“.³ Výsledkom, resp. produktom hodnotenia práva (t. j. vysokej miery zhody medzi názormi de lege lata a de lege ferenda) je akceptácia práva.

Úroveň právneho vedomia v jeho znalostnej, ako i hodnotiacej zložke možno potom označiť za dôležitý faktor ovplyvňujúci stupeň tvorby a realizácie práva v spoločnosti, ako aj miery zákonnosti v nej.

Zásadný význam pre praktické uskutočňovanie práva a jeho zachovávanie má úroveň individuálneho právneho vedomia jednotlivcov, pretože samotné právo sa do života dostáva najmä prostredníctvom utvárania právnych vzťahov, kde individuálne ľudské konanie, resp. zdržanie sa právom zakázaného konania je nevyhnutné⁴.

V našom štáte a spoločnosti v dnešnej dobe, kedy budujeme tzv. vzdelanostnú spoločnosť, snáď neexistuje normálny človek, u ktorého by právne vedomie bolo až na takej nízkej úrovni, že by nebol schopný rozpoznať či v rámci uskutočňovania bežných, každodenných právnych vzťahov koná alebo nekoná v súlade s platným právom, alebo aspoň pocitovo nevedel vyhodnotiť, že sa nespráva adekvátne, že jeho konanie v týchto vzťahoch akosi nezodpovedá tomu, čo sa od neho očakáva.

Na základe skúmania vzťahov medzi právnym vedomím a korupčným konaním som dospela k poznaniu, že prvý z jednotlivých typov korupcie, tzv. petty korupcion, je vo väčšine prípadov uskutočňovaný občanmi s nižším, ale aj vyšším stupňom právneho vedomia de lege lata. Do tejto skupiny možno zaradiť viac-menej tých ľudí, ktorí neukončili, príp. aj ukončili základnú školu ako aj tých, ktorým sa podarilo získať stredoškolské vzdelanie. Zaujímavým a značne škodlivým javom, a to najmä vo vzťahu k výchove mladej generácie, sa stáva i tá skutočnosť, že s korupciou tohto typu sa čoraz častejšie, a teda nemožno povedať že len v ojedinelých prípadoch – stretávame aj u ľudí s ukončeným vysokoškolským vzdelaním.

Pokiaľ ide o druhý z typov korupcie, tzv. veľkú alebo inak povedané hospodársku korupciu možno vychádzajúc z rozmanitosti jej foriem zhrnúť, že spôsoby konania ľudí v jej rámci majú omnoho sofistikovanejšie, a tým jednoznačne nebezpečnejšie a zákernejší charakter, so závažnými dopadmi citelnými vo všetkých rovinách existencie nášho štátu, spoločnosti i jednotlivca samotného. Tento typ korupcie je uskutočňovaný občanmi s vyšším, až nadpriemerne vysokým stupňom právneho vedomia de lege lata. Do tejto skupiny možno teda z aspektu vzdelanostného zaradiť okrem stredoškolsky vzdelaných, predovšetkým ľudí s dosiahnutým vysokoškolským vzdelaním, ktorí sa v rámci realizácie jednotlivých právnych vzťahov vedia excelentne pohybovať.

Ak by som v relácii právne vedomie – korupcia vychádzala z predpokladu, že od úrovne právneho vedomia každého z nás (popri iných prvkoch, resp. komponentoch spoločenského vedomia a ďalších okolnostiach) závisí do určitej miery aj pravdepodobnosť páchania trestnej činnosti, vrátane tej korupčnej, teoreticky by som mala dospieť k záverom, že ľudia s vysokou

² Porovnaj: DOJČÁK, P. a kol.: Teória štátu a práva. Bratislava: Obzor, 1977, s. 204.

³ Tamtiež, s. 204.

⁴ Bližšie pozri napr. FEDOROVÍČOVÁ, I.: Korupcia – právne vedomie a morálka. In: Korupcia interdisciplinárne. Zborník príspevkov z konferencie Právo a ekonómia – výzvy a príležitosti, konanej 20. októbra 2017 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, s. 13 – 21.

právnou uvedomelosťou a rozvinutým právnym vedomím – v právnom štáte, za aký sa naše Slovensko pokladá... by prakticky nemali vlastné záujmy, potreby či konkrétne situácie do ktorých sa dostali – riešiť cestou trestnej varianty správania sa.

V skutočnosti však nie je tomu tak, čo ma de facto viedlo aj k voľbe samotného názvu príspevku, to znamená, aký je vplyv a význam predovšetkým „dostatku“ právneho vedomia vo vzťahu k páchaniu korupčnej trestnej činnosti práve v rámci tzv. veľkej korupcie. Ak by som teda do úvahy vzala vyššie uvedené, tento typ korupcie by sa nemal v našich podmienkach vyskytovať, pričom ľudia (či už ide o verejných činiteľov, politikov, podnikateľov a pod.) by sa v rámci realizácie konkrétnych právnych vzťahov mali správať v súlade s platným právom. Väčšinou to skutočne tak aj vypadá, a to častokrát až do momentu, kedy sa najmä vďaka médiám prejaví konkrétny korupčný škandál navonok.

Podľa môjho názoru nám tu o vzniká závažný rozpor medzi tým, čo by malo byť a ako by to malo byť, a tým čo reálne existuje. Ide o rozpor medzi pomerne vysokým stupňom právneho vedomia de lege lata a páchaním korupčnej trestnej činnosti často v súbehu s inými druhmi trestných činov práve v tých oblastiach a sférach, ktoré sú pre fungovanie funkčného právneho štátu a slobodnej demokratickej spoločnosti najdôležitejšie, čo o. i. považujem za veľmi zlý signál (práve pre súčasné obdobie, kedy môžeme spätne hodnotiť to, čo sme chceli nežnou revolúciou dosiahnuť), a to nielen v reláciách občan – štát a štát – občan, ale aj v kontexte medzinárodnom.

7 Záver

Zistenie, že práve „dostatok“ právneho vedomia v jeho zložke znalostnej u páchatelov tohto typu korupcie je jedným z dôležitých faktorov do značnej miery ovplyvňujúcim korupčné správanie sa, ako i jeho latentnosť – ma jednoznačne vedie k záveru o posilnení represie na tomto úseku.

I keď viem, že tak ako kriminalitu, nepodarí sa nám nikdy zlikvidovať ani korupciu, som presvedčená, že smerom k budúcnosti je potrebná komplexná očista tak súkromného, ako i verejného života so súbežným posilnením celkovej úrovne čestnosti (každý z nás by sa mal zamyslieť, začať predovšetkým sám u seba...) a spravodlivosti, s posilnením presadzovania transparentnosti, pravdivosti informácií a bezúhonnosti vedúcich politických a hospodárskych predstaviteľov, so súbežným posilnením etiky jednotlivých právnických povolání a vyvodením adekvátnej zodpovednosti v prípadoch, keď je korupcia zistená.

Zároveň je potrebné kladť väčší dôraz na prevenciu a adekvátnou výchovou u občanov pôsobiť na zmeny ich názorov a postojov na túto problematiku a snažiť sa odbúrať z ich myslenia povrchné prístupy k snahám o minimalizáciu výskytu korupcie. Nakoľko i keď sa možno na prvý pohľad zdá, že sa nič nedeje, pravda je opakom....

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. AUGUSTÍN, P.: Korupcia. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2008, 179 s. ISBN 978-80-8054-453-9.

2. ČEČOT, V. a kol.: Kriminológia. Osobitná časť. Edícia učebné texty VŠS. Sládkovičovo: Vysoká škola Višegrádu s. r. o., 2009, 185 s. ISBN 978-80-89267-25-5.
3. DOJČÁK, P. a kol.: Teória štátu a práva. Bratislava: Obzor 1977, 454 s.
4. KOLEKTÍV AUTOROV.: Boj proti korupcii v Slovenskej republike a v Európskej únii. Projekt PHARE (203/004-99501-03-01-0003).“ Doladovanie legislatívneho rámca a zdieľanie skúseností členských štátov EÚ s novými protikorupčnými inštitúciami v Slovenskej republike“. Bratislava 2006, 151 s.
5. FEDOROVÍČOVÁ, I.: Príčiny, podmienky a faktory trestnej činnosti. In: Turayová Y. a kol. Vybrané kapitoly z kriminológie. Učebné texty Právnickej fakulty UK. II., upravené a doplnené vydanie, 2005, Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského 198 s. ISBN 80-7160-196-9
6. FEDOROVÍČOVÁ, I.: Korupcia – právne vedomie a morálka. In: Korupcia interdisciplinárne. Zborník príspevkov z konferencie „Právo a ekonómia: výzvy a príležitosti“, konanej 20. októbra 2017 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 296s. ISBN 978-80-8168-770-9.
7. KOLEKTÍV AUTOROV.: Organizovaný zločin, korupcia a mladý človek. Zborník z medzinárodnej konferencie „Boj proti korupcii a organizovanému zločinu s aspektom na mladého človeka“, Bratislava 6. – 11.4. 1999. Bratislava: ETERNA Press, s. r. o., 1999, 136s. ISBN 80-901418-8-9.
8. MADARA, Z. a kol.: Právnický slovník, II. díl, P-Ž, Praha: Panorama 1998, 659 s.
9. PRAVDOVÁ, Z.: Korupcia (online). Elektronické právne informácie. Dostupné na internete: <http://www.epi.sk>.
10. STIERANKA, J.: Odhaľovanie latentnej kriminality a zisťovanie jej páchatelov. In: Právne aspekty činnosti polície v boji proti kriminalite v európskej dimenzii. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou, konaného dňa 16. mája 2005. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005, 237s. ISBN 80-8054-352-6.
11. ZEMANOVIČOVÁ, D. – SIČÁKOVÁ, E.: Korupcia v SR ako celospoločenský problém: etický, morálny, ekonomický a politický. Bratislava: Transparency International Slovensko, 2001. 38 s. ISBN 80-89041-09-4.

KORUPCIA – PRIJÍMANIE ÚPLATKU V SÚVISLOSTI S OBSTARÁVANÍM VECI VŠEOBECNÉHO ZÁUJMU

doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt: Predložený príspevok rieši korupciu ako sociálny problém, právny problém, ekonomický či morálny problém. Autorka poukazuje na prostriedky trestnoprávnej ochrany v boji proti korupcii. Osobitne analyzuje právnu úpravu trestného činu prijímania úplatku v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu, zamýšľa sa nad zásadou subsidiarity trestnej represie a poukazuje na nemožnosť aplikovania materiálneho korektívu trestného činu.

Kľúčové slová: korupcia – úplatok – prijímanie úplatku – obstarávanie vecí všeobecného záujmu – podplácanie

Abstract: The paper deals with corruption as a social problem, legal problem, economic or moral problem. The author points out the means of criminal protection in the fight against corruption. In particular, it analyzes the legislation governing the offense of taking bribes in connection with the procurement of a matter of general interest, considers the principle of subsidiarity of criminal repression and points out the impossibility of applying material crime correction.

Key words: corruption – bribe – receiving a bribe – procurement of a matter of general interest – bribery

1 Úvod

Korupcia predstavuje mimoriadne závažný celospoločenský problém. Na celospoločenskej úrovni korupcia ohrozuje právny štát, demokraciu a ľudské práva, vedie k sociálnej nespravodlivosti, nerovnosti a ohrozuje prístup k verejným službám. Nepochybne, korupčné správanie má nežiaduci dopad i na jednotlivcov, vytvára pocit individuálnej anómie, podporuje pocit ľahostajnosti, stratu dôvery jedincov vo verejné inštitúcie a ohrozuje stabilitu morálky. Tento nebezpečný fenomén je hrozbou nielen pre stabilitu demokratického právneho štátu, trhovej ekonomiky, sociálneho a ekonomického pokroku, ale zasahuje tiež základné práva občanov a súkromnú sféru fyzických a právnických osôb.¹

Podľa slovníka cudzích slov je korupcia vysvetľovaná ako skazenosť, úplatkárstvo, predajnosť, podplácanie, mravný rozklad, či predajnosť verejných a politických činiteľov.² Kriminologický slovník charakterizuje korupciu ako získavanie neoprávnených výhod pre korumpujúceho prostredníctvom úplatku, ktorý môže mať rôznu podobu, a smeruje k ovplyvneniu

¹ MAŠLANYOVÁ, D. a kol.: Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk 2016, s. 446-447.

² ŠALING, S., IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M., MANÍKOVÁ, Z.: Slovník cudzích slov. 2. revidované a doplnené vydanie. Bratislava-Velký Šariš: SAMO 2002, s. 343.

rozhodovania alebo konania korumpovaného a k porušeniu jeho povinností alebo stanovených kritérií rozhodovania v prospech podplácajúceho subjektu.³

Definícia „korupcie“ nie je jednotná, čo súvisí s multidisciplinárnosťou tohto problému, korupcie ako sociálneho problému, právneho problému, ekonomického či morálneho problému. Korupcia je závažný sociálny problém. Podľa Džambazoviča je korupcia na jednej strane vnímaná ako nadindividuálny kolektívny sociálny jav, ktorý dokáže na jednotlivcov vyvíjať tlak a šíriť okolo seba tzv. korupčnú klímu, meniacu postoje jednotlivcov a ovplyvňujúcu ich správanie, kým na strane druhej je korupcia považovaná za individuálne správanie jednotlivcov, motivované osobnými záujmami, ktoré sa však odohráva v širšom sociálnom prostredí a môže mať charakter korupčnej, resp. protikorupčnej klímy.⁴ Sú autori zastávajúci názor, že korupcia má nadnárodný charakter, lebo neuznáva hranice, štátnu suverenitu, ani spoločenské systémy. Korupcia má i nežiaduce ekonomické dopady. Ekonomickými dôsledkami korupcie sú narušená hospodárska súťaž, spomalený hospodársky rozvoj, nezákonné obohacovanie, či zlé nakladanie s finančnými prostriedkami. Významný odborník na trestné právo, docent Kolesár v nedávnej minulosti upozorňoval na skutočnosť, že ekonomické dôsledky korupčného správania v oblasti trhovej ekonomiky majú síce primárny odraz v narušení vzťahov medzi obchodnými subjektmi, ale dôsledok sa prejavuje prakticky vo fungovaní celej spoločnosti.⁵ Nakoľko tento fenomén zasahuje nielen verejnú správu, ale aj súkromný sektor, prezieravo navrhol vytvoriť právne prostredie umožňujúce dôsledne chrániť i súkromný sektor pred korupčným správaním podnikateľských subjektov.

2 Korupcia – trestnoprávny problém

Z právneho hľadiska korupcia spočíva v prijímaní úplatku, podplácaní alebo akomkoľvek inom správaní vo vzťahu k osobám, ktorým sú zverené právomoci vo verejnom alebo súkromnom sektore, ktoré odporuje povinnostiam vyplývajúcim z ich zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie a smeruje k získaniu nenáležitých výhod.⁶ Zákonodarca uvedomujúc si závažnosť, nebezpečnosť a škodlivosť korupčného konania reaguje na korupciu trestnoprávnymi prostriedkami. Formuluje skutkové podstaty trestných činov korupcie a stanoví trestné sadzby za ich spáchanie. Trestné činy korupcie sú upravené v ôsmej hlave osobitnej časti Trestného zákona⁷, konkrétne trestné činy prijímanie úplatku (§ 328 – 330 TZ), podplácanie (§ 332 – 334 TZ), nepriama korupcia (§ 336 TZ), volebná korupcia (§ 336a TZ) a športová korupcia (§ 336b TZ).

³ ZOUBKOVÁ, I., CEJL, M., MAREŠOVÁ, A., MOULISOVÁ, M., NIKL, J., SCHEINOST, M.: Kriminologický slovník. Plzeň : Aleš Čeněk 2011, s. 78.

⁴ DŽAMBAZOVIČ, R.: Korupcia a jej vnímanie vo verejnej mienke. Je na Slovensku korupčná klíma? s. 123-141. In: LUBELCOVÁ, G.- DŽAMBAZOVIČ, R. (eds.): Sociálna patológia optikou sociologického skúmania (slovensko-české sociologické dni). Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: STIMUL 2013, 381 s., ISBN: 978-80-8127-077-2.

⁵ KOLESÁR, J.- KUČEK, A.: Korupcia ako jedna z prekážok fungovania trhovej ekonomiky. s. 140-148. In: Kuchta, J. (ed.): Nové jevy v hospodárske a finanční kriminalitě. Vnitrostátní a evropské aspekty. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 14. února 2008 v Brně. Brno : Masarykova univerzita 2008, 433 s., ISBN: 978-80-210-4714-3.

⁶ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný zákon. Velký komentář. 3. aktualizované vydanie. Bratislava : EUROKÓDEX 2016, s. 704.

⁷ Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Trestné právo poskytuje ochranu spoločenského záujmu na čistote verejného života a obstarávaní vecí všeobecného záujmu spôsobom riadnym, nestranným a v súlade s právnymi predpismi. Rastúca komplikovanosť spoločenského života, zvýšený výskyt závažných foriem kriminality, ako aj objavujúce sa nové formy kriminality sú dôvodom viacerých zmien právnej úpravy v oblasti trestnoprávnej ochrany pred korupciou. K tradičnému trestnoprávnemu postihu prijímania úplatku, podplácania a nepriamej korupcie, pribudli dva nové trestné činy.

Novelou Trestného zákona, vykonanú zákonom č. 262/2011 Z.z., účinným od 1.9.2011, bol k trestným činom korupcie doplnený trestný čin volebnej korupcie (§ 336a TZ). Dôvodová správa k zákonu č. 262/2011 Z.z. uvádza, že kupovanie voličských hlasov je najčastejším dôvodom vyhlásenia neplatnosti volieb. Toto konanie so sebou nesie nebezpečenstvo pre slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti a zasahuje do samotnej podstaty volebného práva zaručeného Ústavou SR. So zreteľom na závažnosť a rozšírenosť tohto nežiaduceho protispoločenského javu bolo opodstatnené reagovať naň aj normami trestného práva. Nová skutková podstata trestného činu volebná korupcia postihuje páchatela za podplácanie alebo prijímanie úplatku v súvislosti s výkonom aktívneho volebného práva a práva hlasovať.

Trestný čin športovej korupcie (§ 336b TZ) bol doplnený zákonom č. 440/2015 Z.z., účinným od 1.1.2016. Zavedenie špeciálnej skutkovej podstaty trestného činu športová korupcia si vyžiadala prax pri riešení prípadov ovplyvňovania výsledkov športových súťaží. Doterajší trestnoprávny postih korupčného správania nezohľadňoval špecifiká korupcie v oblasti športu. Manipulácia so športovými zápasmi/súťažami sa na rozdiel od klasických foriem korupcie vyznačuje špecifickými vlastnosťami: pri manipulácii so športovou súťažou/zápasom športovec spravidla nie je tou osobou, ktorá protiprávne konanie iniciuje ale naopak je tým, ktorej je ponuka na ovplyvnenie adresovaná. Osoba, ktorá protiprávne konanie iniciuje, neovplyvní len jeden konkrétny zápas, ale viacero zápasov, často aj v rôznych súťažiach a s rôznymi športovcami. Trestný čin športovej korupcie postihuje prijímanie a poskytovanie úplatku za účelom ovplyvnenia priebehu súťaže alebo výsledku súťaže.

Oficiálne zdroje o osobách odsúdených za trestné činy korupcie potvrdzujú, že každoročne je najviac odsúdených osôb za trestný čin podplácania v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu podľa § 333 Trestného zákona a následne trestný čin prijímania úplatku v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu podľa § 329 Trestného zákona.

Tabuľka č. 1: Počet odsúdených osôb za trestné činy korupcie v rokoch 2014 až 2018

		2014	2015	2016	2017	2018
Prijímanie úplatku	§ 328 TZ	0	1	1	3	1
	§ 329 TZ	45	48	18	22	17
Podplácanie	§ 332 TZ	4	3	1	7	2
	§ 333 TZ	92	61	35	58	46
Nepriama korupcia	§ 336 TZ	5	10	15	5	13
Volebná korupcia	§ 336a TZ	1	12	1	3	8
Športová korupcia	§ 336b TZ	-	-	0	0	6

Zdroj: Štatistické údaje Generálnej prokuratúry SR (www.genpro.gov.sk)

Keďže ide v aplikačnej praxi o najčastejšie riešené korupčné trestné činy, budeme im venovať našu pozornosť. **Trestného činu podplácania** podľa § 333 ods.1 Trestného zákona sa dopustí ten kto inému v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok, alebo z tohto dôvodu poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok inej osobe, za čo sa potrestá odňatím slobody **na šesť mesiacov až tri roky**.

Príkladmo uvádzame skutkové okolnosti spáchaného trestného činu podplácania (v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu) spočívajúce v tom, že osoba sľúbila úplatok vo forme fľaše dobrej slivovice zamestnancovi okresného úradu za to, že dodatočne doloží úradný preklad dokladov potrebných na rozhodnutie o žiadosti o schválení dovezeného motorového vozidla. Za toto konanie bola osoba uznaná vinnou a odsúdená na peňažný trest vo výške 300 eur.

Trestného činu prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona sa dopustí ten kto v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa pre seba alebo pre inú osobu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok, za čo sa potrestá odňatím slobody na **tri roky až osem rokov**.

V rozhodovacej činnosti súdov môžeme nájsť právoplatné rozhodnutie súdu, kedy bola osoba odsúdená za trestný čin prijímania úplatku (v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu). Skutkové okolnosti spočívali v tom, že posudkový lekár Sociálnej poisťovne prijal darčekovú tašku obsahujúcu bonboniéru zn. MERCI v súvislosti s vykonávaním kontrolnej lekárskej prehliadky, za čo bol odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní tri roky, ktorého výkon bol podmienične odložený na skúšobnú dobu.

Možno sa oprávnene pýtať, či každé prijatie bonboniéry (v danom prípade v hodnote 5 eur alebo 10 eur) v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu je trestným činom?

3 Prijímanie úplatku v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu

Základom trestnej zodpovednosti je spáchanie trestného činu. Trestného činu prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona sa dopustí ten *“kto v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa pre seba alebo pre inú osobu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok“*.

Objektom trestného činu prijímania úplatku je záujem na riadnom, nestrannom a zákonom obstarávaní veci všeobecného záujmu. Predmetné ustanovenie poskytuje ochranu uvedenému chránenému záujmu pred korupciou. Korupcia je chápaná ako dohoda medzi jedincom, ktorý platí (uplácajúci, korumpujúci) a príjemcom (podplácaným, korumpovaným) v záujme dosiahnutia určitej neoprávnenej výhody.

Úplatom sa v zmysle § 131 ods. 3 Trestného zákona rozumie *vec alebo iné plnenie majetkovej či nemajetkovej povahy, na ktoré nie je právny nárok*. Z hľadiska naplnenia tohto znaku zákon síce neustanovuje žiadnu hodnotovú hranicu, no samotnú výšku úplatku je potrebné hodnotiť v súvislosti s ďalšími okolnosťami, ktoré určujú stupeň závažnosti tohto činu. Za úplatok nemožno považovať prepitné, ktoré obvykle poskytujú zákazníci v súvislosti s vykonávaním

niektorých služieb (napr. kaderníckam, čašníkom a pod.) ako prejav spokojnosti zákazníka s poskytnutou službou.⁸

Pokiaľ ide o judikatúru súdov je známe, že pri činnosti vykonávanej v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu sa netolerujú žiadne úplatky, a to ani nepatrnej hodnoty (R 17/1978). Na strane druhej treba povedať, že **ak by bola poskytnutá neoprávnená výhoda celkom bezvýznamná, prichádza do úvahy použitie zásady subsidiarity trestnej represie.**⁹ Všimnime si, že trestný čin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona je v základnej skutkovej podstate zločinom, preto akékoľvek úvahy o aplikácii materiálneho korektívu nie sú možné.

Na vyvodenie trestnej zodpovednosti za trestný čin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona nestačí len samotné zistenie úplatku. **Medzi úplatkom a obstarávaním vecí všeobecného záujmu musí existovať určitá súvislosť.** Neoprávnená výhoda teda musí mať vzťah k činnosti, ktorá spadá pod obstarávanie vecí všeobecného záujmu.

Vecí všeobecného záujmu zákon vymedzuje v § 131 ods. 1 Trestného zákona, podľa ktorého *vecou všeobecného záujmu sa na účely tohto zákona rozumie záujem presahujúci rámec individuálnych práv a záujmov jednotlivca, ktorý je dôležitý z hľadiska záujmov spoločnosti.* Samotný pojem obstarávanie vecí všeobecného záujmu zákon nedefinuje. Obsah tohto pojmu je ponechaný na judikatúru súdov. Obstarávanie vecí všeobecného záujmu zahŕňa obstarávanie úloh nielen na úseku výkonu štátnej moci a správy, ale aj v oblasti uspokojovania materiálnych, kultúrnych, zdravotných, prípadne iných potrieb občanov. Ide teda nielen o rozhodovacia činnosť, ale aj o inú činnosť, ktorá súvisí s plnením spoločensky dôležitých úloh. Podľa staršej judikatúry spadá sem obstarávanie všetkých úloh, na ktorých splnení má záujem celá spoločnosť alebo aspoň väčšia skupina občanov.¹⁰ Na margo neurčitosti daného ustanovenia § 131 ods. 1 Trestného zákona sa v odbornej literatúre sa objavujú kritické hlasy poukazujúce na porušenie trestnoprávnej zásady a ústavnoprávneho princípu *nullum crimen sine lege certa*. Neurčitosť daného ustanovenia totiž umožňuje rozširovať výpočet konaní, ktoré možno pod tento právne neurčitý pojem subsumovať, čo je kontraproduktívne voči predvídateľnosti uplatňovania trestnej represie.¹¹

Súvislosť medzi úplatkom, resp. sľubom úplatku a obstaraním vecí všeobecného záujmu spočíva v tom, že prostredníctvom úplatku má byť ovplyvnená činnosť obstarávania vecí všeobecného záujmu konkrétnou osobou, ktorá si dala sľúbiť úplatok, a to v prospech poskytovateľa úplatku.

Ďalšou nevyhnutnou podmienkou pre vyvodenie trestnej zodpovednosti za trestný čin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona je fakt, že páchatel musí mať reálny a konkrétny dosah na ovplyvnenie vecí, ktoré ovplyvniť sľubuje.¹² Páchatel musí mať teda právomoc, príslušnosť alebo možnosť konať v danej veci, pričom úplatok prijíma práve v súvislosti s týmito

⁸ JALČ, A.: Korupcia- trestnoprávny vývoj, rekodifikácia a trestná zodpovednosť právnických osôb. Justičná revue, 57, 2005, č. 1, s. 1-7.

⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní zákoník. Komentář. Praha : C.H.Beck 2015, s. 2617.

¹⁰ R 1/1978

¹¹ Bližšie pozri BELEŠ, A.: Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Justičná revue, 69, 2017, č. 8-9, s. 1009-1020.

¹² Rozhodnutie trestného kolégia Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 Ndtš 1/2008 z 10. apríla 2008.

oprávneniami. **Samotné konštatovanie, že páchatel sa podieľa na obstarávaní veci všeobecného záujmu, samo o sebe nepostačuje pre vyslovenie viny.** Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu prijímania úplatku podľa § 329 ods.1 Trestného zákona úmyselné zavinenie.

4 Záver

Máme za to, že trestná politika moderného štátu by mala rešpektovať základné princípy trestného práva, akým je pomocná rola trestného práva (zásada subsidiarity trestnej represie) a vnímanie trestného práva ako prostriedku „ultima ratio“. Zásada subsidiarity trestnej represie vychádza z myšlienky, že trestné právo je najprísnejší prostriedok štátu určený na ochranu práv a právom chránených záujmov jednotlivca, spoločnosti a ústavného zriadenia SR. Štát by mal uplatňovať prostriedky trestného práva zdržanlivo, t.j. predovšetkým v tých prípadoch, kedy iné právne prostriedky zlyhajú alebo sú neúčinné. Stupeň represie trestného práva sa posudzuje nielen podľa rozsahu kriminalizácie, ale aj podľa prísnosti trestných sankcií.

Uvedomujeme si závažnosť a nebezpečnosť korupčného konania, osobitne v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu, a potrebu trestnoprávnej ochrany pred korupciou. Na strane druhej považujeme slovenskú právnu úpravu trestného činu prijímania úplatku podľa § 329 ods.1 Trestného zákona za neprimerane prísnu. Predmetný trestný čin je v základnej skutkovej podstate zločinom, preto nie je možné aplikovať materiálny korektív a zohľadniť tak v mnohých prípadoch nízku mieru závažnosti činu, danú napríklad prijatím „neoprávnenej výhody“ bezvýznamnej hodnoty. Uvedené sa nám javí ako nespravodlivé, ak porovnáme trestné sadzby trestov odňatia slobody, hroziace osobe, ktorá podplácala (trest odňatia slobody na 6 mesiacov až tri roky) a osobe, ktorá úplatok prijala (trest odňatia slobody na tri roky až osem rokov). Osobe, ktorá podplácala, je často uložený peňažný trest, kým osobe podplácanej výhrade trest odňatia slobody.

Summary

We are aware of the seriousness of corruption, especially in relation to procuring a matter of general interest, and the need for criminal protection against corruption. On the other hand we consider the Slovak legislation related to one of the corruption crime- crime of receiving a bribe- to be excessively strict. Receiving a bribe is a crime and therefore cannot be applied a material correction. There are not possible in many cases take into account the low level of seriousness of the offense, due to low value of bribe.

Legislatívny zámer – závery a odporúčania

- zväziť upravenie (zníženie) výšky trestnej sadzby trestu odňatia slobody za trestný čin prijímanie úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BELEŠ, A.: Korupcia v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. *Justičná revue*, 69, 2017, č. 8-9, s. 1009-1020.
2. ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár. 3. aktualizované vydanie*. Žilina: EU-ROKÓDEX, 2016, 959 s., ISBN 978-80-8155-066-9.
3. DŽAMBAZOVIČ, R.: Korupcia a jej vnímanie vo verejnej mienke. Je na Slovensku korupčná klíma? s. 123- 141. In: Lubelcová, G.- Džambazovič, R. (eds.): *Sociálna patológia optikou sociologického skúmania (slovensko-české sociologické dni)*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: STIMUL 2013, 381 s., ISBN: 978-80-8127-077-2.
4. JALČ, A.: Korupcia- trestnoprávny vývoj, rekodifikácia a trestná zodpovednosť právnických osôb. *Justičná revue*, 57, 2005, č. 1, s. 1-7.
5. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017, 976 s., ISBN 978-807502-236-3.
6. KLÁTIK, J. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 422 s., ISBN 97880-7380-726-9.
7. KOLESÁR, J.- Kucek, A.: Korupcia ako jedna z prekážok fungovania trhovej ekonomiky. s. 140-148. In: Kuchta, J. (ed.): *Nové jevy v hospodárskej a finanční kriminalitě. Vnitrostátní a evropské aspekty*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 14. února 2008 v Brně. Brno : Masarykova univerzita 2008, 433 s., ISBN: 978-80-210-4714-3.
8. MAŠLANYOVÁ, D. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část. 2. aktualizované a doplnené vydanie*. Plzeň: Aleš Čeněk 2016, 623 s., ISBN: 978-80-7380-618-7.
9. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník. Komentář*. Praha : C.H.Beck 2015, s. 2617.
10. ŠALING, S., IVANOVÁ- ŠALINGOVÁ, M., MANÍKOVÁ, Z.: *Slovník cudzích slov. 2. revídované a doplnené vydanie*. Bratislava-Veľký Šariš: SAMO 2002, 685 s., ISBN: 80-967524-7-2.
11. ZOUBKOVÁ, I., CEJP, M., MAREŠOVÁ, A., MOULISOVÁ, M., Nikl, J., Scheinost, M.: *Kriminologický slovník*. Plzeň : Aleš Čeněk 2011, 251 s., ISBN: 978-80-7380-312-4.

K NIEKTORÝM ASPEKTOM KORUPCIE Z POHĽADU JEJ VYMEDZENIA A JUDIKATÚRY

Mgr. Dušan Lanák

Odbor kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Trnave

JUDr. Stanislav Mihálik

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Mgr. Filip Vincent

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt: Autori sa v predkladanom príspevku zameriavajú na analýzu výskytu korupcie a trestných činov korupcie v rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v recentnom období. Poukazujú najmä na fakt, že korupcia už nie je vnímaná len ako neriešený celospoločenský problém, ktorý je prakticky súčasťou života ľudí, ale že ide o výrazný právny problém s trestnoprávnym dosahom, ktorý nemôže byť bagatelizovaný, osobitne nie v prípadoch, ak sa dotýka vecí všeobecného, resp. verejného záujmu či verejných prostriedkov.

Kľúčové slová: korupcia, trestné činy korupcie, verejný záujem, obstaranie vecí všeobecného záujmu, verejné financie, Najvyšší súd Slovenskej republiky.

Abstract:In this paper, the authors focus on the analysis of the occurrence of corruption and criminal offences of corruption in the decision-making activities of the Supreme Court of the Slovak Republic in recent times. In particular, they point out that corruption is no longer perceived as an unresolved societal problem that is virtually part of people's lives, but that it is a significant legal problem with a criminal impact that cannot be understated, especially when it concerns general matters interest, respectively public interest or public funds.

Key words: corruption, criminal offenses of corruption, public interest, procurement of a matter of general interest, public finance, Supreme Court of the Slovak Republic.

1 Úvod

Termín korupcia je vo svojej podstate fenoménom multidisciplinárnym, na ktorý je možné nahliadať naozaj z najrôznejších uhlov pohľadu. Či už zvolíme spôsob nahliadania prostredníctvom možností sociológie, ekonómie či práva, vždy sa dostávame k záverom, ktoré si opätovne vyžadujú interdisciplinárny prístup k veci.

Stav vedeckého bádania danej problematiky nám v dnešnej dobe umožňuje, aby sme sa nezaoberali len jej „povrchom“, ale aby sme šli do hĺbky, do širších súvislostí. Uvedené jednoznačne platí pre rovinu trestného práva, keďže korupcia má v trestnom práve svoj osobitný význam a postavenie. Svojou podstatou je jej dopad na spoločnosť spravidla úplne iný, než v prípade

inej trestnej činnosti, pretože takéto konanie je fenoménom celospoločenským, osobitne pokiaľ sa dotýka verejných prostriedkov či vecí verejného (resp. všeobecného) záujmu.

V nasledujúcom texte sme sa zamerali na dva pomerne recentné rozsudky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, dotýkajúce sa trestných činov korupcie, v ktorých je v samotnej podstate pretavené súčasné nastavenie spoločnosti, resp. materializovaný prístup k otázke korupcie z hľadiska trestného práva.

2 Rozsudok najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp zn 2to/13/2014, zo dňa 19 januára 2016

Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj ako „NS SR“) v zložení predsedu senátu JUDr. Libora Duľu a členov senátu JUDr. Petra Paludu a JUDr. Petra Krajčoviča rozhodoval na verejnom zasadnutí dňa 19.01.2016 o odvolaní odsúdeného 1 a prokurátora voči Rozsudku Špecializovaného trestného súdu (ďalej aj ako „ŠTS“), sp. zn. PK-1T/23/2013, zo dňa 31.07.2014, pričom vo vzťahu k odsúdenému 1 predmetný rozsudok ŠTS zrušil z dôvodu porušenia ustanovenia Trestného zákona (§ 321 ods. 1 písm. d) v spojení s § 321 ods. 2 zákona č. 301/2005 Trestný poriadok v znení neskorších predpisov) a následne odsúdeného 1 uznal za vinného podľa § 322 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „TP“ alebo „Trestný poriadok“) na tom skutkovom základe, že od 30.01.2003 do 06.11.2007 konajúc ako štatutárny zástupca Rudných baní, štátneho podniku (ďalej len ako „RB“) v súvislosti s nájomným vzťahom s obchodnou spoločnosťou METAL-ECO-SERVIS, spol. s r.o. (ďalej len ako „METAL-ECO“), ktorá mala od RB prenajatú ťažkú techniku a pozemky, na ktorých vykonávala vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť zabezpečovanie bankských diel a likvidáciu lomu v dobývacom priestore Pezinok, uprednostňoval svoje osobné záujmy pred záujmami RB, lebo požadoval od konateľa METAL-ECO (odsúdeného 2) nešpecifikované finančné prostriedky a alkohol, a následne tiež najmenej v jedenástich čiastkových útokoch prevzal finančnú hotovosť v súhrnnej výške 390.000,- Sk a tiež presne neustálené množstvo vína a alkoholických nápojov.

NS SR v predmetnom rozsudku odsúdeného 1 uznal za vinného zo spáchania pokračovacieho zločinu prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 zákona č. 300/2005 Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „TZ“ alebo „Trestný zákon“) a súčasne mu uložil nepodmienečný trest odňatia slobody v rozsahu troch rokov, pričom ho na výkon trestu odňatia slobody zaradil do ústavu s minimálnym stupňom stráženia. Spolu s trestom odňatia slobody odsúdenému 1 uložil aj peňažný trest vo výške 15.000,- Eur spolu s náhradným trestom odňatia slobody, ak by odsúdený 1 výkon peňažného trestu úmyselne zmaril. NS SR odvolanie odsúdeného 1 voči rozsudku ŠTS súčasne vo svojom rozsudku zamietol.

ŠTS odsúdil v pôvodnom rozsudku odsúdeného 1 za spáchanie pokračovacieho zločinu prijímania úplatku podľa § 328 ods. 1 v spojení s ods. 2 TZ (s poukazom na § 138 písm. b) TZ – po dlhší čas) a odsúdeného 2 za pokračovací prečin podplácania podľa § 332 ods. 1 v spojení s ods. 2 TZ (s poukazom na § 138 písm. b) TZ – po dlhší čas). Odsúdenému 1 bol ŠTS uložený nepodmienečný trest odňatia slobody v rozsahu troch rokov, pričom ho na výkon trestu odňatia

slobody zaradil do ústavu s minimálnym stupňom stráženia, a ďalej mu bol uložený peňažný trest vo výške 15.000,- Eur spolu s náhradným trestom odňatia slobody, ak by odsúdený 1 výkon peňažného trestu úmyselne zmaril. Odsúdenému 2 bol rozsudkom ŠTS uložený peňažný trest vo výške 1.000,- Eur spolu s náhradným trestom odňatia slobody, ak by odsúdený 2 výkon peňažného trestu úmyselne zmaril. Voči dotknutému rozsudku ŠTS podal odsúdený 1 odvolanie a rovnako v časti týkajúcej sa odsúdeného 1 napadol odvolaním predmetný rozsudok aj prokurátor. V časti rozsudku ŠTS týkajúcej sa odsúdeného 2 sa prokurátor aj odsúdený 2 vzdali práva na podanie odvolania po vyhlásení rozsudku, čiže rozsudok v tejto časti nadobudol právoplatnosť.

NS SR vo svojom rozsudku konštatoval, že ŠTS trestnú vec správne skutkovo vyhodnotil a prokurátor zároveň v predmetnom trestnom procese uniesol dôkazné bremeno. Zmena právnej kvalifikácie spáchaného trestného činu pri odsúdenom 1 zároveň podmienila to, že nie je potrebné explicitne vymedziť, ktoré povinnosti riaditeľa štátneho podniku odsúdený 1 porušil, pretože naplnenie skutkovej podstaty trestného činu podľa § 329 ods. 1 TZ to explicitne nevyžaduje. Ponechanie formulácie v znení „uprednostňoval vlastné záujmy pred záujmami štátneho podniku“ v rámci skutkovej vety len dokrešluje motiváciu odsúdeného 1, ktorá je nepochybná. V dotknutom skutkovom prípade išlo tiež zo strany odsúdeného 1 o spôsob využitia dominantného postavenia RB v rámci predmetného nájomného vzťahu, pretože kým spoločnosť METAL-ECO mohla byť nahradená inou spoločnosťou, tak RB ako prenajímateľ dotknutých pozemkov nahradený nemohol byť. NS SR tiež poukázal na odlišnosti v rámci znenia skutkových podstát trestných činov prijímania úplatku v § 328 ods. 1 TZ a prijímania úplatku v § 329 ods. 1 TZ, a preto odmietol argumentáciu odsúdeného 1 týkajúcu sa toho, že neboli presne vyspecifikované povinnosti riaditeľa štátneho podniku, ktoré mal odsúdený 1 porušiť pri výkone svojej funkcie vo vzťahu k likvidácii bankského diela spoločnosťou METAL-ECO.

NS SR tiež odmietol materiálne a personálne prepojenia osôb vypovedajúcich vo veci namietané odsúdeným 1, pretože ak niektorí svedkovia v predmetnej trestnej veci aj boli zamestnancami spoločnosti METAL-ECO, tak to ešte automaticky neznamenalo, že ich výpovede treba spochybňovať, ale treba ich vyhodnocovať v kontexte s ostatnými vykonanými dôkazmi. NS SR ďalej uviedol, že je pravdou to, že neboli zistené presné množstvá a časy odovzdaného alkoholu pri 11. čiastkovom útoku, avšak na trestnosť predmetného čiastkového útoku sa nevyžaduje určité množstvo, resp. hodnota odovzdaného alkoholu. NS SR zároveň potvrdil hodnovernosť viacerých svedeckých výpovedí namietaných odsúdeným 1 vo svojom odvolaní s poukazom, že zapadajú do kontextu skutkového deja zisteného dokazovaním.

Oznámenie korupčného správania odsúdeným 2 až s určitým časovým odstupom nepochybňovalo skutkové závery zistené ŠTS, pretože časový odstup je ospravedlniteľný tým, že sám odsúdený 2 bol v danej trestnej veci korupčne aktívny. Motivácia oznámiť predmetné korupčné správanie bola u odsúdeného 2 vyvolávaná postupne sledujúc ukončenie dotknutého korupčného správania. Krátko pred oznámením korupčného správania odsúdeným 2 došlo k ukončeniu nájomného vzťahu medzi RB a METAL-ECO zo strany RB, pričom týmto ukončením sa odsúdený 1 viackrát vyhrážal, a súvisiace súdne konanie iniciované METAL-ECO vo veci ukončenia zmluvného vzťahu s RB bolo v čase oznámenia korupčného správania odsúdeným 2 neúspešné, a preto bolo oznámenie korupčného správania odsúdeným 2 potrebné vyhodnotiť ako reakciu na ukončenie nájomného vzťahu zo strany RB, ktorú by inak odsúdený 2 nespravil, resp. by ju nespravil spôsobom preňho škodlivým – vlastným sebaobvinením.

Podľa názoru NS SR tiež ŠTS správne vyhodnotil odmietnutie znaleckého skúmania niektorých obálok, v ktorých sa odovzdávali úplatky, pretože s ohľadom na ich stav bolo nereálne, aby došlo k ich dodatočnej úprave. ŠTS zároveň správne vyhodnotil aj to, že pre preukázanie odovzdávania úplatkov nebolo podstatné odovzdanie všetkých obálok odsúdeným 2, v ktorých sa odovzdávali úplatky, pretože niektoré z nich mohli byť zničené z dôvodu, že nepredstavovali oficiálne účtovné doklady. ŠTS v rámci svojho rozsudku tiež správne vyhodnotil chyby v súslednosti údajov, ktoré vznikli neprecíznosťou odsúdeného 2 a zaokrúhľovaním jednotlivých súm zo strany odsúdeného 2, pretože ak by boli dôkazy nepravé, tak by sa v nich chyby nepochybne nevyskytovali. NS SR potvrdil aj autenticitu vyjadrení dvoch svedkov vo vzťahu k zápisom, ktoré im boli predložené počas hlavného pojednávania na ŠTS, a ku ktorým sa následne vyjadrili. V rámci vyjadrení týchto dvoch svedkov tiež vyplynulo, že pri 8. čiastkovom útoku mohlo dôjsť k situácii, kedy sa finančná hotovosť vybrala v určitý deň z obálky a následne až v iný deň bola reálne odovzdaná odsúdenému 1. NS SR sa tiež stotožnil s názorom ŠTS, že oficiálna účtovná dokumentácia bola hodnovernejšia ako neoficiálne údaje uvedené na dotknutých obálkach, pretože pri účtovej dokumentácii je pravdepodobný jej zachovalý stav, ktorý je zároveň aj bežný pri tomto type dokumentov.

NS SR považoval motiváciu odsúdeného 2 sledujúcu zabezpečenie prežitia svojej firmy za reálnu a nie za „filantropickú“, ako ju vo svojom odvolaní označil odsúdený 1, pričom aj ak by spoločnosť METAL-ECO mala zabezpečenú vysokú ziskovosť na základe nevýhodného nájomného vzťahu s RB, tak to nič nemenilo na skutkových okolnostiach ani právnej kvalifikácii toho, že odsúdený 1 protiprávne poberal úplatky. NS SR odmietol aj tvrdenie odsúdeného 1, že aj ak došlo k zmene zmluvy „medzitýmny“ riaditeľom RB do doby dokončenia predmetnej činnosti, tak odpadol dôvod pre podplácanie odsúdeného 1, pretože na predmetný nájomný vzťah mal odsúdený 1 nepochybne ďalej vplyv ako zástupca riaditeľa RB a neskôr opätovne ako riaditeľ RB. NS SR považoval ako nepodstatné pre súdne konanie tvrdenie odsúdeného 1 vyjadrujúce to, že nie je úplnou pravdou, že sudy Slovenskej republiky právoplatne potvrdili trvanie predmetného nájomného vzťahu medzi RB a METAL-ECO. Okolnosť, že došlo k podaniu mimoriadneho dovolania nič nemenila na finálnom právnom riešení sporu medzi RB a METAL-ECO, a nové vedenie RB tiež nemuselo postupovať v neprospech METAL-ECO „za každú cenu“ zahŕňajúc aj prípad uvedomenia si správnosti rozsudku Okresného súdu Pezinok v predmetnom spore (už po rozhodnutí NS SR v otázke mimoriadneho dovolania), pričom práve predlžovanie dotknutého sporu by pre RB mohlo spôsobiť ďalšie nepriaznivé majetkové a právne následky.

NS SR neuznal ani tvrdenie odsúdeného 1, že 30.01.2003 nemohol prevziať úplatok, pretože od 31.01.2003 až do 03.02.2003 vykonával pracovnú činnosť pre Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, a následne až od 04.02.2003 opätovne vykonával pracovnú činnosť pre RB. To, že mal odsúdený 1 30.01.2003 prevziať úplatok v Pezinku nevyučovalo to, že 31.01.2003 bol prítomný v Bratislave na Ministerstve hospodárstva Slovenskej republiky. Jeho funkcia riaditeľa RB bola zapísaná do Obchodného registra dňom 24.02.2003, pričom vznikla už 01.01.2003, a preto v čase prevzatia úplatku trvala a trvala aj následne po prevzatí úplatku. Odsúdeným 1 predkladaná listina z 16.12.2002 smerujúca k ukončeniu štátnozamestnaneckého pomeru bola pre súdne konanie bezpredmetná, pretože bola určená Ministerstvu hospodárstva Slovenskej republiky a netýkala sa funkcie riaditeľa štátneho podniku. Kniha žiadaniek na prepravu vykonaná v rámci dokazovania síce pri 4. čiastkovom útoku nepreukazovala prítomnosť odsúdeného 1 v Pezinku, avšak ŠTS na preukázanie tejto prítomnosti správne použil iné dôkazy. Prijatie úplatku pri čiastkovom útoku

č. 10 bolo preukázané inými dôkazmi vrátane svedeckej výpovede tretej osoby, a preto NS SR nepovažoval za potrebné vykonať dôkaz v podobe rukou popísaného listu odsúdeného 1 v osobnom kalendári. Odsúdený 1 ďalej tvrdil a listinami preukazoval tunelovanie RB inými osobami, čo nebolo predmetom konania v trestnej veci pred NS SR, a len by v prípade ich opodstatnenosti podporili snahu odsúdeného 1 o to, že chcel z predmetného tunelovania tiež získať prospech.

Záverom teda NS SR uviedol, že ŠTS zistil skutkový stav správne a námietky odsúdeného 1 boli nedôvodné. Dôvodom zrušenia časti rozsudku ŠTS bola právna kvalifikácia uplatnená prokurátorom v obžalobe aj v odvolaní, pričom právna kvalifikácia napadnutá odsúdeným 1 bola nedôvodná, a preto v súhrne bolo odvolanie odsúdeného 1 zamietnuté.

Odsúdený 1 prijímal úplatky v súvislosti s tým, že ako riaditeľ RB – štátneho podniku – umožnil spoločnosti METAL-ECO vykonávanie banskej činnosti (likvidáciu bankých diel) na pozemkoch štátu. Zabezpečovanie alebo likvidáciu starých bankých diel a ich následkov ohrozujúcich verejný záujem upravoval priamo zákon, pričom zákon ukladal prísne podmienky na výkon takejto činnosti a zároveň oprávňoval štátne orgány na výkon kontroly procesu likvidácie bankých diel. Likvidácia bankých diel bol proces, ktorý bolo nevyhnutné kontrolovať a regulovať zo strany štátu, pretože inak by mohlo vzniknúť reálne nebezpečenstvo ohrozenia života a zdravia občanov, resp. poškodenia ich majetku hlavne vtedy, keď sa pohybovali v miestach výskytu nezlikvidovaných bankých diel. Bolo nepochybné, že likvidácia bankých diel bolo obstarávanie veci všeobecného záujmu a tento proces bol prísne regulovaný zo strany štátu. Spoločnosť METAL-ECO mala na výkon tejto činnosti povolenie Obvodného bankého úradu Bratislava, ktoré presne vymedzovalo podmienky, ktoré musela dodržiavať sledujúc ochranu všeobecného záujmu. Týkalo sa to najmä podmienok zákona č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva v znení neskorších predpisov, vyhlášky Slovenského bankého úradu č. 21/1989 Zb. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a bezpečnosti prevádzky pri banskej činnosti a činnosti vykonávanej bankým spôsobom v podzemí v znení neskorších predpisov, vyhlášky Slovenského bankého úradu č. 71/1988 Zb. o výbušninách v znení neskorších predpisov, zabezpečenia bankých diel, zákazu plienenia výstuží v bankých dielach a dodržania ďalších podmienok ustanovených aj v rozhodnutí Krajského úradu v Bratislave a Okresného úradu v Pezinku vrátane dodržania plánu zabezpečenia bankých diel a likvidácie lomu. Ďalším predpokladom vykonávania banskej činnosti v tomto prípade bola pôvodná nájomná zmluva medzi RB a METAL-ECO z roku 1999 a neskoršia nájomná zmluva medzi RB a METAL-ECO z roku 2005. Z charakteru banskej činnosti, ktorú mala vykonávať METAL-ECO, a aj z konkrétnych ustanovení nájomných zmlúv bolo zrejmé, že RB stanovil ďalšie podmienky pre METAL-ECO pri realizácii banskej činnosti tak, aby nedošlo k ohrozeniu verejného záujmu. RB okrem iných oprávnení mal právo kontrolovať ústia jednotlivých štôlní v tom smere, či bol do nich zamedzený prístup neoprávnených osôb. Z ďalších listín prezentovaných v súdnom konaní bolo zrejmé, že RB aj skutočne vykonával kontrolu, či METAL-ECO dodržiaval podmienky banskej činnosti a podmienky nájomných zmlúv.

Predmetné nájomné zmluvy bolo potrebné zahrnúť do širšieho kontextu spolu s jednotlivými povoleniami a rozhodnutiami orgánov štátnej správy ako súčasť určitého komplexu podmienok, ktoré až všetky v súhrne oprávňovali spoločnosť METAL-ECO na realizáciu banskej činnosti. Predmetné nájomné zmluvy teda neupravovali obyčajný obchodnoprávny vzťah medzi dvoma subjektmi obchodného práva, ale cez konkrétne ustanovenia dotknutých zmlúv štát zabezpečoval to, aby realizácia banskej činnosti neohrozovala verejný záujem, a teda zabezpečovanie

veci všeobecného záujmu. RB bol zároveň pod priamou kontrolou Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky, a teda prostredníctvom tohto podniku štát zabezpečoval plnenie úloh štátu v oblasti banskej činnosti. Úlohou RB bolo vybrať na vykonávanie banskej činnosti taký subjekt, ktorý ju bude realizovať v súlade so všeobecným záujmom, pričom podmienky verejného záujmu boli priamo súčasťou nájomných zmlúv, a preto mal podnik oprávnenie kontrolovať ochranu tohto záujmu. Odsúdený 1 ako štatutárny zástupca RB vo vzťahu k METAL-ECO kontroloval podmienky nájomného vzťahu, a teda v širšom zmysle obstarával veci všeobecného záujmu. Štátny podnik RB bol navyše podnikateľským subjektom, ktorý spravoval majetok štátu vrátane predmetu nájomných zmlúv, a preto išlo o vec všeobecného záujmu, pretože otázka majetku štátu, jeho správy a nakladania s ním nepochybne všeobecným záujmom bola.

V rámci skutkovej podstaty trestného činu prijímania úplatku v § 329 ods. 1 TZ sa nevyžadovalo porušenie akýchkoľvek povinností zo strany páchatela trestného činu, ale súvislosť s obstarávaním vecí všeobecného záujmu, pričom predmetná skutková podstata predstavovala lex specialis voči § 328 TZ. Odsúdený 1 však nebol v postavení verejného činiteľa, a preto nenaplnil skutkovú podstatu trestného činu podľa § 329 ods. 2 TZ. ŠTS správne predmet obžaloby výraznejšie rozdelil do štruktúry čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu, pričom táto štruktúra bola tiež rovnako skutkovo popísaná v obžalobe, ale v nevhodne zhutnenej forme. ŠTS podľa názoru NS SR tiež správne postupoval, keď nekonal nad výpočet čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu obsiahnutých v obžalobe a správne to odôvodnil obžalovacou zásadou. Nesprávna právna kvalifikácia bola odstránená zrušením rozsudku vo vzťahu k odsúdenému 1 a jeho opätovným uznaním za vinného len pri použití inej vnútornej štruktúry výroku o vine, pretože odvolací rozsudok NS SR sa týkal len odsúdeného 1. Zákonná sadzba na uloženie trestu po zmene právnej kvalifikácie pri odsúdenom 1 ostala rovnaká (tri až osem rokov), pretože sa po predmetnej zmene nezohľadnilo páchanie skutku po určitý čas ako okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby.

NS SR teda odsúdenému 1 uložil rovnaký trest ako ŠTS v pôvodnom rozsudku. NS SR tiež dodal, že neuložil trest zákazu činnosti vykonávať funkciu riaditeľa štátneho podniku, lebo s ohľadom na odsúdenie odsúdeného 1, uložený trest a reálie výberového konania podľa zákona č. 111/1990 Zb. o štátnom podniku v znení neskorších predpisov, uloženie tohto trestu nebolo potrebné. Napriek zlej právnej kvalifikácii ŠTS pri predmetnom skutku, ktorá by sa prejavila aj u odsúdeného 2, tak vo vzťahu k nemu NS SR rozsudok nezrušil, pretože by nešlo o zrušenie rozsudku v prospech odsúdeného 2 s ohľadom na dotknuté trestné sadzby.¹

3 Rozsudok najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp zn 5To/2/2015, zo dňa 18 júna 2015

Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zložený z predsedu JUDr. Milana Karabína a sudcov JUDr. Juraja Klimenta a JUDr. Petra Szaba v trestnej veci vedenej pre prečin nepriamej korupcie spáchaný formou spolupáchateľstva podľa § 20 Trestného zákona k § 336 ods. 1

¹ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2To/13/2014, zo dňa 19.01.2016.

Trestného zákona rozhodoval o odvolaní obžalovaných Mgr. M. N. a Ing. I. L., a o odvolaní prokurátora Úradu Špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky proti rozsudku Špecializovaného trestného súdu z 12. augusta 2014, sp. zn. PK – 1 T 38/2012. V predmetnej veci rozhodol Najvyšší súd o podaných odvolaniach tak, že: I.) zrušil napadnutý rozsudok Špecializovaného trestného súdu vo výroku o trestoch u oboch obžalovaných, ktorým uložil tresty odňatia slobody: Mgr. M. N. vo výmere 1 a pol roka a Ing. I. L. vo výmere 15 mesiacov, pričom oboch obžalovaných zaradil do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom strázenia, a zároveň obom obžalovaným uložil peňažné tresty vo výmere 15.000,- Eur s náhradnými trestami odňatia slobody vo výmere 6 mesiacov pre prípad, ak by výkon týchto peňažných trestov bol úmyselne zmarený²; II.) odvolania obžalovaných Mgr. M. N. a Ing. I. L. zamietol.

Trestné stíhanie obžalovaných bolo v predmetnej veci vedené na tom skutkovom základe, že potom čo v priebehu januára 2011 odsúdený Mgr. P. P. sprostredkoval kontakt medzi odsúdeným P. K. a Mgr. M. N., Mgr. M. N. následne v Bratislave pri osobných stretnutiach odsúdeným P. K. a Mgr. P. P. prisľúbil, že pomôže vybaviť finančné prostriedky na dokončenie pozostavenej prestavby a rekonštrukcie Národného športového areálu Osrblie, ktorého stavbu predtým realizovala a ďalej mala realizovať spoločnosť Kňazík Slovakia s. r. o. Osrblie, ktorej konateľom je odsúdený P. K., na základe čoho Mgr. M. N. začiatkom mesiaca február 2011 ako externý poradca predsedníčky vlády Slovenskej republiky inicioval osobný rozhovor s PhDr. K. V., riaditeľkou kancelárie predsedníčky vlády, v ktorom jej povedal, že sa so športovcami biatlonistami veľmi dobre pozná a záleží mu na biatlone ako odvetví a požiadal ju o zabezpečenie osobného stretnutia predsedníčky vlády s predstaviteľmi Slovenského zväzu biatlonu Banská Bystrica (ďalej aj „SZB“), následne dňa 7. februára 2011 formou e-mailovej správy doručil kancelárii predsedníčky vlády písomnú žiadosť predstaviteľov SZB o osobné stretnutie s predsedníčkou vlády PhDr. I. R., PhD., pričom PhDr. K. V. na základe toho zabezpečila, že stretnutie predstaviteľov SZB s predsedníčkou vlády sa uskutočnilo už dňa 8. februára 2011 na Úrade vlády Slovenskej republiky (ďalej aj „Úrad vlády“), na tomto stretnutí predsedníčka vlády prisľúbila predstaviteľom SZB pomoc pri financovaní dostavby areálu a po tomto stretnutí podal SZB na Úrad vlády a Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej aj „Ministerstvo školstva“) oficiálnu žiadosť o dotáciu na dostavbu a rekonštrukciu Národného športového areálu biatlonu v Osrblí zo dňa 25. februára 2011, pričom Mgr. M. N. následne spolu s Ing. I. L. v období najmenej od mája 2011 do 29. júla 2011 v priestoroch kancelárií spoločností Via Europe s. r. o. v Bratislave, Zámocká č. 36, žiadali od odsúdených P. K. a Mgr. P. P. úplatok vo výške najmenej 10 % z poskytnutej dotácie za to, že Mgr. M. N. zabezpečil pridelenie dotácie z Úradu vlády vo výške 300.000,- Eur, a ďalej, že u pracovníkov Ministerstva školstva a Úradu vlády, kompetentných rozhodovať o pridelení ďalšej dotácie pre SZB, zabezpečia pridelenie dotácie vo výške najmenej 1,3 milióna Eur na dokončenie ostatných prác pri dostavbe Národného športového areálu Osrblie, ktorú mala aj naďalej realizovať spoločnosť Kňazík Slovakia s. r. o., následne po tom ako z prostriedkov dotácie vo výške 300.000,- Eur

² Špecializovaný trestný súd ako prvostupňový súd svojím rozsudkom zo dňa 12. augusta 2014 sp. zn. PK – 1 T 38/2012 uložil obom obžalovaným tresty odňatia slobody vo výmere jedného roka s podmieneným odkladom na skúšobnú dobu v trvaní dvoch rokov a peňažné tresty vo výmere 10.000,- Eur.

poskytnutej z Úradu vlády SZB poslal na účet spoločnosti Kňazík Slovakia s. r. o. vyfakturovanú sumu vykonaných prác vo výške 153.000,- Eur, v súlade s predchádzajúcou dohodou Ing. I. L. dňa 29. júla 2011 v čase okolo 15.00 hod. v Bratislave, Zámocká č. 36, v priestoroch kancelárie spoločnosti Via Europe s. r. o., prijal od odsúdených P. K. a Mgr. P. P. pre Mgr. M. N. a pre seba úplatok v hotovosti vo výške 30.000,- Eur, zodpovedajúci vopred dohodnutej hodnote 10 % z už pridelenej dotácie z Úradu vlády vo výške 300.000,- Eur.

Obžalovaný Mgr. M. N. vo svojom odvolaní okrem kvality vykonaného dokazovania najmä z hľadiska hodnovernosti, zákonnosti a použiteľnosti konkrétnych dôkazov, vo vzťahu k zistenému skutkovému stavu a naplneniu znakov skutkovej podstaty trestného činu nepriamej korupcie podľa § 336 ods. 1 Trestného zákona namietal, že pokiaľ Špecializovaný trestný súd vychádzal z toho, že práve on mal „naštartovať“ proces pridelenia dotácie v prospech SZB tým, že prostredníctvom riaditeľky kancelárie predsedníčky vlády požiadal o jej osobné stretnutie s predstaviteľmi tohto zväzu a následne doručil riaditeľke kancelárie predsedníčky vlády žiadosť o osobné stretnutie zástupcov SZB s predsedníčkou vlády, považuje za neakceptovateľné a nelogické, aby sa takéto konanie mohlo subsumovať pod zákonný znak skutkovej podstaty prečinu nepriamej korupcie. Iniciácia stretnutia predsedníčky vlády so zástupcami SZB bola podľa obžalovaného prvým, nepodstatným štádiom rozhodovacích procesov, ktoré autonómne patrili do právomoci predsedníčky vlády. Obsah tohto stretnutia a ani nadväzné rozhodovanie predsedníčky vlády o dotácii obžalovaný podľa vlastných slov nijako neovplyvňoval, a podľa neho nie je daná žiadna priama príčinná súvislosť medzi jeho podnetom na stretnutie predsedníčky vlády so zástupcami SZB a rozhodnutím predsedníčky vlády o pridelení dotácie. Špecializovaný trestný súd podľa obžalovaného úplne ignoroval skutočnosť, že rozhodujúcim motívom a aj cieľom pridelenia dotácie bol záujem Slovenskej republiky na riadnom organizovaní významného športového podujatia.

Obdobne podľa tvrdení obžalovaného Ing. I. L. uvedených v jeho odvolaní prvostupňový súd nezodpovedal základnú otázku, a síce výkon právomoci ktorej osoby mal byť ovplyvňovaný. V danom prípade podľa obžalovaného nemôže byť uplatňovaná trestná zodpovednosť len preto, že boli odovzdané nejaké finančné prostriedky jednou osobou druhej osobe. Táto okolnosť, samotné odovzdanie peňazí, nie je podľa neho podstatná, lebo je zjavné, že sa nejedná o prostriedky pochádzajúce z trestnej činnosti. Podľa obžalovaného Ing. I. L. nie je vôbec možné stotožniť osobu, ktorej právomoc mala byť v danom prípade ovplyvnená. Obžalovaný v tejto súvislosti dôvodil, že to, že by malo ísť o bývalú predsedníčku vlády PhDr. I. R., PhD., sa javilo len ako nevyslovená domnienka prokuratúry, ktorá bola absolútne vyvrátená výpoveďou práve tejto svedkyne, ktorá pred súdom jednoznačne vysvetlila, že ju nikto neovplyvňoval a ani by sa ovplyvniť nedala. Keďže nikto nikoho neovplyvňoval vo výkone jeho právomocí, absencia tejto podmienky podľa názoru obžalovaného znamená, že nemožno obžalovaných Ing. I. L. a Mgr. M. N. obviňovať z trestného činu, u ktorého nebolo dokázané, že sa vôbec stal. V tomto prípade podľa obžalovaného teda nemožno hovoriť o nepriamej korupcii, pretože nebolo koho korumpovať, pričom nebola ani len objektívna možnosť korupcie.

V odôvodnení Rozsudku NS SR, sp. zn. 5To/2/2015, zo dňa 18.06.2015 súd vo vzťahu k vyššie popísaným námietkam obžalovaných voči prvostupňovému rozhodnutiu uviedol, že námietky obžalovaných, že nebolo preukázané, kto mal byť tou osobou na výkon právomoci ktorej malo byť pôsobené v súvislosti so žiadaním, prijatím alebo sľúbením úplatku, a že sa s tým

prvostupňový súd vo svojom rozsudku nevyrovnal, nepovažuje za prijateľné. Podľa názoru súdu sa prvostupňový súd s touto otázkou vyrovnal správne, keď na základe súhrnu získaných a vykonaných dôkazov ustálil, že touto osobou mala byť predsedníčka vlády, pričom zároveň prvostupňový súd správne upriamil pozornosť na to, že na iniciovanie procesu schválenia a pridelenia dotácie nielen z Úradu vlády ale i z Ministerstva školstva malo kľúčový význam práve stretnutie predstaviteľov Slovenského zväzu biatlonu s predsedníčkou vlády PhDr. I. R., PhD., a súhrn dôkazov, z ktorých prvostupňový súd vychádzal, svedčí o tom, že to bol práve obžalovaný Mgr. M. N., ktorý prostredníctvom riaditeľky kancelárie predsedníčky vlády toto všetko inicioval a koordinoval kroky predstaviteľov SZB v súvislosti so žiadosťou o pridelenie dotácie.

Súd v tejto súvislosti v rámci výkladu predmetnej skutkovej podstaty uviedol, že prečín nepriamej korupcie (podľa § 336 ods. 1 Trestného zákona) spácha ten, kto žiada, prijme, alebo si dá sľúbiť úplatok za to, že bude svojim vplyvom pôsobiť na výkon právomoci osoby uvedenej v § 328 ods. 1 alebo § 329 ods. 1 Trestného zákona, v danom prípade osoby obstarávajúcej veci všeobecného záujmu, alebo za to, že už tak urobil. Súd ďalej dôvodil, že predmetná **skutková podstata trestného činu nepriamej korupcie nevyžaduje, aby páchatel u takej osoby aj skutočne intervenoval. Ak sa tak stalo, ide o ukončený trestný čin, čo by len zvýšilo mieru jeho spoločenskej závažnosti.** V danom prípade obžalovaný Mgr. M. N. bol v takom postavení, že reálne mohol pôsobiť na výkon právomoci osoby obstarávajúcej veci všeobecného záujmu v súvislosti s pridelením dotácií z verejných rozpočtových prostriedkov, a aj sa pričínil o to, že takáto dotácia bola pridelená. Osoba obstarávajúca veci všeobecného záujmu nemusela porušiť svoje povinnosti, lebo pri svojom rozhodovaní nemusela vedieť, že v súvislosti s tým niekto žiadal alebo si len vyžiada úplatok od osoby, v prospech ktorej smeruje jej rozhodnutie ako osoby predpokladanej v § 329 ods. 1 Trestného zákona. Preto neobstojí obhajobná argumentácia obžalovaných, že sa nemohli dopustiť tohto prečínu preto, že k rozhodnutiu o schválení dotácie došlo už skôr, než malo podľa skutkovej vety rozsudku dôjsť pri vzájomnom stretnutí v období od mája 2011 k vyžiadaniu úplatku od odsúdených P. K. a P. P. Navyše treba poznamenať, že nešlo o jednorazový úkon schválenia a pridelenia dotácie z Úradu vlády, a že samotná zmluva medzi Úradom vlády a Slovenským zväzom biatlonu bola podpísaná až v júni 2011 a finančné prostriedky v sume 300.000,- Eur boli zaslané na účet tohto zväzu až v júli 2011.

V odôvodnení Rozsudku NS SR, sp. zn. 5To/2/2015, zo dňa 18.06.2015 súd venoval pozornosť aj úvahám o primeranosti trestov uložených prvostupňovým súdom, v rámci ktorých súd konštatoval, že napriek tomu, že išlo o závažný trestný čin z pohľadu dotknutého spoločensky chráneného záujmu, ktorým je záujem na čistote verejného života bez negatívnych vplyvov pri obstarávaní veci všeobecného záujmu, táto skutočnosť nenašla adekvátny odraz v trestnoprávných konzekvenciách. Závažným je konkrétny trestný čin obžalovaných nielen z pohľadu dotknutého objektu trestného činu, ale aj v dôsledku pohnútky obžalovaných, ktorou bola snaha obohatiť sa na úkor prostriedkov z verejných zdrojov, ale aj vzhľadom na spôsob spáchania činu, ako razantne sa domáhali vyplatenia desiatich percent zo sumy pridelenej dotácie, čo podľa ich postojov považovali takmer za samozrejmé. Za významnú skutočnosť súd považuje taktiež sféru spoločenských vzťahov, v ktorej prišlo k spáchaniu trestného činu, a teda že trestný čin bol spáchaný v súvislosti s pridelením finančných prostriedkov z verejných zdrojov štátneho rozpočtu príslušných rozpočtových kapitol vrcholných orgánov verejnej moci, čím sa vážne narúša aj dôvera občanov voči týmto orgánom.

Napriek tomu, že prvostupňový súd konštatoval, že korupcia v akejkoľvek forme predstavuje v súčasnosti závažný celospoločenský problém, podľa názoru súdu toto konštatovanie ne-našlo odraz pri voľbe takého trestu, ktorý by nielen obžalovaných, ale aj iných (potenciálnych páchatelov) naozaj odrádzal od páchania podobnej trestnej činnosti.

Následok trestného činu spočívajúci v úbytku sumy 30.000,- Eur z finančných prostriedkov poskytnutých z verejných zdrojov, ako aj v snahe obžalovaných obohatiť sa o takto vysokú sumu, ktorá bola prijatá ako úplatok, je podľa súdu takého charakteru, že mimoriadne zvyšuje závažnosť spáchaného trestného činu, ktorý si vyžaduje aj v porovnaní s inými už postihnutými páchatelmi trestných činov korupcie uplatnenie závažnejších trestnoprávných konzekvencií v podobe uloženia nepodmienečného trestu odňatia slobody.

V nadväznosti na vyššie uvedené taktiež uloženie peňažných trestov vo výmerách, ktorých súčet nedosahuje ani len výšku úplatku, ktorým sa chceli obžalovaní obohatiť (ako to urobil prvostupňový súd), nie je podľa súdu adekvátne pre naplnenie účelu trestu.

Podľa názoru súdu boli prvostupňovým súdom precenené aj možnosti nápravy páchatelov daného trestného činu a to najmä s ohľadom na skutočnosť, že títo doteraz neboli súdne trestaní. V tejto súvislosti však súd dôvodil, že o priaznivých možnostiach nápravy páchatela musí svedčiť aj postoj obžalovaných k spáchanému trestnému činu. V prvom rade musí to byť jeho úprimné oľutovanie trestného činu vychádzajúce z naozajstnej snahy o zmenu svojho postoja k vlastnej trestnej činnosti, a nie jej zľahčovanie do takej miery, že takéto konanie vlastne ani nepovažuje za trestné, ale len za dovolený „lobing“ pri pridelení dotácií z verejných finančných zdrojov.³

4 Záver

Vybrané rozsudky sú len krátkym náhľadom do trestnoprávnej judikatúry v rámci korupčných trestných činov, predstavujú však dostatočnú vzorku na to, aby na nich bolo možné prezentovať základné aspekty trestnej politiky v rámci danej otázky.

Domnievame sa, že korupcia je aj v dnešnej dobe celospoločenským problémom so širokými konotáciami a jednoznačne sa nespája len s drobnými činmi, ktoré možno prehliadať. Vyskytuje sa aj na najvyšších miestach, čo sme sa snažili preukázať aj v texte vyššie, a tým sa dotýka záujmov, ktoré presahujú sféru jednotlivca. Na uvedené myslí aj zákonodarca, ktorý explicitne rozlišuje prípady korupcie, ktoré sa dejú v oblasti súkromných záujmov, resp. ktoré túto sféru prekračujú a viditeľne sa dotýkajú vecí všeobecného záujmu. Odraz predmetnej diferenciácie je premietnutý v závažnosti týchto skutkov, na čo zákonodarca pružne reaguje.

Hoci je možné z hľadiska terminologického vnímať otázku trestnoprávných aspektov korupcie čiastočne problematcky (ako príklad môže slúžiť nedávny rozpor v rámci výkladu pojmov dar vs. korupcia, resp. čiastočne vágny a tautologický výklad pojmu „vec všeobecného záujmu“), táto je dotváraná práve činnosťou súdov a práve Najvyšší súd Slovenskej republiky by mal v danom ohľade plniť vedúcu úlohu, čo si myslíme, že aj robí.

Je samozrejmé, že základným cieľom by malo byť absolútne potlačenie korupcie, sme však realisti, a preto je uvedený cieľ potrebné modifikovať do tej roviny, že pokiaľ už ku korupcii

³ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5To/2/2015, zo dňa 18.06.2015.

dôjde, ak všetky prevenčné mechanizmy zlyhajú, je nevyhnutné, aby bola táto sféra trestnej činnosti spravodlivo potrestaná, aby mali tresty v rámci ako individuálnej, tak aj generálnej prevencie svoje opodstatnenie.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2To/13/2014, zo dňa 19.01.2016.
2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5To/2/2015, zo dňa 18.06.2015.

TRESTNÁ POLITIKA V MAĎARSKU¹

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt: Autor v príspevku analyzuje trestnú politiku v Maďarsku od roku 1998 až po súčasnosť. Popisuje základné aspekty trestného práva a aspekty obmedzujúce trestné právo. Poukazuje aj na zákony, na ktorých sa zakladá trestná politika z roku 2003. V súčasnosti v Maďarsku sa trestná politika sa zameriava na zmiernenie škôd spôsobených trestnou činnosťou. Uplatňuje sa voči páchatelom najzávažnejších trestných činov s prísnosťou trestného práva a reštriktívnymi opatreniami, obmedzujúcimi sankciami, kým voči páchatelom menej závažných trestných činov aplikuje rôzne alternatívne tresty, ktoré sú vykonateľné aj v komunite (napr. trest povinnej práce).

Kľúčové slová: komparácia trestnej politiky, základné aspekty, trestná politika, restoratívna justícia.

Abstract: The author analyzes the criminal policy in Hungary from 1998 to present. It describes basic aspects of criminal law and aspects limiting criminal law. It also refers to the laws on which the criminal policy of 2003 is based. Currently, in Hungary, criminal policy aims to mitigate the damage caused by crime. It applies to the perpetrators of the most serious crimes with strict criminal law and restrictive measures, restricting sanctions, while applying to the perpetrators of less serious crimes various alternative sanctions, which are also enforceable in the community (eg punishment of compulsory labor).

Key words: comparison of criminal policy, basic aspects, criminal policy, restorative justice.

1 Komparácia zásad trestnej politiky z rokov 1998 – 2003

Trestná politika z roku 1998 (zákon LXXXVII z roku 1998) je založená na systéme reštriktívnych opatrení, ktorý je doplnený prostriedkami restoratívnej justície. Restoratívna justícia umožňovala napraviť chyby trestnej politiky, ktorá bola založená na tomto systéme. V priebehu piatich rokov sa zmenila na systém, ktorý kladie dôraz na liberalizáciu trestného práva. V tomto období sa restoratívna justícia dostala do popredia (zákon II. 2003), predovšetkým sa využíva v oblasti prevencie kriminality, avšak jej prvky nachádzame aj v oblasti výkonu uložených trestov.

Dôvodová správa zákona LXXXVII z roku 1998 obsahovala rôzne kritériá pre trestné právo. Prvým takým kritériom bolo, aby trestné právo vôbec existovalo na území Maďarska. Ostatné požiadavky sa vzťahovali na vytvorenie takého systému, ktorého účelom je, aby trestné právo

¹ Príspevok je výstupom grantového projektu VEGA 1/0049/17 Právne a ekonomické aspekty korupcie – príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

bolo aplikovateľné a aplikované. Tieto požiadavky sa netýkali len zodpovednosti zákonodarcu, ale ukladali povinnosti všetkým, ktorí sa podieľali na tvorbe práva a činnosti štátu. Pri vytváraní noriem trestného práva by mal zákonodarca zohľadniť sentiment spoločnosti. Pri novelizácii trestného zákona v roku 2003 zákonodarca nepovažoval za vhodné zmeniť trestný zákon podľa názoru spoločnosti. Zákonodarca ďalej zdôrazňoval, že požiadavka laickej spoločnosti na sprísnenie trestného zákona nemôže byť základom a východiskovým bodom trestnej politiky.²

Podľa dôvodovej správy zákona z roku 1998 nemôže byť trestné právo neobmedzenou príležitosťou. Samotné trestné právo má predstaviť prísnosť (uvádza sa v dôvodovej správe). Ani trestná politika z roku 1998 nepovažovala za potrebné sprísniť trestné sankcie, ktoré môžu byť uložené za bagatelné trestné činy. Táto politika nemala za cieľ sprísniť trestné právo ako celok, pretože takéto zmeny by boli mohli inšpirovať vznik tvrdého, krutého trestného práva. Prísne sankcie voči páchatelom menej závažných trestných činov by boli tiež v rozpore s morálnymi pravidlami spoločnosti a mohli spôsobiť rast kriminality.

Už v koncepcii z roku 1998 sa objavila vôľa reformovať systém trestného práva. Požiadavky a aspekty obmedzujúce trestné právo sú zhrnuté v koncepte z roku 1998 takto:

Základné aspekty trestného práva:

- uložený trest musí byť primeraný závažnosti trestného činu,
- úzky vzťah medzi trestným činom páchatela a jeho sankcionovaním,
- trestné právo má zaistiť, aby sa pri ukladaní sankcie uplatňovala vôľa zákonodarcu v rámci hornej a dolnej hranice trestnej sadzby trestu.
- trestné právo má zabezpečiť rozvoj alternatív trestu odňatia slobody,
- trestný systém má umožniť, aby boli páchatelia potrestaní bez toho, aby boli vystavení odplatám alebo neľudskému utrpeniu, čím by sa zvýšil výskyt trestnej činnosti,
- trestné právo má zintenzívniť svoje úsilie v oblasti ochrany detí,
- trestné právo má umožniť prijatie účinných opatrení proti všetkým formám organizovaného zločinu, ktoré predstavujú najväčšie riziko pre spoločnosť,
- trestné právo má garantovať ochranu záujmov obetí a právo na primerané zadostučinenie,
- trestné právo má primerane vyjadrovať averziu k zločinu a zabezpečiť izoláciu páchatelov najzávažnejších trestných činov,
- trestné právo má poskytovať pevný základ pre presadzovanie práva.³

Aspekty obmedzujúce trestné právo

- trestné právo nesmie zakazovať konanie iba preto, aby umožnilo uloženie trestu určitým ľuďom, ktorí takýmto spôsobom konajú,
- trestné právo nemôže sankcionovať konanie, ktoré nespôsobuje žiadnu škodu,
- trestné právo nemožno použiť na dosiahnutie cieľa, ktorý je možné rovnako efektívne dosiahnuť inými prostriedkami ako trestnoprávnymi,
- trestnoprávne sankcie nemôžeme aplikovať ako preventívne prostriedky, pokiaľ existujú iné účinné preventívne opatrenia, ktoré sú schopné znížiť výskyt určitého protispoločenského správania,

² Vivobook [elektronická verzia].

³ A XX–XXI. század fordulójának magyar büntetőpolitikája [elektronická verzia].

- trestné právo nemôže obsahovať zákaz, ktorý môže spôsobiť závažnejšie dôsledky ako samotné zakázané konanie,
- účelom trestného práva nemôže byť to, aby sa ľudia správali spôsobom, ktorý zodpovedá záujmom štátu,
- trestné právo nemôže zahŕňať zákaz, ktorý verejnosť nepodporuje,
- trestné právo nemôže obsahovať také normy, na základe ktorých sa väčšina ľudí mohla stať potencionálnym páchatelom.⁴

Jedným z hlavných cieľov zákona z roku 1998 bolo prijať účinné opatrenia proti organizovanému zločinu. Keďže najúčinnjším opatrením boja proti organizovanému zločinu je konfiškácia majetku, zákon objasnil normami o konfiškácii majetku, že protiprávne nadobudnutý majetok sa má vždy skonfiškovať.

Účelom novelizácie trestného zákona v roku 1998 bolo jeho sprísnenie, avšak zákonodarca nekládol prílišný dôraz na zvýšenie horných a dolných hraníc trestov.

Sprísnenie sa prejavilo aj v predpisoch ovplyvňujúcich prax ukladania sankcií: zmenou ustanovení o podmienčnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, uložení pokuty, uložení zásadách uloženia trestu, znížení trestu, pozastavení výkonu trestu.

Koncepcia z roku 1998 tiež obsahuje ustanovenia o ochrane obetí. Tu sa však používa užší pojem „poškodený“. „Posilnenie postavenia poškodeného sa uskutočňuje najmenej tromi spôsobmi:

1. *kompenzácia a reparácia*: najmenej čiastočná reparácia negatívnych dôsledkov trestného činu;
2. *pomocné služby*: poskytovanie informácií, poradenská služba, právna pomoc, väčšie zohľadňovanie mentálnych a psychických potrieb poškodeného a poskytovanie účinnej pomoci;
3. *právny stav*: posilnenie procesného postavenia poškodeného, najmä pokiaľ ide o rozhodnutia týkajúce sa páchatela.⁵

Civilizovaná spoločnosť, ktorá netoleruje násilie a chce chrániť nevinných pred páchatelmi, musí zohľadniť potrebu odškodnenia tých, ktorí sú obeťami trestného činu. Čo sa týka náhrady škody poškodených materiálnych trestných činov, je potrebné zdokonaľiť prostriedky trestného práva v rámci trestného súdnictva a takisto aj prostriedky mimosporového konania, a to:

- motiváciou páchatela nahradiť škodu poškodenému,
- uložením rôznych povinností štátu, aby sa intenzívne podieľal na odškodnení poškodeného,
- vytvorením profesionálnych aspektov na odškodnenie, čo je jedna z podmienok odloženia podania obžaloby,
- zintenzívnením adhézneho konania,
- motiváciou páchatela napraviť škodu pri výkone alternatívnych trestov.

Novela z roku 2003 bola motivovaná prudkým posunom v trestnej politike. Cieľom trestnej politiky z roku 2003 bolo, aby prostriedky trestného práva skutočne slúžili ako „ultima ratio“

⁴ A XX–XXI. század fordulójának magyar büntetőpolitikája [elektronická verzia].

⁵ Vivobook [elektronická verzia].

pri uložení trestov. Trestná politika by sa nemala zamieňať so sociálnou politikou, ani nie je schopná ju nahradiť, ale je potrebné, aby sa stala neoddeliteľnou súčasťou sociálnej politiky.

Nový prístup sa odráža v Národnej stratégii prevencie sociálnej kriminality [115/2003. (X. 28.) OGY nariadenie], ktorého primárnym účelom je motivovať a pomáhať pri predchádzaní trestnej činnosti v spoločnosti. Miestne komunity by sa mali povzbudzovať, aby zvyšovali svoju schopnosť adekvátnej sebaobrany.

Trestná politika z roku 2003 neakceptuje základné zásady a princípy zákona z roku 1998 č. LXXXVII, ani názor, že na zníženie trestnej činnosti sú potrebné prísnejšie sankcie.

Deklarovaným cieľom trestnej politiky z roku 2003 je, aby súdy uložili trest odňatia slobody iba v prípadoch, keď účel trestu nemožno dosiahnuť prostredníctvom alternatívnych trestov. V reforme probácie videli možnosť efektívnejšieho využívania alternatívnych trestov.

V oblasti drogovej kriminality je ostrý kontrast medzi dvoma trestnými politikami. V dôvodovej správe k zákonu z roku 1998 bolo uvedené, že sa trestná politika z roku 1993 považuje za správnu a je potrebné ju zachovať.

Zákon z roku 1998 ráta aj s tzv. možnosťou pozastavenia trestného stíhania („*elterelési lehetőség*“). Predovšetkým je potrebné objasniť tento pojem v rámci maďarského trestného práva. Možnosťou pozastavenia trestného stíhania sa rozumie situácia, keď páchatel mal neoprávnené omamné a psychotropné látky v držbe v menšom množstve. Páchatel sa v takomto prípade môže vyhnúť trestnému stíhaniu, ak sa dobrovoľne podrobí ochrannému liečeniu. Zákon poskytuje túto možnosť výlučne len drogovo závislým, pretože ich považuje za obeť narkománie a nezabezpečuje ju ľuďom, ktorí nie sú závislí od drog, ktorí chcú len požívať účinky drog.⁶

Podľa dôvodovej správy zákona z roku 2003 protidrogová politika z roku 1998 nevedla k „účinnnejšej“ prevencii drogovej trestnej činnosti, ba čo viac, táto politika spôsobila rast drogovej kriminality a rast dopytu po drogách. V dôvodovej správe k zmene a doplneniu z roku 2003 sa uvádza, že zákon č. LXXXVII z roku 1998 bol inšpirovaný trestnou politikou „nulovej tolerancie“.

Od roku 2003 bolo deklarovaným cieľom implementovať jednotnú trestnú politiku namiesto predchádzajúcej nestabilnej trestnej politiky. Zásady oportunistiky, účelnosti a užitočnosti sa dôrazne aplikovali. Dôvodmi ich aplikácie sú sociálno-ekonomické zmeny, zmeny v štruktúre trestnej činnosti, nárast medzinárodného organizovaného zločinu a pracovné zaťaženie trestných agentúr v rámci súdnictva.

Rozšíril sa súbor nástrojov na sankcionovanie, prevenciu a zmiernenie trestnej činnosti. Reorganizácia probačnej a mediačnej služby, vznik inštitúcie právnej pomoci a širšie uplatňovanie zásad alternatívnych trestov a restoratívnej justície znamenali vykonávanie koncepcie zjednotenej trestnej politiky.

Trestná politika z roku 2003 sa zakladá na týchto zákonoch:

Zákon č. XIV z roku 2003, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony o probácii

Účelom zákona bolo zriadiť centralizovaný probačný systém z predtým rozdelených probačných organizácií, ktorý funguje na základe jednotných profesionálnych požiadaviek a pôsobí na rovnakej úrovni v celej krajine. Podľa zákona je potrebné zabezpečiť vnútroštátnu

⁶ A XX–XXI. század fordulójának magyar büntetőpolitikája [elektronická verzia].

spoluprácu, aplikovať jednotné zásady a poskytovať permanentnú pomoc tým, ktorým bol nariadený dohľad probačného alebo mediačného úradníka.

Cieľom je dosiahnuť, aby osoba v skúšobnej dobe získala pomoc od okamihu začatia trestného stíhania až po resocializáciu. Jeho úlohou je predchádzať trestnej činnosti, úspešne uplatňovať alternatívne tresty a opätovne integrovať osoby prepustené z výkonu trestu odňatia slobody.

Zákon č. LXXX z roku 2003 o právnej pomoci

Východiskovým bodom zákona je, že v štáte, ktorý sa riadi zásadami právneho štátu, má byť vytvorený právny a inštitucionálny systém, ktorý umožní jednotlivcovi vymáhať jeho nároky vyplývajúce z porušenia jeho práv. Cieľom je odbremeniť všeobecné súdy. V dôvodovej správe sa to uvádza takto: dobre fungujúci komplexný systém právnej pomoci môže tiež z dlhodobého hľadiska prispieť k efektívnosti súdnictva a racionálnemu využívaniu rozpočtových zdrojov.

Právna pomoc zohráva dôležitú úlohu aj v trestných veciach, pretože zodpovednosť štátu za ochranu obetí zahŕňa napr. pomoc obetiam v trestných veciach, ako je právne poradenstvo alebo náhrada nákladov za účasť na trestnom konaní.

Zákon č. CXXXV z roku 2005 o obetiach trestných činov a náhrade škody zo strany štátu

S cieľom zmierniť sociálne, morálne a materiálne obťažovanie ľudí, ktorí sa stali obeťou trestného činu, a teda ohroziť ich kvalitu života, vznikol zákon o pomoci obetiam trestných činov a náhrade škody zo strany štátu.

Zákon č. LI z roku 2006 o účinnej lútosti

Účelom mediácie je riešiť konflikt spôsobený trestným činom a za určitých podmienok uľahčiť uzavretie písomnej dohody o riešení konfliktu medzi poškodeným a obvineným.

2 Trestná politika v súčasnosti

Rezort spravodlivosti považuje trestnú politiku za súčasť sociálnej politiky. Podľa jeho názoru trestná politika nielen určuje, ktoré konanie je trestné a do akej miery by mali byť páchatelia potrestaní, ale tiež ukladá úlohy spojené s výkonom uložených trestov. V tomto duchu sa vytvára väzenský systém, dohľad nad probáciou a vykonávajú verejné úlohy v oblasti predchádzania trestnej činnosti. Štátna trestná politika sa zameriava aj na zmiernenie škôd spôsobených trestnou činnosťou. Uplatňuje sa voči páchatelom najzávažnejších trestných činov s úplnou prísnosťou trestného práva a reštriktívnymi opatreniami, obmedzujúcimi sankciami, kým voči páchatelom menej závažných trestných činov aplikuje rôzne alternatívne tresty, ktoré sú vykonateľné aj v komunite (napr. trest povinnej práce).

V súčasnej dobe sa uplatňuje dvojstranná trestná politika, ktorá chráni záujmy nielen poškodených, ale aj obetí spáchaného trestného činu. Umožňuje štátu vzdať sa trestného stíhania páchatelov menej závažných trestných činov, ak poskytujú obeti primeranú kompenzáciu za podmienok stanovených zákonom.

V 21. storočí by sa trestné právo malo usilovať o zabezpečenie a obnovenie bezpečnosti a mieru medzi ľuďmi. Predovšetkým má chrániť práva poškodených, ktoré boli porušené v dôsledku spáchania trestného činu, a to aj formálnym vyjadrením averzie k trestnému činu. Trestné právo by malo chrániť právny systém ako celok prostredníctvom špeciálnej a generálnej

prevencie. Odškodnenie poškodených a obetí je súčasťou trestných sankcií. Trestná politika sa neobmedzuje iba na kontrolu kriminality, ale je doplnená paralelným rozvojom inštitúcií v oblasti predchádzania kriminality a inštitúcií na podporu obetí.

V roku 2013 bol prijatý nový trestný zákon pod číslom C z roku 2012 (Btk.), ktorý je aplikovaný v súčasnosti. Je potrebné skúmať hlavné zmeny a novinky v kódexe, ktorý je známy ako jeden z najprísnejších trestných zákonov v Európe.

Jedna z najdôležitejších zmien je zníženie vekovej hranice trestnej zodpovednosti v prípade určitých trestných činov. Deti mladšie ako 14 rokov doteraz mohli robiť čokoľvek, pretože neboli trestne zodpovedné v zmysle už neplatného trestného zákona. Kto v čase spáchania trestného činu nedovršil 14. rok svojho veku, nebol trestne zodpovedný za jeho spáchanie.

Nový trestný zákon znižuje vekovú hranicu na 12 rokov v prípade spáchania trestného činu vraždy, ublíženia na zdraví, lúpeže a krádeže, pokiaľ dosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, že mohol rozpoznať protiprávnosť činu a bol spôsobilý ovládať svoje konanie.

Podľa nového trestného zákona sa trestné stíhanie nepremlčuje v prípade trestných činov, za ktoré je možné uložiť trest odňatia slobody na doživotie. Premlčacia doba pre tieto trestné činy bola stanovená na 20 rokov.

Takisto sa zmenila aj výška trestných sadzieb – trest odňatia slobody môže byť uložený najmenej v trvaní 3 mesiacov, kým maximálna výška hornej hranice trestu odňatia slobody je stanovená na 20 rokov.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. Elektronická verzia na stránke “Vivobook” na stránke [file:///C:/Users/vivobook/Downloads/MK_98_118%20(1).pdf; ku dňu 1.11.2009].
2. Elektronická verzia “A XX–XXI. szazad fordulójanak magyar büntetőpolitikája” na stránke [https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetjog5/ch03s04.html; ku dňu 1.11.2009].
3. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015. 352 s. ISBN 978-80-7502-075-8.
4. STRÉMY, T. (ed.). *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017. 512 s.
5. ŠANTA, J.: Náčrt riešenia drogovej problematiky z pohľadu zahraničia. In: *Kriminalistický sborník*. Roč. 40. č. 4. 1996. s. 148-150.
6. ŠTRKOLEC, M.: *K princípu zákonnosti v trestnom práve a jeho historickým aspektom*. In: *Právní rozpravy*. Hradec Králové: Magnanimitas. 2015.

KORUPCIA A INŠTITÚTY ZÁNIKU TRESTNOSTI^{1,2}

JUDr. Natália Hangáčová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Mgr. Lukáš Turay

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na problematiku korupčných trestných činov v Slovenskej republike vo vzťahu k inštitútom zániku trestnosti. Možno konštatovať, že odhaľovanie korupčných trestných činov do dnešných dní nedosahuje požadované výsledky. Nepochybne existuje viacero dôvodov prečo sa orgánom činným v trestnom konaní („OČTK“) nedarí stíhať a odhaľovať túto trestnú činnosť. V článku sa venujeme trestným činom, ktoré možno pod tento pojem subsumovať a inštitútom zániku trestnosti, špecificky sa zameriavame predovšetkým na účinnú ľútosť.

Kľúčové slová: korupcia, trestný čin, zánik trestnosti, účinná ľútosť, podplácanie

Abstract: This article focuses on corruption criminal offences in the Slovak Republic in relation to the extinction of criminal liability. We can conclude that the detection of these criminal activities, till the present day, does not achieve desired results. There are undoubtedly multiple reasons why law enforcement authorities fail to prosecute and detect these criminal activities. In the article, we introduce crimes, which can be subsumed under corruption criminal offences and we elaborate causes of extinction of criminal liability, especially effective regret.

Key words: corruption, crime, extinction of criminal liability, effective regret, bribery

1 Úvod

Korupčné správanie je nežiadúcim, sociálno-patologickým a kriminálnym javom, ktorého obeťou je spoločnosť ako celok. Tento termín pochádza z latinského *corruptio*, čo v preklade znamená skazený alebo podplácanie.³ Objaviť univerzálnu definíciu tohto negatívneho spoločenského javu sa zdá nemožné, pretože je neskutočne dynamický a rozmanitý.

Je dôležité upozorniť, že zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov a noviel („Trestný zákon“ alebo „TZ“), neobsahuje trestný čin korupcie. Korupcia je len označením tretieho dielu, ôsmej hlavy Trestného zákona s názvom Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach. Tento tretí diel obsahuje 5 skutkových podstát:

- Prijímanie úplatku (§328 – §330 TZ);
- Podplácanie (§ 332 – §334 TZ);

¹ Článok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu Grant pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov Univerzity Komenského č. UK/318/2019 s názvom „Karuselove podvody“.

² Príspevok je výstupom grantového projektu VEGA 1/0049/17 Právne a ekonomické aspekty korupcie príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

³ ZOUBKOVÁ, I., CEJŔ, M., MAREŠOVÁ, A., MOULISOVÁ, M., NIKL, J., SCHEINOST, M.: Kriminologický slovník, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 78

- Nepriama korupcia (§ 335 TZ);
- Volebná korupcia (§ 336a TZ);
- Športová korupcia (§ 336b TZ).

2 Trestné činy korupcie

Možno konštatovať, že Trestný zákon rozpoznáva široké spektrum korupčného správania. Aj napriek tejto skutočnosti, z hľadiska štatistických ukazovateľov, nemožno tieto trestné činy zaradiť medzi kriminalitu, ktorá by v Slovenskej republike zaznamenávala vysoké štatistické ukazovatele. V období od roku 2006 až do roku 2018 bolo na útvaroch Policajného zboru evidovaných dohromady 2.139 trestných činov korupčného charakteru. V rovnakom období bolo zaznamenaných celkovo 1.157.259 trestných činov. Percentuálny podiel korupčných trestných činov za posledných 13 rokov na celkovej kriminalite teda dosahuje celkom 0,18%.⁴ Od roku 2016 je na našom území účinný zákon č. 91/2016 Z. z. zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších právnych predpisov a noviel („**Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb**“). Tento zákon v § 3 obsahuje taxatívny výpočet trestných činov, ktorých sa môže dopustiť právnická osoba. Zastúpenie tam majú všetky korupčné trestné činy okrem volebnej korupcie a športovej korupcie. Zatiaľ čo pri trestnom čine volebnej korupcie sa dá absencia tohto trestného činu do značnej miery ospravedlniť⁵ v prípade trestného činu športovej korupcie v tom nevidíme žiadnu logiku. Korupčné správanie je bežné nielen v rámci slovenského športu, ale aj vo svete.

Ako sme uviedli, trestné činy korupčného charakteru sa vyznačujú nízkou objasnenosťou. Podľa nášho názoru je to spôsobené predovšetkým 2 faktormi:

1. pri trestných činoch korupcie neexistuje obeť v pravom slova zmysle a možno ich zaradiť medzi tzv. *victim-less* trestné činy;
2. perzekúcia je prítomná na oboch stranách, ktoré sa podieľajú na páchaní trestnej činnosti.

Ad 1) V aplikačnej praxi je časté, že oznamovateľ trestnej činnosti je zároveň poškodený trestným činom. Avšak pri trestných činoch korupcie je poškodeným celá spoločnosť, ktorá sa o trestnej činnosti nemusí ani dozvedieť. Kľúč k oznamovaniu trestnej činnosti často spočíva v individualizácii poškodeného. Ak lekár prijme úplatok, za skorší termín operácie, tak dochádza k obojstrannej ziskovosti páchatelov. Lekár je spokojný, pretože za skoršie vybavenie operácie získal finančnú alebo inú odmenu a pacient je tiež spokojný, pretože získal skorší termín.

Ad 2) Perzekúcia na oboch stranách (trestne zodpovedný je ten, ktorý prijme alebo si dá sľúbiť úplatok a rovnako aj ten, ktorý úplatok ponúkne) zabráňuje efektívnemu oznamovaniu trestnej činnosti. Čo motivuje toho, ktorý poskytne úplatok, aby to nahlásil, keď sa vystavuje riziku trestného stíhania? V prípade, ak sú obe strany spokojné (ten čo podplatil dostane prisľúbený predmet, alebo službu, za čo poskytol úplatok a podplatený je spokojný, lebo seba samého obohatil), tak nie je

⁴ SRHOLEC, M.: Kriminalistické avízo - časť II. Korupčná trestná činnosť, dostupné na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a737-kriminalisticke-avizo-cast-ii-korupcna-trestna-cinnost>

⁵ Na druhej strane, povaha veci nevylučuje, aby sa tohto trestného činu dopustila aj právnická osoba. Stačilo by, aby napríklad štatutár konkrétnej právnickej osoby zorganizoval predvolebné stretnutie na podporu konkrétnej politickej strany a počas tohto predvolebného stretnutia išiel medzi ľudí a sľuboval im finančnú odmenu za hlas pre konkrétnu stranu, s ktorou má jeho firma nadštandardné vzťahy.

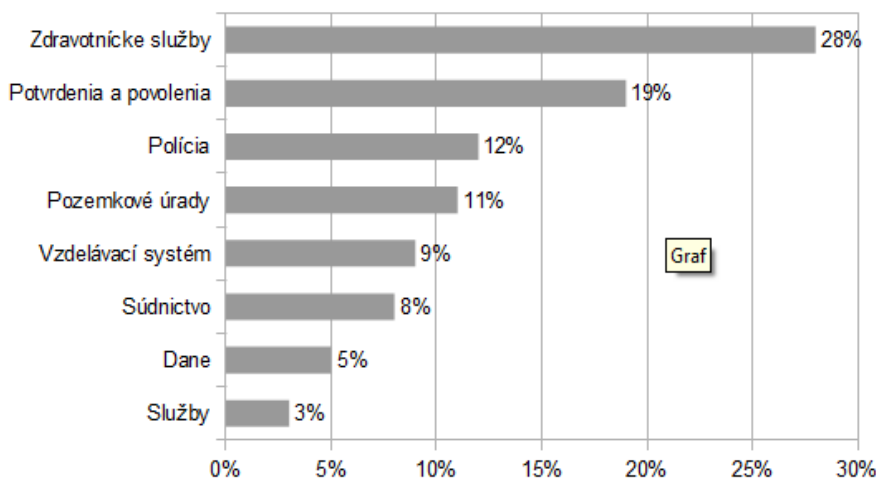
subjektu, ktorý by predmetnú činnosť išiel ihneď nahlásiť. Do úvahy, prichádza ešte využitie inštitútu účinnej ľútosti, na ktorý však musia byť splnené určité náležitosti. Možno širšia propagácia tohto inštitútu medzi verejnosťou by mohla pomôcť k efektívnemu nahlasovaniu trestných činov korupcie.

Naviac trestného činu sa dopustí aj ten, kto neoznámí spáchanie trestných činov korupcie. Podľa § 340 ods. 1 Trestného zákona Neoznámenie trestného činu cit.: „Kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný spáchal [...] niektorý z trestných činov korupcie uvedených v tretom diele ôsmej hlavy osobitnej časti, a taký [...] trestný čin neoznámí bez odkladu orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru, alebo namiesto toho, ak ide o vojaka, svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu, a ak ide o osobu vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“

Trestného činu sa dopustí i ten, kto neprekazí spáchanie trestných činov korupcie. Podľa § 341 ods. 1 Trestného zákona Neprekazenie trestného činu cit.: „Kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný pripravuje alebo pácha [...] niektorý z trestných činov korupcie uvedených v tretom diele ôsmej hlavy osobitnej časti a spáchanie alebo dokončenie takého [...] trestného činu neprekazí osobne alebo prostredníctvom inej spôsobilej osoby, alebo príslušného orgánu, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“

Aj z týchto ustanovení vyplýva, že obojstranná trestnosť ako aj trestanie neoznámenia a neprekazenia trestných činov korupcie nie je najvhodnejším riešením na odhaľovanie trestnej činnosti. Tento záver je podložený aj štatistickými ukazovateľmi.

Korupcia ostáva závažným problémom, ktorý sa v Slovenskej republike objavuje predovšetkým v zdravotníctve. Podľa prieskumov EUROBAROMETR, ktorý sa uskutočnil na vzorke viac ako 1000 respondentov až 28% opýtaných priznalo, že platili úplatky predovšetkým v zdravotníctve.

Graf 1: Prehľad odvetví, kde najčastejšie Slováci poskytujú úplatky⁶

⁶ Transparency International Slovensko, prieskumy, dostupné online: <https://transparency.sk/sk/vystupy/prieskumy/>

V súvislosti s korupciou v zdravotníctve dávame do pozornosti zaujímavé rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn.: 5To/5/2018 v ktorom Najvyšší súd Slovenskej republiky prezentoval názor na poskytnutie daru v zdravotníctve:

„Pri posudzovaní, či išlo o úplatok alebo dar, je rozhodujúcim kritériom úmysel poskytujúcej osoby – kým dar nemožno podmieňovať protihodnotou alebo protislužbou, je prejavom vďačnosti alebo náklonnosti voči obdarovanému, v prípade úplatku musí vždy existovať očakávanie neoprávnenej výhody. Ak teda pacient v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou poskytne lekárovi plnenie s cieľom získať „nadštandardnú starostlivosť“, prednostné vykonanie operácie alebo akýkoľvek iný prospech, v takých prípadoch nepochybne ide o protiprávne konanie tak pacienta, ako aj zdravotníckeho pracovníka. Na druhej strane, konanie pacienta, ktorý prinesie lekárovi nejakú pozornosť ako vyjadrenie vďaky za už poskytnutú starostlivosť, či úspešne zvládnutú operáciu je možné akceptovať ako poskytnutie daru. V tejto súvislosti generálny prokurátor poukázal na § 2067 ods. 1 zákona č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník Českej republiky, z ktorého a contrario možno vyvodíť, že ak pacient dá zdravotníckemu zamestnancovi dar po prepustení zo zdravotnej starostlivosti, pôjde o prípustný dar. S vyššie prezentovaným právnym názorom generálneho prokurátora najvyšší súd zásadne nesúhlasí. Ide o názor, ktorý je v rozpore s rozsudkom najvyššieho súdu z 25. februára 2014, sp. zn. 2 To 12/2013, uverejneným v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a súdov SR č. R 21/2015, ktorý jednoznačne uvádza, že „Trestný čin prijímania úplatku podľa § 329 Tr. zák., spočívajúci v prijatí, požadovaní alebo prijatí slubu úplatku v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu nemusí byť spojený s porušením povinnosti páchatela, ktorá vyplýva z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, ako je tomu pri trestnom čine prijímania úplatku podľa § 328 Tr. zák. Súvislosť s obstarávaním vecí všeobecného záujmu v zmysle § 329 ods. 1 Tr. zák. je daná vždy vtedy, ak páchatel bez právneho titulu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť materiálnu alebo inú protislužbu za svoje predchádzajúce, prebiehajúce alebo nasledujúce konanie pri obstarávaní určitej veci (vecí) všeobecného záujmu. Také obstarávanie totiž nie je spojené so vznikom akéhokoľvek nároku na plnenie peňažnej alebo nepeňažnej povahy (úplatok v zmysle § 131 ods. 3 Tr. zák.), mimo právneho režimu odmeňovania toho, kto obstarávanie dotknutých vecí všeobecného záujmu z dôvodu svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie vykonáva.

Z citovaného judikátu, ale aj množstva iných rozhodnutí špecializovaného a najvyššieho súdu tak jednoznačne vyplýva, že – na rozdiel od názoru generálneho prokurátora, i) pri tomto trestnom čine nemusí dôjsť k porušeniu povinností páchatela (lekár nijako nemusí zvýhodniť podplácajúceho pacienta), ii) nerozlišuje sa kedy došlo k poskytnutiu neoprávnenej výhody (či pred, počas alebo po poskytnutí zdravotnej starostlivosti) a iii) nie je relevantné ani to, aká bola hodnota poskytnutého plnenia (či išlo o naturálie, drobnú alebo významnú finančnú hotovosť). Generálnym prokurátorom zvolený výklad zákonných znakov skutkovej podstaty trestného činu preto nemôže obstáť.

Ak by sme ním prezentovaný výklad akceptovali, mohlo by to mať závažné negatívne dôsledky na stíhanie korupčných trestných činov. Postačovalo by, ak by lekár (ale ako rozvedieme nižšie, aj akákoľvek iná osoba, ktorá obstaráva vec všeobecného záujmu) odmietol prijať úplatok pred alebo počas poskytovania zdravotnej starostlivosti s tým, že by pacienta inštruoval, že v prípade spokojnosti mu môže po poskytnutí zdravotnej starostlivosti niečo podarovať. Takto by sa medzi pacientmi rozšírilo všeobecné povedomie, že „dávať“ je treba až po zákroku, nakoľko vtedy to nie je trestné a hlavne, vtedy to lekári očakávajú, príjmu a nabadúce sa o nich opäť dobre postarajú.“

Z uvedeného rozhodnutia vyplýva, že Najvyšší súd Slovenskej republiky poprel právny názor Generálnej prokuratúry, že ak pacient poskytne dar lekárovi po vykonaní zákroku, nejedná sa o úplatok.

Z rôznych ustanovení Trestného zákona a zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok ("Trestný poriadok") môžeme pozorovať postoj zákonodarcu k vyvodzovaniu trestnej zodpovednosti za trestné činy korupcie. Pri trestných činoch korupcie možno mimo iné využiť aj rôzne inštitúty, ktoré významným spôsobom zasahujú do základných ľudských práv a slobôd. Použiť možno napr. § 114 Vyhovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov, § 115 Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, alebo § 117 Agent podľa Trestného poriadku. Aj táto skutočnosť je prejavom toho, že prioritou Slovenskej republiky je postihovať trestné činy korupcie. Naopak podľa § 39 písm. e) Trestného zákona je možné využiť inštitút mimoriadneho zníženia trestu, ak sa páchatel' zvlášť významnou mierou podieľal na objasnení trestného činu korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti Trestného zákona („trestný čin korupcie“) alebo na zistení alebo usvedčení páchatela trestného činu korupcie tým, že poskytol v trestnom konaní dôkazy o takomto čine. Navyiac je pri trestných činoch korupcie daná pôsobnosť Špecializovaného trestného súdu podľa § 14 písm. d) až i) Trestného poriadku.

Zákonodarca umožňuje využiť závažné zásahy do základných ľudských práv a slobôd pri odhaľovaní trestného činu korupcie. Zároveň poskytuje úľavy, resp. ochranu⁷ v trestnom konaní osobám, ktoré napomôžu odhaľovať trestné činy korupcie. Z týchto ustanovení vyplýva, že prevyšuje záujem štátu na odhaľovaní trestnej činnosti pred potrestaním páchatela.

3 Inštitúty zániku trestnosti

Už na úvodných hodinách trestného práva sa študenti právnických fakúlt učia, že spáchaním trestného činu vzniká trestnoprávny vzťah medzi páchatelom a štátom. Subjektami tohoto vzťahu sú teda páchatel a štát. Obsahom je povinnosť páchatela trestného činu podrobiť sa sankcii zo strany štátu a zároveň možnosť štátu (väčšinou aj povinnosť) potrestať páchatela. Súčasný platný Trestný zákon však pozná určité zákonné okolnosti, ktoré keď nastanú, zabraňujú štátu, aby disponoval právom potrestať páchatela. Tieto okolnosti sa v terminológii trestného práva nazývajú dôvody zániku trestnosti. V teórii trestného práva sa udomácnil aj pojem negatívne podmienky trestnej zodpovednosti. Dôvodom je, že trestnosť skutku závisí od toho, že tieto podmienky nenastali.⁸ Zákon ich explicitne uvádza:

- zmena zákona (§ 84 TZ);
- účinná lútosť (§ 85 – § 86 TZ) a
- premlčanie trestného stíhania (§ 87 – § 88 TZ).

Teoretické ponímanie však tento inštitút do určitej miery rozšírilo. Podľa právnej teórie sem môžeme zaradiť aj smrť páchatela, použitie osobitného zákona a milosť udelenú prezidentom

⁷ Podľa § 215 ods. 3 a § 218 ods. 1 Trestného poriadku možno zastaviť trestné stíhanie proti obvinenému, ktorý sa významnou mierou podieľal na objasnení trestného činu korupcie.

⁸ Pozri napr. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. Vydání.* Praha: Leges, 2016, s. 352

Slovenskej republiky.⁹ Ak tieto okolnosti nastanú, zaniká trestnoprávny vzťah, ktorý medzi páchatelom a štátom vznikol okamihom spáchania trestného činu a voči páchatelovi nemôžu byť vyvodzované žiadne negatívne dôsledky, ktoré inak vyplývajú zo spáchania trestného činu.¹⁰

V rámci inštitútov zániku trestnosti, pripadá do úvahy predovšetkým aplikácia účinnej ľútosti, ktorá má v prípade trestných činov korupčného charakteru špeciálne podmienky. Vo všeobecnosti možno rozlišovať inštitút účinnej ľútosti, ktorý je upravený v § 85 Trestného zákona a špecifické formy účinnej ľútosti upravené v § 86 Trestného zákona.

Zánik trestnosti účinnou ľútosťou, vo vzťahu k trestným činom korupcie je upravený v § 86 ods. 1 písm. g) Trestného zákona cit.: *„Trestnosť trestného činu zaniká aj vtedy, ak ide o trestný čin g) podplácania podľa § 332 alebo § 333 a nepriamej korupcie podľa § 336 ods. 2, ak páchatel úplatok poskytol alebo sľúbil len preto, že bol o to požiadaný, a urobil o tom dobrovoľne bez odkladu oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru; vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.“*

Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že na uplatnenie účinnej ľútosti je potrebné, aby:

1. išlo o jeden z taxatívne uvedených trestných činov podplácania podľa § 332, § 333 alebo nepriamej korupcie podľa § 336 ods. 2 Trestného zákona;
2. páchatel úplatok sľúbil len na základe toho, že bol o to požiadaný;
3. páchatel o takejto skutočnosti urobil oznámenie dobrovoľne a bez odkladu;
4. toto oznámenie bolo adresované OČTK alebo Policajnému zboru, vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Tieto podmienky musia byť splnené kumulatívne. Absencia čo i len jedného predpokladu zabraňuje zániku trestnosti.

Trestnú zodpovednosť je možné vyvodiť aj voči právnickej osobe za: *„[...]prijímanie úplatku podľa § 328 až 330, podplácanie podľa § 332 až 334, nepriamu korupciu podľa § 336 Trestného zákona [...]“*¹¹. V Zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb absentuje trestný čin Voľnej korupcie podľa § 336a a Športovej korupcie podľa § 336b Trestného zákona. Navrhovali by sme tieto dva trestné činy do § 3 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb doplniť.

Podľa § 8 ods. 2 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb však nemôže trestná zodpovednosť právnickej osoby zaniknúť, ak právnická osoba spáchala trestný čin korupcie. Podľa § 8 ods. 2 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb cit.: *„Trestná zodpovednosť právnickej osoby podľa odseku 1 nezaniká, ak spáchala niektorý z trestných činov korupcie uvedených v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona alebo trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona.“*

Polemiku vyvoláva uplatnenie § 8 ods. 1 písm. a) spolu s § 8 ods. 2 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Otáznym je či môže zaniknúť trestnosť trestných činov korupcie

⁹ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. Vydanie.* Praha : C. H. Beck, 2010, s. 585

¹⁰ MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2. aktualizované a prepracované vydanie.* Šamorín : Heuréka, 2015, s. 268

¹¹ § 3 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb

voči právnickej osobe, ak zanikla trestnosť týchto trestných činov vo vzťahu k fyzickej osobe uvedenej v § 4 ods. 1 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb alebo naopak § 8 ods. 2 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb toto vylučuje. Prikláňame sa k názoru, že ak nastane zánik trestnosti trestného činu korupcie vo vzťahu k fyzickej osobe podľa § 4 ods. 1 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, nezanikne trestná zodpovednosť právnickej osoby podľa § 8 ods. 1 písm. a) Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb preto, že § 8 ods. 2 Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb je k uvedenému ustanoveniu *lex specialis*.

Pri premlčaní trestného stíhania podľa § 87 ods. 1 Trestného zákona, ktoré nastáva priamo zo zákona, pripadá na trestné činy korupcie premlčacia doba 3 roky až 20 rokov. Toto rozpätie je veľmi rozsiahle a odvíja sa od jednotlivých skutkových podstát trestných činov. Pre určenie premlčacej doby sú rozhodujúce trestné sadzby uvedené v osobitnej časti Trestného zákona. Tieto sa uplatňujú aj na zánik trestnej zodpovednosti právnických osôb premlčaním, i keď vo vzťahu k nim podľa Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb nie je možné uložiť trest odňatia slobody.

4 Záver

V predmetnom príspevku sme sa venovali korupcii vo vzťahu k vybraným inštitútom zániku trestnosti. Zo štatistických údajov vyplýva, že korupcia je aj v súčasnosti fenoménom, ktorý nedominuje v štatistikách o stíhaných trestných činoch. Podľa nášho názoru to možno odvodíť predovšetkým z dvoch skutočností a síce, že pri trestných činoch korupcie neexistuje obeť v pravom slova zmysle a perzekúcia je prítomná na oboch stranách (trestne zodpovedný je ten, ktorý prijme alebo si dá sľúbiť úplatok a rovnako aj ten, ktorý úplatok ponúkne), čo zabraňuje efektívnemu oznamovaniu trestnej činnosti. V tomto smere vidíme priestor na úpravu legislatívy a širšiu propagáciu inštitútov zániku trestnosti, predovšetkým účinnej lútosti.

Zároveň navrhujeme, aby sa znížila trestná sadzba v skutkovej podstate trestného činu prijímania úplatku podľa § 328 Trestného zákona na úroveň skutkovej podstaty podplácania podľa § 332 Trestného zákona.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. Vydanie.* Praha : C. H. Beck, 2010, 1106 s. ISBN 97-8807-400-324-0
2. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. Vydání.* Praha: Leges, 2017, s. 976 s., ISBN 97-8807-5022-36-3
3. MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2. aktualizované a prepracované vydanie.* Šamorín : Heuréka, 2015, 501 s., ISBN 97-8808-173-011-5
4. SRHOLEC, M.: Kriminologické avízo - časť II. Korupčná trestná činnosť, dostupné na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a737-kriminalisticke-avizo-cast-ii-korupcna-trestna-cinnost>

5. ZOUBKOVÁ, I., CEJP, M., MAREŠOVÁ, A., MOULISOVÁ, M., NIKL, J., SCHEINOST, M.: Kriminologický slovník, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 256 s., ISBN 97-8807-380-312-4
6. Transparency International Slovensko, prieskumy, dostupné online: <https://transparency.sk/sk/vystupy/prieskumy/>
7. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
8. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
9. Zákon č. 91/2016 Z. z. zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb

CORRUPTION IN PRIVATE SECTOR

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt: Tento článok popisuje korupciu v súkromnej sfére, ktorá zostáva zvyčajne prehliadaná odborníkmi a spoločnosťou a je podceňovaná najmä kvôli svojej vysokej latencii. Spoločnosť je vo všeobecnosti veľmi citlivá na korupciu vo veciach verejných, zatiaľ čo korupciu v súkromnej sfére prehliada. Tento článok ponúka analýzu právnej úpravy korupcie v súkromnej sfére a jej trestnoprávny postih. Analýza zahŕňa Obchodný zákonník, Zákonník práce a Trestný zákon. Článok sa tiež zaoberá bojom proti korupcii v súkromnej sfére. Záverom sú ponúknuté návrhy na zmenu právnej úpravy.

Kľúčové slová: korupcia, obchodné spoločnosti, trestné právo, obchodné právo, trestná zodpovednosť, boj proti korupcii

Abstract: This article describes corruption in the private sector that is usually overlooked by the experts and society and underestimated because of its latency. The public is more sensitive to the corruption in the public sphere and corruption in the private sphere remains mainly uncovered. The article presents corruption in private sector as the problem that experts should focus on and the current legislation that regulates the corruption in Commercial Code, Labor law and the criminal responsibility of corruption committed in private sphere. Article analyses also the fight against corruption in private sphere. There are also introduced some suggestions, how to prevent such cases.

Key words: corruption, business companies, criminal law, business, law criminal liability, fight against corruption

1 Introduction

The word “corruption” is derived from the Latin word “rumpere”, which means to break or to cut something. The expression “corruptus” is the past participle of the word “corrumpere” and it indicates the outcome of the breaking process: corruptus = something or someone that was broken. Then we can define corruption as a process in which something should be diverted from its normal way of development – the process in which the natural development is broken or the process in which the probable result should be changed to another one which seems not to be ensured.

Today we can find many definitions of corruption. When somebody is corrupted, it means, that he/she is not performing his/her duties for which he/she was originally intended to, or if he/she is performing them in an improper way, to the detriment of the original purpose. Another definition presents corruption as an abuse of the entrusted power for private purposes.

“Abuse of power over someone else entrusted property or rights in order to obtain personal, private benefits (not only for himself but also for relatives or acquaintances). We could define the

corruption as the relationship between two entities (individuals or institutions), one of which offers to the second subject a form of reward for granting or promising an unjustified advantage, while the second subject then expects after granting the unjustified advantage this reward will be provided.”¹

From this definition it is clear, that corruption can occur also in a private sector. Corruption means, that someone is privileged at the expense of someone else without a fair cause or proper basis. That’s the reason why we should combat the corruption also in private sphere also with the tools of criminal law.

2 The crimes of “corruption” in Slovak criminal law

In Slovak Republic as in many other states the crimes of “corruption” are included in the Criminal code. The Slovak “Criminal Code” – Act no. 300/2005 Coll. as amended (hereinafter as “CC”) contains the provisions about corruption in sections 328-336b. It distinguishes following forms of the corruption:

1. **The acceptance of the bribe** (§ 328-330 CC) – the punishable person is the one who receives the bribe. For sentencing this person it is enough, if this person only asks for the bribe or if this person admits the promise of the third person to pay the bribe. The last condition for punishment is that this person intends to break his obligation resulting from his/her occupation, profession, emplacement or office and to carry out an act to which is not entitled or to avoid carrying out an act to which is obliged.
2. **The offer of the bribe** (§ 332-334 CC) – the conductor is punishable under the same conditions as in the previous case, but this time it is the one who gives or promises the bribe to the third person for breaking his/her obligation resulting from his/her occupation, profession, emplacement or office.
3. **Indirect corruption** (§ 336 CC) – the indirect corruption is committed in the cases when the receiver doesn’t have the power to induce direct advantage or benefit for the donor of the bribe, but he/she has contact with another person, who has this power. In this case the receiver takes (accepts or demands) the bribe for influencing this third person with the decisive power. In the cases of indirect corruption this third person doesn’t know about the bribe. Otherwise it would be direct corruption and both the receiver and the third person will be guilty for the crime „the acceptance of the bribe“. The receiver would play the role of the mediator in this case. For the cases of indirect corruption it is not important, if the receiver does any attempts to influence the third person or if he/she successfully does it. The crime is committed merely by receiving, accepting or demanding the bribe for this purpose.
4. **Election corruption** (§ 336a CC) – the punishable act is offering of a bribe or promise to give a bribe and vice versa (receiving a bribe, demanding a bribe or admitting the promise to give a bribe) for:
 - a) voting in a certain way,
 - b) not voting in a certain way,
 - c) not voting at all, or

¹ BALÁŽ, J. – JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou, Bratislava : 2006, p. 23.

- d) not involvement in the election, referendum or plebiscite on the recall of President of the Slovak Republic.
5. **Sport corruption** (§ 336b CC) – the punishable act is offering a bribe or promise to give a bribe, receiving a bribe, demanding a bribe or admitting the promise to give a bribe for influence the course or result of the competition.

We can see that the first four types of corruption are connected with the **public affairs**, only the last type (sport corruption) is connected with private sector. The prevailing “public” character of these provisions could be induced also from the position of these sections in the Slovak Criminal Code – part II, chapter 8 – “crimes against public order”. According to these provisions many of corruptive acts in private sphere are not punishable, because they fall outside of the definitions of the “corruption”.

3 Legislative aspects of corruption in the private sector in Slovak law

Other provisions of Slovak laws which prohibit (or punish) the corruption in private sphere occur mainly in business law, labor law, but also in criminal law.

3.1 Corruption in business law

The private-law level of corruption is predominantly governed by business law under the provisions on “unfair competition” in Section 44, paragraph 2, letter e) and Section 49 of Act no. 513/1991 Coll. – “The Commercial Code” as amended.

The “unfair competition” is the conduct which:

- is in contrary to good morals of competitions,
- is likely to cause harm to other competitors or consumers,
- is forbidden.²

The “corruption” is defined in the Commercial Code as the conduct when:

“a) a competitor to a person who is a member of the statutory or other body of another competitor, or is an employee or in other similar position to another competitor, directly or indirectly offers, promises or provides any benefit for the purpose of committing unfair practices to the detriment of other competitors and providing preference or other undue advantage in the market competition for himself or other competitor;

b) the person referred to in point (a) directly or indirectly requests, demand or accept a promise to receive any benefit for the same purpose.”³

² Section 44 paragraph 1 of Act no. 513/1991 Coll. – “The Commercial Code” as amended.

³ Section 49 of Act no. 513/1991 Coll. – “The Commercial Code” as amended.

However, this conduct is only forbidden, but not punishable. The subject harmed by the corruptive conduct may sue the responsible person before the court in the civil proceedings. The subject damaged by the corruptive conduct could seek the protection in the form of:

- disruption of the unlawful interference to the legal rights,
- removal of the negative effects of the corruption,
- reasonable satisfaction (in money or other form),
- compensation for damages,
- surrendering of unjust enrichment.⁴

3.2 Corruption in labour law

As we mentioned in the part describing the corruption in the business law, the “corruption” is a part of conduct that could be labeled in Slovak legal order as the part of the wider term “conduct against good morals”. According to Slovak basic legal principles, conduct against good morals is prohibited in all legal relations.

The damaged person by the corruptive conduct in labor relations could seek the remedy according to Slovak “Labor Code” – Act no. 311/2001 Coll. as amended, mainly according following provisions:

“The employee shall be also responsible for the damage caused by action against good morals.”⁵

“The employer shall be liable to the employee for any damage suffered by the employee as a result of a breach of legal obligations or by action against good morals during performance of job or in a direct relationship with the job.”⁶

3.3 Private corruption in criminal law

As was mentioned in the part about the “corruption” in Slovak Criminal Code, there is only one type of “private” corruption, what is the corruption in sports competitions. However, the Criminal Code incorporates also other provisions that punish corruptive action in private sphere; these are not labeled as the “corruption” in the legal sense, but are corruption by its manner.

These crimes are mainly following:

- deceitful practices in bankruptcy and restructuring proceedings,
- deceitful practices in public procurement and public auction.

1. **Deceitful practices in bankruptcy and restructuring proceedings** (§ 241 CC) – this offense is concerning the bankruptcy and restructuring proceedings, which are regulated in Slovakia by Act no. 7/2005 Coll. on Bankruptcy and Restructuring as amended. The punishable activity is a special form of corruption in private sphere. The object of protection of this crime lies in

⁴ Section 53 of Act no. 513/1991 Coll. – “The Commercial Code” as amended.

⁵ Section 179 paragraph 2 of Act no. 311/2001 Coll. – “The Labor Code” as amended.

⁶ Section 192 paragraph 1 of Act no. 311/2001 Coll. – “The Labor Code” as amended.

securing of performance of lawful and undistorted bankruptcy procedure and restructuring procedure.

Provision of Section 241 CC consists of two basic conducts:

- paragraph 1: is a form of **passive corruption** that involves admitting of property or other benefit or accepting a promise for later admitting of such benefits in connection with voting during bankruptcy proceeding, during restructuring proceeding or by voting in connection with the approval of the restructuring plan;
- paragraph 2: is a form of **active corruption**, punishable person is who gives or offers property or other profit to a creditor in return for his consent with the restructuring plan.

The subject of this crime is special in the case of paragraph 1, since it can only be bankruptcy creditor (a) or creditor in the restructuring procedure (b), in the case of paragraph 2, the subject is a general one, it can be any person.

2. **Deceitful practices in public procurement and public auction** (§ 266-268 CC) – this offense consists of three provisions (§ 266, § 267, § 268 CC), whose common object is the proper, undisturbed and lawful implementation of the public procurement or auctioning, in particular compliance with transparency and the same treatment of tenderers in public procurement and public auction.⁷The provisions consist of these types of corruptive conducts:

- section 266, paragraph 2, letter d): punishable is only the **passive corruptive act**: any person who requests, accepts or solicits a pledge of property or other benefit in connection with public procurement or public auction and as a result breaches a generally binding legal regulation on public procurement or public auction with the intention to cause damage to another person or to obtain benefit for himself or another person, or secures preferential treatment or more advantageous terms for a certain tenderer in public procurement or a bidder in public auction at the expense of other tenderers or bidders,
- section 267, letter b): punishable is the **active corruptive act**: any person who provides, offers or promises property or other benefit to another person in exchange for refraining from taking part in public procurement,
- section 267, letter c): punishable is the **passive corruptive act**: any person who requests or accepts property or other benefit in exchange for refraining from taking part in public procurement,
- section 268, letter b): punishable is the **active corruptive act**: any person who provides, offers or promises property or other benefit to another person in exchange for refraining from submitting bids in a public auction,
- section 268, letter c): punishable is the **passive corruptive act**: any person who requests or accepts property or other benefit in exchange for refraining from submitting bids in a public auction.

⁷ SAMAŠ, O. – STIFFEL, H. – TOMAN, P.: Trestný zákon. Stručný komentár. 2. vydanie. Bratislava : IURA EDITION, 2010, p. 559.

4 Prevention of the corruption in the private sector

We can find many types and different cases of examples of corruptive conduct in private sphere. A corruptive transaction is a voluntary act of both parties, which must therefore obviously be profitable with positive results. A voluntary transaction will only take place if it contributes to the welfare of both parties. In a standard economic environment, individuals bear their own costs themselves and receive profit according to the cost. A corruptive transaction is usually advantageous for its participants because it allows part of the cost to be transferred to third parties who do not know about it.⁸

The fight against corruption could be divided into three main scopes according to Transparency International: punishing of corruptive behavior, prevention, raise of awareness and values of society.⁹

Division of anti-corruption measures could be divided into three main groups:¹⁰

1. Legal instruments – the state tries to prevent corruption by introducing different crimes connected with corruptive activities into Criminal Code, by defining prohibited activities in other legal fields and also by defining the tools for remedies in case of identified corruption. There are many provisions in different laws trying to prevent the corruption by clear defining of obligations, by introducing the systems of responsibility and control mechanisms, anti-concurrence formulas, registering of declaration of property, access to information, etc. Legal instruments identify binding and enforceable frameworks, in particular through criminal, civil or administrative sanctions on the basis of which is implemented the state anti-corruption policy. It defines corruptive forms of behavior and their criminal, civil and administrative consequences.

2. Administrative instruments – creation of control bodies, personal policy, creation of clear structure of institutions, the responsibility of employees, elimination of conflict of interests, etc.

3. Informative instruments – providing the society with information about corruption and about anti-corruption measures – via media, via education, special programs, colloquia, conferences, seminars etc.

Private companies have a leading role in developing principles of honest practice, especially in the business sector. This is reflected in the increased expectations that companies will develop also anti-corruption mechanisms and preventive measures in their processes. Global investors have an increased interest in potential reputation and thus limitation of risk which the company is exposed by having an insufficient system of prevention and the fight against corruption and bribery in its operations.

The two main “Business principles for fighting corruption” (2002) created by Amnesty International and Social Accountability International are following:¹¹

- the companies must avoid taking bribes either direct or indirect,
- the companies must work together to implement the anti-corruption program.

⁸ SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Zájmy, ich presadzovanie a korupcia vo verejnej politike, Bratislava : 2009, p. 73-74.

⁹ SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Jedenásť stotočných: Prípadové štúdie protikorupčných nástrojov na Slovensku, Bratislava : 2008, p. 14.

¹⁰ Ibid, p. 90.

¹¹ NICHOLLS, C., DANIEL, T., POLAINE, M., HATCHARD, J.: Corruption and Misuse of Public Office, Oxford : 2006, p. 483-484.

The objective of business principles should be to create a structure for honest business practices and the creation of a risk management strategy to combat corruption. The purpose of this activity is to assist companies in:

- a) eliminating bribery;
- b) demonstrating their cooperation in the fight against bribery;
- c) participate positively in improving business standards.

The common goal of all private companies should be to create fair and equal market conditions for all "players" on the market and eliminating the temptation for corruption. Companies should promote clear competitive market environment in which transparent process based solely on market-based economic criteria (quality, price, innovation and services) ensures that the contract is signed with the best offer. It creates prevention against destroying competitive environment and ensures that the company which behaves fairly and ethically is not disadvantaged.

In the next part of this chapter are presented the most important methods of prevention of the corruption in private sphere. There exist various categorizations of these methods, division in bigger or smaller groups of tools, however, in its content are similar as those presented on the following pages.

4.1 Providing information for public¹²

The perception of corruption by society is key aspect in fighting the corruption. The society understands the "corruption" as a negative phenomenon, however many individuals don't perceive its negative consequences, its seriousness and harmfulness and it creates a basic prerequisite for its existence. It is therefore very important through public awareness and education in this area to create a stricter and reluctant attitude of our society against corruption. This is mainly the role of the media, which should inform as often as possible about existing cases of corruption in all spheres of life and about its consequences.

Apart from the level of prevention and repression, anti-corruption measures must also be targeted on an ethical level. In addition to legal standards, the companies are also guided through smoother rules that may not have the element of legal sanction in their failure to comply, but they have an element of model behavior and condemnation in the form of public opinion.¹³ That's why it is important to focus attention of public on the behavior of people who should be "condemned" by the others on the ethical level with the result that the people don't behave corruptive because they don't want to desire the social "condemnation".

The part of information policy should be also creating different corruption assessments that attempt to quantify corruption also in private sphere that is mainly the task of international organizations for fight against corruption.

¹² This and following subchapters processed mainly according to: Baláž, J. – Jalč, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou, Bratislava : 2006, p. 187 and following.

¹³ PAULIČKOVÁ, A.: Korupcia a jej množstvo podôb. In: Aktuální problémy veřejné správy v stredo-evrópských zemích sdružených v Evrópské unii (s akcentem na problém korupce). 1. vydanie. Kunovice : Evrópský polytechnický institut, 2006, p. 105.

The most important role of spreading information about corruption is played by internet webpages and important publishers. There is important to make access to information about corruption via books, magazines, prospects, etc. They should be available for employees for free on their workplaces, for spreading information in the companies could be used information sheets (cartoons), company magazines, circulars, websites, anti-corruption training by taking up employment or during the employment period, etc.

There exist also anti-corruption materials prepared by different international organizations – Transparency International, UN, World Bank, etc. providing all necessary legal and other information about corruption. The important role in information policy takes also the spreading the notice about existence of such books, materials and webpages.

4.2 The intra-company policy and education

The leaders of the companies should create through a variety of employee measures a negative attitude towards corruption, e.g. various motivational and training courses, promotional materials, introducing procedures which could lead to a reluctant attitude against corruption by employees. It is obvious that an employer establishes a professional code of certain professions with ethical and moral values and control procedures.

There should be introduced the right motivation of workers through fair and reasonable remuneration to obey all rules and regulations.

In companies, two main practices developed to fight corruption or other negative effects in company: “benchmarking” and “whistleblowing”.

Benchmarking – using of systematic methods to compare different processes and find better paths and ways to make these processes more effective. Benchmarking serves to compare individuals with one benchmark, in order to overcome this benchmark, to become the best benchmark in this area, a new “benchmark.” This method is mainly used in strategic management. Its primary benefit is to discover own shortcomings or shortcomings of company.

Whistleblowing – protected reporting of unfair practices at the workplace that should result in the limitation of such unfair practices. Most companies in Slovakia carry out this agenda through external consultants or corporate ombudsmen who can report unfair practices. The other tools used are anonymous mailboxes, hotlines and special e-mail addresses. The reports of corruption could be made also internal, especially through the human resources department or directly to the management of the company.¹⁴

4.3 Cooperation with society

Since corruption can not only be fought by the government and companies itself, an effective fight against this phenomenon requires active involvement of the general public. The access to information is not enough for raise the interest and involvement of society. If there is the will to

¹⁴ SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Jedenást statočných: Prípadové štúdie protikorupčných nástrojov na Slovensku, Bratislava : 2008, p. 27.

invite individuals into the fight against corruption, there must be the possibility of the individuals to involve into these actions and they must see that their help is needed.

The responsible persons should react on signals of individuals that corruption appears and investigate, if really corruption happened. There should be set up workplaces for anonymous or unanimous complaints for corruptions and the persons should be protected from negative impact of reporting corruption. The reporting person should be informed about the outcome of the investigation and adopted measures.

The responsible persons should be open for proposal of change of regulations in order to do particular process more effective and diminishing the possibility of occurring of corruption. The public should be involved into creation of laws, regulations, rules and ethic codes.

The main goal of the cooperation with society is to create an environment where the individual is deemed as a partner and can collaborate on each level of process on creation of better practice. The leading role is to maintain confidence of public, importance and involvement of public.

4.4 Internal and external control

The huge impact on prevention has also the controlling mechanism in companies. Main function of control systems is to monitor compliance with all laws, regulations and rules and to act preventively. Prevention can be done through a follow-up analysis, which creates a source of useful knowledge that reveals where and how it is necessary to concentrate the remedial action.

Each company should have developed system of **internal control** practices on its own workplaces and control. Regular controls could diminish significantly the motivation of employees to behave corruptive or to “accept gift” on the workplace. Larger companies, which place importance on their good reputation, have good processed the system of internal control and certainly deal with this issue. Internal control serves to detect deficiencies in processes in company and deviations from standards and regulations or violations of law. The consequence of the internal control should be the subsequent application of measures that would remove or minimize the possibility of recurrence of these shortcomings. The objectives of internal control are gathering of reliable and complete information, securing of compliance with legal and internal standards, and providing benefits for company (increase of income, growth of activities, effective use of resources, meeting the objectives of the processes).¹⁵

The **external control** is characterized by the fact that the controlled entity is not in a relationship or subordinated to the authority which controls it. The role of these bodies in the field of control is, in particular, to control the performance of state tasks, administration, management of state budget funds, to process petitions, complaints, notifications and incentives, to control adherence of generally binding legal regulations and performance of measures to remedy the deficiencies identified.¹⁶

¹⁵ BEBLAVÁ, E., ZEMANOVIČOVÁ, D.: Korupcia a protikorupčná politika na Slovensku, Bratislava : 2003, p. 131-132.

¹⁶ Ibid.

The external control should be made by independent supervisory bodies with a high level of expertise ability and experience in the controlled area. The participating institutions should be control bodies, reviewing and auditing bodies, city authorities, budgetary control institutions, Supreme Audit Office, members of regional parliaments, Police, Prosecutor's Office and other bodies with controlling authority and also international organizations focused on the fight against corruption.¹⁷ The private companies should be open for such control, make the conditions for its effective performance, cooperate with controlling bodies and international organizations, invite them for monitoring of corruption signals and provide them with all information necessary to uncover the corruption in company or assess the risk of corruption on the workplace.

5 Conclusion

The state tries to prevent corruptive acts by the means of criminal law mainly in the public sphere. However, there are still many of corruptive acts that affect the private sphere and harm individuals that are very often not aware of being the target of the negative effect of corruption. There are some efforts to regulate and prohibit the corruptive activities in some provisions of Criminal Code, Commercial Code and Labor Code. Thus, these efforts are still inadequate. Therefore the proposal of this article is to change the provision about corruption in the Criminal Code, that they would involve all conducts, where person accept/give a bribe to behave **in favor or on detriment of third person without legal ground**. It means that the provisions of "corruption crimes" should be spread also on the cases where the particular "breach of obligation" is not clearly defined and the position of a person who enables the unfair advantage or harm of the third person is also not "employment, position, function or office" and it is enough, when it is for example **the breach of a contract, or entering into a contract or behave in a specific manner that would the person otherwise not done**. Such regulation needs the overall new concept of the definition of "corruption" in the Criminal Code with the effect to punish all conduct and situations when someone is privileged/harmed at the expense of someone else without a fair cause or legal basis and the only ground for such privilege/harm is a bribe.

Bibliography:

1. Act no. 513/1991 Coll. – "The Commercial Code" as amended
2. Act no. 311/2001 Coll. – "The Labor Code" as amended
3. Act no. 300/2005 Coll. – "The Criminal Code" as amended
4. BALÁŽ, J., JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou, Bratislava : 2006
5. BEBLAVÁ, E., ZEMANOVIČOVÁ, D.: Korupcia a protikurupčná politika na Slovensku, Bratislava : 2003
6. ČENTĚŠ, J. et al.: Trestný zákon. Velký komentár. Eurokódex : Žilina 2013
7. NICHOLLS, C., DANIEL, T., POLAINE, M., HATCHARD, J.: Corruption and Misuse of Public Office, Oxford : 2006
8. PAULIČKOVÁ, A.: Korupcia a jej množstvo podôb. In: Aktuální problémy veřejné správy v stredoevrópských zemích sdružených v Evropské unii (s akcentem na problém korupce). 1. vydanie. Kunovice : Evropský polytechnický institut, 2006

¹⁷ BALÁŽ, J. – JALČ, A.: Spoločensko-právna ochrana pred korupciou, Bratislava : 2006, p. 123.

9. SAMAŠ, O. – STIFFEL, H. – TOMAN, P.: Trestný zákon. Stručný komentár. 2. vydanie. Bratislava : IURA EDITION, 2010
10. SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Jedenásť statočných: Prípadové štúdie protikorupčných nástrojov na Slovensku, Bratislava : 2008
11. SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Zájmy, ich presadzovanie a korupcia vo verejnej politike, Bratislava : 2009

K NIEKTORÝM KRIMINALISTICKÝM A TRESTNOPRÁVNÝM ASPEKTOM TRESTNÝCH ČINOV KORUPCIE

doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt: Predkladaný príspevok sa zameriava na korupciu nielen z pohľadu tzv. korupčných trestných činov, ale aj trestných činov súvisiacich s korupciou. Vývoj korupcie na území Slovenska je veľakrát úzko prepojený s majetkovou a násilnou kriminalitou, ktorej rozmach možno veľakrát postihnúť v spojitosti podplácaním, využitím vplyvu na orgány verejnej moci, prípadne pasívnym konaním dotknutých subjektov.

Kľúčové slová: Korupcia, trestná zodpovednosť právnických osôb, tresty, historický pohľad na niektoré skutkové podstaty trestných činov

Abstract: The paper deals with “less serious corruption” – this corruption is spread in all parts of the society. It causes that almost all citizens of these regions have already had a concrete experience with not official, but essential payments in diverse fields, for instances: in health services, educational system etc. Next problem is that fight against the corruption is very difficult because many employees of police, plaintiff and justice who would have to take the responsibility of corruption are often people who are the most influenced by it.

Key words: Corruption, criminal liability of legal entities, penalties, historical view on some offences

Korupcia je jedným z najzávažnejších problémov súčasnosti. Korupcii je prisudzovaný atribút „choroby spoločnosti“ so zhubnými následkami. Možno ju označiť ako chorobu bez hraníc s výrazným nadnárodným charakterom, lebo neuznáva hranice, štátnu suverenitu, spoločenské systémy. Trestné kódexy sa ňou zaoberajú od svojho vzniku, snažia sa ju postihovať, trestať, potlačovať ju. V článku sa rozoberá trestnoprávna úprava v tom- ktorom období na území Slovenska, môžeme vidieť trestnoprávny vývoj v tejto oblasti vo vzťahu k subjektom verejnej správy ako aj zmeny prijatím nového trestného kódexu.

Na území Slovenska až do prijatia jednotného Trestného zákona č.86/1950 Sb. platil Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch, vydaný ako zákonný článok V z roku 1878. Ten poznal korupciu vo forme prijímania úplatku a podplácania. Tieto skutkové podstaty boli definované v §465 až §470. Trestného činu prijímania úplatku sa mohol dopustiť verejný úradník, “ktorý za svoj čin, ktorý mal vykonať mocou svojho úradu dar alebo odmenu požaduje alebo sľub ohľadom toho daný neodmietol“. Zvláštnosťou tejto skutkovej podstaty bolo, že táto skutková podstata sa nevzťahovala na obvyklé podarúčky, ktoré sa definovali vo veľkosti, “aké sa obvykle služobníctvu dávajú“. Odôvodňovalo sa to tým, že takéto „dar“ sa dáva “bez vyzvania“ a prijatie takéhoto daru neodporuje služobným predpisom. Verejný úradník, ktorý za odmenu alebo dar porušil svoju úradnú povinnosť bol potrestaný prísnejšou trestnou sadzbou. Trestný zákon tiež

definoval špeciálne subjekty, ktoré ak spáchali trestný čin prijímania úplatku, tak vzhľadom na ich postavenie v spoločnosti sa trestali prísnejšími sankciami. Medzi takéto subjekty patrili:

- sudcovia (v súvislosti s prijatím úplatku v trestnej alebo občianskoprávnej veci rozhodli nezákonne);
- vyšetrojúci sudcovia;
- úradníci vykonávajúci dražbu (v súvislosti s prijatím úplatku protizákonne postupovali a spôsobili svojím konaním škodu vyššiu ako päťtisíc zlatých).

Trestného činu podplácania sa dopustila osoba, ktorá poskytla úradníkovi dar alebo sľub takejto odmeny. Ak osoba poskytla úplatok sudcovi, vyšetrovujúcemu sudcovi alebo členovi porotného súdu bola potrestaná prísnejšou trestnou sadzbou (až do piatich rokov a peňažným trestom do dvoch tisíc zlatých).

Trestný zákon sa v § 465 snažil (zatiaľ len dosť neurčito) postihovať i nepriamu formu korupcie. Mohol ju spáchať verejný úradník v tom prípade, ak dar alebo odmenu s jeho privolením tretej osobe daná alebo sľúbená bola.¹ Z hľadiska trestov sa používala kombinácia trestu odňatia slobody („trest trvateľnej väznice“) a peňažného trestu.

Trestný zákon teda definoval základné formy korupcie. I keď trestnoprávna úprava týchto trestných činov nebola dokonalá, položila základy pre ďalší rozvoj týchto skutkových podstatí.

V roku 1924 bol prijatý zákon č.178/1924 Sb. o úplatkárstve a proti porušovaniu úradného tajomstva. Na účely tohto zákona bol prvýkrát definovaný verejný činiteľ. Pod týmto pojmom zákon chápal orgány a zamestnancov štátu, zeme, župy, okresu. obce a fondu. Na rovnakú úroveň ako verejný činiteľ bol postavený orgán a zamestnanec banky, sporiteľne, záložní a iných peňažných ústavov, hospodárskych a zárobkových spoločností, pokiaľ boli pod štátnym dozorom. Pri orgánoch zložených z niekoľkých fyzických osôb bol verejným činiteľom každá osoba, ktorá bola členom tohto orgánu.

Trestného činu prijímania úplatku sa mohol dopustiť verejný činiteľ, ktorý za to, že bude niekomu udelené nejaké oprávnenie alebo povolenie, poskytnutá výhoda alebo úľava, uzatvorená s ním alebo s iným zmluva alebo bude vykonaný/opomenutý úkon, ku ktorému je tento činiteľ povolaný, priamo alebo nepriamo žiada alebo sebe/inej osobe dá sľúbiť prospech.

Trestného činu podplácania sa dopustil ten, kto verejnému činiteľovi alebo s jeho vedomím inej osobe za to, že bude jemu alebo niekomu inému udelené určité oprávnenie alebo povolenie, poskytnutá výhoda alebo úľava, uzatvorený s ním alebo s iným zmluva alebo bude vykonaný/opomenutý úkon, ku ktorému je tento činiteľ povolaný ,priamo alebo nepriamo ponúka, sľúbi alebo poskytne prospech, na ktorý tento činiteľ nemá právo. Zákon pod prospechom nerozumel len majetkový prospech, ale ak takýto prospech bol poskytnutý (a išlo o nie nepatrný prospech), tak súd obligatórne musel v rozsudku uviesť i trest prepadnutia takéhoto majetku.

Zákon č.178/1924 Sb. o úplatkárstve a proti porušovaniu úradného tajomstva z hľadiska výšky trestu za podplácanie a prijímanie úplatku nepriniesol nič nové, dokonca ponechal v platnosti i tradíciu “nepatrných darčiekov“, ale jeho význam spočíva v tom, že zaviedol inštitút verejného činiteľa a rozšíril subjekty, ktoré sa mohli hore uvedených trestných činov dopustiť.

¹ SLÁVIK,M: Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch, Myjava 1919

V roku 1943 bol prijatý zákon č.150/1943 Sl. z. o úplatkárstve a podplácaní, ktorý reagoval na rozšírenie korupcie počas vojnových rokov.

Zákon definoval o.i. verejný orgán, pod ktorým rozumel osobu, ktorej podľa platných predpisov bol zverený výkon verejnej právomoci.

Na túto úroveň boli postavení:

- a) zamestnanci štátu a verejnoprávných korporácií, ich alebo nimi spravovaných podnikov, ústavov a fondov;
- b) správnych a dozorných orgánov /ich členov/ a zamestnancov peňažných ústavov, hospodárskych a zárobkových spoločností, ústavov povinného poistenia a všetkých súkromných podnikov a ústavov, ktoré sú pod štátnym dozorom, ak tým ,za čo bol prospech ponúknutý, slúbený ,poskytnutý, prijatý alebo žiadaný, prípadne činnosťou, v ktorej sa použil alebo mal použiť vplyv na dotyčnú osobu, bol dotknutý verejný záujem.

Zákon č.150/1943 Sl.z. zrušil definíciu trestných činov prijímania úplatku a podplácania, ako ho chápala predchádzajúca právna norma (zákon č 178/1924 Sb.) a nanovo ich definoval. Dôvodom na takúto zmenu bola arizácia (t.j. vyvlastnenie a prevod) podnikového majetku židov. Proces arizácie hneď od začiatku sprevádzalo podplácanie (zo strany židovských vlastníkov, ktorým Slovenská republika odobrala majetok, hlavne však zo strany arizátorov) a politický klientelizmus (zo strany vlády, Hlinkovej ľudovej strany a jej organizácií). Koncentráciou rozsiahlych právomocí do jednej štátnej inštitúcie a úzkeho okruhu úradníkov boli vytvorené podmienky pre neprehľadné narábanie so zoštatneným majetkom. O to viac, že išlo o dovtedy bezprecedentné majetkové presuny obrovského rozsahu, a to v podmienkach, kedy kontrolné mechanizmy obvyklé v právnych štátoch neexistovali. Prvý predseda Ústredného hospodárskeho úradu Augustín Morávek popri tom, že v rámci arizácie doslova inštitucionalizoval politický klientelizmus, uplatňoval z titulu svojej funkcie aj ďalšie korupčné praktiky, podplácanie a rodinkárstvo. V tomto období sa môžeme stretnúť s jednou zo špecifických črt korupcie v totalitárnych režimoch, kedy sa korumpovanie úradníka deje nie z toho dôvodu, aby konal (v prospech podplácajúceho), ale práve naopak, aby nevykonal určitý úkon (zaradenie do transportu, odvelenie do pracovného tábora, vystahovanie z bytu, prepustenie zo zamestnania, vyhodenie zo školy a pod.), ktorý mu vyplýva z funkcie.

Podplácania sa dopúšťala osoba, ktorá priamo alebo nepriamo ponúkla, slúbila alebo poskytla úplatok podplácanému alebo s jeho vedomím osobe jemu blízkej alebo s jeho súhlasom niekomu inému.

Trestného činu úplatkárstva sa dopúšťala osoba, ktorá prijala alebo žiadala úplatok. Úplatkom sa rozumel hocijaký prospech, na ktorý podplácaný podľa vtedajších predpisov nemal nárok. Osobou blízkou podľa sa rozumeli manželia, príbuzní v priamom pokolení a súrodenci, ako aj tie osoby, ku ktorým je vinník v takom pomere rodinnom alebo v pomere obdobnom, žeby ujmu nimi utrpenú pocítoval ako ujmu vlastnú.

Zákon v ďalších ustanoveniach rozvádzal jednotlivé skutkové podstaty trestných činov a vyžadoval pre trestnosť činu prospech nie nepatrnej hodnoty a aby bol pritom dotknutý aj verejný záujem. Výnimku tvorili iba kvalifikované skutkové podstaty, ktoré sa spájali s výkonom právomoci sudcovskej alebo k rozhodovaniu o veciach verejných, kde sa pre trestnosť činu horeuvedené podmienky nevyžadovali.

Za trestné činy spojené s úplatkárstvom a podplácaním hrozil trest odňatia slobody, ktorý závisel od konkrétnej skutkovej podstaty, a zároveň vedľajším trestom pre už uvedené trestné činy bola strata úradu a volebného práva.

V odsudzujúcom rozsudku pre trestné činy uvedené v zákone č.150/1943 Sl.z. bolo treba vysloviť, že majetkový prospech, ktorý vinník získal trestným činom podľa tohto zákona, sa zhabe a predá v prospech štátu.

Zákon o úplatkárstve a podplácaní zaviedol inštitúty, ktoré na vtedajšiu dobu môžeme považovať za prevratné. Právna norma používala modernú právnu terminológiu a upúšťala od pojmov, ktoré používal Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch. Boli definované všetky formy korupcie (podplácanie, prijímanie úplatku, nepriama korupcia) a v súvislosti s týmito trestnými činnosťami zákon tiež definoval blízku osobu (táto definícia sa týkala hlavne trestného činu podplácania).

V roku 1950 sa odstránila dvojkolajnosť právneho systému vo vtedajšom Československu prijatím zákona č.86/1950 Sb. Trestný zákon

Zákon rozoznával tri formy úplatkárstva a to: prijímanie úplatku, podplácanie a nepriame úplatkárstvo a podľa §156 Tr. zákona poznal aj osobitný trestný čin úplatkárstva pri voľbách (podobná skutková podstata bola zavedená zákonom č 262/2011 Z.z., ktorým sa zaviedol trestný čin volebnej korupcie a to vsunutím §336a do Tr.zákona).

Trestného činu sa dopustila osoba, ktorá v súvislosti s rozhodovaním o veciach všeobecného záujmu alebo s výkonom takého rozhodnutia príjme alebo dá si sľúbiť úplatok. Podplácania sa dopustil ten, kto inému v súvislosti s rozhodovaním o veciach všeobecného záujmu alebo s výkonom takého rozhodnutia poskytne alebo sľúbi úplatok.

Zákon tiež poznal osobitné ustanovenie o účinnej ľútosti. K beztrestnosti mohlo dôjsť len za podmienky, že páchatel bol o úplatok požiadaný alebo aspoň nepriamo mu to bolo naznačené (a urobil o tom dobrovoľné oznámenie prokurátorovi alebo orgánu bezpečnosti).

Trestný zákon z roku 1950 mal silne ideologický náboj, i pre túto jeho rozpornosť bol prínosom pre trestnoprávnu náuku. Jeho hlavný prínos, ale spočíval v tom, že odstránil dvojkolajnosť trestných zákonodarstiev a zrušil platnosť Trestného zákona o zločinoch a prečinoch z roku 1878. Definícia úplatku a všeobecného záujmu ako ju chápal zákon č.86/1950 Sb. sa bez väčších zmien používa dodnes (viď. pozri napr. §329 Tr.zákona).

Nevýhodou právnej úpravy z tohto obdobia bolo, že objektívna stránka trestných činov prijímania úplatku a podplácania bola chápaná pomerne úzko, len v súvislosti s rozhodovaním vo veciach všeobecného záujmu alebo s výkonom takéhoto rozhodnutia. Novým inštitútom pri trestných činoch úplatkárstva bolo ustanovenie o účinnej ľútosti, ktoré sa používa aj v súčasne platnom Trestnom zákone.

1 Právna úprava korupcie po roku 1961 do súčasného obdobia

Dňa 1. januára 1962 vstúpil do účinnosti Trestný zákon č.140/1961 Zb. Z hľadiska súčasnosti, môžeme pôvodnú právnu úpravu hodnotiť ako krok vpred, pretože zákonodarca sa snažil silný ideologický náboj, ktorý bol v popredí v Trestnom zákone č.86/1950 Sb. potlačiť (aj vzhľadom

na zmeny v spoločnosti), ale aj tak stále išlo o socialistický Trestný kódex (napr. z hľadiska usporiadania jednotlivých hláv osobitnej časti trestného zákona).

Korupčné trestné činy zákonodarca začlenil do 3.hlavý, Tr.zákona pod názvom Úplatkárstvo. Zákon rozoznával tri formy týchto trestných činov:

- Prijímanie úplatku /§160/,
- Podplácanie /§161/,
- Nepriama korupcia /§162/.

Definície jednotlivých foriem týchto trestných činov zákon prebral z predchádzajúceho trestného zákona², zmenili sa ale druhy a výška trestov.

Trestné činy prijímania úplatku alebo podplácania bolo možné spáchať len v súvislosti s obstaraním vecí všeobecného záujmu. Tento pojem sa ďalej precizoval a súdna judikatúra ho ďalej dopĺňovala.³ V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia právna prax rozpoznávala závažnosť týchto trestných činov a nedostatky právnej úpravy definovala pomerne aktuálne aj na súčasné podmienky. Napríklad problémy sa videli v neúplnom objasnení okolností umožňujúcich určenie povahy a výšky škody spôsobenej trestnými činmi úplatkárstva.⁴

Dôležitá zmena nastala prijatím zákona č. 102/1995 Z.z., ktorý zrušil skutkové podstaty trestných činov podplácania (§161 Tr.zákona) a ustanovenie o účinnej ľútosti. Navrhovateľ odôvodňoval svoj návrh okrem iného aj tým, že vypustením spomenutej skutkovej podstaty (o.i. nazývanej aj aktívne úplatkárstvo) sa zvýši objasnenosť inej skutkovej podstaty a to prijímania úplatku. Už v čase prijímania spomenutej novely sa ozývali hlasy, tak z odbornej ako i laickej verejnosti, ktoré nesúhlasili s názorom, vypustiť spomenuté ustanovenie z Trestného zákona. Argumentovalo sa hlavne tým, že nemožno postupovať tak, že jednu formu korupcie označíme za beztrestnú, aby sme mohli zvýšiť objasnenosť inej formy. Zákonodarca si nakoniec osvojil názor navrhovateľa a §161 a §163 Tr.zákona vypustil. K vyššej objasnenosti inej formy trestnej činnosti neprišlo, ba práve naopak a objasnenosť trestných činov úplatkárstva začala stagnovať a klesať. Verejný signál zákonodarcu pochopila tak, že záujem spoločnosti na odhaľovanie tejto formy trestnej činnosti je malý a znížila sa citlivosť na tieto formy konania.

Dňa 28.1.1999 vstúpila do účinnosti novela č.10/1999 Z.z. Opäť sa zaviedli skutkové podstaty trestných činov podplácania a ustanovenie o účinnej ľútosti. Novela ďalej spresnila niektoré inštitúty a zaviedla aj nové skutkové podstaty. Tretí oddiel Trestného zákona sa premenoval z Úplatkárstva na Korupciu. Vychádzalo sa z teoreticko – metodologického hľadiska, že pojem korupcia je širší ako úplatkárstvo. Korupcia predstavuje zneužitie moci nad cudzím majetkom, či právami, za účelom získania vlastných súkromných výhod. Úplatkárstvo môže zahŕňať priame alebo nepriame ponúknutie akéhokoľvek peňažného či iného prospechu.

Novela sa ďalej snažila vystihnúť všetky požiadavky medzinárodných dohovorov a aktov, vrátane OECD, Rady Európy a EÚ, ktoré sú pre SR záväzné. Skutkové podstaty boli rozšírené

² TOLÁR, J.:Trestní kodexy,Naše vojsko,Praha 1974,s.125

³ Napríklad v rozhodnutí 2 Tzf 2/77, uverejnenom pod č. 1/1978 Zb. rozh. tr., súd precizoval pojem úplatok v organizácií zahraničného obchodu.

⁴ Blížšie pozri: Výťah zo správy pléna Najvyššieho súdu ČSSR č. Plsf 1/79.

o formy konania: poskytnúť, sľúbiť, úplatok a naopak prijať, žiadať, dať si sľúbiť úplatok, to všetko alebo priamo alebo cez sprostredkovateľa. Novým bolo ustanovenie §160b,161b o trestnosti podplácania zahraničného verejného činiteľa v zahraničnom obchode, aj §160c, 161c o trestnosti podplácania členov zahraničného parlamentného zhromaždenia, sudcov alebo úradníkov medzinárodných, nadnárodných medzivládnych organizácií. V týchto prípadoch postačuje, že k podplácaniu dôjde v súvislosti s výkonom ich funkcie, aj keď svoje povinnosti neporušia.

Ak bola korupcia páchaná na organizovanej báze, bola v takýchto prípadoch posudzovaná podľa kvalifikovaných skutkových podstát jednotlivých trestných činov podľa §160 až §161c Trestného zákona, pričom je možné páchatelov postihnúť aj pre založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej skupiny podľa vtedy platného §185a Tr.zákona. Definícia pojmu zločinecká skupina bola uvedená v ustanovení §89 odsek 27 Tr.zákona. Podľa §161a ods.3, §161b ods.2 a §161c ods.2 bol trestne zodpovedný páchatel, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny, pričom oproti základnej skutkovej podstate príslušného trestného činu sa zvyšuje trestná sadzba. Páchanie činnosti na organizovanej báze hodnotil Trestný zákon ako pritažujúcu okolnosť podľa §34 písm. g) .

Pracovná skupina OECD pre boj s korupciou (CIME) odporúčala modifikovať trestno-právnu úpravu v SR tak, aby bola korupcia v Trestnom zákone hodnotená ako „more serious“ trestný čin, čo sa aj rekodifikáciou Trestného zákona (zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov) podarilo dosiahnuť a môžeme vidieť, že v súčasnosti aj Trestný poriadok (zákon č.301/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov) ako procesný predpis na túto skutočnosť reflektuje a korupcia je uvedená popri iných veľmi závažných skutkových podstatách ako trestný čin, za ktorý nie je možné postupovať odklonom v trestnom konaní. Z hľadiska samotného znenia skutkových podstát trestných činov korupcie v súčasne platnom Trestnom zákone (§328 – §336a), oproti poslednému zneniu predchádzajúcej úpravy nenastali významne zmeny, ale sprísnili sa najmä tresty za korupčné konanie tak, aby zákonodarca zvýraznil nebezpečnosť uvedeného konania („more serious crime“) a obmedzila sa možnosť ukladania podmienkových trestov.

K snahám o rozšírenie možnosti odhalenia alebo zistenia páchatela každej z foriem korupcie patrí aj ustanovenie Trestného zákona (ďalej len „TZ“), ktoré umožňuje vylúčiť trestnú zodpovednosť pri použití agenta (§ 30 TZ) a ustanovenie Trestného poriadku – Agent (§117). Predmetné ustanovenia umožňujú zapojiť do odhaľovania korupcie agenta a dovoľujú mu, ako formu jeho činnosti v určitých prípadoch aj aktívne podplácanie. Trestný poriadok od účinnosti zákona č.458/2003 Z.z. umožňuje, aby agent mohol „provokovať“ (iniciatívne navádzať verejných činiteľov/zahranických verejných činiteľov na spáchanie trestných činov korupcie, ak možno dôvodne predpokladať, že páchatel by spáchal takýto trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný.⁵

Môžeme teda vidieť, že Trestný zákon postúpil veľké zmeny, čo sa týka postihovania korupcie v historickom kontexte. Najmä v súčasnom období dochádza k rozširovaniu skutkových podstát jednotlivých foriem korupcie a k zavádzaniu nových procesných inštitútov, ktoré majú pomáhať ju odhaľovať.

⁵ Porovnaj: PERHÁCS, Z: K limitácii použitia agenta pri korupcii, ročník 65, Justičná revue 11/2013, s.1447 – 1458.

2 Volebná korupcia

Ako už bolo uvedené, trestný čin volebnej korupcie bol do Trestného zákona zavedený zákonom 262/2011 Z.z. a to vsunutím §336a do zákona. Za volebnú korupciu sa považuje poskytnutie, ponuka alebo prísľub úplatku voličovi za to, že bude voliť určitým spôsobom alebo že nebude voliť určitým spôsobom, prípadne, že nebude voliť vôbec alebo sa nezúčastní na voľbách alebo na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky. Trestné však nie je len dávanie úplatku, ale aj prijímanie úplatku. To znamená trestné je aj konanie voliča, ktorý prijme, žiada, alebo si dá sľúbiť úplatok, aby konal takýmto spôsobom.

Existuje tenká hranica medzi tým, čo je úplatkom a čo nie je úplatkom pri volebnej korupcii. Bežné konanie, ktoré je súčasťou volebnej kampane, ako napríklad ponuka upomienkových predmetov ako perá či reflexné pásky s logom politickej strany, nie je volebnou korupciou. Pri volebnej korupcii ide o konanie, ktoré už bezprostredne a priamo ovplyvňuje rozhodnutie voliča. Zvyčajne k nej dochádza vo veľmi krátkej období pred volebným aktom. Zároveň je volebná korupcia adresná, t.j. vzťahujúca sa na konkrétnu osobu voliča, na rozdiel od volebnej kampane. Ide teda len o také ponúkание, či poskytovanie rôznych darov, občerstvenia, či akýchkoľvek ďalších výhod, s ktorými je spojená požiadavka určitého správania sa vo voľbách. Forma akou má byť takáto požiadavka vyjadrená, nie je zákonom stanovená a preto to môže byť akákoľvek forma vyjadrenia požiadavky od inej osoby, aby sa počas voľby správala už spomínaným spôsobom. Takáto požiadavka tak môže byť vyjadrená slovne, na letákoch, propagačných materiáloch, billboardoch, tabuliach, plagátoch a pod. Volebná korupcia je taktiež v priamom rozpore s princípom tajného hlasovania.

Samotná skutková podstata uvádza viaceré alternatívne formy správania, ktorými je možné sa trestného činu dopustiť, z čoho jasne vyplýva že osoba nielen, že nemusela v skutočnosti konať spôsobom o ktorý bola požiadaná alebo za ktorý sa zaviazala, ale v skutočnosti nemusela žiaden úplatok ani dostať a ani prijať, na to aby voči nej bola vyvedená trestnoprávna zodpovednosť. Nakoľko aj obyčajné ponúkание, či sľúbenie úplatku ako aj jeho požiadanie je protispoločenským správaním ktoré dané ustanovenie o volebnej korupcii postihuje.

3 Športová korupcia

Novela zákona č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej „zákon o športe“) definuje samostatnú skutkovú podstatu trestného činu „Športovej korupcie“ priamo v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej aj „TZ“), podľa dôvodovej správy najmä za „účelom lepšieho vymedzenia tejto veľmi špecifickej trestnej činnosti“.

U nás doposiaľ „match-fixing“ (manipulácia výsledkov športových súťaží) spadal pod formu korupčného správania – prijímania úplatku upraveného v § 329 TZ ods. 1, ktorý znie:

- „Kto v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa pre seba alebo pre inú osobu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov“,
- ako aj ustanovenie podplácania § 333 TZ, ktorého ods. 1 znie: „Kto inému v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok, alebo z tohto dôvodu poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok inej osobe, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

Bohatšia judikatúra v Českej republike opäť ukázala aj nám, že napríklad taký futbal je považovaný za „vec všeobecného záujmu“. Samozrejme futbal so svojou históriou, zázemím a popularitou má takýto „status“, to však nemusí platiť pre všetky športy. Podľa dôvodovej správy k novej úprave takéto nejasné vnímanie športu ako predmetu všeobecného záujmu by vyšetrovanie predmetnej trestnej činnosti v rámci iného športu skomplikovalo (ak nie znemožnilo), čo je prakticky správne tvrdenie, avšak pri činnosti orgánov činných v trestnom konaní resp. pri vyšetrovaní prichádza do úvahy mnoho iných vecí/okolností, ktoré vyšetrovanie takisto výrazne skomplikujú... Aj z uvedeného dôvodu sa precizovalo vymedzenie korupcie v oblasti športu.

Pri športovej korupcii sú uvedené podstatne vyššie sankcie za spáchanie, či už v priamej alebo nepriamej podobe (na rozdiel od „obyčajnej korupcii“).

Čo možno považovať za zaujímavé a vhodné je skutočnosť, že novelou došlo k zjednoteniu výšky sadzieb pri poskytnutí a prijímaní úplatku v súvislosti s ovplyvňovaním výsledku športovej súťaže. Dôvodom takejto úpravy je špecifickosť športového prostredia a najmä nemožnosť merania výšky škody spôsobenej trestnou činnosťou. Táto skutočnosť zdôrazňuje najmä páchanie trestnej činnosti osobami priamo zainteresovanými na športovom dianí – športoví funkcionári, ako aj aspekty organizovanej trestnej činnosti, ktoré sa v praxi často vyskytujú.

Spravidla pri manipulácii so športovou súťažou (zápasom), športovec nie je tou osobou, ktorá protiprávne konanie iniciuje. Najčastejšie je tou osobou, ktorej je ponuka adresovaná. Často osoba, ktorá protiprávne konanie iniciuje, neovplyvní len jeden zápas, ale ovplyvní viacero zápasov.

Autori novej skutkovej podstaty si všimli, že pri doterajšom právnom posúdení podľa ustanovenia § 329 a § 333 TZ vznikal paradox, podľa ktorého tomu, kto ovplyvnenie iniciuje (podplácajúci) hrozil trest odňatia slobody vo výmere na 6 mesiacov až 3 roky -v základnej trestnej sadzbe. Na druhej strane športovcovi ako prijímateľovi úplatku bolo pri základne trestnej sadzbe možné uložiť trest odňatia slobody na 3 roky až 8 rokov. Navrhované znenie sa preto takýto paradox snažilo vyriešiť tým, že pre obidve strany – podplácajúci a prijímateľ – úplatku zaviedlo rovnakú základnú trestnú sadzbu vo výmere 1 rok až 5 rokov.

4 Záver

Trestné činy korupcie sú umiestnené v ôsmej hlave osobitnej časti Trestného zákona -Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach. Dosiaľ sa v konkrétnych prípadoch vyvodzovala trestná zodpovednosť len proti fyzickým osobám, ak škodlivý následok zaviniли. V prípadoch korupcie, ale aj v iných prípadoch napr. poškodzovania životného prostredia, sa však ukazuje, že je nutné postihnúť nielen jednotlivých pracovníkov (štatutárne orgány), ale aj organizáciu, a to napr. aj zákazom činnosti. V tomto prípade by sa mala uplatniť trestná zodpovednosť právnických osôb, ktorá však u nás je nedostatočná a v praxi sa vôbec neuplatňuje. Napríklad pracovná skupina OECD pre podplácanie zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (WGB) konštatovala nespokojnosť s tým, že na Slovensku stále nie je prijatá legislatíva upravujúca trestnoprávnu zodpovednosť právnických osôb. Cieľom Ministerstva spravodlivosti SR je tak v súčasnosti pripraviť zákon, ktorý ustanoví takzvanú právú trestnú zodpovednosť právnických osôb. To znamená priame trestné stíhanie právnickej osoby

bez ohľadu na dokázanie viny konkrétnej fyzickej osoby. Z hľadiska druhov trestov budú pre právnické osoby určené osobitne. Pôjde napríklad o finančné sankcie, zákaz uchádzať sa o verejné zákazky alebo aj likvidácia obchodnej spoločnosti.

Existuje pomerne široký okruh korupčných trestných činov, ktoré sú spojené s machináciami a s ekonomickou trestnou činnosťou.⁶ Ide najmä o prečiny a zločiny poškodzovania veriteľa, zvýhodňovania veriteľa, machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnávacím konaním, marenia konkurzného alebo vyrovnávacieho konania, zneužívania informácií v obchodnom styku, machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe (§§ 239- 242, §§ 265 – 268 TZ) a predmetom dokazovania sú všetky písomnosti súvisiace s vyhlasovaním a priebehom verejnej súťaže a v súvislosti s konkurzným a vyrovnávacím konaním.

Okrem uvedených trestných činov dochádza tiež veľakrát k spáchaniu sprenevery (§ 213 TZ), legalizácie príjmu z trestnej činnosti (§ 233 TZ), porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku (§237 TZ), ohrozenia obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva (§ 264 TZ), porušovania predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou (§ 254 TZ), porušovania predpisov o nakladaní s kontrolovaným tovarom a technológiami (§§ 255-257 TZ), skresľovania údajov hospodárskej a obchodnej evidencie (§ 259 TZ) a neoprávneného nakladanie s osobnými údajmi (§ 374 TZ).

Pri korupcii, ktorá sa dotýka pracovníkov verejnej správy, sa ako prínosný vo svete javí tzv. test integrity, ktorý je prakticky využívaný napr. v USA, Veľkej Británii a spočíva v celoživotnej kontrole majetku (jeho majetkového nárastu za určité obdobie), u dotknutej skupiny zamestnancov a blízkych osôb.

Zavedenie trestného činu volebnej korupcie do Trestného zákona je krokom správnym smerom, pretože zabezpečiť slobodu volieb, aj rovnosť jednotlivých kandidátov vo voľbách je prioritou každej demokratickej spoločnosti. V rámci dokazovania možno vnímať ťažkosti najmä v naplnení znakov objektívnej stránky uvedeného trestného činu. Podľa môjho názoru, nemožno vzťahovať ustanovenia § 336a ods.1 písmenách a) až d) na konanie " toho, kto má právo voliť". Takto kvalifikované konanie v písmenách a) až d) považujem za potrebné vykladať v intenciách úmyslu páchatela (keďže ide o úmyselný trestný čin) dosiahnúť želané správanie voliča (ktorý je podľa § 336a ods.1 chránený).

Z hľadiska pohľadu na konanie o dohode o vine a treste a tzv. generálnej prevencie sa javí najmä pri korupčných trestných činoch takéto konanie ako negatívne pôsobiace na širokú verejnosť. Aj v súvislosti s niektorými obzvlášť závažnými násilnými zločinmi by stálo za uváženie v právnej úprave stanoviť ako pri ostatných odklonoch v trestnom konaní procesné podmienky, kedy by nebolo možné dohodovacie konanie začať a musela by trestná vec byť postúpená formou obžaloby na príslušný súd.

Z hľadiska samotných trestov a ich druhov je nutné si uvedomiť, že tresty za korupčné konanie nemôžu byť ani príliš nízke, prípadne na „prahu beztrestnosti“, pretože veľakrát potom orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, že sa im ani takéto korupčná trestná vec „neoplatí“ dať na súd – podať obžalobu, pretože tresty za ňu sú príliš nízke.⁷ Na druhej strane,

⁶ Blížšie pozri: STRÉMY, T.: Znaky majetkovej a ekonomickej kriminality, Justičná Revue, 12/2009, s. 1370-1378

⁷ Prípad Japonska, pozri napr. rozsudok proti právnickej osobe: Toshiba v. Government.

ak sú tresty veľmi prísne a spoločnosť sa s nimi nestotožní, môže to viesť až k neuplatňovaniu takýchto drakonických zákonov.⁸

LITERATÚRA/PRÁVNE PREDPISY:

1. SLÁVIK, M: Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch, Myjava 1919.
2. TOLÁR, J.: Trestní kodexy, Naše vojsko, Praha 1974.
3. ŠÁMAL, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Vydání první. Praha: CODEX Bohemia, 1999.
4. MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok: Stručný komentár. I. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 316.
5. PERHÁCS, Z.: K limitácii použitia agenta pri korupcii, ročník 65, Justičná revue 11/2013.
6. Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch, vydaný ako zákonný článok V z roku 1878.
7. Zákon č.178/1924 Sb. z. o úplatkárstve a proti porušovaniu úradného tajomstva.
8. Trestný zákon č.86/1950 Zb.
9. Trestný zákon č.140/1961 Zb.
10. Trestný zákon č.300/2005 Z.z v znení neskorších predpisov
11. Trestný poriadok č.301/2005 Z.Z. v znení neskorších predpisov.

Anotácia:

Predkladaný príspevok sa zameriava na korupciu nielen z pohľadu tzv. korupčných trestných činov, ale aj trestných činov súvisiacich s korupciou. Vývoj korupcie na území Slovenska je veľakrát úzko prepojený s majetkovou a násilnou kriminalitou, ktorej rozmach možno veľakrát postihnúť v spojitosti s podplácaním, využitím vplyvu na orgány verejnej moci, prípadne pasívnym konaním dotknutých subjektov.

Summary

The paper deals with “less serious corruption” – this corruption is spread in all parts of the society. It causes that almost all citizens of these regions have already had a concrete experience with not official, but essential payments in diverse fields, for instances: in health services, educational system etc. Next problem is that fight against the corruption is very difficult because many employees of police, plaintiff and justice who would have to take the responsibility of corruption are often people who are the most influenced by it.

Office of the special public prosecutor spreads mainly principles written in the Constitution – protect freedoms and interests of civil persons, legal persons and state (article 149 of the Slovak Constitution). The most important factor for office of the special public prosecutor is to achieve a high level of specialization and cooperation with qualified team also in the fight against corruption.

⁸ Prípád Ugandy, pozri: Mumba : The people, 1994, Ayodele Aderinwale, Corruption, Democracy and Human Rights in West Africa: Súhrnná správa zo seminára organizovaného African Leadership Forum, ALF Publications, Ibadan, 1994.

Kontaktné údaje autora:

doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Hornopotočná 23

Trnava

Slovenská republika

(NE)PŘÍPUSTNOST POLICEJNÍ PROVOKACE A MOŽNOSTI VYUŽITÍ REKOGNIČNÍCH PROCEDUR PŘI ODHALOVÁNÍ A VYŠETŘOVÁNÍ KORUPCE

JUDr. Bc. Marek Dvořák

Právnícká fakulta Univerzity Karlovy

Abstrakt: Příspěvek je členěn do dvou základních partií, z nichž první je zaměřena na (ne)přípustnost použití agenta provokatéra při vyšetřování korupční trestné činnosti. Pozornost je v této části věnována nejen právnímu stavu *de lege lata* v České republice, nýbrž i komparaci se zahraničím, a to konkrétně se Spojenými státy americkými. Opomenuta nebyla ani snaha o samotné vymezení (státem řízené) provokace a pojednání o jejich případných procesních důsledcích. Zmíněna je recentní judikatura Evropského soudu pro lidská práva i soudů vnitrostátních. Ve druhé části se referát zabývá možnostmi využití rekognice při rozkrývání korupce. S ohledem na recentní judikaturu i v zahraničí získané poznatky jsou uvedeny především konkrétní návrhy *de lege ferenda* směřující, mimo další, k provádění rekognice simultánní či k administraci rekognice v režimu tzv. „*double-blind*“.

Klíčová slova: použití agenta – agent provokatér – rekognice – policejní provokace – znovupoznávání – rekognice osob

Abstract: This article is divided into two basic parts. The first one is focused on the (in)admissibility of the use of an agent provocateur during the investigation of the corruption. In this part, the attention is paid not only to the legislation *de lege lata* in the Czech Republic, but also to the comparison with foreign legal regulations, especially with the United States of America. The effort to define the (state-controlled) provocation and treatise its possible procedural consequences was not omitted either. Recent case law of the European Court of Human Rights and of national courts is mentioned as well. In the second part, this paper deals with the possibilities of using criminal line-up during uncovering corruption. With respect to recent case-law and knowledge gained abroad, particular proposals *de lege ferenda* aiming, among other things, to carry out empty recognitions or to administer the line-up in the so-called “*double-blind*” regime are listed in this part.

Key words: The Use of an Agent – Agent Provocateur – Line-up – Police Provocation – Undercover Agent – Recognition of Persons

1 Úvod

Korupce představuje pro stabilitu a bezpečnost celé společnosti nežádoucí fenomén ohrožující nejen obecnou důvěru občanů v zákonnost a spravedlnost, nýbrž také postihující samotné nosné hodnoty a instituty demokratického právního státu.¹ Nejedná se přitom pouze o problém

¹ Srov. Preambule (čl. 1 – 71) Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci přijaté dne 31. října 2003 v New Yorku (v České republice vyhlášeno Sdělením Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci pod č. 105/2013 Sb. m. s.).

místně vázaný na Českou či Slovenskou republiku, ale o problém globální, mající s ohledem na jeho rozmach a provázanost s jinými formami (zejména organizovaného) zločinu neblahý dopad na politické a ekonomické fungování obcí, měst, celých států a v neposlední řadě i dopad na činnost subjektů stojících mimo veřejný sektor. Závažnost korupce současně stoupá s ohledem na sofistikované a na první pohled (!) často legální metody a způsoby jejího páchání, jichž pachatelé umně využívají. Rozkrývání předmětné zločinnosti nenahrává ani struktura pachatelů, kterými jsou velice často inteligentní a vzdělané osoby mající vysoké postavení a silný vliv v rámci jejich předmětu činnosti, typicky pak vysoce postavení veřejní činitelé nebo podnikatelé s konexemi do politického a policejního prostředí. U korupčního (úplatkářského) jednání navíc tradičně jde o zločinnost bez potenciálního oznamovatele činu, protože přímo na konkrétním zločinném aktu není zúčastněn nikdo, kdo by měl zájem na jeho odhalení a rozkrytí. Neexistuje zde tak oběť a často ani konkrétní poškozený ve smyslu § 43 odst. 1 českého trestního řádu (*zákon č. 141/1961 Sb., v účinném znění; dále jen „tr. řád.“*).² Poškozenou se tak *de facto* stává celá společnost, resp. všichni její členové, nedisponující však v daný moment žádnými konkrétními informacemi o korupci. V důsledku toho absentuje včasné oznámení orgánům činným v trestním řízení. Právě uvedené důvody spočívající v časté absenci oznamovatele činu zcela logicky vedou k závěru o vysoké míře latence u korupčních trestných činů.

Už ze samotných rádků výše je snad zřejmé, jak složitý a závažný problém korupce představuje. Tomu musí odpovídat komplexní a multidisciplinární přístup k její prevenci, jejímu odhalování, potírání i sankcionování. V souvislosti s odhalováním korupčních trestných činů se čas od času objeví názory plédující za zakotvení přípustnosti tzv. agenta provokatéra, a to zejména u korupce veřejných činitelů. Právě otázce přípustnosti státem řízené provokace v souvislosti s korupční trestnou činností se věnuje první část předkládaného příspěvku. Ve druhé části je stať zaměřena též na problematiku související s odhalováním korupce, a to na vhodnost a použitelnost využití znovupoznávacích procedur při vyšetřování korupčních trestných činů. Akcent je kladen na využití rekognice osob podle § 104b tr. řádu a na návrhy *de lege ferenda* týkající se jejího provádění.

2 (Ne)přípustnost použití agenta provokatéra

2.1 Provokace a agent provokatér

Není sporu o tom, že činnost agenta podle § 158e tr. řádu (tzv. „*agenta kontrolora*“) je významným operativně pátracím prostředkem sloužícím k odhalování závažných zločinů.³ Vysoce kontroverzní otázkou však zůstává, zda by u nejzávažnějších případů neměla v úvahu připadat též řízená provokace trestné činnosti ze strany státu, a to prostřednictvím tzv. „*agenta provokatéra*“.

² BRUNA, E.: Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (3. část) – některé specifické nástroje k jejich odhalování. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 3, str. 24.

³ Konkrétně lze agenta (tzv. *agenta kontrolora*) nasadit, je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 8 let, pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro některý z taxativně vymezených trestných činů (typicky též korupčních) nebo úmyslných trestných činů, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Před posouzením právě položené otázky je třeba nejprve věnovat alespoň ve stručnosti pozornost samotnému vymezení (státní) provokace a od toho se odvíjejícímu definování agenta provokatéra. Protože český právní řád výslovně o těchto pojmech nehovoří⁴, stejně jako se (*s jedinou výjimkou*)⁵ nevěnuje možným konsekvencím spojeným s vyprovokováním trestné činnosti, musíme hledat řešení dané problematiky především v recentní judikatuře vnitrostátních soudů a též v rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva (*dále jen „ESLP“*).⁶

V české a slovenské odborné literatuře lze nalézt dlouhou řadu rozličně variujících definic agenta provokatéra, jejichž společným jmenovatelem je zejména *proaktivní postup příslušníka policie směřující k záměrnému podněcování a navádění druhé osoby ke spáchání konkrétní trestné činnosti, kterou by jinak nespáchala*, a to za účelem jejího následného trestního stíhání a usvědčení za pomoci z provokace obstaraných důkazů. Jak uvádí Musil, činnost agenta provokatéra „*zpravidla probíhá utajeně a klamavě – sváděná osoba neví o tom, že podněcování je iniciováno a kontrolováno policií.*“⁷ Z dalších autorů věnujících pozornost tomuto tématu zmíníme alespoň Cimra, Karabce, Chmelíka, Kratochvíla či Herczega.⁸ Právě posledně jmenovaný oživil snahu o co možná nejpřesnější definici s nadsázkou sobě vlastní, když agenta provokatéra přirovnal ke „*krásné ženě, která ženatého a v zásadě věrného muže napřed svede, aby ho pak mohla udat jeho manželce.*“⁹

Na základě analýzy dostupných pramenů vymezujeme **policejní (státní) provokaci** prostřednictvím čtyř znaků, jež musí být kumulativně splněny:

1. **Provokativní jednání je (byť ne nezbytně jedinou, avšak nikoliv nadbytečnou) příčinou spáchání skutku naplňujícího znaky konkrétního trestného činu jinou osobou, u níž dříve neexistoval úmysl tento skutek spáchat, případně tato osoba byla dříve rozhodnuta spáchat skutek z hlediska trestního práva méně závažný.** Za provokaci tak považujeme i situaci, kdy agent zapříčiní „*jen*“ naplnění těžší kvalifikační okolnosti jakožto znaku skutkové podstaty trestného činu.¹⁰
2. **Provokativního jednání se dopouští osoba odlišná od té, která posléze spáchala či měla spáchat skutek naplňující znaky konkrétního trestného činu.**
3. **Cílem provokativního jednání je předcházení trestné činnosti prostřednictvím trestního stíhání a následného usvědčení vyprovokované osoby, případně též účastníků takového činu.**

⁴ Viz MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. Státní zastupitelství. 2014, č. 3, str. 10 a násl.

⁵ Výjimkou je zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, který v § 14 odst. 1 písm. c) hovoří o nutnosti zrušit v přezkumném řízení rozhodnutí o skutku, který byl za předchozího režimu (tj. v době mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990) „*vyprovokován, organizován nebo řízen bezpečnostními orgány*“.

⁶ Srov. REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, str. 199.

⁷ MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. Státní zastupitelství. 2014, č. 3, str. 10 a násl.

⁸ Blíže viz CIMR, V.: K zákonosti provokace trestného činu policejními orgány. Trestní právo. 2001, č. 2, str. 13; CHMELÍK, J.: Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. Kriminálnístka. 2005, č. 1, str. 69; KARA-BEC, Z.: Použití agenta proti organizovanému zločinu. Trestněprávní revue. 2011, č. 8, str. 228; KRATOCHVÍL, V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního. Trestní právo. 2001, č. 10, str. 3; VRTĚL, P.: Nepřípustnost policejní provokace. Trestní právo. 2001, č. 5, str. 6. Blížší komparace viz DVOŘÁK, M.: Použití agenta v trestním řízení. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, 2019, str. 46 a násl.

⁹ HERCZEG, J.: Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. Bulletin advokacie. 2011, č. 4, str. 25.

¹⁰ Srov. BUDKA, I.: Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, str. 24.

4. Provokativní jednání je realizováno osobou jednající jako představitel státní (resp. veřejné) moci

Není-li naplněn pouze znak čtvrtý, hovoříme o provokaci soukromé. Osobu jednající podle výše uvedených kritérií pak z logiky věci označujeme právě jako „*agenta provokatéra*“. Je přitom třeba důsledného odlišování mezi jednáním proaktivním a jednáním provokativním. Ne každé proaktivní jednání musí být současně jednáním provokativním, zatímco každé jednání provokativní je jednáním proaktivním. Jinými slovy, z aktivního jednání agenta ještě nelze jednoznačně dovozovat provokaci trestné činnosti, když často i sám agent kontrolor musí aktivně vůli projevit (zejména ve formě akceptace určité nabídky), aby mohl bez odhalení dále fungovat infiltrován ve zločineckých skupinách.¹¹

U korupční trestné lze vnímat jako značně problematické posuzování případů, kdy agent pouze vytvoří tzv. *provokační situaci*.¹² Příkladem může být jednání, kdy nasazený agent v pozici neúspěšného žadatele o stavební povolení osobně navštíví úředníka na pracovišti v úředních hodinách s dotazem, zda by se situaci přeci jen nebylo možné něco udělat. Jedná se za takových okolností o (policejní) provokaci či ještě za činnost v mezích kontrolní činnosti agenta? Domníváme se, že jednotlivé situace je třeba vyhodnocovat *ad hoc* s ohledem na konkrétní průběh jednání agenta, přičemž skutkový průběh by měl být orgány činnými v trestním řízení alespoň zvukově nahráván. Bylo by proto kupříkladu nutné pečlivě rozlišit otázku „*Co mám nyní dělat, abych povolení dostal?*“, jež bychom samu o sobě za provokativní rozhodně nepovažovali, od otázky „*Co pro vás mohu udělat, abych povolení získal?*“. Situaci nicméně musíme vždy posuzovat s ohledem na veškeré souvislosti a okolnosti (např. pokud by při prvně uvedeném dotazu osoba v ruce třímala obálku s neznámým obsahem, jen těžko bychom mohli ještě hovořit o kontrolní činnosti agenta).

Za velmi dobré považujeme i stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014 (R 51/2014 tr.), které vymezilo pojem policejní provokace následovně: „*Za policejní provokaci se považuje aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby (fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla. Policejní provokací je i taková aktivní činnost policie, jíž dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou, či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byť by jinak tato osoba byla k spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta.*“ Na toto rozhodnutí poté u korupční věci navázal Nejvyšší soud ČR publikovaným usnesením velkého senátu trestného kolegia (R 2/2015 tr.), v jehož výroku III. definoval policejní provokaci přímo ve vztahu k agentu provokatérovi a ve vztahu k dalším operativně pátracím prostředkům.¹³

¹¹ Srov. ČENTÉŽ, J.; BELEŠ, A.: Účinné odhalovanie korupcie prostredníctvom inštitútu agenta z pohľadu rozhodovacej činnosti európskeho súdu pre ľudské práva. In: GÁBRIŠ, T.: Korupcia interdisciplinárne. Zborník príspevkov. Bratislava: 2017, str. 221. Dále srov. usnesení Nejvyššího soudu SR, sp. zn. 3 Tdo 30/2015.

¹² Srov. též PELC, V.: Problematika agenta provokatéra v trestním právu. In: ŠTURMA, P. a kol.: Konference SVOČ doktorských studentů v oboru právo a právní věda. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, str. 47.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 15 Tdo 885/2013.

2.2. Nepřípustnost státem řízené provokace korupce

I přes absenci výslovné právní úpravy dospěla česká právní nauka i judikatura vnitrostátních soudů k jednoznačnému závěru, že **jakákoliv provokace ze strany státu, a to i v případě závažných korupčních zločinů, je nepřípustná**, neboť se dostává do rozporu s principy demokratického právního státu (zejména pak koliduje se zásadami spravedlivého procesu).¹⁴ Pokud tak k provokaci ze strany veřejné moci dojde, nezbyvá než z ní získané usvědčující důkazy posoudit jako procesně absolutně neúčinné, a tedy k nim není možno v trestním řízení vůbec přihlídnout. Tyto závěry potvrdil i Nejvyšší soud ČR ve výše citovaném stanovisku.

Provokativním jednáním policista (či jiný představitel veřejné moci) nepochybně překračuje pravomoc svěřenou mu právními předpisy, čímž flagrantně porušuje mnohé ze zásad trestního procesu. Nemusí se přitom jednat pouze o zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů (§ 2 odst. 1 tr. řádu) či zásadu presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 tr. řádu), neboť dominovým efektem zpravidla lze dovodit i porušení zásad dalších (např. zásady přiměřenosti dle § 2 odst. 4 tr. řádu).¹⁵ Vyprovokovaným činem navíc mají být účelově obstarány *a priori* usvědčující důkazy proti obviněnému, což koliduje se zásadou zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností a se zásadou vyhledávací (obě v § 2 odst. 5 tr. řádu), případně též se zásadou volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 tr. řádu). Je nutno připomenout, že účelem trestního práva jakožto prostředku *ultima ratio* je ochrana nejdůležitějších právních statků, s čímž se nutně pojí předcházení a odhalování trestné činnosti, nikoliv její iniciace s cílem následného usvědčení vyprovokované osoby.

I v české kotlině se čas od času vyskytnou návrhy na zakotvení agenta provokatéra do právního řádu. Státem řízenou provokaci její zastánci zpravidla prosazují jen u závažné zločinnosti, která z důvodu absence přímého poškozeného (a tedy potenciálního oznamovatele) vykazuje vysokou míru latence – typicky se jedná o praní špinavých peněz, drogové delikty, šíření nezákonné pornografie nebo právě o korupci.¹⁶ Hlavním argumentem logicky bývá veřejný zájem na odhalení trestných činů, k čemuž policejní provokace nepochybně může přispět. V souvislosti s korupcí lze poukázat na (*s ohledem na konec volebního období finálně neprojednaný*) poslanecký návrh z roku 2009 vedený jako sněmovní tisk č. 988, který stanovil, že agentem může být u korupčních trestných činů (§ 331 – § 333 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku; dále jen „tr. zákoník“) jakákoliv fyzická osoba, přičemž tato může jiného vybízet ke spáchání korupčního trestného činu, pokud „*okolnosti nasvědčují tomu, že by pachatel spáchal trestný čin i tehdy, pokud by agent nebyl použit*“.¹⁷ Aníž bychom relativizovali silný veřejný zájem na odhalování pachatelů trestné činnosti, domníváme se, že jakékoliv tendence usilující o zakotvení policejní provokace je třeba důrazně odmítat. Veřejný zájem nemůže za žádných okolností převážet nad základními

¹⁴ Srov. KARABEC, Z.: Použití agenta proti organizovanému zločinu. Trestněprávní revue. 2011, č. 8, str. 228.

¹⁵ Blíže viz KRATOCHVÍL, V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. Trestní právo. 2001, č. 10, str. 8. Srov. PELC, V.: Problematika agenta provokatéra v trestním právu. In: ŠTURMA, P. a kol.: Konference SVOČ doktorských studentů v oboru právo a právní věda. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, str. 48.

¹⁶ Srov. LAMMICH, S.: Operativně pátrací prostředky a operativní technika jako prostředek boje proti organizované kriminalitě v zemích střední a východní Evropy. Kriminalistika. 1996, č. 4, str. 311–320.

¹⁷ Sněmovní tisk č. 988, V. volební období Poslanecké sněmovny, 2006 – 2010, poslanecký návrh.

právními principy a idejemi, a tedy není myslitelné, abychom účelnost posouvali za hranice ústavnosti, a tím narušovali práva obviněného na spravedlivý (*tzv. fair*) proces.

K závěrům o nepřijatelnosti přímé policejní provokace dospěl ve své judikatuře též **Evropský soud pro lidská práva**, který ve státě řízené provokaci opakovaně shledal závažné porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy.¹⁸ Je však třeba podotknout, že ESLP podrobuje každý případ detailnímu zkoumání jak po materiální, tak po formální stránce, a posuzuje, zda by byl čin spáchán nebýt činnosti agenta. S ohledem na limitovaný rozsah příspěvku alespoň vypočítáme některá zásadní rozhodnutí ESLP vztahující se k přímo k otázce použití agenta provokatéra: Teixeira de Castro proti Portugalsku (9. 6. 1998; *stížnost* č. 25829/94); Lüdi proti Švýcarsku (15. 6. 1992; *stížnost* č. 12433/86); Ramanauskas proti Litvě (5. 2. 2008; *stížnost* č. 74420/01) či Kostovski proti Nizozemí (20. 11. 1989; *stížnost* č. 11454/85).¹⁹

Na judikaturu ESLP ohledně nepřijatelnosti státě řízené provokace navázaly i soudy české. Ústavní soud ČR konstatoval, že „*je nepřijatelným porušením čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, pakliže jednání státu (v dané věci Policie) se stává součástí skutkového děje, celé posouzení úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání apod.)*“²⁰ Tento výrok však nelze bezmezně aplikovat na všechny případy, neboť jak upozornil Nejvyšší soud ČR, došlo by takovým postupem k vyloučení aplikace některých legitimních (byť povahou ofenzivních) postupů podle trestního řádu.²¹ „*Pokud tedy policista vstoupí do kontaktu s pachatelem a určitým způsobem ovlivňuje jeho jednání, vždy se tak může stát výlučně na podkladě zákona, formou a v rozsahu zákonem stanoveným.*“²² Lze shrnout, že ačkoliv není zcela vyloučen zásah policie do jednání pachatele trestné činnosti, musí mít tento vstup charakter pasivního jednání, aby pachatele nepodněcoval k realizaci toho, co sám neměl v úmyslu konat – zásadním se tak stává posouzení skutečností, jež vedly osobu, která se následně dopustila trestněprávně postižitelného činu, k jeho spáchání.²³

2.3 Přeshraniční komparace – Spojené státy americké

Napříč různými státy světa můžeme nalézt odlišnou právní úpravu co do přípustnosti policejní provokace. Kupříkladu ve většině federálních států USA vychází soudy z **tzv. teorie subjektivních testů**, které rozlišují mezi osobami s kriminální predispozicí (a současně s plány kriminální

¹⁸ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950, publikovaná pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších protokolů. ESLP někdy shledal nejen porušení čl. 6 odst. 1 (*právo na spravedlivý proces*), ale též čl. 6 odst. 2 (*presumpce nevinoty*), odst. 3 (*minimální práva obviněného*) či čl. 7 odst. 1 (*uložení trestu bez zákona*).

¹⁹ Blíže ke skutkovým okolnostem a právním závěrům ESLP viz Dvořák, M.: Použití agenta v trestním řízení. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, 2019, str. 55–64; či Čentěz, J.; Beleš, A.: Účinné odhalování korupce prostřednictvím inštitutu agenta z pohledu rozhodovacej činnosti evropského soudu pro lidské práva. In: Gábriš, T.: Korupcia interdisciplinárne. Zborník príspevkov. Bratislava: 2017, str. 220–233.

²⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.

²¹ Srov. § 158e tr. řádu, § 158c tr. řádu či § 87a tr. řádu.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1366/2006.

²³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2007, sp. zn. 7 Tdo 896/2007; nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01; nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 728/01; nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. III. ÚS 291/03; či také rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2013, sp. zn. 5 Tdo 1340/2012.

povahy) a mezi osobami bez sklonů k páchání trestné činnosti.²⁴ Je-li příslušnými orgány shledána kriminální predispozice osoby, a to zejména v důsledku pohybu této osoby v závadovém prostředí umožňujícím spáchání trestné činnosti, a současně je-li tato osoba podle dosavadních zjištění prokazatelně připravena a schopna čin spáchat, mohou vůči ní orgány využít tzv. „*sting operation*“ (tedy jakési zákonem aprobované „*popíchnutí*“ podezřelé osoby ke spáchání předmětné trestné činnosti). Pokud by se však jednalo o osobu bez kriminálních sklonů, byla by taková činnost policie vyhodnocena jako nezákonná.²⁵ Navedení osoby ke spáchání trestného činu, kterého by se jinak tato zřejmě nedopustila, je v USA označováno jako nezákonný „*entrapment*“ (doslova „*chycení osoby do pastí*“). Proti nezákonné provokaci (entrapmentu) poskytují právní ochranu občanům legislativa každého z federálních států a též legislativa Kongresu, a to prostřednictvím námítky nezákonné provokace (tzv. „*defense of entrapment*“).²⁶ Míra přípustnosti provokace ze strany policejního agenta (resp. státu) je tak vyvozována s ohledem na zjištění, zda je u osoby důkazně doložen předpoklad páchání trestné činnosti.

Příšle výjimečně se pak lze v praxi států USA setkat s **teorií tzv. objektivních testů** kladoucí důraz nikoliv na predispozice a chování potenciálního pachatele, nýbrž na chování státního orgánu, resp. na postup samotného agenta, jehož jednání nesmí v okamžiku vyvolání trestného činu překročit mantinely soudní tolerance.²⁷ S ohledem na omezený rozsah tohoto příspěvku nezbývá než v podrobnostech odkázat na relevantní, především pak zahraniční, literaturu a též na nejvýznamnější judikaturu Nejvyššího soudu USA.²⁸

Prizmatem kontinentálního práva považujeme jakékoliv rozlišování na osoby s kriminální predispozicí a osoby bez kriminální predispozice za nepřipustné a rozporné se samotnou zásadou presumpce nevinny. V duchu tradiční zásady *cogitationis poenam nemo patitur* (tedy „*pouhý zločinný úmysl se netrestá*“) jednoznačně dospíváme k závěru, že osobu lze za čin soudně postihnout až při vnějším projevu vůle (tedy až při jednání). Pokud již osoba vůli navenek projeví, lze ji postihnout podle příslušných ustanovení zákona buď za přípravu (srov. § 20 tr. zákoníku), případně za pokus trestného činu. Provokace v těchto fázích zpravidla i fakticky ztrácí na významu. Je navíc **vyloučeno dovozovat v právním státě z trestní minulosti či ze**

²⁴ MARCUS, P.: Proving Entrapment Under the Predisposition Test. [online] College of William & Mary Law School, Faculty Publications, 1987, č. 573, str. 53 a násl. [zobrazeno 2019-10-28, 2:12] Dostupné online na: <https://core.ac.uk/download/pdf/73972319.pdf>.

²⁵ FENYK, J.: K operativním metodám odhalování korupce (použití některých zvláštních operativních metod k odhalování korupce a jiné trestné činnosti v USA z pohledu českého, resp. kontinentálního pojetí trestní odpovědnosti. Trestní právo. 2003, č. 2, str. 2.

²⁶ Tato praxe má v USA hluboké kořeny. Srov. např. Williams. W. P.: The Defense of Entrapment and Related Problems in Criminal Prosecution. Fordham Law Review. 1959, č. 3P28, str. 399–418; Moore, Ch. D.: The Elusive Foundation of the Entrapment Defense. Northwestern University Law Review. 1995, str. 1150–1164.

²⁷ Blíže viz SOTOLÁŘ, P.; PŮRY, F.; WORATŠCHOVÁ, V.: Posuzování policejní provokace. Trestněprávní revue. 2002, č. 11, str. 320.

²⁸ Zejména rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Jacobson v. United States ze dne 6. 4. 1992, sp. zn. 503 U.S. 540 (1992). Dostupné též online na: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/503/540/> [zobrazeno 2019-10-28, 2:43]; dále rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Sorrells v. United States ze dne 19. 12. 1932, sp. zn. 287 U.S. 435 (1932). Dostupné též online na: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/287/435/> [zobrazeno 2019-10-28, 2:57]. 503 U.S. 540 (1992); dále Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Sherman v. United States ze dne 19. 5. 1958, sp. zn. 356 U.S. 369 (1958). Dostupné též online na: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/356/369/> [zobrazeno 2019-10-28, 3:05]; případně mnohá další (Russell vs. United States – 1973; Nunez vs. United States – 2008; Hampton vs. United States – 1976).

samotné finální realizace činu po uskutečněné policejní provokaci předtím existující úmysl ke spáchání vyprovokovaného činu.

3 Možnosti využití rekognice při vyšetřování korupce

3.1 Úvodem k rekognici osob

V rámci dokazování korupčních trestných činů hrají důležitou roli nejen výpovědi svědků a obviněných, sledování osob či využití agentů, ale též rekogniční úkony. Přestože se využití znovupoznávacích procedur při rozkrývání korupce může na první pohled jevit jako neúčelné či nadbytečné, měla by i těmto úkonům být podle našeho názoru věnována náležitá pozornost, a to především při korupci v soukromé sféře. S ohledem na limitovaný rozsah tohoto příspěvku bychom se zaměřili zejména na náměty *de lege ferenda*, které by mohly přispět ke zdokonalení provádění rekogničních úkonů, a tím i k účinnějšímu rozkrývání korupční trestné činnosti v souladu se základními zásadami trestního procesu. Níže předestřené návrhy pramení zejména z dostupné judikatury a z komparace se zahraničními zkušenostmi s prováděním rekognice.

Úvodem k této problematice však alespoň připomeňme, že rekognicí podle § 104b tr. řádu rozumíme jeden ze zvláštních způsobů dokazování záležející ve znovupoznání osoby či věci s cílem určit její totožnost.²⁹ Rekognice se koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek (*souhrnně subjekt*) znovu poznal osobu nebo věc (*souhrnně objekt*). Z pohledu kriminalistiky pak hovoříme o samostatné metodě kriminalistické praktické činnosti spočívající v identifikování osoby či věci znovupoznáním poznávající osobou, která dříve objekt *vlastními smysly* vnímala.³⁰ Poznávaná osoba má **povinnost pasivně se podrobit rekognici**.³¹ Oproti standardnímu výsledku, který spočívá v pouhé *slovní* reprodukci dříve vnímaného, tak rekognice má vést k jednoznačné identifikaci příslušného objektu na základě (především vizuální) paměťové stopy subjektu, který tuto stopu porovnává s ukázanými osobami či věcmi.³² Jediný ztotožňovaný objekt se vždy poznávajícímu představí mezi alespoň třemi výrazně se neodlišujícími osobami, resp. věcmi (*u osob hovoříme o tzv. figurantech či osobách převzatých*).³³ Rekogniční úkon zpravidla probíhá ve třech fázích, z nichž klíčovou je zejména druhá fáze, při níž dochází k samotnému znovupoznávání. Této fázi musí být přítomna na řízení nezúčastněná osoba. Rekognici, jež bývá realizována zejména policejními orgány v rámci přípravného řízení, nelze na rozdíl od výsledku zásadně opakovat či po čase

²⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 421.

³⁰ Srov. ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1359.

³¹ Dříve převládal názor opačný, a to především s ohledem na princip *nemo tenetur se ipsum accusare*. Ústavní soud ČR nicméně na základě uplatnění principu proporcionality ve svém nálezu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06, jednoznačně určil povinnost obviněného *pasivně* se rekognice účastnit.

³² Základním členěním je nejen rozlišení rekognice na znovupoznávání osob a znovupoznávání věcí, ale též rozlišení na rekognici *in natura* a rekognici podle fotografií. Od toho se pak odvíjí, zda je objekt fyzicky přítomen. Existují však i četná dělení další (*např. rekognice anatomicko-morfologická a rekognice podle funkčně-dynamických znaků apod.*).

³³ Výjimkou je specificky prováděná rekognice mrtvol, kde je ukázána mrtvola jediná.

doplňovat.³⁴ Seběmenší, i dílčí, pochybení při jejím provádění zpravidla vede k absolutní procesní neúčinnosti důkazů z tohoto úkonu získaných, a tedy má z důkazního hlediska podobné konsekvence jako státem řízená provokace.³⁵ V případě korupčních trestných činů může být rekognice využita například ke ztotožnění osoby, která byla prostředníkem předávajícím úplatek, neboť jednoznačná identifikace takového člověka bývá někdy klíčová pro odhalení dalších (obvykle ve zločinecké hierarchii výše postavených) pachatelů trestného činu. Úkon může také posloužit pro prověření podané výpovědi. V úvahu připadá i znovupoznávání věcí (a to vč. prostor), které byly ke korupčnímu jednání využity. V textu dále se však zaměříme výhradně na rekognici osob.

Nezbytnost neustálého zdokonalování rekognice jakožto zvláštního způsobu dokazování ukazují i alarmující výsledky zahraničních výzkumů, které skrze analýzu DNA odhalily nikoliv sporadické odsouzení nevinných osob na základě usvědčujících důkazů získaných právě ze znovupoznávacích procedur. Podle příslušných výzkumů stojí za více než 70 % případů, kdy byla evidentně odsouzena nevinná osoba, nepřesné a chybné identifikace ze strany svědků.³⁶

3.2 Rekognice osob *de lege ferenda*

Problematickým aspektem rekogničního úkonu bývá sugestivní působení orgánu činného v trestním řízení jako orgánu, který tento úkon provádí a který současně ví, jaká z předvedených osob je onou osobou poznávanou.³⁷ K sugestivnímu působení, které lze i při nahrávání úkonu někdy jen velmi obtížně odhalit, může dojít nejen kladením návodných otázek a jejich formulací, ale též intonací či nonverbálních pohledy, posunky, nátlakem apod. Za vhodně řešení považujeme provádění rekognice osob v režimu tzv. *double-blind*, kdy ani osoba řídící znovupoznávací úkon (tzv. *administrátor*) neví, kdo je v rámci baterie osob poznávaným. Úkon by mohl administrovat např. policista z jiného útvaru, který poznávajícímu poskytne také nezbytnou instruktáž. Jsme toho názoru, že tímto jednoduchým řešením lze poměrně spolehlivě předcházet sugesci ze strany orgánu činného v trestním řízení na poznávajícího. Vzhledem k technickým možnostem dnešního světa by rekognice měla být vždy audiovizuálně nahrávána.

V rámci přípravy úkonu může činit obtíže včasné obstarání figurantů, kteří se od poznávané osoby (aktuálně) výrazně neodlišují.³⁸ Řešením by mohlo být postupné zavádění **videoreko-**

³⁴ Výjimkou je provedení rekognice in natura po již uskutečněné rekognici na základě fotografií, což vyplývá z ustanovení § 104b odst. 4 tr. řádu, které stanoví, že rekognice podle fotografií „nesmí bezprostředně předcházet rekognici ukázáním osob“.

³⁵ Srov. KRATOCHVÍL, V.: Zákonost a ústavnost rekognice. Kriminalistika. 2003 (roč. 36), č. 3, str. 196.

³⁶ Další informace dostupné online na: <http://www.innocenceproject.org/about/> [zobrazeno 2019-10-31]. Srov. např. DUKE, S.B.: A Picture's Worth a Thousand Words: Conversational versus Eyewitness Testimony in Criminal Convictions. [online] Yale Law School, 2007 [zobrazeno 2019-10-31] Dostupné online na: http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1825&context=fss_papers

³⁷ Srov. WASBERG, J.: Lineups, Showups and Photographic Spreads: Legal and Practical Aspects Regarding Identification Procedures and Testimony. Washington, US, aktualizováno 14. 8. 2009, str. 10 a násl.

³⁸ Ohledně pojmu „výrazně se neodlišující osoby“ srov. Malpass, R. S.; Tredoux, C. G.; McQuiston-Surrett, D.: Lineup Construction and Lineup Fairness. [online] Handbook of Eyewitness Psychology (Vol. 2): Memory for people. Lawrence Erlbaum and Associates. str. 3 [zobrazeno 2019-10-31] Dostupné online na: <http://eyewit-ness.utep.edu/documents/malpass&05lineupfairness.pdf>; srov. též Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS č. 47/2007 pod č. 159/2007 USn.)

gnice, s níž se můžeme setkat např. v Anglii či Walesu.³⁹ Při rekognici pomocí videa jsou poznávajícímu postupně přehrávány krátké plynule nahrané záznamy zachycující podobu ukázané osoby, případně se jedná o demonstraci více (statických) fotografií jedné osoby přednastavenou rychlostí ve formě videa. Nahrávky v databázi jsou samozřejmě pořizovány podle stanovených pravidel, a tedy mají obdobný dějový průběh a technické provedení. Celý videorekogniční úkon je prováděn sekvenčně, přičemž jednotlivé nahrávky všech osob (např. v Anglii vždy celkově minimálně osmi) musí být stejně dlouhé. Poznávajícímu je umožněno, aby se po přehrávání všech náhodně uspořádaných záznamů sám za pomoci příslušného zobrazovacího zařízení k některé z nahrávek vrátil. Zásahy administrátora jsou tak minimální. Poznávající následně samostatně vyplní, a to nejdříve po přehrávání všech nahrávek (případně tzv. v druhém kole), zda a s jakou určitostí tu kterou osobu poznal. Výhod právě uvedené metody sledujeme hned několik: není nutná fyzická přítomnost poznávaného (musí však být umožněna přítomnost jeho právního zástupce); poznávaný nemůže zmařit probíhající úkon; široká databáze osob je předem připravena, a tedy nejsou komplikace s obstaráním osob přivzatých v dané chvíli. Systémy navíc dnes již dokážou samy pomocí aplikovaných programů měřících shodné rysy v obličeji (tzv. PCA analýza) vybrat vhodné figuranty, které doporučí ke schválení administrátorovi rekognice.⁴⁰ Videorekognice dále umožňuje vhodné grafické zásahy do nahrávek a současně snižuje stresové vypětí pro oběť trestného činu poznávající pachatele (zde je nutno podotknout, že situaci u provádění rekognice *in natura* vhodně řeší tzv. rekognice skrytá, provedená prostřednictvím jednocestného zrcadla).

Další návrh se týká rekognice podle fotografií, u níž jsme jednoznačně toho názoru, že musí být všechny předkládané fotografie v téže formátu, téhož druhu a obdobné kvality, a to bez dat porizení. Současně by měly být ukázány v rámci jediného alba, kterým listuje sám poznávající (případně ukázány např. najednou na stole). Vhodným se po vzoru USA jeví i provedení fotografické rekognice v režimu tzv. *single-blind*, kdy jsou jednotlivé snímky vkládány do prázdných nenadepsaných obálek, které jsou následně zamíchány. Po zamíchání je pak na začátek a na konec řady obálek vloženo několik obálek dalších s osobami přivzatými. Tím má být zabráněno chybné identifikaci poznávaného ukvapeným označením hned první ukázané osoby či naopak označením poslední osoby pouze z důvodu, že jiná už nezbyvá. Administrátor při rekognici vidí pouze zadní stranu snímku, a tedy sám neví, kde se v pořadí obálek nachází osoba poznávaná. Nemůže proto sugestivně vést poznávajícího k jejímu označení. Pokud poznávající na některém ze snímků osobu identifikuje, uvede nejprve míru jistoty a důvody označení, a až následně snímek předá administrátorovi rekognice.

Následný námět se vztahuje k rekognici *in natura*, která je provedena po již uskutečněné rekognici fotografické. Jde o případy, kdy až po uskutečněném znovupoznávání fotografickým⁴¹

³⁹ Srov. VALENTINE, T.; HEATON, P.: An evaluation of the fairness of police line-ups and video identifications. *Applied Cognitive Psychology*. 1999, č. 13 (S1), str. 59–72. V těchto státech jsou však prováděny i jiné formy identifikačních úkonů – rekognice klasická (tzv. „*identification parade*“), rekognice skupinová (tzv. „*group identification*“), konfrontace (tzv. „*confrontation identification*“) či identifikace „na lavici obžalovaných“ (tzv. „*dock identification*“). Známý je také CCTV kamerový systém umožňující rozpoznání konkrétních osob na veřejně přístupných místech, nicméně tento není metodou identifikace osob v trestním řízení.

⁴⁰ TREDoux, C. G.: A direct measure of facial similarity and its relation to human similarity perceptions. [online] *Journal of Experimental Psychology: Applied*, No. 8 (3), 2002, str. 180–193 [zobrazeno 2019-10-31] Dostupné částečně online na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12240930>.

⁴¹ Rekognice podle fotografií má k rekognici *in natura* subsidiární povahu.

vyvstane možnost provést rekognici s přímým předvedením živé osoby. **Za nepřijatelné s ohledem na charakter paměťové stopy v mozku poznávajícího, jež byla kódována v době uskutečnění trestného činu, považujeme situaci, kdy jsou u rekognice *in natura* jako figuranti přítomny jiné osoby, než které posloužily za srovnávací materiál v rámci dříve realizované rekognice fotografické.** V takové situaci totiž nelze relevantně posoudit, zda poznávající skutečně identifikuje osobu, kterou viděl v době trestného činu, nebo pouze poznává konkrétní osobu z důvodu, že ji jako jedinou již viděl při předchozím úkonu. Sám poznávající si ani nemusí uvědomovat, kde vznikla jeho paměťová stopa, na jejímž základě osobu identifikuje (zda při činu, nebo při rekognici podle fotografií).

Některé zahraniční (zejména experimentální a matematicky podložené) studie dále prokázaly vhodnost provádění rekognice osob nikoliv simultánně (v jedné baterii osob), nýbrž **sekvenčně** (tj. postupným ukazováním osob).⁴² S těmito závěry se ztotožňujeme, neboť při simultánním provádění úkonu poznávající porovnává předvedené osoby hlavně vzájemně mezi sebou, tedy je relativně poměruje (tzv. „*relative judgment procedure*“), než aby tyto komparoval s paměťovou stopou vzniklou v době trestné činnosti (tzv. „*absolute judgment procedure*“). Právě komparace s dřívější paměťovou stopou je však podstatou znovupoznávání. Princip relativního poměřování se stává problematickým za situace, kdy mezi ukázanými osobami sice je poznávaný (tím je nejčastěji obviněný), nicméně ten není skutečným pachatelem trestného činu. Pokud obviněného, který není pachatelem trestného činu, poznávající osoba z nějakého důvodu označí, povede to v krajním případě až k nesprávnému odsouzení nevinné osoby. Zde musíme podotknout, že rekogniční úkon *a priori* vnímáme z psychologického hlediska jako do značné míry stresový až nátlakový, neboť poznávající osoba může s ohledem na její psychické rozpoložení a vědomí, že před ní stojí mezi osobami právě jeden poznávaný, implicitně pocítovat, že by někoho označit měla, aby „splnila svůj úkol“. I z těchto důvodů nám přijde vhodnější sekvenční ukazování osob, kdy poznávající neví, kolik osob mu bude celkově představeno. Nicméně v odpovědi na otázku, zda upřednostnit rekognici sekvenční nebo simultánní, nedošlo mezi odborníky doposud ke shodě.⁴³ Pokud bude v českých poměrech i nadále realizována rekognice simultánně, navrhuje se, aby byla výslovně zakotvena možnost provedení **rekognice prázdné**, tj. rekognice bez osoby poznávané. Rekognice prázdná může výrazným způsobem přispět nejen ke snížení stresové zátěže působící na poznávajícího, ale též k ověření jeho svědectví (*resp. k ověření či důkaznímu posílení jím učiněné identifikace poznávané osoby v rámci rekognice, a to typicky dojde-li nejprve k realizaci rekognice prázdné, u níž je stanovisko svědka ve vztahu ke všem předvedeným záporné, a až následně k provedení rekognice s poznávaným, který je svědkem označen*).⁴⁴

⁴² WELLS, G. L., SEELEU, E.: Eyewitness Identification: Psychological Research and Legal Policy on Lineups. Psychology. Public Policy and Law 1. 1995. str. 765-791; dále srov. LINDSAY, R. C. L.; WELLS, G. L.: Improving Eyewitness Identifications From Lineups: Simultaneous Versus Sequential Lineup Presentation. [online] Journal of Applied Psychology, Volume 70, No. 3, 1985, str. 556 [zobrazeno 2019-11-01] Dostupné online na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1024.6068&rep=rep1&type=pdf>.

⁴³ Srov. např. názor J. Wixteda, který zpochybňuje závěry Wellse o vhodnosti sekvenční rekognice. Blíže viz WIXTED, J. T.; MICKES, L.: A Signal—Detection—Based Diagnostic—Feature Detection Model of Eyewitness Identification. [online] Psychological Review, 121, str. 262—276, 2014 [zobrazeno 2017-01-21, 21:17] Dostupné online na: https://www.researchgate.net/publication/261731590_A_Signal-Detection-Based_Diagnostic-Feature-Detection_Model_of_Eyewitness_Identification.

⁴⁴ Blíže viz DVOŘÁK, M.: Rekognice osob v trestním řízení. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. 2019, str. 62—65.

4 Závěr

Závažnost a společenská škodlivost korupčního jednání je nesporná, což vyplýne jistě z mnoha dalších příspěvků vydaných v rámci tohoto sborníku. V právě uzavírané kapitole byla pozornost věnována primárně dvěma otázkám – (ne)přípustnosti státem řízené provokace při rozkrývání korupční trestné činnosti, a posléze možnosti využití a zdokonalení rekogničních úkonů v souvislosti s korupcí. Představeno bylo více návrhů *de lege ferenda*, a to především v souvislosti s rekognicí osob v trestním řízení. V závěru bychom si dovolili přidat ještě jeden námět na zdokonalení stávající právní úpravy v České republice, jež souvisí hlavně s problematikou soukromé provokace trestné činnosti.

Domníváme se, že z hmotněprávního hlediska je nezbytné dovést trestnost samotného agenta provokatéra jakožto účastníka na vyprovokovaném trestném činu. Činnost agenta v drtivé většině spočívá v úmyslném vzbuzení rozhodnutí jiné osoby spáchat konkrétní úmyslný trestný čin, což je třeba kvalifikovat jako návod podle § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku. Tento názor ostatně zastávaly již takové osoby českého (resp. československého) trestního práva, jakými byly např. J. Prušák, V. Solnař či A. Miříčka.⁴⁵ Jedná se přitom o účastenství *sui generis*, neboť úmysl provokatéra nesměruje ke způsobení následku, k němuž vede vyprovokovaný trestný čin, nýbrž k odhalení a usvědčení pachatele vyprovokovaného trestného činu. Agent provokatér tak od počátku neusiluje o dokonání trestného činu, což však nic nemění na jeho trestní odpovědnosti podle obecných ustanovení o účastenství (samozřejmě za předpokladu naplnění zásady akcesority účastenství). Považujeme za nepřijatelné, aby u agenta provokatéra připadal v úvahu zánik jeho trestní odpovědnosti účinnou lítostí podle § 24 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, tedy tím, že dojde k včasnému oznámení o vyprovokované trestné činnosti příslušnému orgánu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému zákonem, ještě mohlo být odstraněno. Aplikace tohoto ustanovení na agenta provokatéra by mohla vést k cílené a mnohdy bezdůvodné iniciaci trestné činnosti druhých osob (např. z důvodu msty, hledání novinářské senzace či z jakýchkoliv jiných důvodů). Je tak na místě inspirovat se u této problematiky trestním zákonem z roku 1950 (*zákon č. 86/1950 Sb.*), který ve svém ustanovení § 64 odst. 2 stanovil: „*Oznámením trestného činu nezanikne však trestnost toho, kdo trestný čin nastrojil nebo k němu navedl proto, aby dal podnět k trestnímu stíhání jiné osoby.*“ *De lege ferenda* navrhuje v trestním zákoníku **výslovně vyloučit zánik trestní odpovědnosti účinnou lítostí podle ustanovení § 24 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku u osob, které předtím vyprovokovaly předmětnou trestnou činnost** (zejména tedy navedly druhou osobu ke spáchání takového činu).

Boj s korupcí nejen že vždy byl, ale pravděpodobně i vždy bude bojem tak trochu s větrnými mlýny – bojem, který nelze zcela vyhrát, ale který přesto je třeba neustále svádět a nepolevovat. Je třeba zachovávat naději, že korupci můžeme alespoň výrazně eliminovat, přestože nás někdy každodenní zprávy přesvědčují spíše o opaku. Ostatně, jak pravil Václav Havel: „*Naděje není přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl – bez ohledu na to, jak to dopadne.*“

⁴⁵ Převzato z PELC, V.: *Problematika agenta provokatéra v trestním právu*. In: ŠTURMA, P. a kol.: *Konference SVOČ doktorských studentů v oboru právo a právní věda*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, str. 50; blíže srov. PRUŠÁK, J.: *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*. Praha: Všehrd, 1912, str. 132; a MIŘIČKA, A.: *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. Praha: Všehrd, 1934, str. 94; SOLNAŘ, V.: *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972, str. 309.

ZDROJE

1. BRUNA, E.: Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (3. část) – některé specifické nástroje k jejich odhalování. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 3, str. 24–27. ISSN 1210-6348
2. BUDKA, I.: Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu). In: *Trestněprávní revue*. 2018, č. 11–12, str. 266–274. ISSN 1213-5313
3. CIMR, V.: K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány. *Trestní právo*. 2001, č. 2, str. 11–14. ISSN 1211-2860
4. ČENTĚŽ, J.; BELEŠ, A.: Účinné odhalovanie korupcie prostredníctvom inštitútu agenta z pohľadu rozhodovacej činnosti európskeho súdu pre ľudské práva. In: Gábriš, T.: *Korupcia interdisciplinárne*. Zborník príspevkov. Bratislava: 2017, str. 220–233. ISBN 978-80-8168-770-9
5. DVOŘÁK, M.: Použití agenta v trestním řízení. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, 2019, 119 str.
6. DVOŘÁK, M.: Rekognice osob v trestním řízení. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2019, 83 str.
7. FENYK, J.: K operativním metodám odhalování korupce (použití některých zvláštních operativních metod k odhalování korupce a jiné trestné činnosti v USA z pohledu českého, resp. kontinentálního pojetí trestní odpovědnosti). *Trestní právo*. 2003, č. 2, str. 2–9. ISSN 1211-2860
8. GLOS, A.: O rekognici osob. *Právník*. Ročník XLIV. Praha, 1905, str. 428–434. ISSN 0324-7007
9. HERCZEG, J.: Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 4, str. 25–31. ISSN 1210-6348
10. HULLOVÁ, M.: Kontrola korupcie z pohľadu trestného práva v Slovenskej republike v kontexte zahraničných skúseností. *Trestní právo*. 2009, č. 7–8, str. 39–46. ISSN 1211-2860
11. CHMELÍK, J.: Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika*. 2005, č. 1, str. 27–40. ISSN 1210-9150
12. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, 863 str. ISBN 978-80-7502-278-3
13. KARABEC, Z.: Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 8, str. 224–231. ISSN 1213-5313
14. KRATOCHVÍL, V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního. *Trestní právo*. 2001, č. 10, str. 2–10. ISSN 1211-2860
15. KRATOCHVÍL, V.: Zákonnost a ústavnost rekognice. *Kriminalistika*. 2003 (roč. 36), č. 3, str. 196. ISSN 1210-9150
16. LAMMICH, S.: Operativně pátrací prostředky a operativní technika jako prostředek boje proti organizované kriminalitě v zemích střední a východní Evropy. *Kriminalistika*. 1996, č. 4, str. 311–320. ISSN 1210-9150
17. LIPŠIČ, D.: Jako je to naozaj s tzv. agentom provokatérom? *Bulletin slovenskej advokácie*. 2007, č. 4, str. 29–32. ISSN 1335-1079

18. MOORE, Ch. D.: The Elusive Foundation of the Entrapment Defense. *Northwestern University Law Review*. 1995, str. 1150–1164. ISSN 0029-3571
19. MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. *Státní zastupitelství*. 2014, č. 3, str. 10–16. ISSN 1214-3758
20. PELC, V.: Problematika agenta provokatéra v trestním právu. In: Šturma, P. a kol.: *Konference SVOČ doktorských studentů v oboru právo a právní věda*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, 209 str. ISBN 978-80-87146-63-7
21. REPÍK, B.: *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, 265 str. ISBN 80-86199-57-6
22. SOTOLÁŘ, P.; Púry, F.; Woratschová, V.: Posuzování policejní provokace. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 11, str. 313–321. ISSN 1213-5313
23. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, 4654 str. ISBN 978-80-7400-465-0
24. VRTĚL, P.: Nepřípustnost policejní provokace. *Trestní právo*. 2001, č. 5, str. 6–8. ISSN 1211-2860
25. WILLIAMS, W. P.: The Defense of Entrapment and Related Problems in Criminal Prosecution. *Fordham Law Review*. 1959, č. 3P28, str. 399–418. ISSN 0015-704X

Kontaktní údaje autora příspěvku:

JUDr. Bc. Marek Dvořák
Univerzita Karlova, Právnická fakulta
Katedra trestního práva
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika

JUDr. Andrej Beleš, PhD., Mgr. Lukáš Turay,
JUDr. Natália Hangáčová, prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD. (ed.)

Právne a ekonomické aspekty korupcie

Právne a ekonomické aspekty korupcie: recenzovaný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Právne a ekonomické aspekty korupcie - príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy“ organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave dňa 25. októbra 2019 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, pod záštitou projektu VEGA 1/0049/17 – Právne a ekonomické aspekty korupcie - príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

Vydalo vydavateľstvo právnickej literatúry
Wolters Kluwer SR s. r. o.,
Mlynské nivy 48, 821 09 Bratislava v roku 2019,
office@wolterskluwer.sk, www.wolterskluwer.sk.